

Het kind in Vlaanderen

2011

Kind Gezin

Het kind in Vlaanderen

2011

Kind Gezin

Waarom deze publicatie?

Het Internationaal Kinderrechtenverdrag ging van kracht in 1990. Het Internationaal Comité voor de Rechten van het Kind onderstreepte hierbij het belang van een betrouwbare en systematische opvolging van de leefsituatie van kinderen. Zo kan nagegaan worden hoe het met de kinderrechten is gesteld en hoe de realisatie van de kinderrechten evolueert in de tijd.

Kind en Gezin heeft deze oproep steeds ter harte genomen en wil blijven bijdragen aan een duidelijk en betrouwbaar beeld van de leefsituatie van jonge kinderen in Vlaanderen. Aangezien we tegenwoordig overspoeld worden door veelal gefragmenteerd en beknopt aangeboden gegevens over kinderen, proberen we met 'Het kind in Vlaanderen' om informatie over een veelheid aan aspecten geïntegreerd te bundelen en wat uitgebreider te situeren. We gaan telkens op zoek naar de meest recente cijfers, plaatsen evoluties in historisch perspectief en trachten waar mogelijk de situatie van de Vlaamse kinderen te vergelijken met deze van kinderen uit andere Europese landen. We herhalen belangrijke onderzoeksresultaten zolang ze niet weerlegd werden door nieuw onderzoek, zodat relevante bevindingen onder de aandacht blijven.

Alsdusdanig willen we met 'Het Kind in Vlaanderen' de maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht voor jonge kinderen hoog houden zodat voor elk van hen, waar en hoe ze ook geboren zijn of opgroeien, zo veel mogelijk kansen kunnen gecreëerd worden.

Waarover wordt gerapporteerd?

'Het kind in Vlaanderen' omvat een rijk scala aan demografische gegevens zoals het geboortecijfer, cijfers over sterfte en

doodsoorzaken, het aantal jonge kinderen, het aandeel allochtone kinderen en gegevens over adoptiekinderen. We presenteren ook gegevens over de gezinssituatie zoals de gezinssamenstelling, de leeftijd van de ouders, armoede en kansarmoede in het gezin, de arbeidsparticipatie van de ouders en de verblijfsregeling na een echtscheiding. De gegevens over kinderopvang bieden een goed inzicht in de evoluties in het gebruik van kinderopvang. We rapporteren tenslotte ook over kinderen in begeleiding, over de gezondheid en ontwikkeling van jonge kinderen, over gezondheidsgerelateerd gedrag en over kindermishandeling.

De bronnen

Heel wat gegevens worden door Kind en Gezin zelf ingezameld. Een belangrijke gegevensbron is de Mirage/Ikaros-databank van Kind en Gezin, een databank waarin de medewerkers van Kind en Gezin gegevens registreren over alle kinderen in Vlaanderen waarmee zij in contact komen. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin dat we hieruit opmaken krijgt een prominente plaats in dit rapport. Niet alleen omdat het officiële geboortecijfer laattijdig beschikbaar is, maar ook omdat het geboortecijfer volgens Kind en Gezin veel vollediger is.

Daarnaast levert deze databank ons zeer actuele gegevens over borstvoeding, over het aandeel allochtone kinderen, over de taal die kinderen spreken met hun moeder, over het aandeel kinderen dat opgroeit in een kansarm gezin, ... Ook over het gebruik van kinderopvang en de begeleiding in Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning en de opvang via diensten voor gezinsondersteunende pleegzorg verzamelt Kind en Gezin gegevens.

We vullen onze eigen cijfers aan met gegevens uit officiële statistieken en met gegevens uit wetenschappelijk onderzoek.

Een balans

In het algemeen kunnen we stellen dat het merendeel van de in Vlaanderen geboren kinderen het vrij goed heeft. In dit rapport zien we duidelijk een aantal positieve punten. De meeste jonge kinderen leven bij hun natuurlijke vader en moeder. De arbeidsparticipatie ligt hoog, met een toenemend aantal gezinnen dat in deze leeftijdsfase van de kinderen kiest voor 'anderhalve' baan. De deelname van kinderen aan formele opvang is zeer hoog. Al op heel jonge leeftijd krijgt dus een groot aantal kinderen bijkomende kansen op ontwikkeling in de kinderopvang. Heel wat kinderen hebben het ook op materieel vlak relatief goed. Qua comfortgoederen, vakantiemogelijkheden en kwaliteit van de woonomgeving lijkt een ruime meerderheid van de kinderen het goed te stellen.

Blijvende aandachtspunten voor het beleid zijn het aantal jonge kinderen in een gezin met kansarmoede en de minderjarigen die het slachtoffer zijn van kindermishandeling of -verwaarlozing. Niet alleen de kansarmoede neemt toe, maar ook het aantal kinderen gemeld voor kindermishandeling en het aantal jonge kinderen in de bijzondere jeugdzorg zijn gestegen.

We hopen dan ook dat dit rapport een bruikbaar instrument is voor iedereen die betrokken is bij het beleid voor en/of de dienstverlening aan jonge kinderen.

Een woord van dank

Aangezien we in het 'Het kind in Vlaanderen' heel wat cijfers mogen gebruiken die door andere overheidsdiensten of door andere organisaties worden verzameld en/of ontsloten, wil ik graag al deze organisaties danken voor de vlotte en constructieve samenwerking.

De collega's van de beleidsafdelingen van Kind en Gezin wil ik danken voor het (tijdig) aanleveren van cijfers en tekstdelen. Diverse collega's van de afdeling Algemene Diensten wil ik danken voor het nalezen van de teksten en de ondersteuning bij de lay-out.

Een laatste woord van dank gaat uit naar mijn voorgangster, Bea Buysse, die doorheen de jaren van 'Het kind in Vlaanderen' met kennis van zaken én met hart en ziel een prachtig referentiewerk gemaakt heeft. Het is een voorrecht om deze traditie te kunnen voortzetten. Haar inzichten, cijfers, woorden en tips hebben het opmaken van deze publicatie trouwens heel wat gefaciliteerd. Bedankt!

Veel leesgenot!

Diederik Vancoppenolle
Wetenschappelijk adviseur

1. DE KINDERBEVOLKING

1. Aantal geboorten	10
1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin.....	11
1.2. Het officiële geboortecijfer.....	13
1.3. Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister.....	14
1.4. Vooruitzichten aantal geboorten.....	15
2. Aantal jonge kinderen	16
2.1. Evolutie aantal jonge kinderen ('de jure'-bevolking).....	16
2.2. Vooruitzichten aantal jonge kinderen.....	16
3. Adoptiekinderen	19
4. Minderjarige asielzoekers	22
5. Achtergrondgegevens en duiding bij de demografische evoluties	23
5.1. Kinderwens.....	23
5.1.1. Ideaal kinderaantal.....	23
5.1.2. Kinderwens.....	24
5.1.3. Verwachte finale afstamming en discrepantie tussen kinderwens en gerealiseerd kinderaantal.....	25
5.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest.....	25
5.2.1. De totale vruchtbaarheid.....	25
5.2.2. De totale vruchtbaarheid naar provincie.....	26
5.2.3. De vruchtbaarheid naar nationaliteit en leeftijd van de moeder.....	27
5.3. Abortus.....	28
5.4. Zwangerschappen bij tieners.....	29
6. De Europese context	31
6.1. Geboorten, vruchtbaarheid en abortussen.....	31
6.2. Jonge kinderen.....	38
6.3. Interlandelijke adoptie.....	43

2. GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN: EEN BLIK OP DIVERSITEIT

1. Twee- of eenoudergezin?	48
2. Gezinstype	50
3. Kind alleen?	53
4. Verblijfsregeling van kinderen	54
4.1. Jonge kinderen verblijvend in meer dan 1 gezin.....	54
4.2. Jonge kinderen samenwonend met deeltijds aanwezige andere kinderen.....	54
4.3. Verblijfsregeling van kinderen waarvan de ouders scheidden.....	55
5. Origine	58
6. De gezinstaal	60
7. Grijzende ouders?	62
8. Gezondheidstoestand van de moeder en de vader van het kind	63
9. Jonge kinderen en grootouders	64
10. Achtergrondgegevens	65
10.1. Relatievorming.....	65
10.1.1. Huwelijken tussen personen van een verschillend geslacht.....	65
10.1.2. Holebihuwelijken.....	66
10.1.3. Nieuwe samenlevingscontracten.....	67
10.2. Relatieontbindingen.....	68
10.2.1. Echtscheidingen van personen van een verschillend geslacht.....	68
10.2.2. Echtscheidingen van holebi's.....	68
10.2.3. Stopzettingen samenlevingscontract.....	69
11. De Europese context	70
11.1. Gezinnen waarin jonge kinderen leven.....	70
11.2. Huwelijken en echtscheidingen.....	73

3. TEWERKSTELLING IN GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN

1. Arbeidsparticipatie van de ouders van jonge kinderen	79
2. De omvang van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen	84
3. Waarom werken ouders van jonge kinderen niet?	86
4. Waarom werken moeders van jonge kinderen deeltijds?	87
5. Arbeidsduur en werkregime	88
6. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen vanuit de invalshoek van de vrouwen	90
7. De Europese context	93
7.1. Werkzaamheidsgraad bij vrouwen met jonge kinderen	93
7.2. Kinderen in een gezin zonder werkende volwassene	95

4. WELVAART, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

1. Het beschikbare inkomen per persoon in gezinnen van jonge kinderen	100
2. Verhoogd armoederisico	102
3. Moeilijkheden om de eindjes aan elkaar te knopen	104
4. Niet-monetaire ontbering	105
5. Kinderen voor wie gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald	106
6. Kinderen in kansarme gezinnen: kansarmoede-index	107
7. Kinderen in een gezin met een precair verblijfsstatuut	110
8. Woonstatuut	110
9. Aanwezigheid van comfortgoederen in het gezin	111
10. De Europese context	112
10.1. Verhoogd armoederisico	112

5. KINDEREN EN EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

1. Kinderen en kinderopvang	117
1.1. Hoeveel kinderen worden af en toe toevertrouwd aan een andere persoon of voorziening?.....	117
1.1.1. Kinderen onder de 3 jaar.....	117
1.1.2. Kinderen van 3 tot 12 jaar.....	120
1.2. Wie zorgt er voor jonge kinderen als ouders dit niet zelf doen?.....	121
1.2.1. Informele opvang of opvang in het formele opvangcircuit?.....	121
1.2.2. Kinderen in formele kinderopvang.....	122
1.3. Welbevinden van het kind.....	130
1.3.1. Bij het naar de opvang gaan.....	130
1.3.2. Tijdens de opvang.....	131
2. Buitengewoon onderwijs	132
3. Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening	134
3.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.....	134
3.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand.....	136
4. De Europese context	138
4.1. Overzicht van kinderopvang en onderwijs voor jonge kinderen.....	138
4.2. Kinderopvang en onderwijs bij kinderen beneden de school- of leerplichtleeftijd.....	141

6. ASPECTEN VAN GEZONDHEID EN
ONTWIKKELING VAN JONGE KINDEREN

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling	146
1.1. Ontstaan van de zwangerschap.....	146
1.2. Plaats van de geboorte.....	146
1.3. Gegevens over de moeders en de bevalling.....	147
1.4. Geboortegegevens.....	147
2. Levensverwachting	149
3. Sterfte	150
3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest.....	150
3.1.1. Sterftegevallen in de hele groep kinderen van 0 tot 15 jaar.....	150
3.1.2. Sterftegevallen bij kinderen onder 1 jaar.....	151
3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen onder de 15 jaar in het Vlaamse Gewest.....	154
3.2.1. Doodsoorzaken bij kinderen onder de 12 maanden.....	154
3.2.2. Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar.....	156
3.3. Sterfgevallen als gevolg van een ongeval bij kinderen van 1 tot 15 jaar.....	160
4. Morbiditeit	161
4.1. Aangeboren afwijkingen.....	161
4.2. Aangeboren gehoorverlies.....	165
4.3. Ziekten en aandoeningen onder de leeftijd van 12 jaar.....	166
4.4. Zorgen, behoeften en zorggebruik bij 0-jarigen.....	170
4.5. Overgewicht bij kinderen en jongeren.....	171
4.6. Ziekenhuisopnames.....	172

5. Slachtoffers van ongevallen in het verkeer	174
6. Kindermishandeling	176
7. De Europese context	183
7.1. Leeftijd vrouwen bij bevalling	183
7.2. Keizersneden	184
7.3. Geboortegewicht	185
7.4. Levensverwachting bij de geboorte	186
7.5. Aangeboren afwijkingen	188
7.6. Sterfte	190
7.7. Wiegendood	193
7.8. Sterfgevallen door een ongeval	194
1. Verminderen van risico op neuralebuisdefecten (open ruggetje)	199
2. Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?	200
3. De voeding van het jonge kind	202
3.1. Voeding op dag 6	202
3.2. Duur van de borstvoeding	205
3.3. Voeding op 12 maanden	206
4. Vaccinatiegraad	208
5. Preventie van wiegendood bij baby's: rugligging	210
6. Geneesmiddelengebruik	210
7. Gedragsfactoren met invloed op de mondgezondheid	212
7.1. Tandens poetsen	212
7.2. Tandartsbezoek	212
8. De woonomstandigheden	213
9. De Europese context	215
9.1. Vaccinatiegraad	215
9.2. Problemen op het vlak van huisvesting en woonomgeving	216

Hoofdstuk 1

DE KINDERBEVOLKING

In 2011 werden er volgens Kind en Gezin minder kinderen geboren in Vlaanderen dan in 2010.

We starten dit hoofdstuk dan ook met een schets van het geboortecijfer volgens de registratie van Kind en Gezin.

We verbijzonderen het cijfer per provincie en situeren het ten opzichte van de vorige jaren. Daarna blikken we voor 2010 terug op het officiële geboortecijfer en op het aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister.

De daling van het aantal geboorten betekent voorlopig nog geen afname van het aantal jonge kinderen van 0 tot 2 jaar. We illustreren dit via een schets van de omvang van de kinderbevolking per leeftijdscategorie. We kijken ook naar de toekomst, met resultaten van een in 2008 opgemaakte bevolkingsprognose.

Nadien zoomen we in op de kinderen die door adoptie in een gezin werden verwelkomd en op de minderjarige asielzoekers.

Naast de basisbevolkingscijfers nemen we ook cijfers op die een impact hebben op het aantal geboorten. Zo presenteren we een aantal gegevens over kinderwens. Ook gegevens over de vruchtbaarheid van vrouwen komen aan bod.

Tot slot plaatsen we de cijfers in een Europese context. We vergelijken de cijfers van het Vlaamse Gewest met die van de landen van de EU-15.

1. AANTAL GEBOORTEN

Kind en Gezin beschikt over een databank met kindgegevens. Op basis hiervan wordt het *geboortecijfer volgens Kind en Gezin* berekend.

De gegevens over kinderen worden geregistreerd o.a. via de contacten in de kraamklinieken, via de huisbezoeken, via de consulten op de consultatiebureaus en via de Kind en Gezin-Lijn. Het geboortecijfer volgens

Kind en Gezin omvat *alle* geboorten in het Vlaamse Gewest, ongeacht het verblijfsstatuut van de ouders. Dit cijfer is beschikbaar sinds 2001.

Het *officiële geboortecijfer* wordt door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie opgemaakt op basis van het rijksregister en bevat

enkel de geboorten bij de 'de jure'-bevolking, zijnde de Belgische en de buitenlandse bevolking.

Naast deze geboorten bij de 'de jure'-bevolking zijn er ook de *geboorten bij asielzoekers*. Deze geboorten worden geregistreerd in het wachtregister.

1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin

Ruim 70 000 geboorten in 2011, daling van 1,6%

In 2011 registreerde Kind en Gezin 70 319 geboorten bij moeders met een woonplaats in het Vlaamse Gewest. Dat zijn er 1128 minder dan in 2010 of een daling van 1,6% (zie tabel 1.1 en grafiek 1.2).

Het is niet zo dat dit de eerste daling van het aantal geboorten is sinds 2001, maar de daling is wel groter dan in 2002 en 2009 (zie grafiek 1.2).

Voor het eerst sinds 2001 is het geboortecijfer in Vlaanderen - zoals vastgesteld door Kind en Gezin - immers met meer dan 1% gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar. Het is af te wachten of deze daling het begin is van een dalende trend.

De daling is dus betekenisvol, maar ze moet anderzijds ook in een juist perspectief geplaatst worden. Ten eerste omdat er sinds 2000 enkel in 2008 en 2010 meer kinderen geboren werden dan in 2011. Ten tweede omdat het geboortecijfer - net zoals de 3 voorgaande jaren - boven de 70 000 blijft liggen. Bovendien lijkt 2010

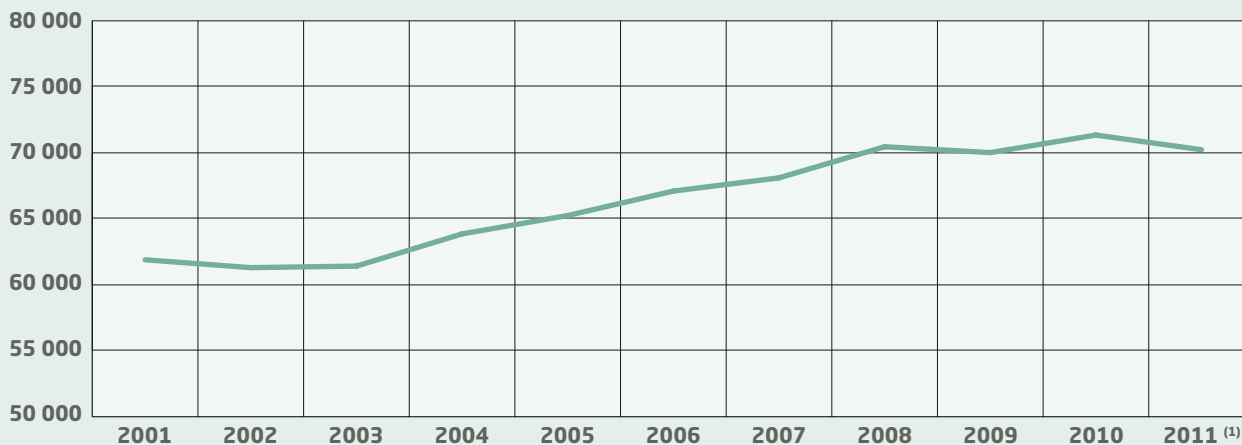
een ietwat uitzonderlijk jaar geweest te zijn - het is het enige jaar uit het voorbije decennium waarbij we meer dan 71 000 geboorten registreerden - waardoor een daling ook deels te verwachten viel.

1.1 Geboortecijfer Kind en Gezin

2010	71 447
2011 ⁽¹⁾	70 319

1.1 Aantal levendgeborenen bij geboorte wonend in het Vlaamse Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopig cijfer

1.2 Geboortecijfer Kind en Gezin

1.2 Aantal levendgeborenen bij geboorte wonend in het Vlaamse Gewest sinds 2001
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopig cijfer

In tabel 1.3 geven we de evolutie van het geboortecijfer volgens Kind en Gezin *per provincie*.

In elke provincie daalt het geboortecijfer, maar de daling zet zich relatief gezien het sterkst door in Vlaams-Brabant (-3,8%). In Antwerpen neemt het aantal geboorten af met 1,5%, in West-Vlaanderen met 1%. In Limburg daalt het geboortecijfer het minst (-0,8%).

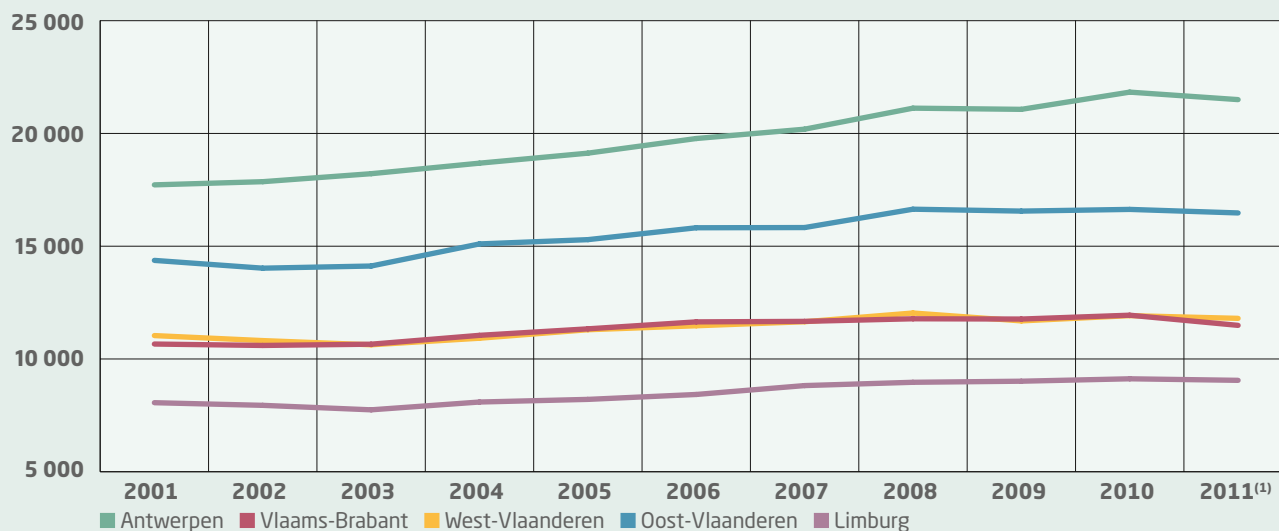
Grafiek 1.4 geeft de evolutie per provincie sinds 2001, het startjaar van de Kind en Gezin-statistiek.

1.3 Geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

	2010	2011 ⁽¹⁾	% evolutie
Antwerpen	21 832	21 500	-1,5
Vlaams-Brabant	11 941	11 490	-3,8
West-Vlaanderen	11 921	11 801	-1,0
Oost-Vlaanderen	16 632	16 475	-0,9
Limburg	9 121	9 053	-0,8
Vlaams Gewest	71 447	70 319	-1,6

1.3 Aantal levendgeborenen bij geboorte wonend in het Vlaamse Gewest per provincie
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopige cijfers

1.4 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

1.4 Evolutie van het aantal geboorten volgens Kind en Gezin sinds 2001 naar provincie
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopige cijfers

1.2. Het officiële geboortecijfer*

Het officiële geboortecijfer voor 2011 is nog niet gekend. In 2010 waren er in het Vlaamse Gewest 70 079 geboorten (zie tabel 1.5). Dat waren er 1159 meer dan in 2009, maar wel 1368 minder dan geregistreerd door Kind en Gezin in 2010. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin ligt echter steeds iets hoger dan de officiële cijfers. In 2010 telde Kind en Gezin 943 geboorten meer dan er werden geregistreerd door ADSEI en door het wachtregister (zie tabel 1.7). Dit hoeft niet te verwonderen, gelet

op het feit dat er personen illegaal in Vlaanderen verblijven en gelet op de personen die op het moment van de administratieve inschrijving in het rijksregister (inwijkelingen) in de praktijk al enige tijd in het land verblijven. Vooral in Antwerpen is het verschil tussen het officiële geboortecijfer en het cijfer volgens Kind en Gezin groot (561 kinderen).

In grafiek 1.6 wordt de evolutie sinds 2000 weergegeven. In 2011 werden er, alleen al volgens de officiële cijfers, 8202 kinderen meer geboren dan in 2000.

1.5 Officieel geboortecijfer

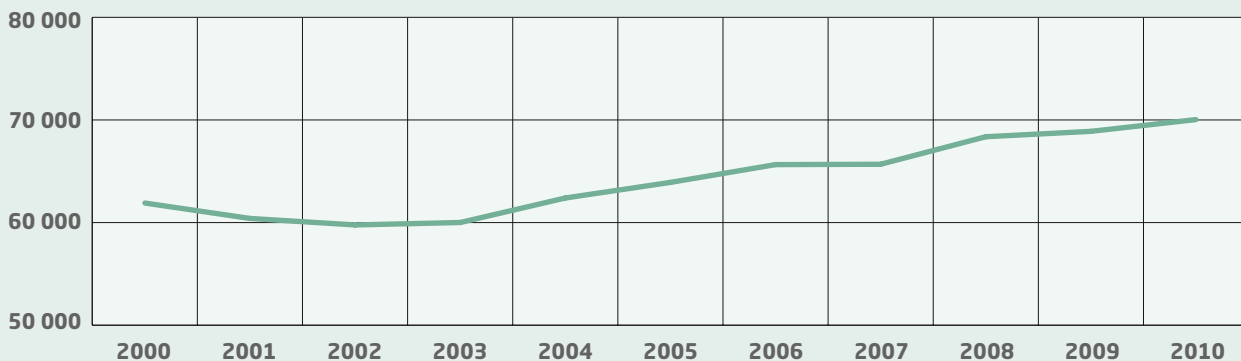
2008	68 394
2009	68 925
2010	70 079

1.5 Aantal levendgeborenen in het Vlaamse Gewest ('de jure'-bevolking)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

* Betreft de geboorten bij Belgische vrouwen en bij buitenlandse vrouwen die worden geregistreerd in het vreemdelingenregister (bij de 'de jure'-bevolking). Sinds 1 februari 1995 maken kandidaat-vluchtelingen geen deel meer uit van de 'de jure'-bevolking

1.6 Officieel geboortecijfer

1.6 Evolutie van het aantal levendgeborenen in het Vlaamse Gewest sinds 2000 ('de jure'-bevolking)
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

1.3. Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister

Jaarlijks worden er in het Vlaamse Gewest ook kinderen geboren die niet vervat zijn in het officiële geboortecijfer. Sinds 1 februari 1995 is het immers verplicht om kandidaat-vluchtelingen in een afzonderlijk wachtregister in te schrijven. Het gaat om kinderen van asielzoeksters, zowel vrouwen die asiel aangevraagd hebben als vrouwen van wie de aanvraag ontvankelijk werd verklaard.

In 2011 werden er 343 geboorten geregistreerd in het wachtregister. Dit is 19,3% minder dan in 2010. In tabel 1.7 worden deze geboorten ook per provincie bekeken. 35,2% van deze kinderen woont in de provincie Antwerpen.

1.7 Geboorten wachtregister

	2010	2011 ⁽¹⁾
Antwerpen	175	121
Vlaams-Brabant	33	34
West-Vlaanderen	75	81
Oost-Vlaanderen	74	63
Limburg	68	44
Vlaams Gewest	425	343

1.7 Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister per provincie
Bron: rijksregister
(1) Voorlopige cijfers

1.4. Vooruitzichten aantal geboorten

Toename voorspeld tot in 2014.
Prognoses al van bij de aanvang te laag

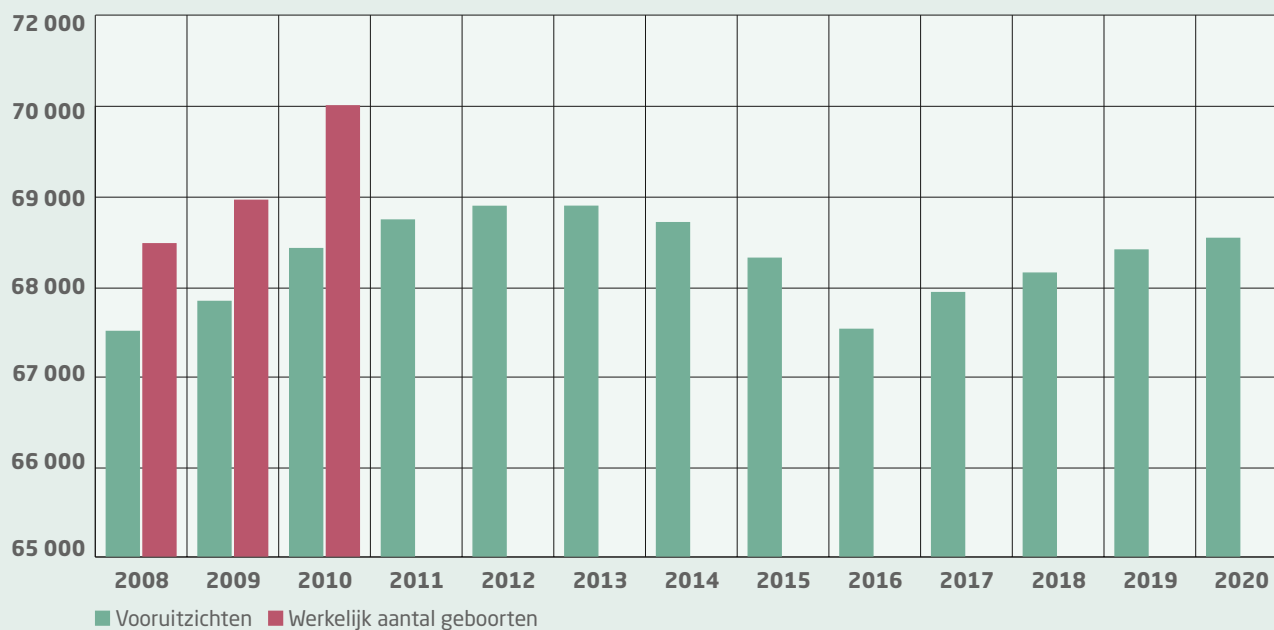
Het Federaal Planbureau en de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie publiceerden in 2008 bevolkingsvooruitzichten

voor de periode 2007 tot 2060*. Uitgaande van de waargenomen bevolking op 1 januari 2007 en de geboorten in 2006 werden prognoses gemaakt, o.a. voor de geboorten. Volgens deze prognoses zou het officiële geboortecijfer nog licht stijgen tot 2012-2013. Maximaal zou het geboortecijfer uitkomen op 68 852, of een toename met bijna 5% tegenover 2006 (zie grafiek 1.8).

In grafiek 1.8 is ook het werkelijk geboortecijfer vermeld. Hieruit blijkt dat al van bij de aanvang - voor 2008 en 2009 - de prognoses te laag waren. Voor 2010 bleek de schatting nog meer dan de voorgaande jaren af te wijken. Het aantal geboorten was er onderschat met 1744 kinderen.

* Federaal Planbureau, FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Planning Paper 105, mei 2008

1.8 Vooruitzichten officieel geboortecijfer: vooruitzichten en realiteit

1.8 Officieel geboortecijfer: vooruitzichten 2008 - 2020 en vergelijking met het werkelijke aantal geboorten in 2008 en 2009 - Vlaams Gewest
Bron: Federaal Planbureau, FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Planning Paper 105, mei 2008

2. AANTAL JONGE KINDEREN

2.1. Evolutie aantal jonge kinderen ('de jure'-bevolking)

Toename aantal kinderen onder de 12 jaar

De evolutie van het *aantal* kinderen verschilt naargelang van de leeftijds-groep. Op 1 januari 2011 telde het Vlaamse Gewest 211 508 kinderen onder de 3 jaar; van 3 tot 6 jaar waren er 206 486 kinderen en van 6 tot 12 jaar waren er 394 685 kinderen. Volgens de cijfers van het rijksregister is het aantal kinderen onder de 3 jaar in het Vlaamse Gewest tegenover 2010 gestegen met 3410 (+1,6%) en het aantal kinderen van 3 tot 6 jaar met 5154 (+2,6%). Ook het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar steeg met 2781 kinderen (+0,7%) (zie tabel 1.9). Voor de totale groep kinderen onder de 12 jaar komt dit neer op een stijging met 11 345 kinderen, of +1,4%.

Het *aandeel* van de kinderen onder de 3 jaar in de bevolking bedraagt 3,35% en nam licht toe van 2010 naar 2011 (+0,02 procentpunten). Het aandeel kinderen van 3 tot 6 jaar nam eveneens licht toe, van 3,22% naar 3,27%. Het aandeel kinderen van 6 tot 12 jaar nam licht af van 2010 naar 2011 (van 6,27 naar 6,26%, zie tabel 1.9).

1.9 Jonge kinderen

	Aantal		Aandeel in de bevolking	
	2010	2011	2010	2011
Onder de 3 jaar	208 098	211 508	3,33	3,35
Van 3 tot 6 jaar	201 332	206 486	3,22	3,27
Van 6 tot 12 jaar	391 904	394 685	6,27	6,26
Totaal onder de 12 jaar	801 334	812 679	12,82	12,89

1.9 Aantal jonge kinderen in het Vlaamse Gewest en procentueel aandeel in de bevolking (op 1 januari) - 'de jure'-bevolking

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

2.2. Vooruitzichten aantal jonge kinderen

Verdere toename van het aantal kinderen onder de 12 jaar

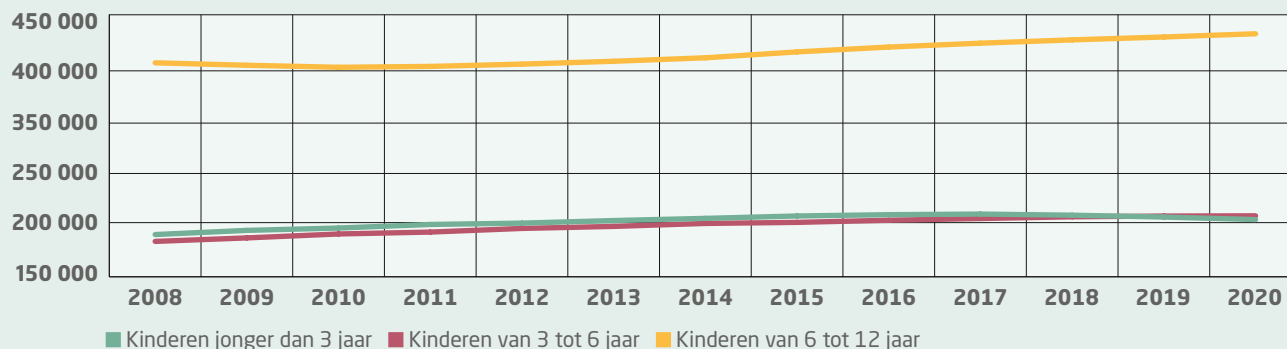
In 2010 publiceerde de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) bevolkings-projecties voor de periode 2009 tot en met 2030.

Deze projecties gaan uit van de recentst bekende gegevens op het moment van de berekeningen: de stand van de bevolking op 1 januari 2008 en van de geboorten, overlijdens en migraties in 2007. Voor de hypothesevorming omtrent de vruchtbaarheid werd ook

gebruikgemaakt van de Ikaros-databank van Kind en Gezin (gegevens 2008 tot en met augustus 2010). Deze projecties betreffen evenwel *enkel de 'de jure'-bevolking*.

Volgens deze projecties zou het aantal kinderen onder de 3 jaar in het Vlaamse Gewest toenemen van 198 249 in 2008, naar 210 550 in 2011 en naar 223 214 in 2017, om nadien te dalen tot 216 532 in 2020. Het aantal kinderen van 3 tot 6 jaar zou evolueren van 190 345 in 2008 naar 201 600 in 2011 en naar 221 221 in 2020. De grootte van de groep van kinderen van 6 tot 12 jaar zou nog licht dalen van 396 050 in 2008 naar 390 707 in 2010, om vervolgens aanhoudend te

1.10 Vooruitzichten aantal kinderen

1.10 Aantal kinderen onder de 12 jaar in het Vlaamse Gewest op 1 januari 2008 en vooruitzichten 2009 - 2020 - 'de jure'-bevolking
Bron: SVR - Bevolkingsprojecties 2009 - 2030 (website)

1.11 Vooruitzichten: jaarlijkse evolutie van het aantal kinderen

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kinderen jonger dan 3 jaar	5 077	2 865	4 360	1 631	3 139	2 666	2 907	1 584	736	-1 356	-2 261	-3 066
Kinderen van 3 tot 6 jaar	4 233	4 748	2 273	4 395	2 454	3 572	1 271	2 587	2 056	2 098	907	283
Kinderen van 6 tot 12 jaar	-2 942	-2 401	1 028	2 722	3 416	4 144	7 024	5 796	4 615	3 939	3 451	3 822

1.11 Vooruitzichten 2009-2020: toename of afname van het aantal kinderen jonger dan 12 jaar ten opzichte van het voorafgaande jaar - Vlaams Gewest
Bron: SVR - Bevolkingsprojecties 2009 - 2030 (website)

stijgen van 391 735 kinderen in 2011 naar 430 664 in 2020 (zie grafiek 1.10). Net zoals voor de vooruitzichten van het aantal geboorten (zie punt 1.4) zien we ook hier dat het verwachte aantal kinderen onder de 12 jaar al van bij de aanvang werd onderschat (met 8794

kinderen). De afwijking is het grootst voor de 3- tot 6-jarigen (onderschatting van 4886 kinderen) en het kleinst voor de 0- tot 3-jarigen (onderschatting van 958 kinderen).

In tabel 1.11 wordt per jaar de toename

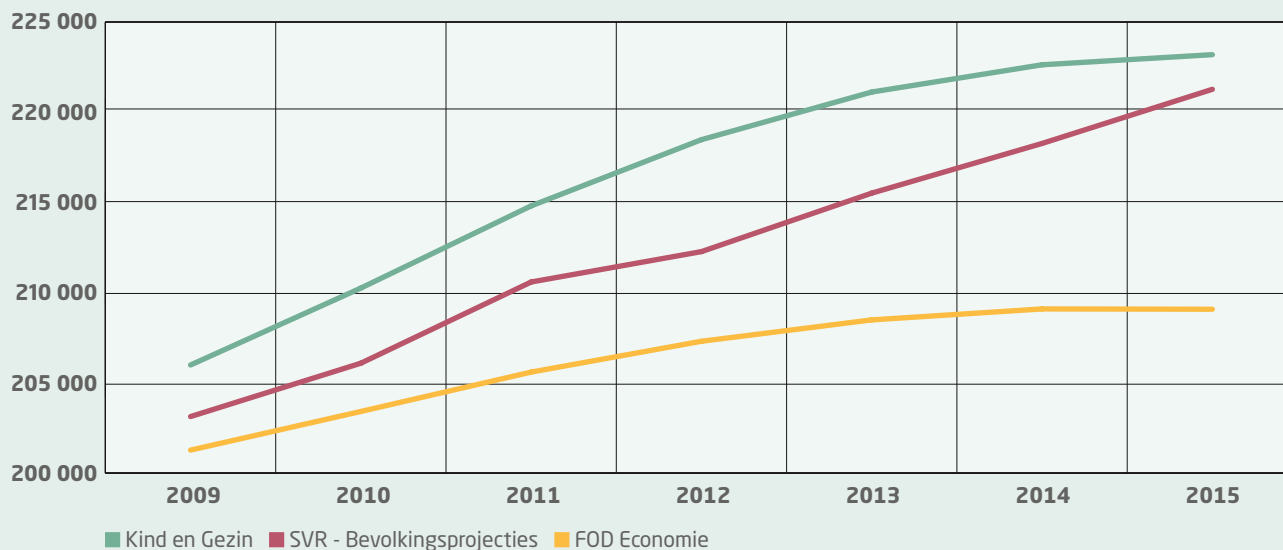
of afname van het aantal kinderen weergegeven ten opzichte van het voorafgaande jaar. De cijfers tonen aan dat de evolutie van 2010 naar 2011 voor de 0- tot 3- jarigen werd overschat, maar werd onderschat voor de 3- tot 6-jarigen en de 6- tot 12- jarigen.

Gezien de vrij grote verschillen tussen het officiële geboortecijfer en de geboorten geregistreerd door Kind en Gezin, liet Kind en Gezin in 2009 ook een vooruitberekening maken van het *totale* aantal kinderen onder de 3 jaar voor de komende jaren (zie ook punt 1.1). De basis voor de berekening was het aantal kinderen in 2008 geregistreerd in de Ikaros-databank. De berekening betrof de periode 2009-2015.

Volgens deze berekening zouden er in 2015 in het Vlaamse Gewest 222 785 kinderen zijn onder de 3 jaar, of 16 643 meer dan in 2009 (+8,1%) (zie grafiek 1.12) of bijna 2000 meer dan de SVR-projectie voor 2015 (+0,9%). Voor 2011 werd het aantal 0- tot 3-jarigen geraamd op 214 675, meer dan 4000 kinderen meer dan de SVR-projectie. In grafiek 1.12 is ook de prognose van de FOD Economie opgenomen.

De officiële bevolkingsgegevens liggen tussen de schattingen van de SVR en Kind en Gezin in. De berekening op basis van de Kind en Gezin-gegevens overschat het aantal kinderen zoals geregistreerd in het rijksregister, maar ze benadert wellicht beter het feitelijke aantal kinderen, gelet op de afwijking tussen het officiële geboortecijfer en het geboortecijfer volgens Kind en Gezin.

1.12 Vooruitzichten kinderen onder de 3 jaar

1.12 Vooruitzichten tot en met 2015 inzake het aantal kinderen onder de 3 jaar in het Vlaamse Gewest op basis van gegevens van Kind en Gezin en vergelijking met de SVR-Bevolkingsprojecties en met de projecties van de FOD Economie/Federaal Planbureau

Bronnen: Surkyn Johan, Willaert Didier, *Projectie van het aantal kinderen van 0 tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest (2009-2015)*, Interface Demography onderzoeksrapport, november 2009
SVR - Bevolkingsprojecties 2008 - 2030
Federaal Planbureau, FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, *Planning Paper 105*, mei 2008

3. ADOPTIEKINDEREN

Daling van het aantal buitenlandse adopties via de erkende adoptiediensten; buitenlandse adopties vooral vanuit Ethiopië en Kazachstan

In de loop van 2011 hebben de door Kind en Gezin *erkende adoptiediensten** in totaal 205 kinderen *geplaatst*. Dit waren er 35 minder dan in 2010 (-14,6%). Het ging meestal om plaatsingen van kinderen afkomstig uit het buitenland (87,8%) (zie tabel 1.13). Het aantal adopties van in België geboren kinderen is gedaald (-10). Het aantal adopties van kinderen afkomstig uit het buitenland is ook gedaald (-25). De uit het buitenland afkomstige kinderen kwamen vooral uit Ethiopië en Kazachstan (zie tabel 1.13).

Grafiek 1.14 laat zien dat het aantal adopties sinds 2010 aan het dalen is, nadat het aantal vanaf 2006 jaar na jaar was toegenomen door de toename van het aantal interlandelijke adopties. Van 2010 naar 2011 nemen nu zowel het aantal binnenlandse, als het aantal interlandelijke adopties af.

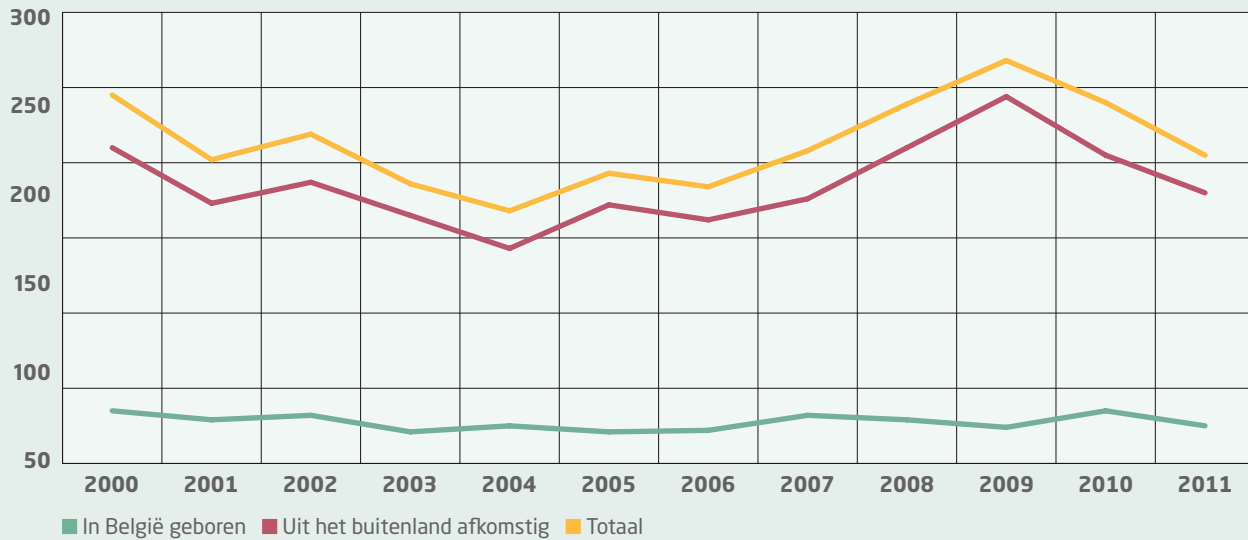
* Over het aantal vrije (tot en met 2006) of zelfstandige (vanaf 2007) adopties, m.a.w. adopties die niet worden gereguleerd via een erkende adoptiedienst, zijn geen gegevens bekend

1.13 Geadopteerde kinderen

	2010		2011	
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	35	14,6	25	12,2
Burkina Faso	0	0,0	1	0,5
China	18	7,5	12	5,8
Colombia	3	1,3	2	1,0
Ethiopië	87	36,3	102	49,8
Filipijnen	2	0,8	5	2,4
Haïti	3	1,3	0	0,0
India	10	4,2	6	2,9
Kazachstan	64	26,7	22	10,7
Marokko	0	0,0	3	1,5
Nigeria	0	0,0	1	0,5
Polen	0	0,0	12	5,8
Sri Lanka	3	1,3	2	1,0
Thailand	3	1,3	2	1,0
Zuid-Afrika	12	5,0	10	4,9
Totaal uit buitenland afkomstig	205	85,4	180	87,8
Totaal	240	100,0	205	100,0

1.13 Door adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst
Bron: Kind en Gezin - Vlaamse Centrale Autoriteit inzake Adoptie

1.14 Evolutie adoptie

1.14 Evolutie van het aantal door adoptie geplaatste kinderen sinds 2000
Bron: Kind en Gezin - Vlaamse Centrale Autoriteit inzake Adoptie

Op het moment van de plaatsing in het gezin was 38% van de kinderen jonger dan 1 jaar, 23,4% tussen 1 en 2 jaar en 22% van 2 tot 5 jaar. 16,6% was zelfs ouder dan 5 jaar (zie tabel 1.15). De gemiddelde leeftijd bedroeg 2,5 jaar. Het aandeel kinderen van 0 tot 2 jaar nam licht toe, het aandeel kinderen ouder dan 3 nam licht af.

Bij bijna de helft van de adopties was het adoptiekind het eerste kind in het gezin. 30 kinderen (14,6%) werden geadopteerd samen met een broer en/of zus, waarvan 26 in een kinderloos gezin en 4 in een gezin waar al kinderen waren. In totaal kwamen 85 kinderen terecht in een gezin met kinderen (tweede en volgende adopties, of aanwezigheid van al eigen kinderen) (zie tabel 1.16).

1.15 Leeftijd adoptie

	2010		2011	
	Aantal	%	Aantal	%
Jonger dan 1 jaar	89	37,1	78	38,1
1 tot 2 jaar	53	22,1	48	23,4
2 tot 3 jaar	17	7,1	20	9,8
3 tot 4 jaar	19	7,9	11	5,4
4 tot 5 jaar	15	6,3	14	6,8
5 tot 10 jaar	46	19,2	31	15,1
≥ 10 jaar	1	0,4	3	1,5
Totaal	240	100,0	205	100,0

1.15 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing door adoptie
Bron: Kind en Gezin - Vlaamse Centrale Autoriteit inzake Adoptie

1.16 Plaats in de kinderrij

	2010		2011	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	121	50,4	94	45,9
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	23	9,6	26	12,7
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als bovenste in de kinderrij	1	0,4	0	0,0
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	87	36,3	81	39,5
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind binnenin de kinderrij	0	0,0	0	0,0
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal bovenplaatsingen	0	0,0	0	0,0
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal onderplaatsingen	8	3,3	4	1,9
Totaal	240	100,0	205	100,0

1.16 Door adoptie geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin
Bron: Kind en Gezin - Vlaamse Centrale Autoriteit inzake Adoptie

De gemiddelde leeftijd van de adoptieouders die in 2011 adopteerden via de erkende adoptiediensten, zowel binnenlands als interlandelijk, is 39 jaar voor adoptievaders en 38 jaar voor adoptiemoeders. Dit gemiddelde is nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2010. Slechts een beperkt aantal adoptieouders was jonger dan 30 jaar. De meerderheid van de adoptievaders en adoptiemoeders (respectievelijk 54,1% en 63,5%) was tussen de 30 en 39 jaar. 42% van de vaders was op het moment van de plaatsing 40 jaar of ouder, slechts 32% van de adoptiemoeders was 40 of ouder.

Van de 205 kinderen die door bemiddeling van een adoptiedienst (binnenland of interlandelijk) in Vlaanderen een nieuwe thuis vonden, werden 5 kinderen interlandelijk geadopteerd door een alleenstaande vrouw. 197 kinderen werden geadopteerd door een koppel, waarvan 191 door heteroparen en 6 door mannenparen (enkel binnenlands). 2 kinderen werden binnenlands geadopteerd door een alleenstaande man.

4. MINDERJARIGE ASIELZOEKERS

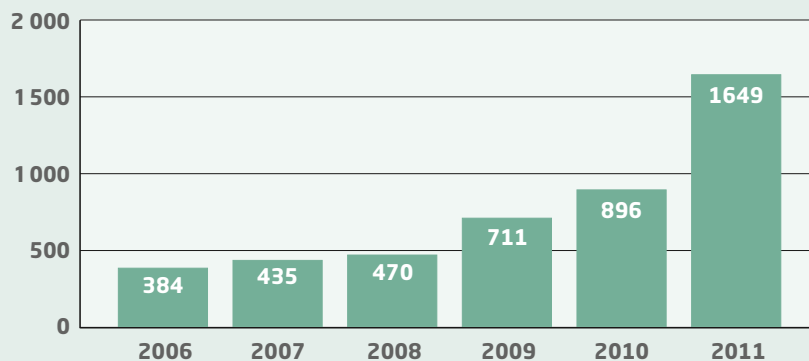
Jonge asielzoekers komen in België binnen, met of zonder ouders. In 2011 dienden 1649 minderjarigen* zelf een asielaanvraag in. Het betreft dus minderjarigen met een eigen individueel dossier of m.a.w. minderjarigen die na of voor hun ouders zijn aangekomen, en niet de minderjarigen die in de bijlage van de asielaanvraag van hun ouders zijn opgenomen. Bijna de helft van de kinderen was afkomstig uit Afghanistan. De aanvragen zijn vooral afkomstig van jongens (80,8%).

Het aantal minderjarige asielaanvragers lag beduidend hoger dan in 2010; toen waren er 896 minderjarige asielaanvragers (zie grafiek 1.17). Sinds 2006 is het aantal asielaanvragen van kinderen trouwens enorm toegenomen.

Voor 2010 weten we dat zo'n 80% van de kinderen 16 of 17 jaar was en dat het percentage jonge kinderen (0-12 jaar) beperkt was. Voor 2011 waren de leeftijdsgegevens nog niet bekend.

* Na een botscan geclassificeerd als minderjarige

1.17 Minderjarige asielzoekers ⁽¹⁾

1.17 Evolutie van het aantal minderjarige asielzoekers in België

Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Statelozen, *Asielstatistieken, Overzicht 2011*

(1) Deze cijfers hebben betrekking op het aantal minderjarigen dat een individueel dossier heeft. Het betreft dus minderjarigen die na of voor hun ouders zijn aangekomen, en niet de minderjarigen die in de bijlage van de asielaanvraag van hun ouders zijn opgenomen. Classificatie als minderjarige na een botscan

5. ACHTERGRONDGEGEVENS EN DUIDING BIJ DE DEMOGRAFISCHE EVOLUTIES

Een aantal maatschappelijke factoren zijn van invloed op het geboortecijfer. Hierna gaan we in op de kinderwens, vruchtbaarheidscijfers, abortussen, en zwangerschappen bij tieners.

5.1. Kinderwens

20- tot 50-jarigen schuiven gemiddeld 2,14 als ideaal kinderaantal naar voren

In 2010 werd in de SCV-survey (Sociaal Culturele Verschuivingen in Vlaanderen) gepeild naar de kinderwens bij Vlamingen tussen 18 en 50 jaar. De vragen waren analoog aan deze van de peiling in 2008. Naast vragen over het *ideale* kinderaantal in een gezin en het

door de ondervraagde en zijn/haar partner *gewenste aantal kinderen*, werden ook vragen gesteld over de *plannen* om in de toekomst nog kinderen te krijgen.

5.1.1. Ideaal kinderaantal

Gemiddeld stellen 20-tot 50-jarigen een ideaal kindertal voorop van 2,14. Dit gemiddelde ligt hoger dan het gemiddeld ideaal van 2,06 uit de bevraging van 2 jaar eerder (2008), maar het ligt nog steeds lager dan het gemiddeld ideaal aantal van 2,27 dat in 2003 werd genoteerd. Mannen schuiven een ideaal van 2,09 naar voor, het ideaal voor vrouwen ligt met 2,18 iets hoger (maar dit verschil is statistisch niet significant) (zie tabel 1.18).

Slechts 3,1% vindt een kinderloos gezin ideaal. 8,5% houdt het bij 1 kind als ideaal. De overgrote meerderheid (64,5%) stelt een gezin met 2 kinderen voorop als ideaal. Bijna 1 op 5 (19,1%) vindt 3 kinderen ideaal. Grote gezinnen van 4 en meer kinderen worden door een kleine minderheid van de respondenten (4,8%) ideaal geacht. Vergeleken met de bevraging van 2008 noteren we een lichte verschuiving in het voordeel van de gezinnen van 3 en meer kinderen.

In de jongere groep (20- tot 35-jarigen) ligt het ideaal op 2,15, dit is iets hoger dan het ideaal in de oudere groep (2,13), maar het verschil is niet significant.

1.18 Ideaal kinderaantal, gewenst aantal kinderen en verwachte finale afstamming

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Gemiddeld ideaal kinderaantal (20- tot 50-jarigen)	2,09	2,18	2,14
Gemiddeld gewenst aantal kinderen (20- tot 40-jarigen)	2,04	2,13	2,09
Gemiddelde verwachte finale afstamming (20- tot 40-jarigen) ⁽¹⁾	1,88	1,96	1,92

1.18 Het gemiddelde ideale kinderaantal bij 20- tot 50-jarigen, het gemiddelde gewenste aantal kinderen bij 20- tot 40-jarigen en de gemiddelde verwachte finale afstamming bij 20- tot 40-jarigen - Vlaams Gewest, 2010

Bron: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SCV-survey 2010, bewerking C. Van Peer

(1) Volgens de mediumvariant, waarbij een onzeker antwoord werd gerekend als nog 1 gepland kind

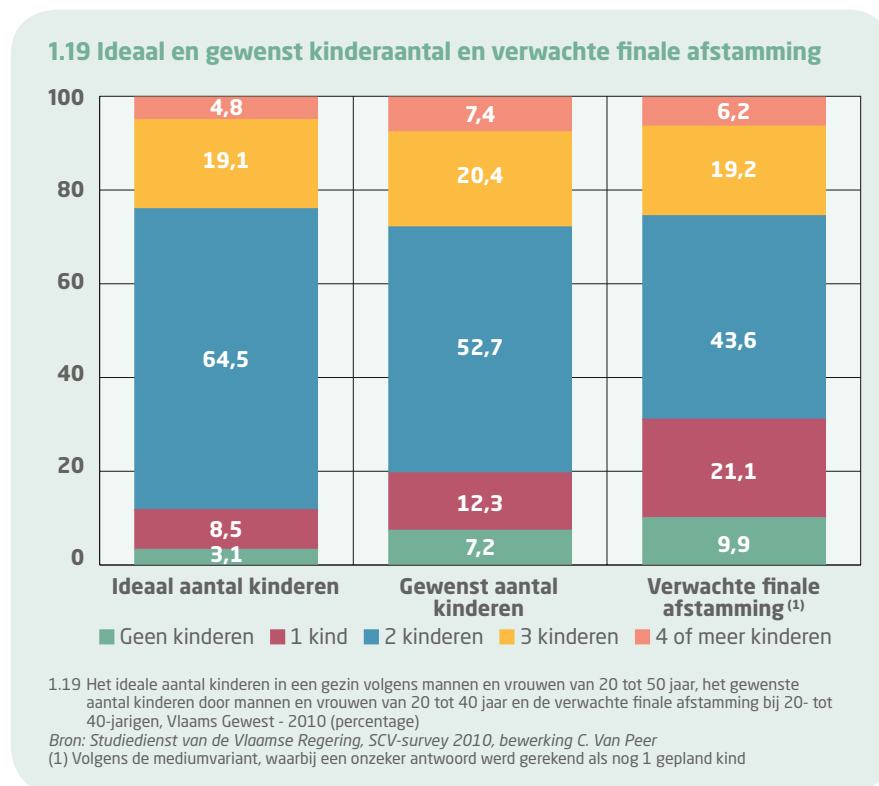
5.1.2. Kinderwens

Eigen kinderwens iets lager dan het ideale kinderaantal

Naast het ideale kinderaantal werd in de SCV-survey ook gevraagd naar het aantal kinderen dat men *voor zichzelf* wenst. Het gewenst aantal ligt gemiddeld traditioneel lager dan het ideale aantal kinderen. Het ideaal aantal verwijst eerder naar een maatschappelijke dan naar een persoonlijke norm.

20- tot 40-jarigen wensen gemiddeld 2,09 kinderen. De kinderwens ligt hoger bij vrouwen van die leeftijd (2,13) dan bij mannen van die leeftijd (2,04). Het verschil in kinderwens naar geslacht is echter niet significant. Net als het ideaal aantal kinderen is ook het gewenst aantal kinderen gestegen ten opzichte van de bevraging van 2008. De gemiddelde kinderwens lag toen op 2,04.

52,7% van alle 20- tot 40-jarigen wenst exact 2 kinderen. Het 2-kind-model blijft zowel het ideaal als de persoonlijke wens voor de meerderheid. 7,2% wenst kinderloos te blijven. 12,3% wenst precies 1 kind. Zo'n 1 op 5 respondenten (20,4%) wenst 3 kinderen en 7,4% wenst een gezin met 4 of meer kinderen. Het aandeel respondenten dat voor zichzelf 3 kinderen of meer wenst is lichtjes gestegen ten opzichte van 2008.

De 20- tot 30-jarigen, wensen gemiddeld 2,15 kinderen, waarmee zij een hogere, maar niet significant hogere wens uitdrukken dan de 30- tot 40-jarigen, die gemiddeld 2,03 kinderen wensen. In nagenoeg alle vruchtbaarheidssurveys wordt een grotere kinderwens genoteerd bij jongere mannen en vrouwen dan bij oudere respondenten. In antwoorden op het persoonlijk gewenst aantal kinderen bouwen oudere

respondenten meer realisme in. Zij houden meer rekening met concrete levensomstandigheden die mogelijk een beperking inhouden ten opzichte van wat men op jongere leeftijd als wens vooropstelde.

5.1.3. Verwachte finale afstamming en discrepantie tussen kinderwens en gerealiseerd kinderaantal

Uitgaande van het al gerealiseerde kinderaantal en van het bijkomend nog gepland aantal kinderen kan de verwachte finale afstamming van de 20- tot 40-jarige mannen en vrouwen berekend worden.

Voor respondenten die zich onzeker uitlaten over hun toekomstplannen wordt in de gehanteerde medium-variant gerekend met nog 1 bijkomend gepland kind.

De groep 20- tot 40-jarigen realiseerde gemiddeld reeds 0,76 kinderen op het ogenblik van de bevraging, en stelt bijkomend nog gemiddeld 1,16 kind te zullen plannen in de toekomst. Daarmee wordt een verwachte finale afstamming van 1,92 genoteerd voor deze groep. Dit verwacht finaal afstammingscijfer ligt hoger dan het verwachte finaal afstammingscijfer in 2008 (1,88) en dan het cijfer in 2003, dat ook op 1,88 lag. De oudere groep (30- tot 40-jarigen) laat een hogere verwachte finale afstamming optekenen (1,97) dan de jongere groep (1,86). Dit wijst op een inhaalbeweging in de oudere groep. Het verschil is ook hier echter niet significant.

Uitgesplitst naar gezinsgrootte verwacht 43,6% van de 20- tot 40-jarigen uiteindelijk een gezin met 2 kinderen te zullen hebben, dat is een lager aandeel dan gewenst. 9,9% verwacht kinderloos te zullen blijven, dit is een hoger aandeel dan gewenst. Een fors hoger aandeel dan gewenst verwacht uiteindelijk slechts 1 kind te zullen hebben (21,1% verwacht versus 12,3% gewenst) (zie grafiek 1.19).

5.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest

5.2.1. De totale vruchtbaarheid

De totale vruchtbaarheid is de som van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheids-cijfers, uitgedrukt in aantal kinderen per vrouw. Eigenlijk is dit een virtueel aantal kinderen dat per vrouw zou worden geboren, omdat het de optelsom is van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers die in een welbepaald kalenderjaar worden vastgesteld, terwijl vrouwen kinderen krijgen in de loop van meerdere kalenderjaren.

De totale vruchtbaarheid is een goede indicator voor de mate waarin vrouwen in een bepaald kalenderjaar kinderen voortbrengen.

Volgens een raming opgemaakt door de SVR bedroeg het *totale vruchtbaarheids-*

cijfer per vrouw in 2010 in het Vlaamse Gewest 1,81 (zie tabel 1.20). Dit is het derde jaar op rij dat het TVC hoger ligt dan 1,8 kinderen per vrouw. Dit is ook een merkkelijk hoger aantal dan in de daaraan voorafgaande jaren, zelfs dan in de voorafgaande 3 decennia. We moeten teruggaan tot 1974 voor een dergelijk hoog vruchtbaarheidsniveau in het Vlaamse Gewest (zie grafiek 1.21). Het totale vruchtbaarheidscijfer ligt echter nog steeds onder het vervangingsniveau. Er wordt van uitgegaan dat een vruchtbaarheidscijfer van 2,1 noodzakelijk is voor de vervanging van de generaties, althans wanneer migratie buiten beschouwing wordt gelaten.

1.20 Totaal vruchtbaarheidscijfer

2001	1,51
2005	1,69
2006	1,74
2007	1,76
2008	1,82
2009 ⁽¹⁾	1,82
2010 ⁽²⁾	1,81

1.20 Totaal vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest sinds 2001

Bronnen: 2001-2008: Van Bavel J., Bastiaenssens V., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2008*, Vrije Universiteit Brussel, *Interface Demography*, Working Paper 2009-2. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Ikaros

2009-2010: Studiedienst Vlaamse Regering

(1) Voorlopig cijfer

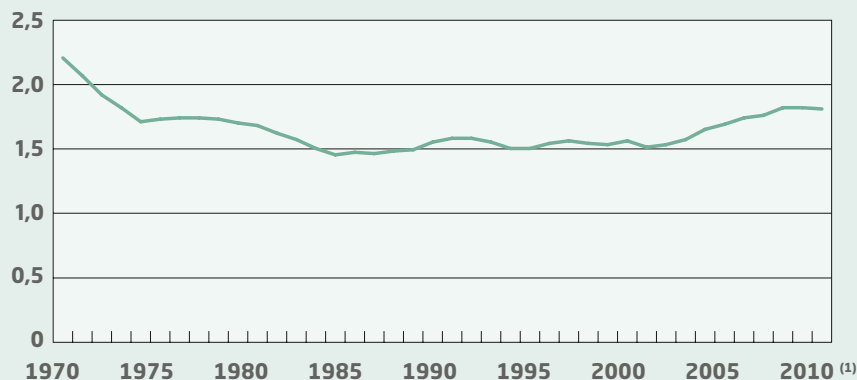
(2) Raming op basis van de geboorten 1/1 - 31/8/2010

5.2.2. De totale vruchtbaarheid naar provincie

Opmerkelijke verschillen

Het totale vruchtbaarheidscijfer (2009; 2010 en 2011 nog niet beschikbaar) verschilt tussen de provincies. Het vruchtbaarheidscijfer ligt het laagst in de provincie Limburg (1,70) en het hoogst in de provincie Antwerpen (1,92). Oost-Vlaanderen (1,82), Vlaams-Brabant (1,78) en West-Vlaanderen (1,77) nemen een middenpositie in (zie tabel 1.22).

1.21 Evolutie totaal vruchtbaarheidscijfer

1.21 Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest sinds 1971
 Bronnen: 2001-2008: Van Bavel J., Bastiaenssens V., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2008*, Vrije Universiteit Brussel, *Interface Demography, Working Paper 2009-2*.
 Gebaseerd op Willems (1971-2000) en op gegevens van Kind en Gezin, Ikaros (2001-2008)
 2009-2010: Studiedienst Vlaamse Regering
 (1) 2009: voorlopig cijfer; 2010: raming op basis van de geboorten 1/1 - 31/8/2010

1.22 Totaal vruchtbaarheidscijfer naar provincie

	2009 ⁽¹⁾
Antwerpen	1,92
Vlaams-Brabant	1,78
West-Vlaanderen	1,77
Oost-Vlaanderen	1,82
Limburg	1,70
Vlaams Gewest	1,82

1.22 Totaal vruchtbaarheidscijfer naar provincie
 Bron: Studiedienst Vlaamse Regering
 (1) Voorlopige cijfers

5.2.3. De vruchtbaarheid naar nationaliteit en leeftijd van de moeder

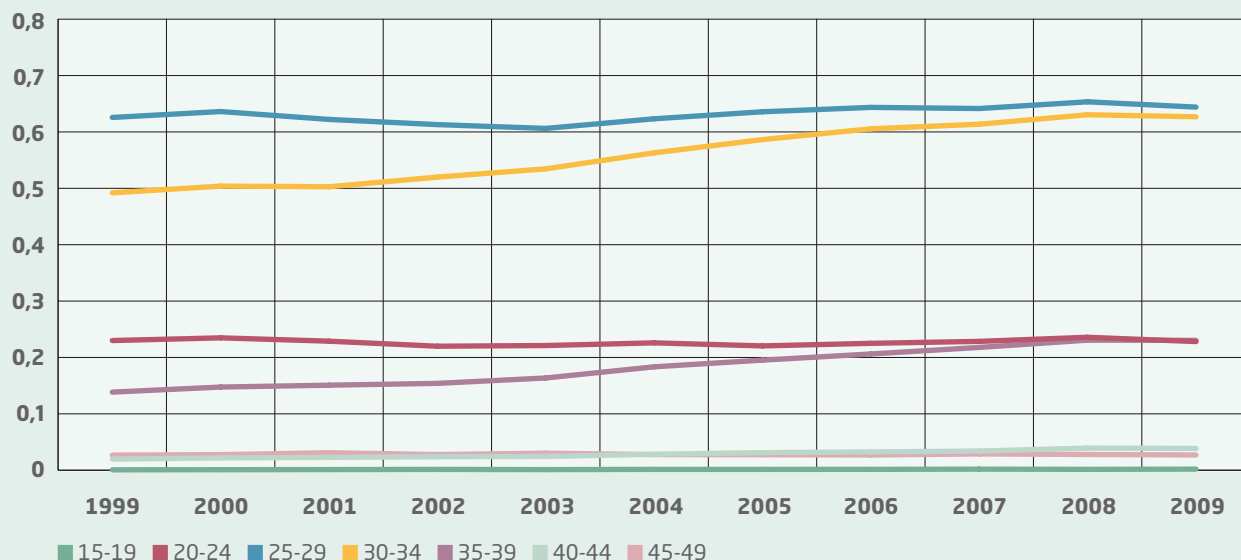
De Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de federale overheid publiceert enkele vruchtbaarheidsindicatoren op basis van gegevens van het rijksregister die de stijging van het totale vruchtbaarheidscijfer kunnen duiden. Zo blijkt de vruchtbaarheid sterk te verschillen naargelang de

nationaliteit van de moeder. Het totale vruchtbaarheidscijfer van vrouwen van Belgische nationaliteit lag in 2009 op 1,71, terwijl het cijfer van buitenlandse vrouwen 2,71 bedroeg.

Daarnaast tonen analyses van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers, over de tijd heen, duidelijk aan dat de vruchtbaarheid vooral bij welbepaalde leeftijdscategorieën gestegen is (zie grafiek 1.23). Zo steeg het vruchtbaarheidscijfer van vrouwen

tussen 30 en 34 jaar van 1999 naar 2009 van 0,49 naar 0,63 en nam het vruchtbaarheidscijfer van vrouwen tussen 35 en 39 jaar toe van 0,14 naar 0,23.

1.23 Evolutie leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers

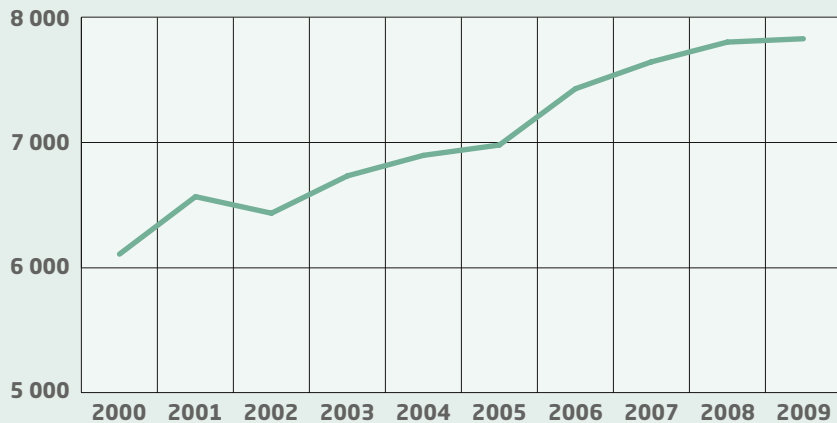
1.23 Evolutie van het leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest tussen 1999 en 2009
Bronnen: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - Thematische Directie Samenleving

5.3. Abortus

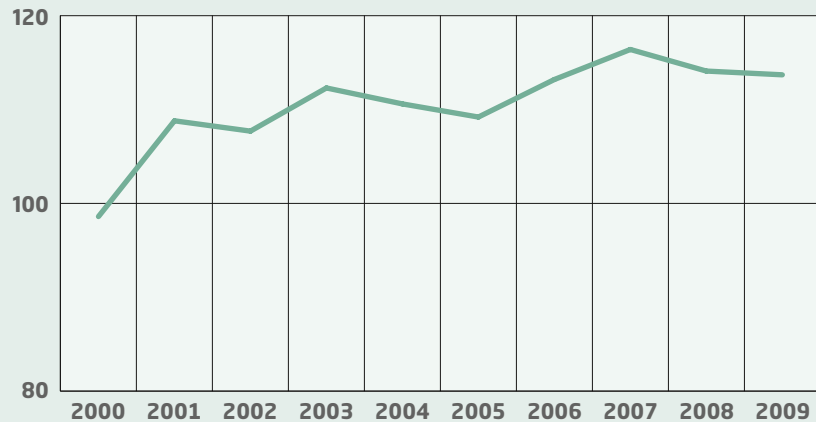
Een aantal zwangerschappen wordt niet uitgedragen, maar op eigen initiatief afgebroken. In Vlaanderen kunnen zwangere vrouwen daarvoor terecht in abortuscentra of in ziekenhuizen. In 2009 bedroeg het aantal legale abortussen in deze centra en in ziekenhuizen 7834. Meer recente gegevens waren in mei 2012 nog niet beschikbaar. Per 1000 geboorten waren er in 2009 113,7 abortussen, tegenover 114,1 in 2008 en tegenover 116,4 in 2007, het jaar met het hoogste aantal abortussen per 1000 geboorten sedert 2000.

1.24 Abortussen

Aantal

Per 1000 geboorten

1.24 Evolutie sinds 2000 van het aantal abortussen en het aantal abortussen per 1000 geboorten bij vrouwen wonend in het Vlaamse Gewest

Bron: Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking

5.4. Zwangerschappen bij tieners

Tienermoederschap is vrij uitzonderlijk; nogal wat zwangerschappen bij tieners worden afgebroken

Er bestaat een samenhang tussen tienermoederschap en een risicovolle situatie voor moeder en kind. Tienermoeders verlaten vroegtijdig de school, hebben meer kans op armoede en meer kans om alleenstaande moeder te zijn. Kinderen van tienermoeders hebben meer kans op een laag geboortegewicht, op sterfte binnen het eerste levensjaar en meer kans om later zelf een tienermoeder te worden.

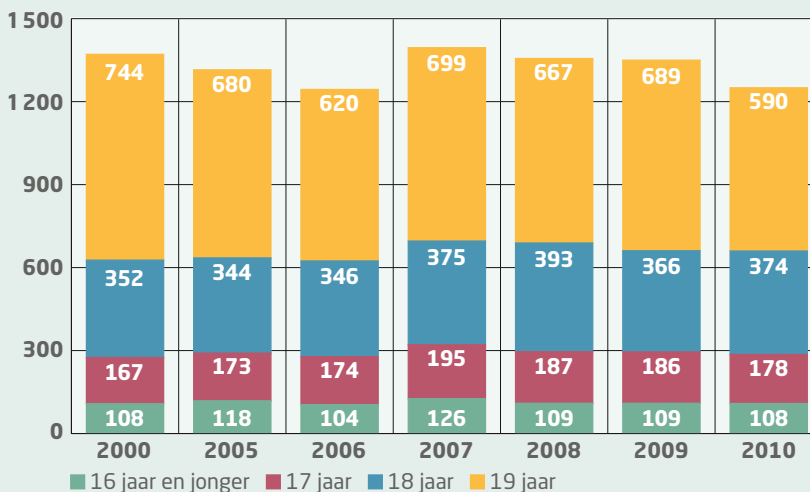
Tienermoederschap is in Vlaanderen vrij uitzonderlijk. In 2010 waren 1252 of 1,8% van de bevallen vrouwen jonger dan 20 jaar. Dit cijfer is gedaald tegenover 2009 (-7,3%). Toen waren 1350 bevallen vrouwen jonger dan 20 jaar. Bijna de helft (46%) van de tienermoeders was 19 jaar en nog eens 30% was 18 jaar (zie tabel 1.25 en grafiek 1.26).

1.25 Tienermoeders

	2009	2010
14 jaar of jonger	12	10
15 jaar	21	23
16 jaar	76	77
17 jaar	186	178
18 jaar	366	374
19 jaar	689	590
Totaal jonger dan 20 jaar	1 350	1 252

1.25 Aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel)
Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

1.26 Evolutie tienermoeders

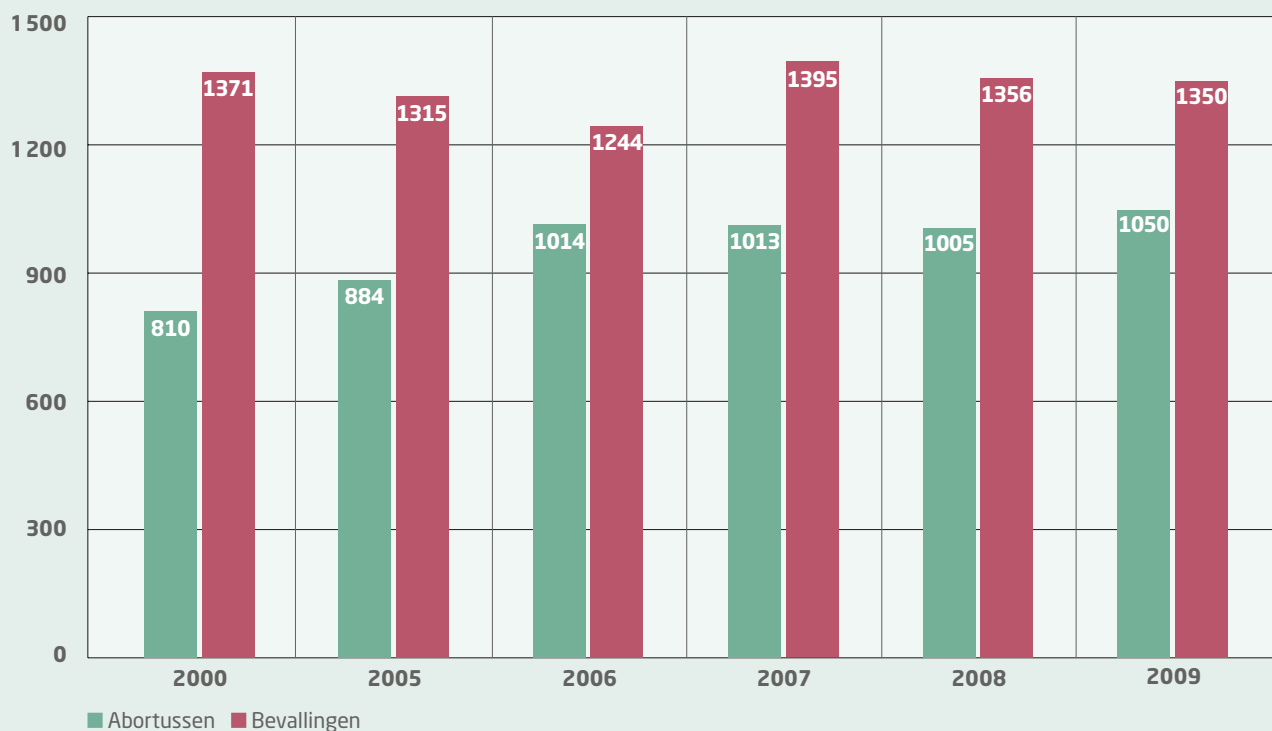
1.26 Evolutie van het aantal tienermoeders naar leeftijd in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel) sinds 2000
Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

Het aantal *tienerzwangerschappen* ligt echter heel wat hoger dan het aantal bevallingen van vrouwen jonger dan 20 jaar. In 2009 bedroeg het aantal tienerzwangerschappen 2400, waarvan 1350 bevallingen en 1050 abortussen. Op basis van

gegevens van het studiecentrum voor perinatale epidemiologie en van de Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking leiden we af dat 56,3% van de zwangere tieners effectief moeder worden en dat 43,8% van hen een abortus

ondergaat. Het ging echter vooral om vrouwen tussen 15 en 20 jaar. Beneden de 15 jaar waren er in 2009 25 abortussen en 12 bevallingen. Meer recente gegevens over het aantal abortussen waren in mei 2012 nog niet aanwezig.

1.27 Abortussen en bevallingen bij tieners

1.27 Aantal abortussen bij vrouwen jonger dan 20 jaar in het Vlaamse Gewest en aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel) sinds 2000
Bronnen: Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking
Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

6. DE EUROPESE CONTEXT

Hoe moeten we het geboortecijfer en de evoluties inzake geboorten in Vlaanderen situeren in Europa? Hoe evolueert het aantal jonge kinderen? De gegevens over Vlaanderen worden vergeleken met de gegevens van de landen van de EU-15 en indien mogelijk ook met het totale cijfer van de EU-15.

6.1. Geboorten, vruchtbaarheid en abortussen

In de tabellen 1.28, 1.29 en 1.30 worden een aantal cijfers over de geboorten tot en met 2010 weergegeven: het aantal geboorten, de procentuele evolutie van het geboortecijfer en het aantal geboorten per 1000 inwoners. De cijfers voor 2011 zijn nog niet gekend en voor 2010 zijn de cijfers voor Frankrijk, Italië, het Verenigd Koninkrijk en Ierland ook nog niet gekend.

In 2010 zou het aantal geboorten in de EU-15 ongeveer 0,7% hoger liggen dan in 2009.

Tegen deze globale, licht positieve, evolutie in, is het geboortecijfer betekenisvol gedaald in Griekenland, Spanje en Italië (respectievelijk -2,7%, -1,7% en -1,2%). Het aantal geboorten

in Luxemburg, Zweden en Oostenrijk nam daarentegen toe met meer dan 3%. België kende een toename van 1,5% (zie tabel 1.28).

In vergelijking tot 2000 zien we dat het geboortecijfer in Vlaanderen in 2010 meer dan gemiddeld gestegen is, vergeleken met andere Europese landen. Waar in de EU-15 in 2010 gemiddeld 4,9% meer baby's geboren werden, was er in Vlaanderen een stijging van 13,3% (zie tabel 1.29). Opmerkelijk is dat er zich in 4 landen (Duitsland, Nederland, Denemarken en Portugal) een daling van het geboortecijfer heeft voorgedaan ten opzichte van 2000.

Het *aantal geboorten per 1000 inwoners* in de EU-15 in 2010 bedraagt 10,3. Een beduidend hoger cijfer wordt genoteerd in Ierland (16,5), het Verenigd Koninkrijk (13), Frankrijk (12,9) en Zweden (12,3) en een beduidend lager cijfer in Duitsland (8,3) en Italië (9,3) (zie tabel 1.30).

Het *totale vruchtbaarheidscijfer* (TVC) ligt overal beneden het vervangingsniveau, waarvoor een cijfer van 2,1 kinderen per vrouw wordt voorgesteld, althans wanneer migratie

buiten beschouwing wordt gelaten (zie tabel 1.31). Geen enkel EU-15-land haalt het vervangingsniveau; Ierland (2,07) en Frankrijk (2,03) benaderen het wel. Het Vlaamse Gewest behoort tot de EU-15-landen met een relatief hoog TVC.

De toename van het aantal kinderen geboren buiten een huwelijksrelatie zet zich in de meeste EU-15-landen verder door. Zweden en Frankrijk kennen een zeer hoog percentage geboorten buiten het huwelijk. In Zweden wordt 54,2% van de kinderen geboren buiten een huwelijksrelatie; in Frankrijk zelfs 55%. Met 47% geboorten buiten een huwelijksrelatie situeert België zich in de midden-groep. In Griekenland ligt het percentage geboorten buiten het huwelijk zeer laag (7,3%) (zie tabel 1.32).

In tabel 1.33 wordt een overzicht gegeven van het aantal *abortussen* per 1000 geboorten. Het Vlaamse Gewest en België kennen een vrij laag aantal abortussen per 1000 geboorten in vergelijking met de andere EU-15-landen.

1.28 Geboorten

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	61 877	63 906	68 394	68 925	70 079
België	116 396	119 622	128 049	127 297	129 173
Aangrenzende landen					
Duitsland	766 999	685 795	682 514	665 126	677 947
Frankrijk	808 249	807 787	829 311	825 564	833 654 ⁽¹⁾
Luxemburg	5 723	5 371	5 596	5 638	5 874
Nederland	206 619	187 910	184 634	184 915	184 397
Noordse landen					
Finland	56 742	57 745	59 330	66 430	60 980
Denemarken	67 084	64 282	65 038	62 818	63 411
Zweden	90 441	101 346	109 301	111 801	115 641
Mediterrane landen					
Griekenland	103 267	107 545	118 302	117 933	114 766
Italië	543 144	554 022	576 659	568 857	561 944 ⁽¹⁾
Portugal	120 008	109 399	104 594	99 491	101 381
Spanje	397 632	466 371	519 779	494 537	485 252
Andere landen					
Oostenrijk	78 268	78 190	77 752	76 744	78 742
Verenigd Koninkrijk	679 283	722 549	794 383	790 204	807 272 ⁽¹⁾
Ierland	54 789	61 042	75 065	74 278	73 724 ⁽¹⁾
Europa					
EU-15	4 094 390	4 129 308	4 328 594	4 264 413	4 294 158

1.28 Aantal levendgeborenen in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken Eurostat, website

(1) Voorlopige cijfers

1.29 Evolutie geboorten

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	100,0	103,3	110,5	111,4	113,3
België	100,0	102,8	110,0	109,4	111,0
Aangrenzende landen					
Duitsland	100,0	89,4	89,0	86,7	88,4
Frankrijk	100,0	99,9	102,6	102,1	103,1 ⁽¹⁾
Luxemburg	100,0	93,8	97,8	98,5	102,6
Nederland	100,0	90,9	89,4	89,5	89,2
Noordse landen					
Finland	100,0	101,8	104,6	117,1	107,5
Denemarken	100,0	95,8	97,0	93,6	94,5
Zweden	100,0	112,1	121,2	123,6	127,9
Mediterrane landen					
Griekenland	100,0	104,1	114,6	114,2	111,1
Italië	100,0	102,0	106,2	104,7	103,5 ⁽¹⁾
Portugal	100,0	91,2	87,2	82,9	84,5
Spanje	100,0	117,3	130,7	124,4	122,0
Andere landen					
Oostenrijk	100,0	99,9	99,3	98,1	100,6
Verenigd Koninkrijk	100,0	106,4	116,9	116,4	119,0 ⁽¹⁾
Ierland	100,0	111,4	137,0	135,6	134,6 ⁽¹⁾
Europa					
EU-15	100,0	100,8	105,8	104,2	104,9

1.29 Evolutie van het aantal levendgeborenen sinds 2000 in de EU-15-landen (index)

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

Eurostat, website

Eigen berekeningen

(1) Voorlopige cijfers

1.30 Geboorten per 1000

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	10,4	10,6	11,1	11,1	11,1
België	11,4	11,5	12,0	11,8	11,9
Aangrenzende landen					
Duitsland	9,3	8,3	8,3	8,1	8,3
Frankrijk	13,3	12,9	13,0	12,8	12,9
Luxemburg	13,2	11,6	11,6	11,4	11,6
Nederland	13,0	11,5	11,3	11,2	11,1
Noordse landen					
Finland	11,0	11,0	11,2	12,5	11,4
Denemarken	12,6	11,9	11,9	11,4	11,4
Zweden	10,2	11,2	11,9	12,1	12,3
Mediterrane landen					
Griekenland	9,5	9,7	10,5	10,5	10,1
Italië	9,5	9,5	9,7	9,5	9,3
Portugal	11,8	10,4	9,9	9,4	9,5
Spanje	9,9	10,8	11,5	10,8	10,5
Andere landen					
Oostenrijk	9,8	9,5	9,3	9,2	9,4
Verenigd Koninkrijk	11,6	12,0	13,0	12,8	13,0
Ierland	14,5	14,9	17,1	16,7	16,5
Europa					
EU-15	10,9	10,7	11,0	10,8	10,3

1.30 Geboortecijfer: aantal geboorten per 1000 inwoners sinds 2000 in de EU-15-landen
 Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken
 Eurostat, website
 Eigen berekeningen

1.31 Vruchtbaarheidscijfer

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	NB	1,69	1,82	1,82 ⁽¹⁾	1,81 ⁽²⁾
België	1,66	1,75	1,86	1,84	NB
Aangrenzende landen					
Duitsland	1,38	1,36	1,38	1,36	1,39
Frankrijk	1,89	1,94	2,01	2,00	2,03
Luxemburg	1,76	1,63	1,61	1,59	1,63
Nederland	1,72	1,71	1,77	1,79	1,79
Noordse landen					
Finland	1,73	1,80	1,85	1,86	1,87
Denemarken	1,77	1,80	1,89	1,84	1,87
Zweden	1,54	1,77	1,91	1,94	1,98
Mediterrane landen					
Griekenland	1,26	1,33	1,51	1,52	1,51
Italië	1,26	1,32	1,42	1,41	1,43
Portugal	1,55	1,40	1,37	1,32	1,36
Spanje	1,23	1,35	1,46	1,40	1,38
Andere landen					
Oostenrijk	1,36	1,41	1,41	1,39	1,44
Verenigd Koninkrijk	1,64	1,78	1,96	1,94	NB
Ierland	1,89	1,87	2,10	2,07	2,07

1.31 Totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw sinds 2000 in de EU-15-landen
 Bronnen: Van Bavel J., Bastiaenssens V., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2008*, Brussel, Vrije Universiteit Brussel, *Interface Demography, Working Paper 2009-2*
 Studiedienst Vlaamse Regering (cijfers 2008/2009 Vlaams Gewest)
 Eurostat, website

(1) Voorlopig cijfer

(2) Raming op basis van de geboorten 1/1 - 31/8/2010

NB: niet beschikbaar

1.32 Geboorten buiten het huwelijk per 100 geboorten

	2000	2005	2008	2009	2010
België	28,0	39,4	NB	45,7	47,0
Aangrenzende landen					
Duitsland	23,4	29,2	32,1	32,7	33,3
Frankrijk	43,6	48,4	52,6	53,7	55,0
Luxemburg	21,9	27,2	30,2	32,1	34,0
Nederland	24,9	34,9	41,2	43,3	44,3
Noordse landen					
Finland	39,2	40,4	40,7	40,9	41,1
Denemarken	44,6	45,7	46,2	46,8	47,3
Zweden	55,3	55,5	54,7	54,4	54,2
Mediterrane landen					
Griekenland	4,0	5,1	5,9	6,6	7,3
Italië	9,7	15,2	18,9	23,5	25,4
Portugal	22,2	30,8	36,2	38,1	41,3
Spanje	17,7	26,6	33,2	31,4	35,5
Andere landen					
Oostenrijk	31,3	36,5	38,9	39,4	40,2
Verenigd Koninkrijk	39,5	42,9	45,4	46,3	46,9
Ierland	31,5	31,8	33,1	33,3	33,8

1.32 Aantal geboorten buiten het huwelijk in de EU-15-landen sinds 2000

Bron: Eurostat, website

NB: niet beschikbaar

1.33 Aantal abortussen per 1000 geboorten

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	98,6	109,2	113,2	116,4	114,1	113,7	NB
België	119,8	141,5	145,3	149,5	145,2	148,2	NB
Aangrenzende landen							
Duitsland	175,5	180,9	178,0	170,7	167,7	166,4	162,9
Frankrijk	254,1	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Luxemburg	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Nederland	131,7	152,9	153,9	156,2	154,2	153,2	NB
Noordse landen							
Finland	192,7	190,0	181,7	180,3	176,1	173,0	168,0
Denemarken	233,5	236,2	231,6	247,9	256,6	263,7	NB
Zweden	342,5	345,1	340,3	346,4	348,2	335,6	326,0
Mediterrane landen							
Griekenland	174,5	153,4	153,4	145,3	NB	NB	NB
Italië	250,2	233,3	225,8	221,7	208,8	201,8	NB
Portugal	NB	NB	NB	NB	172,6	196,7	191,6
Spanje	160,3	196,6	210,4	227,7	222,8	225,2	NB
Andere landen							
Oostenrijk	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Verenigd Koninkrijk	276,3	275,6	276,5	275,0	263,4	256,0	NB
Ierland	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB

1.33 Aantal abortussen per 1000 geboorten sinds 2000 in de EU-15-landen

Bronnen: Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking

WHO Regional Office for Europe, European Health for all database (website)

NB: niet beschikbaar

6.2. Jonge kinderen

Het Vlaamse Gewest is een *kleine regio* binnen Europa. Het aantal kinderen onder de 5 jaar in het Vlaamse Gewest maakt slechts 1,6% uit van het aantal jonge kinderen in de Europese Unie. De Europese Unie telde op 1 januari 2011 in totaal ruim 21 miljoen kinderen onder de 5 jaar (zie tabel 1.34).

Van 2010 naar 2011 is het aantal kinderen in de EU-15-landen licht toegenomen (+0,53%; raming). Zoals de meeste EU-15-landen kende het Vlaamse Gewest een stijging van het aantal jonge kinderen. Het Vlaamse Gewest (+2%) kende

de vierde grootste stijging, na Ierland (+3,7%), Zweden (2,5%) en Luxemburg (+2,3%). In Portugal nam het aantal kinderen onder de 5 jaar af met meer dan 1%. Tabel 1.35 geeft de procentuele evolutie weer, met 2000 als basis.

Tabel 1.36 schetst de evolutie van *het aandeel jonge kinderen* in de totale bevolking. Opmerkelijk is het grote aandeel jonge kinderen in Ierland (8,1%). Duitsland kent het laagste aandeel jonge kinderen (4,2%).

Tegen 2015 verwacht de EU-15 een lichte toename van het aantal kinderen onder de 5 jaar (+1,1%). De verwachte evoluties zijn erg

verschillend in de EU-15-landen, met een opmerkelijke toename in Ierland (+16,3%). Een toename tussen 5 en 10% wordt verwacht in Luxemburg (+5,5%), Zweden (+5,9%), het Verenigd Koninkrijk (+6,1%) en Spanje (+9,7%). Een beperkte tot zeer beperkte toename wordt verwacht in Griekenland (+0,7%), Oostenrijk (+1,2%), België (+2,9%) en Finland (+3,9%). Voor Frankrijk (-0,5%), Portugal (-2,1%), Duitsland (-3,2%) en Italië (-3,7%) wordt gerekend op een lichte daling en voor Nederland (-7,7%) en Denemarken (-5,4%) op een vrij sterk dalend aantal kinderen onder de 5 jaar in 2015 (zie tabel 1.37).

1.34 Aantal kinderen onder de 5 jaar

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	320 682	309 328	325 972	336 882	343 306	350 262
België	577 217	574 859	600 728	617 537	628 734	641 265
Aangrenzende landen						
Duitsland	3 947 634	3 656 322	3 469 044	3 445 172	3 409 608	3 409 120
Frankrijk	3 752 377	3 929 764	3 959 878	4 003 584	4 037 764	4 044 659
Luxemburg	28 460	27 924	28 061	28 511	28 652	29 318
Nederland	983 491	1 010 626	945 727	931 556	924 881	923 106
Noordse landen						
Finland	297 522	283 693	291 628	295 002	298 114	301 621
Denemarken	340 593	328 056	325 606	326 932	326 067	325 495
Zweden	468 716	485 558	525 305	536 982	548 222	561 788
Mediterrane landen						
Griekenland	518 125	517 910	543 615	557 120	569 200	575 104
Italië	2 624 578	2 733 436	2 807 626	2 837 101	2 844 653	2 846 446
Portugal	535 886	553 702	536 621	528 983	519 768	511 054
Spanje	1 840 202	2 171 491	2 364 938	2 418 939	2 461 228	2 484 340
Andere landen						
Oostenrijk	424 501	397 723	396 259	396 528	392 853	393 393
Verenigd Koninkrijk	3 575 961	3 408 879	3 646 744	3 739 184	3 818 416	3 861 559
Ierland	264 576	295 803	323 994	338 203	350 763	363 723
Europa						
EU-15	20 179 839	20 375 746	20 765 774	21 001 284	21 158 923	21 271 991 ⁽¹⁾

1.34 Aantal kinderen onder de 5 jaar sinds 2000 in de EU-15-landen

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

Eurostat, website

(1) Voorlopig cijfer

1.35 Evolutie aantal kinderen onder de 5 jaar

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	100,0	96,5	101,6	105,1	107,1	109,2
België	100,0	99,6	104,1	107,0	108,9	111,1
Aangrenzende landen						
Duitsland	100,0	92,6	87,9	87,3	86,4	86,4
Frankrijk	100,0	104,7	105,5	106,7	107,7	107,8
Luxemburg	100,0	98,1	98,6	100,2	100,2	103,0
Nederland	100,0	102,8	96,2	94,7	94,0	93,9
Noordse landen						
Finland	100,0	95,4	98,0	99,2	100,2	101,4
Denemarken	100,0	96,3	95,6	96,0	95,7	95,6
Zweden	100,0	103,6	112,1	114,6	117,0	119,9
Mediterrane landen						
Griekenland	100,0	100,0	104,9	107,5	109,9	111,0
Italië	100,0	104,1	107,0	108,1	108,4	108,5
Portugal	100,0	103,3	100,1	98,7	97,0	95,4
Spanje	100,0	118,0	128,5	131,4	133,7	135,0
Andere landen						
Oostenrijk	100,0	93,8	93,3	93,4	92,5	92,7
Verenigd Koninkrijk	100,0	95,5	102,0	104,6	106,8	108,0
Ierland	100,0	111,8	122,5	127,8	132,6	137,5
Europa						
EU-15	100,0	101,0	102,9	104,1	104,5	105,4 ⁽¹⁾

1.35 Evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar sinds 2000 in de EU-15-landen (index)

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken Eurostat, website (eigen berekeningen)

(1) Voorlopig cijfer

1.36 Aandeel kinderen onder de 5 jaar

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	5,4	5,1	5,3	5,4	5,5	5,6
België	5,6	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9
Aangrenzende landen						
Duitsland	4,8	4,4	4,2	4,2	4,2	4,2 ⁽¹⁾
Frankrijk	6,2	6,3	6,2	6,2	6,2	6,2 ⁽¹⁾
Luxemburg	6,6	6,1	5,8	5,8	5,7	5,7
Nederland	6,2	6,2	5,8	5,7	5,6	5,5
Noordse landen						
Finland	5,8	5,4	5,5	5,5	5,6	5,6
Denemarken	6,4	6,1	5,9	5,9	5,9	5,9
Zweden	5,3	5,4	5,7	5,8	5,9	6,0
Mediterrane landen						
Griekenland	4,8	4,7	4,8	4,9	5,0	5,1
Italië	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
Portugal	5,3	5,3	5,1	5,0	4,9	4,8
Spanje	4,6	5,0	5,2	5,3	5,4	5,4
Andere landen						
Oostenrijk	5,3	4,8	4,8	4,7	4,7	4,7
Verenigd Koninkrijk	6,1	5,7	6,0	6,1	6,2	6,2 ⁽¹⁾
Ierland	7,0	7,2	7,4	7,6	7,9	8,1
Europa						
EU-15	5,3	5,3	5,3	5,3	5,4 ⁽¹⁾	5,3

1.36 Aandeel kinderen onder de 5 jaar in de totale bevolking sinds 2000 in de EU-15-landen (per 100)
 Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken
 Eurostat, website (eigen berekeningen)
 (1) Voorlopige cijfers

1.37 Kinderen onder de 5 jaar: vooruitzichten 2015

	Kinderen in 2008	Vooruit- zichten 2015	% evolutie
België	600 728	617 992	+2,9
Aangrenzende landen			
Duitsland	3 469 044	3 357 252	-3,2
Frankrijk	3 973 883	3 954 914	-0,5
Luxemburg	28 061	29 607	+5,5
Nederland	945 727	872 798	-7,7
Noordse landen			
Finland	291 628	303 026	+3,9
Denemarken	325 606	308 039	-5,4
Zweden	525 305	556 288	+5,9
Mediterrane landen			
Griekenland	543 615	547 607	+0,7
Italië	2 807 626	2 703 933	-3,7
Portugal	536 621	525 095	-2,1
Spanje	2 364 938	2 595 011	+9,7
Andere landen			
Oostenrijk	396 259	401 227	+1,2
Verenigd Koninkrijk	3 645 438	3 867 101	+6,1
Ierland	323 994	376 712	+16,3
Europa			
EU-15	20 778 473	21 016 402	+1,1

1.37 Vooruitzichten inzake de evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar in de EU-15-landen voor 2015 en vergelijking met het aantal kinderen in 2008

Bron: Eurostat, EUROPOP 2008, Population Projections, Convergence Year 2150

6.3. Interlandelijke adoptie

Binnen de EU-15-landen ligt het relatieve aantal *interlandelijke* adopties het laagst in Griekenland, Portugal, het Verenigd Koninkrijk en

Duitsland; het bedraagt er minder dan 1 per 100 000 inwoners. Ook in de Vlaamse en de Franse Gemeenschap is het aantal interlandelijke adopties vrij beperkt. Denemarken en Zweden scoren het hoogst en komen uit op

7 interlandelijke adopties per 100 000 inwoners (zie tabellen 1.38 en 1.39). Dat is merkkelijk minder dan de jaren daarvoor. Ook Ierland kent een aanzienlijke daling van het relatieve aantal adopties.

1.38 Adoptie

Ontvangend land	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vlaamse Gemeenschap ⁽¹⁾	210	172	162	176	210	244	205	180
Franse Gemeenschap ⁽¹⁾	290	299	221	182	154	207	183	172
Aangrenzende landen								
Duitsland ⁽²⁾	854	560	583	778	664	571	504	NB
Frankrijk	2 971	4 136	3 977	3 162	3 271	3 017	3 508	1 995
Luxemburg	57	41	45	31	36	33	32	25
Nederland	1 193	1 185	816	778	767	682	705	529
Noordse landen								
Finland	198	308	218	176	156	187	160	NB
Denemarken	716	585	450	426	395	500	419	338
Zweden	981	1 083	879	800	793	912	655	538
Mediterrane landen								
Griekenland	NB	NB	NB	NB	NB	NB	3	5
Italië	NB	2 840	3 188	3 420	3 977	3 964	4 130	4 022
Portugal	NB	15	8	12	12	8	NB	NB
Spanje	3 625	5 423	4 472	3 648	3 156	3 006	2 891	NB
Andere landen								
Oostenrijk	NB	98	47	38	35	44	NB	NB
Verenigd Koninkrijk	351	369	363	356	225	200	175	NB
Ierland	225	366	313	392	422	307	201	NB

1.38 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Selman P., School of Geography, Politics and Sociology, Newcastle University, UK + centrale autoriteiten van de Franse Gemeenschap, Luxemburg, Duitsland, Zweden, Griekenland, Denemarken + websites van Den Haag en websites van de centrale autoriteiten van Frankrijk en Nederland

(1) Alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(2) Alleen adopties van kinderen met een andere nationaliteit

NB: niet beschikbaar

1.39 Adoptie per 100 000 inwoners

Ontvangend land	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlaamse Gemeenschap ^{(1) (2)}	3,37	2,71	2,54	2,74	3,24	3,74	3,09
Franse Gemeenschap ^{(2) (3)}	7,23	7,29	5,35	4,38	3,67	4,94	4,24
Aangrenzende landen							
Duitsland	1,04	0,68	0,71	0,95	0,81	0,70	0,62
Frankrijk	4,91	6,59	6,31	4,97	5,11	4,69	5,42
Luxemburg	13,15	8,89	9,59	6,51	7,44	6,69	6,37
Nederland	7,52	7,27	5,00	4,76	4,68	4,14	4,25
Noordse landen							
Finland	3,83	5,88	4,15	3,34	2,94	3,51	2,99
Denemarken	13,43	10,81	8,29	7,82	7,21	9,07	7,57
Zweden	11,07	12,02	9,72	8,78	8,64	9,85	7,01
Mediterrane landen							
Griekenland	NB	NB	NB	NB	NB	NB	0,03
Italië	NB	4,86	5,43	5,78	6,67	6,60	6,84
Portugal	NB	0,14	0,08	0,11	0,11	0,08	NB
Spanje	7,65	12,60	10,22	8,20	6,97	6,56	6,29
Andere landen							
Oostenrijk	NB	1,19	0,57	0,46	0,42	0,53	NB
Verenigd Koninkrijk	0,60	0,61	0,60	0,59	0,37	0,32	0,28
Ierland	5,96	8,91	7,44	9,09	9,59	6,90	4,50

1.39 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties per 100 000 inwoners in de EU-15-landen sinds 2000

Bron: Selman P., *School of Geography, Politics and Sociology, Newcastle University, UK*

(1) Per 100 000 inwoners in het Vlaamse Gewest en 30% van het aantal inwoners in het Brusselse Gewest

(2) Alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(3) Per 100 000 inwoners in het Waalse Gewest en 70% van het aantal inwoners in het Brusselse Gewest

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 2

GEZINNEN VAN
JONGE KINDEREN:
EEN BLIK OP DE DIVERSITEIT

Kinderen groeien op in een gezin, maar niet elk gezin is hetzelfde. Niet elk gezin telt twee (natuurlijke) ouders, niet elk gezin telt evenveel kinderen, kinderen verblijven soms afwisselend in verschillende gezinnen ... Aangezien de gezinscontext erg belangrijk is voor de tijdsbesteding, de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen, schetsen we in dit hoofdstuk deze diversiteit aan gezinskenmerken in Vlaanderen.

We bekijken eerst - op basis van gegevens van het rijksregister - uitvoerig de gezinsvorm waarin kinderen opgroeien: in een tweeouder- of in een eenoudergezin, zijn hun ouders gehuwd of wonen ze ongehuwd samen? Daarna komt ook de verblijfssituatie aan bod van kinderen van wie de ouders scheidden.

Verder staan we in dit hoofdstuk stil bij andere aspecten van de gezinscontext zoals het opgroeien samen met broers of zussen, de origine, de gezinstaal, de leeftijd en de gezondheidstoestand van de ouders en de aanwezigheid van en de afstand tot de grootouders. Dit alles gebeurt vanuit het perspectief van de kinderen.

Als achtergrond bij deze gezinscontext besteden we aandacht aan huwelijken, echtscheidingen en het sluiten en stopzetten van samenlevingscontracten in Vlaanderen.

Ten slotte plaatsen we een aantal Vlaamse cijfers in een Europese context. We vergelijken met de landen van de EU-15.

1. TWEE- OF EENOUDERGEZIN?

Aandeel jonge kinderen in een eenouder-gezin blijft beperkt

De meeste jonge kinderen (85%) leven in een *tweeoudergezin* (situatie op 1 januari 2010; geen recentere gegevens beschikbaar), 11,7% woont in een eenoudergezin. Er doet zich wel een verschil voor naargelang de leeftijd van de kinderen. Het aandeel kinderen onder de 3 jaar dat in een *eenoudergezin* leeft, bedraagt 7,2%;

bij kinderen van 3 tot 6 jaar bedraagt het 10,5% en bij kinderen op lagere-schoolleeftijd 14,7% (zie tabel 2.1 en grafiek 2.2). Oudere kinderen leven dus vaker dan jongere kinderen in een eenoudergezin.

Sinds 2008 evolueerden deze cijfers slechts in beperkte mate. Het aandeel kinderen van 3 tot 6 jaar dat leeft in een eenoudergezin bleef stabiel, het aandeel kinderen tussen 6 en 11 jaar

dat leeft in een eenoudergezin steeg met 0,3 procentpunten (zie tabel 2.1).

2.1 Twee- of eenoudergezin

	2008	2009	2010
Kinderen onder de 3 jaar			
Eenoudergezin	7,3	7,1	7,2
Tweeoudergezin	87,5	87,7	87,7
Andere/niet bekend	5,3	5,1	5,1
Totaal	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar			
Eenoudergezin	10,5	10,5	10,5
Tweeoudergezin	86,0	86,2	86,2
Andere/niet bekend	3,5	3,3	3,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar			
Eenoudergezin	14,4	14,4	14,7
Tweeoudergezin	83,2	83,3	83,1
Andere/niet bekend	2,4	2,3	2,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Totaal kinderen onder de 12 jaar			
Eenoudergezin	11,6	11,6	11,7
Tweeoudergezin	85,0	85,2	85,0
Andere/niet bekend	3,4	3,3	3,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

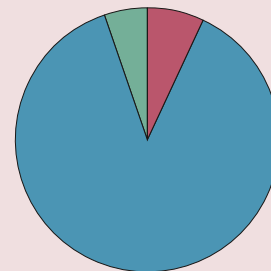
2.1 Kinderen onder de 12 jaar naar twee- of eenoudergezin - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

2.2 Twee- of eenoudergezin

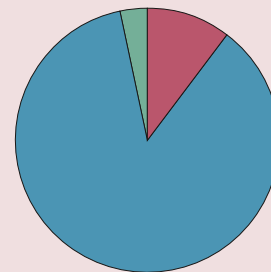
Kinderen onder de 3 jaar

■ Eenoudergezin (7,2%)
 ■ Tweeoudergezin (87,7%)
 ■ Andere/niet bekend (5,1%)

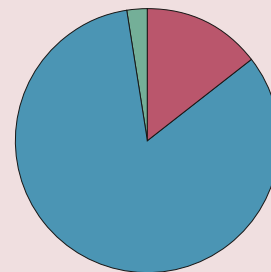
Kinderen van 3 tot 6 jaar

■ Eenoudergezin (10,5%)
 ■ Tweeoudergezin (86,2%)
 ■ Andere/niet bekend (3,3%)

Kinderen van 6 tot 12 jaar

■ Eenoudergezin (14,7%)
 ■ Tweeoudergezin (83,1%)
 ■ Andere/niet bekend (2,3%)

2.2 Kinderen onder de 12 jaar naar twee- en eenoudergezin - Vlaams Gewest - 2010

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

2. GEZINSTYPE

Het klassieke kerngezin loopt terug. Bijna 32% van de kinderen onder de 3 jaar woont bij een ongehuwd paar

De aandacht wordt geregeld gevestigd op de terugloop van het klassieke kerngezin. De evolutie van 2008 tot 2010 bevestigt deze trend. In vergelijking tot 2008 nam het aandeel kinderen dat bij zijn gehuwde natuurlijke vader en moeder woont af met 3,8%. Dit neemt niet weg dat de meeste kinderen (59,5%) onder de 12 jaar nog steeds leven in een klassiek kerngezin (zie tabel 2.3) en dat de meeste kinderen (64,4%) wonen bij een gehuwd paar. Wel is er een verschil tussen de zeer jonge en de wat oudere kinderen:

naarmate de kinderen ouder worden, woont een kleiner deel bij een *ongehuwd paar*. Van de kinderen onder de 3 jaar woont 31,7% bij een ongehuwd paar. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar bedraagt dit 22,4% en bij kinderen van 6 tot 12 jaar 13,8%. Tegenover 2008 is er een toename van het aantal kinderen jonger dan 12 jaar dat leeft bij een ongehuwd paar, van 17,4% naar 20,6%. In grafiek 2.4 geven we de evolutie sinds 2004 weer. Daaruit blijkt duidelijk dat het aandeel kinderen dat leeft bij een ongehuwd paar voor elke leeftijdscategorie blijft stijgen.

Kinderen die bij een *alleenstaande ouder* wonen, wonen vooral bij een

alleenstaande moeder. 10,1% van de kinderen jonger dan 12 jaar woont bij een alleenstaande moeder en slechts 1,6% bij een alleenstaande vader. Deze cijfers liggen wel heel wat lager voor kinderen onder de 3 jaar. Slechts 6,4% van de kinderen onder de 3 jaar woont bij een alleenstaande moeder en 0,8% bij een alleenstaande vader. Het percentage kinderen dat woont bij een alleenstaande moeder of een alleenstaande vader bleef nagenoeg ongewijzigd tegenover 2008 (zie tabel 2.3).

2.3 Gezinstype

	2008	2009			2010				
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Kind bij gehuwd paar	67,5	57,7	65,6	70,7	66,1	56,0	63,7	69,3	64,4
Bij beide ouders	63,3	56,6	60,8	64,3	61,4	54,8	58,7	62,3	59,5
Bij een ouder en een stiefouder	0,9	0,2	0,5	1,6	0,9	0,2	0,4	1,5	0,9
Bij een ouder en een ?stiefouder? ⁽¹⁾	3,0	0,7	4,1	4,5	3,4	0,7	4,3	5,1	3,8
Bij gehuwd paar, niet verwant	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3
Kind bij ongehuwd paar ⁽²⁾	17,4	30,1	20,6	12,7	19,1	31,7	22,4	13,8	20,6
Bij een ouder en een stiefouder ⁽²⁾	2,7	0,7	1,8	4,1	2,6	0,7	1,8	4,0	2,6
Bij een ouder en een ?stiefouder? ⁽¹⁾	14,8	29,4	18,7	8,6	16,5	31,0	20,6	9,8	18,0
Kind bij alleenstaande moeder	10,2	6,3	9,2	12,4	10,0	6,4	9,2	12,6	10,1
Kind bij alleenstaande vader	1,5	0,9	1,3	2,0	1,5	0,8	1,3	2,1	1,6
Kind inwonend bij een ander kerngezin ⁽³⁾	3,4	5,1	3,3	2,2	3,2	5,1	3,3	2,3	3,3
Kind in collectief huishouden ⁽⁴⁾	<0,1	0,0	0,0	0,0	<0,0	0,0	0,0	0,0	<0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3 Type van gezin waarin kinderen onder de 12 jaar leven - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

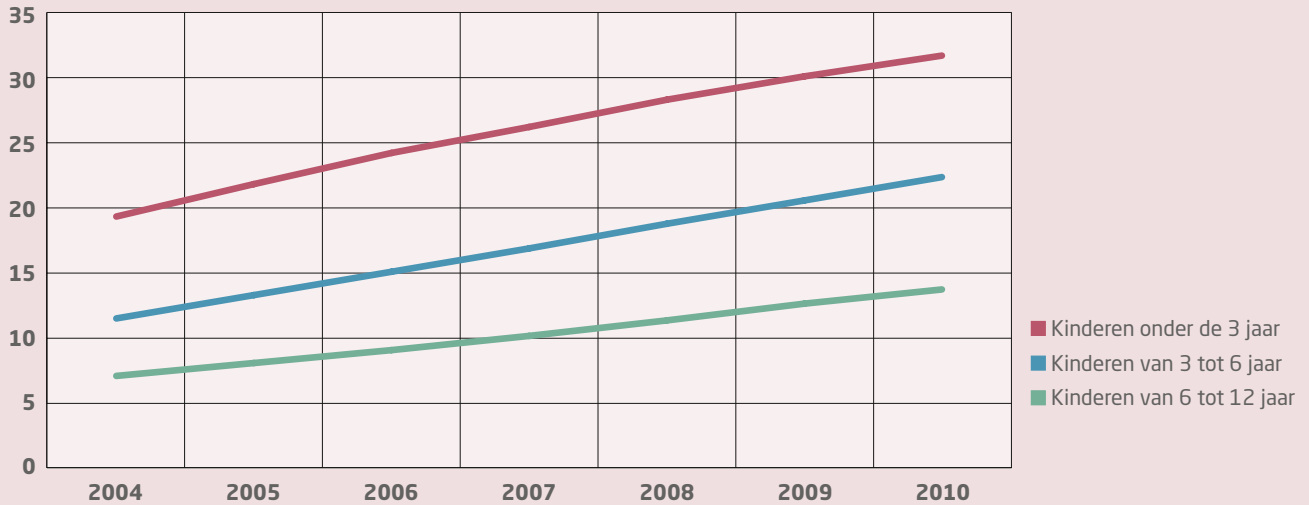
(1) ?stiefouder?: mogelijk de stiefmoeder/-vader van het kind, maar het kan ook de moeder/vader zijn

(2) Als kinderen bij een ongehuwd paar wonen, is het moeilijk uit te maken of het gaat om de natuurlijke vader of moeder. Deze kinderen zijn dan ook meestal opgenomen in de categorie 'bij een ouder en een ?stiefouder?'

(3) Bijvoorbeeld bij de grootouders

(4) Collectieve huishoudens bestaan uit meerdere niet-verwante personen die leven in instellingen en gemeenschappen zoals rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, weeshuizen, studenten- en arbeidshomes, verpleeginstellingen, strafinrichtingen, kloosters, enz.

2.4 Kinderen bij een ongehuwd paar

2.4 Evolutie van het percentage kinderen wonend bij een ongehuwd paar naar leeftijdscategorie sinds 2004 - Vlaams Gewest
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

3. KIND ALLEEN?

De meeste jonge kinderen groeien niet alleen op

21,8% van de kinderen jonger dan 12 jaar is enig kind, 69% van de kinderen leeft in een gezin met *nog 1 of 2 broers of zussen* en 9,2% heeft 3 of meer broers of zussen. In tabel 2.5 zijn de percentages ook weergegeven per leeftijdsklasse. Daaruit blijkt bijvoorbeeld dat 15,4% van de 6- tot 12-jarigen enig kind is in het gezin.

2.5 Broers en zussen

Kinderen in het huishouden	2009				2010			
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Enig kind	38,0	18,1	15,5	21,8	38,0	17,9	15,4	21,8
1 ander kind	41,3	51,8	48,5	47,5	41,3	52,0	48,6	47,6
2 andere kinderen	14,5	21,5	25,1	21,5	14,4	21,5	25,0	21,4
3 andere kinderen	4,1	6,0	7,6	6,3	4,3	6,1	7,7	6,4
4 of meer andere kinderen	2,1	2,6	3,3	2,8	2,0	2,6	3,3	2,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.5 Aantal andere kinderen jonger dan 18 jaar waarmee kinderen onder de 12 jaar samenwonen - Vlaams Gewest (alleen kinderen onder de 12 jaar die wonen bij een gehuwd of ongehuwd paar of bij een alleenstaande ouder) (percentage) - situatie op 1 januari 2009 en 2010

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

4. VERBLIJFSREGELING VAN KINDEREN

Het aantal kinderen dat onder een regeling van verblijfsco-ouderschap in meer dan 1 gezin verblijft, is niet na te gaan op basis van het rijksregister. De kinderen hebben altijd hun domicilie bij een van de ouders. Voor het in kaart brengen van de verblijfsituatie na de scheiding van de ouders, moeten we ons dus baseren op enquêtes.

4.1. Jonge kinderen verblijvend in meer dan 1 gezin

In het onderzoek in 2009 uitgevoerd naar het gebruik van kinderopvang* werd gevraagd of het kind regelmatig in meer dan 1 gezin verblijft. Een beperkt aantal kinderen (2%) van 3 maanden tot 3 jaar verblijft regelmatig in meer dan 1 gezin. De verblijfsregelingen zijn zeer uiteenlopend. 25,4% verblijft even lang in beide gezinnen. Ruim 42% verblijft vooral - meer dan 75% van de tijd - in een van beide gezinnen en 32,2% verblijft iets meer in het ene gezin dan in het andere (zie tabel 2.6).

* Hedeboom Georges, Peetermans Annick, Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin, 2009

4.2. Jonge kinderen samenwonend met deeltijds aanwezige andere kinderen

Uit het onderzoek naar het gebruik van kinderopvang* blijkt eveneens dat een jong kind iets frequenter woont in een gezin met andere kinderen die niet de hele week in het gezin aanwezig zijn.

Dit is het geval bij 6,3% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar. In ongeveer de helft van de gevallen gaat het om 1 ander kind (3,4% van alle kinderen). 2,4% van alle bevroegde kinderen woont samen met 2 kinderen die niet steeds aanwezig zijn in het gezin en 0,5% met 3 of meer deeltijds aanwezige kinderen (zie tabel 2.6).

2.6 Kinderen in nieuw samengestelde gezinnen

Kinderen verblijvend in meer dan 1 gezin	2,0
Verdeling verblijfsduur	
Overwegend in een van beide gezinnen ⁽¹⁾	42,4
Gelijke verdeling over beide gezinnen	25,4
Iets meer in een van beide gezinnen ⁽²⁾	32,2
Kinderen wonend in gezin met andere kinderen die niet de hele week aanwezig zijn	6,3
waarvan	
1 kind deels afwezig	3,4
2 kinderen deels afwezig	2,4
3 of meer kinderen deels afwezig	0,5

2.6 Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar: percentage kinderen dat in meer dan 1 gezin verblijft naar verdeling van de verblijfsduur en percentage kinderen wonend in een gezin met andere kinderen die niet de hele week aanwezig zijn - 2009

Bron: Hedeboom Georges, Peetermans Annick, Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin, 2009

(1) Minstens 75% in een van beide gezinnen en hoogstens 25% in het andere

(2) 50 tot 75% in een van beide gezinnen en 25 tot 50% in het andere

4.3. Verblijfsregeling van kinderen waarvan de ouders scheidden

In het SiV (Scheiding in Vlaanderen)-onderzoek uitgevoerd in 2009 en 2010 wordt ook ingegaan op de verblijfsregeling van de kinderen na een scheiding.

In de tabellen 2.7 en 2.8 wordt aangegeven hoe de verblijfsregeling van kinderen *onder de 18 jaar* eruitziet. Het betreft enkel de kinderen die inwoonden in het gezin op het moment van de bevraging. We maken een onderscheid tussen de kinderen van ouders die scheidden t.e.m. augustus 2006 en kinderen van ouders die nadien scheidden. Deze grens valt samen met de invoering van verblijfsco-ouderschap als prioritair te onderzoeken verblijfsregeling in september 2006.

Uit tabel 2.7 blijkt dat voor kinderen onder de 12 jaar verblijfsco-ouderschap met een verdeling 33-66% het meest voorkomt. Voor de jongste scheidings-

cohorte (ouders gescheiden na augustus 2006) ligt dit ongeveer 6% hoger dan voor de cohorte gescheiden tussen juni 1995 en augustus 2006. Voor de jongste cohorte bedraagt het 40,2% en voor de daaraan voorafgaande cohorte 33,6%.

Bij *kinderen van 12 tot 18 jaar* komt het voltijds verblijf bij de moeder het meest voor (32,8%).

Het SiV onderzoek biedt ook informatie over de tijd die kinderen na een scheiding gemiddeld doorbrengen bij hun vader en hun moeder (zie tabel 2.8). Tijdens de week brengen kinderen onder de 12 jaar bijna 70% van de tijd door bij hun moeder; bij kinderen van 12 tot 18 jaar ligt dit percentage zelfs nog iets hoger (74,1%). Tijdens het weekend is de verhouding tussen de tijdsverdeling bij vader en moeder meer in evenwicht. Zowel de kinderen van 0 tot 12 jaar, als de kinderen van 12 tot 18 jaar besteden gemiddeld wel nog iets meer tijd bij de moeder (53,6%), dan bij de vader (46,4%).

2.7 Verbljfsregeling kinderen: bij wie?

	Ouders gescheiden tot en met augustus 2006	Ouders gescheiden sinds september 2006	Totaal
Kinderen jonger dan 12 jaar			
Altijd bij de moeder (100%)	25,7	14,1	20,5
In hoofdzaak bij de moeder (66-99%) ⁽¹⁾	14,9	22,1	18,2
Altijd bij de vader (100%)	2,1	2,0	2,0
In hoofdzaak bij de vader (66-99%) ⁽¹⁾	2,5	2,0	2,3
Verbljfsco-ouderschap (33-66%)	33,6	40,2	36,6
Week moeder, weekend vader	17,4	13,1	15,5
Week vader, weekend moeder	1,2	2,5	1,8
Vogelnestverblijf ⁽²⁾	0,8	1,0	0,9
Geen vaste verbljfsregeling	1,7	3,0	2,3
Totaal	100,0 (N=241)	100,0 (N=199)	100,0 (N=440)
Kinderen van 12 tot 18 jaar			
Altijd bij de moeder (100%)	32,4	34,1	32,8
In hoofdzaak bij de moeder (66-99%) ⁽¹⁾	14,6	13,5	14,3
Altijd bij de vader (100%)	5,1	9,7	6,3
In hoofdzaak bij de vader (66-99%) ⁽¹⁾	1,8	1,6	1,7
Verbljfsco-ouderschap (33-66%)	20,9	25,4	22,1
Week moeder, weekend vader	17,2	7,0	14,5
Week vader, weekend moeder	0,4	0,5	0,4
Vogelnestverblijf ⁽²⁾	1,2	1,1	1,1
Geen vaste verbljfsregeling	6,6	7,0	6,7
Totaal	100,0 (N=513)	100,0 (N=185)	100,0 (N=698)

2.7 Kinderen onder de 18 jaar waarvan de ouders gescheiden zijn en die nog inwoonden bij een van beide ouders op moment van het onderzoek (2008-2009) naar verbljfsregeling en leeftijd van het kind (percentage)

Bron: SIV (Scheiding in Vlaanderen)-onderzoek

(1) Uitgezonderd weekendverblijf

(2) De ouders verhuizen, niet de kinderen

2.8 Verblifsregeling kinderen: tijdsverdeling

	Ouders gescheiden voor augustus 2006		Ouders gescheiden na augustus 2006		Totaal	
	Aandeel tijd		Aandeel tijd		Aandeel tijd	
	Bij vader	Bij moeder	Bij vader	Bij moeder	Bij vader	Bij moeder
Kinderen jonger dan 12 jaar						
Week	29,8	70,2	30,8	69,2	30,3	69,7
Weekend	46,2	53,8	46,6	53,4	46,4	53,6
Dag	35,4	64,6	36,9	63,1	36,1	63,9
Nacht	35,8	64,2	35,9	64,1	35,9	64,1
	(N=168)		(N=164)		(N=332)	
Kinderen van 12 tot 18 jaar						
Week	23,4	76,6	33,8	66,2	25,9	74,1
Weekend	45,9	54,1	45,9	54,1	45,9	54,1
Dag	31,3	68,7	37,8	62,2	32,9	67,1
Nacht	31,3	68,7	38,1	61,9	33,0	67,0
	(N=289)		(N=94)		(N=383)	

2.8 Kinderen onder de 18 jaar waarvan de ouders gescheiden zijn en die nog inwoonden bij een van beide ouders op moment van het onderzoek (2008-2009) naar gemiddeld aandeel van de tijd die zij doorbrengen bij moeder en vader, naar scheidingscohort (percentage)

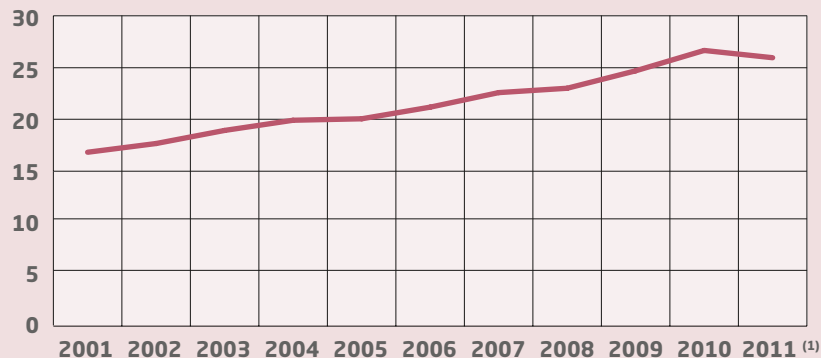
Bron: SiV (Scheiding in Vlaanderen)-onderzoek

5. ORIGINE

In 2010 had slechts een beperkt (6,6%) aantal kinderen onder de 12 jaar in het Vlaamse Gewest *niet de Belgische nationaliteit*. Hierbij moet worden opgemerkt dat het nationaliteitscriterium niet erg geschikt is om personen van vreemde herkomst zichtbaar te maken, gezien de mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verkrijgen.

Een beter criterium is de *origine van de moeder van het kind*. Van ruim 22% van de kinderen geboren in 2011 is de moeder niet van Belgische origine. Dat wil zeggen dat de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Dit percentage is licht afgenomen tegenover 2010 (-0,5 procentpunten). Of de daling in 2011 een trendbreuk betekent ten opzichte van de gestage stijging van de jaren daarvoor valt nog af te wachten (zie grafiek 2.9). Het zou ook kunnen dat de daling veroorzaakt wordt door een minder volledige registratie in 2011. De registratie bij Kind en Gezin werd in 2011 immers bemoedelijkt door een omschakeling van systeem (van Ikaros naar Mirage), waardoor het aandeel niet ingevulde waarden voor het kenmerk nationaliteit in 2011 iets hoger ligt dan voorheen.

2.9 Evolutie aandeel allochtone kinderen

2.9 Evolutie van het aantal kinderen van niet-Belgische origine sinds 2001 - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopig cijfer

Het gaat om ruim 100 verschillende landen van herkomst. De belangrijkste *herkomstlanden* zijn Marokko, Turkije en Nederland. 4,8% van de kinderen geboren in 2011 is van Marokkaanse origine, 2,5% van Turkse origine en 1,8% van Nederlandse origine (zie tabel 2.10).

2.10 Kinderen naar origine

	2010	2011 (1)
België	76,9	77,4
Marokko	5,2	4,8
Turkije	2,8	2,5
Nederland	1,9	1,8
Polen	0,9	1,0
Rusland	0,8	0,8
Congo	0,7	0,7
Ander land	10,8	11,1
Totaal	100,0	100,0

2.10 Percentage levend geboren kinderen naar origine van de moeder (nationaliteit van de moeder bij haar geboorte) - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage
(1) Voorlopige cijfers

Naargelang de provincie zijn er grote verschillen. Antwerpen heeft het hoogste percentage kinderen van niet-Belgische origine, nl. 31,6%. De provincies Limburg en Vlaams-Brabant komen respectievelijk op de tweede (23,2%) en de derde plaats (22,2%). In Oost-Vlaanderen bedraagt het percentage 19,2%. West-Vlaanderen heeft het laagste percentage kinderen van niet-Belgische origine, nl. 10,9% (zie tabel 2.11). Met uitzondering van Antwerpen nam het aandeel kinderen van niet-Belgische origine in 2011 in alle provincies licht af ten opzichte van 2010. Maar we moeten voorzichtig zijn met verregaande interpretaties van deze evolutie omdat de eerder vermelde registratieproblemen hier ook een rol zouden kunnen spelen.

2.11 Allochtone kinderen per provincie

	2010	2011 ⁽¹⁾
Antwerpen	31,1	31,6
Vlaams-Brabant	23,0	22,2
West-Vlaanderen	11,1	10,9
Oost-Vlaanderen	19,9	19,2
Limburg	25,3	23,2
Vlaams Gewest	23,1	22,6

2.11 Percentage levend geboren kinderen van wie de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naargelang de provincie - Vlaams Gewest
 Bron: *Kind en Gezin - Mirage*
 (1) Voorlopige cijfers

6. DE GEZINSTAAL

Voor nogal wat kinderen is een andere taal dan het Nederlands de 'moedertaal'

Jonge kinderen die thuis een andere taal spreken dan het Nederlands, worden geconfronteerd met grotere uitdagingen om het later op school, op de arbeidsmarkt, enz. goed te doen. We bekijken *de taal* waarin de *moeder*

met het *kind* praat. Bij 23,8% van de kinderen geboren in 2011 was dit niet het Nederlands. Frans is de meest gebruikte andere taal (4,6%). Arabisch en Turks komen respectievelijk op de tweede en derde plaats. Van 2010 naar 2011 was er een lichte afname van het aandeel Nederlands als 'moedertaal' (-1 procentpunt) (zie tabel 2.12).

2.12 Taal moeder - kind

	2010	2011 ⁽¹⁾
Nederlands	77,2	76,2
Frans	4,5	4,6
Arabisch	3,7	3,6
Turks	3,0	3,1
Berbers	1,7	1,9
Engels	1,1	1,1
Pools	0,8	0,9
Russisch	0,8	0,8
Spaans	0,5	0,6
Andere talen	6,6	7,2
Totaal	100,0	100,0

2.12 Levend geboren kinderen naar de taal die de moeder spreekt met het kind - Vlaams Gewest (percentage)

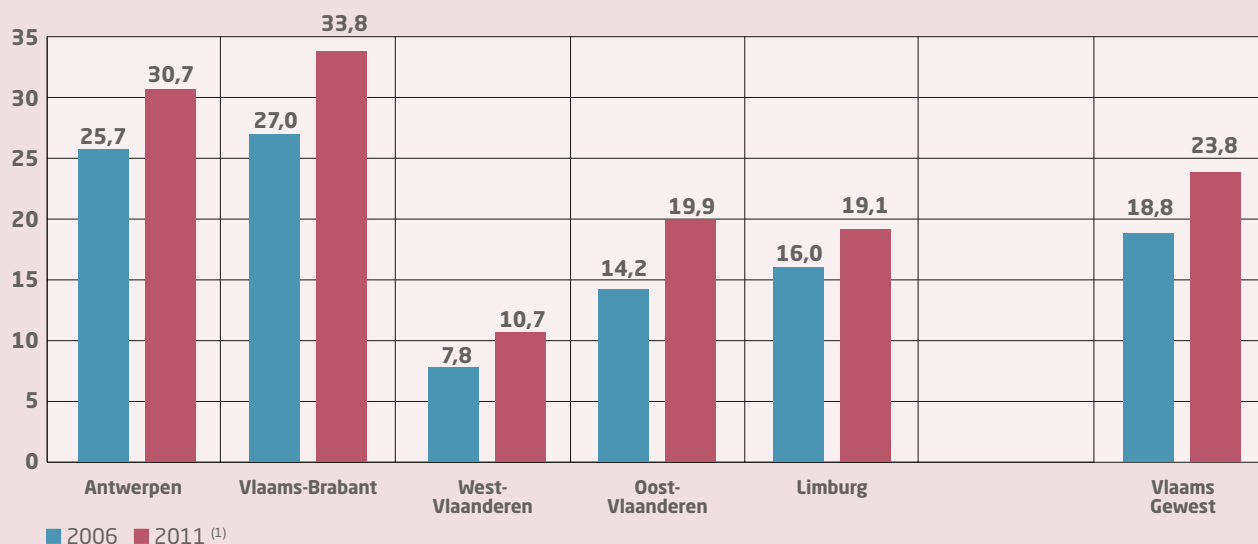
Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Voorlopige cijfers

Naar provincie zijn er grote verschillen. In Vlaams-Brabant spreekt 33,8% van de moeders een andere taal dan het Nederlands met het kind. In Antwerpen bedraagt dit 30,7%. In Limburg (19,1%) en Oost-Vlaanderen (19,9%) liggen deze percentages heel wat lager en in West-Vlaanderen bedraagt het maar 10,7% (zie grafiek 2.13). In Antwerpen komen Arabisch (6,1%) en Berbers (4,6%) het meest

voor; in Vlaams-Brabant en in West-Vlaanderen is dit het Frans (17,2% en 2,1%); in Oost-Vlaanderen Turks (4,4%), Arabisch (3,0%) en Frans (3,0%); in Limburg Turks (8,4%) en Arabisch (2,5%). In een periode van 6 jaar (2006 - 2011) is het aandeel kinderen met een andere taal dan het Nederlands als gezinstaal sterk toegenomen in elke provincie.

2.13 Gezinstaal niet-Nederlands per provincie

2.13 Levend geboren kinderen: percentage kinderen bij wie de taal die de moeder met het kind spreekt niet het Nederlands is, in 2006 en in 2011, naar provincie

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Voorlopige cijfers

7. GRIJZENDE OUDERS?

Belangrijk aantal grijzende vaders

Uit de gegevens van het rijksregister kennen we de leeftijd van de moeder en de vader van jonge kinderen. De meest recent beschikbare cijfers zijn van 1 januari 2010.

Ruim 38% van de kinderen van 0 tot 3 jaar heeft een moeder van 30 tot 35 jaar en 30,5% heeft een moeder van 25 tot 30 jaar. De leeftijd van de vader ligt hoger. De leeftijdsgroepen 35 tot 40 jaar en 40 jaar en ouder maken samen ruim 41% uit.

Bij de kinderen van 3 tot 6 jaar zijn de moeders ook vooral (38,6%) 30 tot 35 jaar oud. Bij de vaders is ruim 63% 35 jaar of ouder.

Wanneer de leeftijdsverdeling van de ouders van de totale groep kinderen onder de 12 jaar wordt vergeleken met 2008, dan blijken er in 2010 iets minder kinderen te zijn met moeders en vaders die ouder zijn dan 35 jaar. Het aandeel kinderen dat ouders heeft tussen 30 en 35 jaar steeg daarentegen licht (1,1% voor de moeders en 0,8% voor de vaders) (zie tabel 2.14).

2.14 Grijzende ouders ⁽¹⁾

	2008	2009	2010			Totaal
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Huidige leeftijd van de (stief)moeder						
Onder de 20 jaar	0,1	0,1	0,4	0,0	0,0	0,1
20 tot 25 jaar	2,6	2,7	7,9	2,4	0,2	2,7
25 tot 30 jaar	13,6	14,1	30,5	16,1	4,5	14,1
30 tot 35 jaar	28,0	28,9	38,6	38,6	19,3	29,1
35 tot 40 jaar	32,2	32,5	18,0	30,7	39,7	31,9
40 jaar en ouder	23,4	21,7	4,7	12,1	36,2	22,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Huidige leeftijd van de (stief)vader						
Onder de 20 jaar	<0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20 tot 25 jaar	0,9	0,9	2,5	0,6	0,1	0,9
25 tot 30 jaar	7,3	7,6	18,5	7,1	1,7	7,5
30 tot 35 jaar	21,3	21,9	37,5	29,0	10,0	22,1
35 tot 40 jaar	32,4	32,5	25,6	36,0	32,9	31,7
40 jaar en ouder	38,1	37,1	15,9	27,3	55,3	37,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.14 Kinderen onder de 12 jaar: huidige leeftijd van de (stief)moeder en de (stief)vader - Vlaams Gewest (percentage) situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering
(1) Betreft de personen met wie het kind samenwoont, de ouder(s) of de stiefouder(s)

8. GEZONDHEIDSTOESTAND VAN DE MOEDER EN DE VADER VAN HET KIND

Jonge kinderen hebben meestal ouders in goede tot heel goede algemene gezondheid

Een slechte gezondheidstoestand van de ouders kan een belangrijke impact hebben op de leefomstandigheden van jonge kinderen, bijvoorbeeld bij het opnemen van de dagelijkse zorg voor de kinderen, op de arbeidsparticipatie en het verdienvermogen. De SILC-enquête (Statistics on Income and Living Conditions) 2010 leert ons hoe het zit met de gezondheidstoestand van de moeder en de vader van het kind. Er werd gevraagd naar de gezondheidstoestand in het algemeen. Het gaat dus om een subjectieve inschatting door de ondervraagden. Bij de meeste kinderen rapporteert hun moeder of vader dat de algemene gezondheidstoestand heel goed of goed is (zie tabel 2.15). Het aandeel kinderen waarvan de moeder een slechte of zeer slechte gezondheid heeft, bedraagt 2,5%. Voor de gezondheid van de vader ligt het aandeel op 3,0%.

2.15 Gezondheidstoestand ouders

	Moeder	Vader
Heel goed	39,1	42,9
Goed	48,4	43,3
Redelijk	10,0	10,8
Slecht	2,5	2,7
Zeer slecht	0,0	0,3
Totaal	100,0 (N=884)	100,0 (N=796)

2.15 Algemene gezondheidstoestand van de moeder en de vader van kinderen onder de 12 jaar - Vlaams Gewest (2010)
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

9. JONGE KINDEREN EN GROOTOUDERS

Veel kinderen brengen hun jonge jaren door in de nabijheid van hun (stief-)grootouders. Hiermee bedoelen we ouders van de moeder van het kind en ouders van de partner van de moeder, al dan niet vader van het kind. Uit onderzoek van de Universiteit Gent blijkt dat ruim 92% van de kinderen *onder de 3 jaar* nog minstens 3 (stief-)grootouders heeft; ruim 71% heeft nog 4 (stief-)grootouders (zie tabel

2.16). 6,4% van de kinderen heeft nog slechts 2 (stief-)grootouders. Deze (stief-)grootouders wonen meestal niet veraf. Bijna 47% van de kinderen heeft een (stief-)grootmoeder langs moederszijde die op minder dan 15 minuten woont en bij ruim 40% woont de (stief-)grootvader langs moederszijde op minder dan 15 minuten. De (stief-)grootouders langs de kant van de partner

wonen vaker iets verder af, maar toch heeft nog bijna 40% van de kinderen een (stief-)grootmoeder langs die kant die op 15 minuten woont en bijna 36% een (stief-)grootvader (zie tabel 2.17).

De cijfers dateren van 2010, meer recente gegevens zijn niet beschikbaar.

2.16 (Stief-)grootouders ⁽¹⁾

4 grootouders	71,4
3 grootouders	20,9
2 grootouders	6,4
1 grootouder	1,2
Geen grootouders	0,2
Totaal	100,0 (N=1283)

2.16 Kinderen onder de 3 jaar: aantal in leven zijnde ouders van de moeder van het kind en van haar partner, 2010 (percentage)

Bron: UG, Onderzoek noden en preferenties inzake preventieve zorg bij gezinnen met jonge kinderen, 2010

(1) Bedoeld wordt ouders van de moeder van het kind en ouders van de partner van de moeder, al dan niet vader van het kind

2.17 Afstand tot (Stief-)grootouders ⁽¹⁾

	Grootmoeder langs moederszijde	Grootvader langs moederszijde	(Stief-)grootmoeder langs partnerszijde	(Stief-)grootvader langs partnerszijde
-15 min	46,7	40,5	39,8	35,6
15-30 min	19,0	18,2	19,1	17,4
30-60 min	13,7	13,2	12,2	11,5
1 uur - 2 uur	6,7	7,2	4,9	4,6
2 uur en meer	9,1	8,9	10,0	8,5
Overleden	4,8	12,0	7,4	15,5
Geen partner	-	-	6,7	6,8
Totaal	100,0 (N=1352)	100,0 (N=1316)	100,0 (N=1301)	100,0 (N=1266)

2.17 Kinderen onder de 3 jaar: afstand tot de ouders van de moeder van het kind en tot de ouders van haar partner, 2010 (percentage)

Bron: UG, Onderzoek noden en preferenties inzake preventieve zorg bij gezinnen met jonge kinderen, 2010

(1) Bedoeld wordt ouders van de moeder van het kind en ouders van de partner van de moeder, al dan niet vader van het kind

10. ACHTERGRONDGEGEVENS

10.1. Relatievorming

Samenleven kan verschillende vormen aannemen: het kan gaan om een huwelijk, om een 'wettelijke samenwoning' of om een feitelijke samenwoning. Het kan ook gaan over personen van een verschillend geslacht of van hetzelfde geslacht. Sinds 1 juni 2003 zijn in België holebihuwelijken mogelijk.

10.1.1. Huwelijken tussen personen van een verschillend geslacht

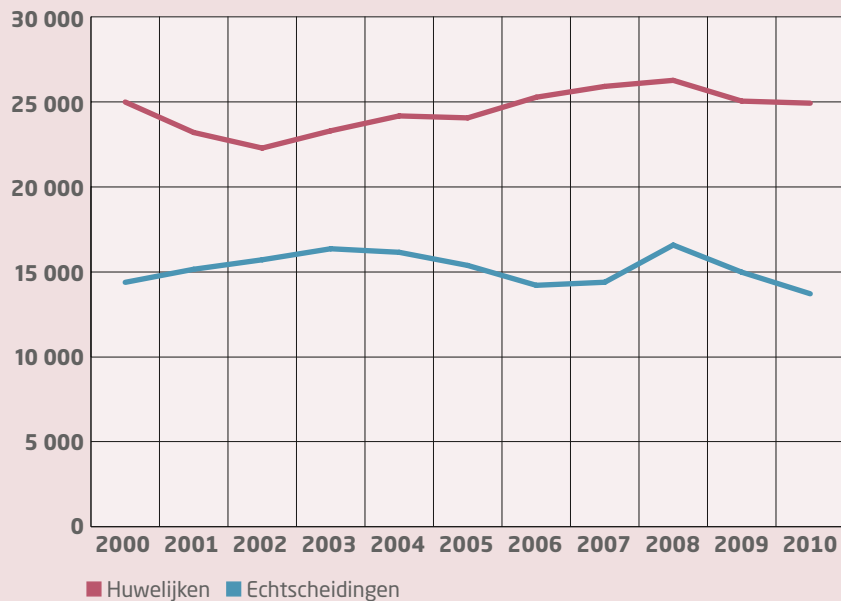
In 2010 (2011 nog niet beschikbaar) werden er in het *Vlaamse Gewest* 24 926 huwelijken gesloten; tegenover 2009 is het aantal huwelijken gedaald met 0,5%. Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 3,94 per 1000 inwoners (zie tabel 2.18 en grafiek 2.19).

2.18 Huwelijken

	Aantal	Per 1000 inwoners
2008	26 277	4,26
2009	25 048	4,03
2010	24 926	3,94

2.18 Aantal huwelijken in het Vlaamse Gewest
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

2.19 Evolutie huwelijken en echtscheidingen

2.19 Evolutie van het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen tussen personen van een verschillend geslacht in het Vlaamse Gewest sinds 2000

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

10.1.2. Holebihuwelijken

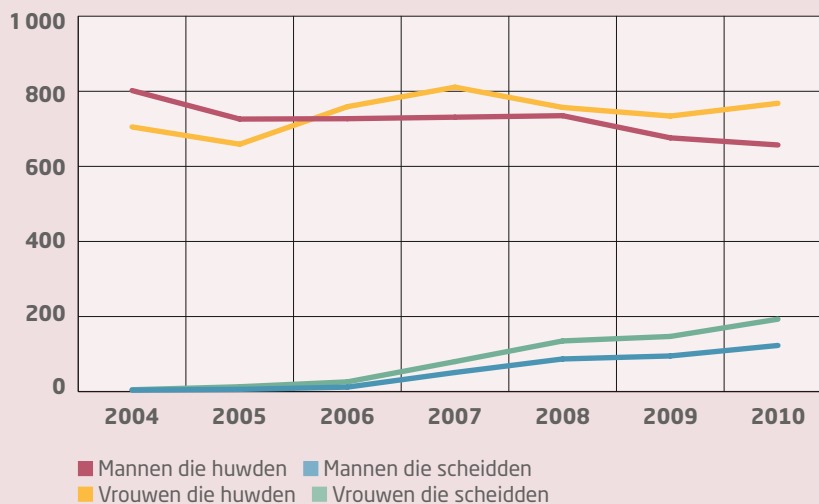
In 2010 waren er in het Vlaamse Gewest 657 mannen die huwden met een man en 768 vrouwen die huwden met een vrouw. Het aantal personen dat huwde met iemand van hetzelfde geslacht blijft nagenoeg gelijk (zie tabel 2.20). In grafiek 2.21 is de evolutie sinds 2004 opgenomen.

2.20 Personen die een holebihuwelijk afsloten ⁽¹⁾

	Mannen	Vrouwen	Totaal
2008	735	757	1 492
2009	676	734	1 410
2010	657	768	1 425

2.20 Aantal personen dat huwde met iemand van hetzelfde geslacht - Vlaams Gewest
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, op basis van het rijksregister
(1) Enkel de personen ingeschreven in het rijksregister waarvan de burgerlijke staat wijzigt, worden geteld

2.21 Evolutie aantal personen dat een holebihuwelijk afsloot of dat scheidde ⁽¹⁾

2.21 Evolutie van het aantal personen dat huwde met iemand van hetzelfde geslacht of dat scheidde sinds 2004 - Vlaams Gewest

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, op basis van het rijksregister

(1) Enkel de personen waarvan de burgerlijke staat wijzigt en die ingeschreven zijn in het rijksregister worden geteld

10.1.3. Nieuwe samenlevingscontracten

'Wettelijke samenwoning' betreft personen die een verklaring hebben afgelegd conform art. 1476 van het Burgerlijk Wetboek.

Er zijn alleen cijfers beschikbaar over het *aantal personen dat een samenlevingscontract afsloot* en niet over het aantal contracten. In 2010 sloten 42 646 personen een samenlevingscontract af, waarvan 96,8% met iemand van het andere geslacht en 3,2% met iemand van hetzelfde geslacht (zie tabel 2.22 en grafiek 2.23).

2.22 Personen die een samenlevingscontract afsloten ⁽¹⁾

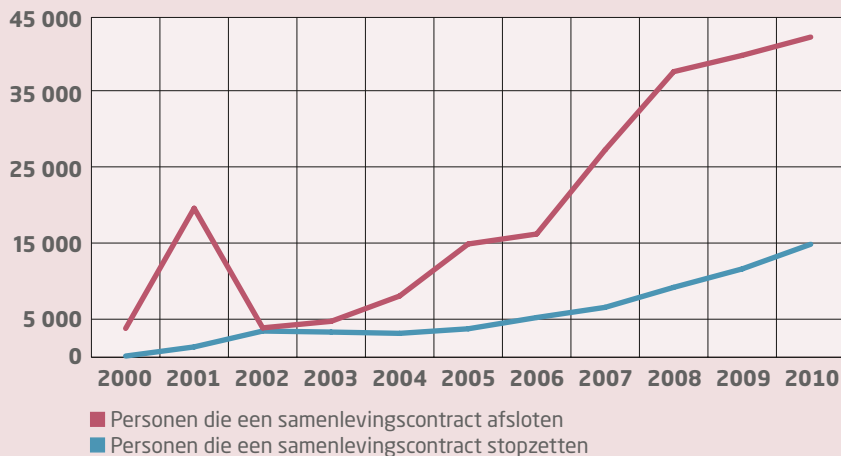
	Tussen personen van een verschillend geslacht	Tussen personen van hetzelfde geslacht	Totaal aantal betrokken personen
2008	36 839	1 201	38 040
2009	38 940	1 268	40 208
2010	41 287	1 359	42 646

2.22 Aantal personen betrokken bij een nieuw samenlevingscontract - Vlaams Gewest

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie op basis van het rijksregister

(1) Samenlevingscontracten kunnen ook betrekking hebben op samenlevende broers, zussen of andere leden van het gezin. Daarom kan uit deze statistiek geen conclusie getrokken worden over de aard van de relatie tussen deze personen

2.23 Samenlevingscontracten

2.23 Evolutie van het aantal personen dat een samenlevingscontract afsloot en van het aantal personen dat een samenlevingscontract stopzette sinds 2000

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie op basis van het rijksregister

10.2. Relatieontbindingen

Een volledig beeld schetsen van de ontbindingen van relaties is niet mogelijk. We hebben alleen informatie over de officiële echtscheidingen en de stopzettingen van een samenlevingscontract. Daarnaast zijn er ook nog de feitelijke scheidingen van gehuwden en de feitelijke ontbindingen van andere relatievormen.

10.2.1. Echtscheidingen van personen van een verschillend geslacht

In 2010 (2011 nog niet beschikbaar) waren er in het *Vlaamse Gewest* 13 711 *echtscheidingen* van personen van een verschillend geslacht. Het aantal echtscheidingen is gedaald met 8,5% tegenover 2009. Per 1000 inwoners waren er in 2010 2,17 echtscheidingen (tabel 2.24).

Het aantal echtscheidingen in 2010 daalt dus verder na de forse stijging in 2008 die onder meer te wijten was aan de nieuwe echtscheidingswet die vanaf 1 september 2007 in werking trad*. Het aantal ligt nu zelfs op het laagste niveau sinds 2000, maar dat heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat steeds minder koppels huwen en gehuwd zijn (zie ook grafiek 2.19).

10.2.2. Echtscheidingen van holebi's

In 2010 waren er in het Vlaamse Gewest 123 mannen en 193 vrouwen betrokken bij een holebi-echtscheiding. Dit is een stijging tegenover 2009 (zie tabel 2.25).

2.24 Echtscheidingen

	Aantal	Per 1000 inwoners
2007	14 395	2,35
2008	16 602	2,69
2009	14 991	2,41
2010	13 711	2,17

2.24 Aantal echtscheidingen in het Vlaamse Gewest
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie op basis van het rijksregister

2.25 Personen betrokken bij een holebi-echtscheiding

	Mannen	Vrouwen
2008	87	135
2009	95	147
2010	123	193

2.25 Aantal personen betrokken bij een holebi-echtscheidingen - Vlaams Gewest
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

* De nieuwe wet maakt dat echtparen na 1 jaar apart wonen zonder meer kunnen scheiden i.p.v. na 2 jaar. Er moet ook geen schuld worden bewezen

10.2.3. Stopzettingen samenlevingscontract

Ook deze cijfers betreffen het *aantal betrokken personen* en niet het aantal stopzettingen van een samenlevingscontract. In 2010 waren er 15 051 personen betrokken bij een stopzetting van een samenlevingscontract, in hoofdzaak personen van een verschillend geslacht (95,7%). Van 2009 naar 2010 was er een toename met bijna 28% (zie tabel 2.26 en grafiek 2.23).

2.26 Stopzettingen samenlevingscontract ⁽¹⁾

	Tussen personen van een verschillend geslacht	Tussen personen van hetzelfde geslacht	Totaal aantal betrokken personen
2008	8 849	465	9 314
2009	11 325	444	11 769
2010	14 409	642	15 051

2.26 Aantal personen betrokken bij een stopzetting van een samenlevingscontract in het Vlaamse Gewest
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie op basis van het rijksregister

(1) Samenlevingscontracten kunnen ook betrekking hebben op samenlevende broers, zussen of andere leden van het gezin; daarom kan uit deze statistiek geen conclusie worden getrokken over de aard van de relatie tussen deze personen

11. DE EUROPESE CONTEXT

11.1. Gezinnen waarin jonge kinderen leven

Nogal wat kinderen leven in een *eenoudergezin* of in een *'complex' gezin*, maar het gaat nog altijd om een minderheid. Met een *'complex' gezin* wordt bedoeld een gezin met een of beide ouders en een of meer andere volwassenen.

In België bedraagt het aandeel kinderen tot 14 jaar dat leeft in een eenoudergezin 15,7% en in een *'complex' gezin* 15%. Binnen de EU-15-landen waarvoor dit gegeven gekend is, telt België een relatief hoog aantal kinderen dat leeft in een eenoudergezin; alleen het Verenigd Koninkrijk scoort hoger. Ook het aandeel kinderen in een *'complex' gezin* ligt vrij hoog (zie tabel 2.27). De cijfers dateren wel al van 2007, meer recente gegevens zijn er niet.

2.27 Kinderen tot 14 jaar naar gezinstype

	Eenoudergezin	Tweeoudergezin	Gezin met twee of meer andere volwassenen ⁽¹⁾
België	15,7	66,7	15,0
Aangrenzende landen			
Duitsland	13,3	78,2	8,5
Frankrijk	13,4	79,8	6,7
Luxemburg	6,8	84,4	8,7
Nederland	11,4	84,8	3,8
Noordse landen			
Finland	NB	NB	NB
Denemarken	NB	NB	NB
Zweden	NB	NB	NB
Mediterrane landen			
Griekenland	4,1	84,5	11,4
Italië	5,0	84,3	8,7
Portugal	6,0	73,6	19,8
Spanje	5,8	75,1	18,8
Andere landen			
Oostenrijk	9,0	71,5	19,4
Verenigd Koninkrijk	23,8	65,8	10,2
Ierland	NB	NB	NB

2.27 Percentage kinderen van 0 tot 14 jaar naar gezinstype (eenoudergezin, tweeoudergezin, gezin met twee of meer volwassenen) - 2007

Bron: OECD, Family Database (website) gebaseerd op de European Labour Force Survey, 2007

(1) Gezin met een of beide ouders en een of meer andere volwassenen

NB: niet beschikbaar

De meerderheid van de kinderen jonger dan 14 jaar leeft samen met beide ouders. Dit cijfer varieert wel sterk van land tot land, met de laagste percentages in België en het Verenigd Koninkrijk en het hoogste percentage in Finland. Het percentage kinderen in een gezin waar de vader noch de moeder aanwezig is, ligt zeer laag, maar België scoort ook hier opmerkelijk hoog (zie tabel 2.28). Ook hier zijn er geen recentere gegevens dan deze van 2007.

2.28 Kinderen tot 14 jaar naar verblijfsregeling

	Vader en moeder	Alleen moeder	Alleen vader	Noch vader noch moeder
België	65,0	19,5	11,0	4,4
Aangrenzende landen				
Duitsland	82,0	16,3	1,7	0,0
Frankrijk	79,5	17,0	2,9	0,6
Luxemburg	91,5	7,1	0,7	0,7
Nederland	87,4	11,2	1,3	0,1
Noordse landen				
Finland	95,2	4,1	0,4	0,2
Denemarken	81,3	15,3	2,0	1,4
Zweden	78,0	18,0	4,0	0,0
Mediterrane landen				
Griekenland	93,6	5,4	0,8	0,2
Italië	92,1	6,8	1,0	0,1
Portugal	86,6	10,5	1,0	1,8
Spanje	91,5	7,2	0,6	0,7
Andere landen				
Oostenrijk	86,6	12,1	0,9	0,5
Verenigd Koninkrijk	68,9	27,6	2,4	1,1
Ierland	NB	NB	NB	NB

2.28 Percentage kinderen van 0 tot 14 jaar dat leeft in een gezin waar zowel de vader als de moeder aanwezig is, alleen de vader aanwezig is, alleen de moeder aanwezig is of geen van beiden aanwezig zijn - 2007

Bron: OECD, Family Database (website) gebaseerd op de European Labour Force Survey 2007, uitgezonderd Denemarken dat antwoordde via een OECD-vragenlijst

In tabel 2.29 bekijken we of kinderen van 0 t.e.m.14 jaar alleen opgroeien of samen met andere kinderen. Het Vlaamse Gewest neemt een middenpositie in wat betreft het aantal jonge kinderen dat opgroeit als enig kind. Finland kent relatief veel kinderen die opgroeien in een gezin met 3 of meer kinderen.

2.29 Aantal kinderen in het gezin

	Gezin met 1 kind	Gezin met 2 kinderen	Gezin met 3 of meer kinderen
Vlaams Gewest ⁽¹⁾	21,8	47,6	30,6
België	20,3	44,4	35,3
Aangrenzende landen			
Duitsland	27,7	48,2	24,1
Frankrijk	22,3	45,9	31,8
Luxemburg	19,5	45,4	35,0
Nederland	17,9	49,0	33,1
Noordse landen			
Finland	16,7	38,0	45,4
Denemarken	NB	NB	NB
Zweden	NB	NB	NB
Mediterrane landen			
Griekenland	22,8	55,0	22,2
Italië	29,5	53,7	16,8
Portugal	35,1	48,0	16,9
Spanje	30,3	53,6	16,2
Andere landen			
Oostenrijk	26,1	47,7	26,2
Verenigd Koninkrijk	21,3	45,3	33,4
Ierland	NB	NB	NB

2.29 Percentage kinderen onder de 14 jaar naar aantal kinderen in het gezin

Bronnen: Vlaams Gewest: gegevens uit het geboorteregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2010

OECD, Family Database (website) gebaseerd op de European Labour Force Survey, 2007

(1) Kinderen onder de 12 jaar

NB: niet beschikbaar

11.2. Huwelijken en echtscheidingen

Het *huwelijkscijfer* (= aantal huwelijken per jaar per 1000 inwoners) in het Vlaamse Gewest is eerder laag (zie tabel 2.30). De cijfers voor het Vlaamse Gewest en België behoren samen met die van Luxemburg, Frankrijk, Italië, Portugal en Spanje tot de laagste in de EU-15. Het huwelijkscijfer ligt het hoogst in Finland en Denemarken. Sinds 2000 is het aantal huwelijken per 1000 inwoners in de meeste bestudeerde landen afgenomen of nagenoeg ongewijzigd gebleven. Enkel in Finland, Zweden en Griekenland steeg het. Dit gaat gepaard met het huwen op steeds latere leeftijd en met een toename van andere samenlevingsvormen.

2.30 Huwelijken per 1000 inwoners

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	4,2	4,0	4,3	4,0	3,9
België	4,4	4,1	4,3	4,0	4,2
Aangrenzende landen					
Duitsland	5,1	4,7	4,6	4,6	4,7
Frankrijk	5,0	4,5	4,1	3,9	3,8
Luxemburg	4,9	4,4	3,9	3,5	3,5
Nederland	5,5	4,4	4,5	4,4	NB
Noordse landen					
Finland	5,1	5,6	5,8	5,6	5,6
Denemarken	7,2	6,7	6,8	6,0	5,6
Zweden	4,5	4,9	5,5	5,1	5,3
Mediterrane landen					
Griekenland	4,5	5,5	4,8	5,3	5,0
Italië	5,0	4,2	4,1	4,0	3,6
Portugal	6,2	4,6	4,1	3,8	3,8
Spanje	5,4	4,8	4,3	3,8	3,6
Andere landen					
Oostenrijk	4,9	4,8	4,2	4,2	4,5
Verenigd Koninkrijk	5,2	5,2	4,4	4,3	NB
Ierland	5,0	5,1	5,0	4,8	4,6

2.30 Aantal huwelijken per 1000 inwoners (bruto-huwelijkscijfer) in de EU-15-landen sinds 2000
 Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken
 Eurostat, website
 NB: niet beschikbaar

In de meeste landen van de EU-15 zijn er tussen de 2 en 3 echtscheidingen per 1000 inwoners. In Italië en Ierland ligt het aantal echtscheidingen lager dan 1 per 1000 inwoners (zie tabel 2.31).

2.31 Echtscheidingen per 1000 inwoners

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	2,6	2,6	2,7	2,4	2,2
België	2,6	2,9	3,3	3,0	3,0
Aangrenzende landen					
Duitsland	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3
Frankrijk	1,9	2,5	2,1	NB	NB
Luxemburg	2,4	2,2	2,0	2,1	2,1
Nederland	2,2	2,0	2,0	1,9	NB
Noordse landen					
Finland	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5
Denemarken	2,7	2,8	2,7	2,7	2,6
Zweden	2,4	2,2	2,3	2,4	2,5
Mediterrane landen					
Griekenland	1,0	1,2	1,2	NB	NB
Italië	0,7	0,8	0,9	0,9	NB
Portugal	1,9	2,2	NB	2,5	NB
Spanje	0,9	1,7	2,4	2,1	2,2
Andere landen					
Oostenrijk	2,4	2,4	2,4	2,5	2,1
Verenigd Koninkrijk	2,6	2,6	2,2	2,0	NB
Ierland	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7

2.31 Aantal echtscheidingen per 1000 inwoners in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken Eurostat, website

NB: niet beschikbaar

De dagelijkse activiteiten van jonge kinderen worden in belangrijke mate bepaald door het feit of de ouders een betaalde baan hebben of niet. De tijd die kinderen doorbrengen buiten het eigen gezin, o.a. in de kinderopvang, hangt nauw samen met het gaan werken van de ouders. Ook is de arbeidsparticipatie van de ouders een belangrijke bepalende factor voor de welvaart in het gezin. Werk hebben, biedt nog altijd de beste bescherming tegen financiële armoede. Om al deze redenen staan we in dit hoofdstuk stil bij de mate waarin jonge kinderen ouders hebben die beroepsactief zijn.

Naast de arbeidsparticipatie op zich bekijken we de omvang van de tewerkstelling en het werkregime.

We presenteren populatiegegevens uit het datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, gegevens uit de SILC-enquête (Statistics on Income and Living Conditions), gegevens uit het onderzoek naar kinderopvang in het Vlaamse Gewest en gegevens uit de Labour Force Survey (Eurostat).

De cijfers van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid vergen wel enige uitleg. Deze cijfers geven informatie over de socio-economische positie van de ouder(s)* van de kinderen. De Kruispuntbank Sociale Zekerheid onderscheidt vier hoofdcategorieën in die posities: *werkend*, *werkzoekend*,

niet-beroepsactief en andere. Tot de categorie 'niet-beroepsactieven' horen voltijds bruggepensioneerden, vrijgestelde werkzoekenden, mensen met tijdscrediet, mensen die een leefloon ontvangen, ... De categorie 'andere' kan zowel slaan op niet-werkenden (huisvrouwen/ huismannen, geschorste werkzoekenden, ...), als op werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid (bv. grensarbeiders, diplomaten, personen die werken voor een organisatie die niet bijdrageplichtig is aan de Belgische sociale zekerheid, ...). Op basis van deze classificaties kan afgeleid worden hoeveel kinderen leven in een gezin waar 0, 1 of 2 ouder(s) werken, al maakt de categorie 'andere' het wel niet mogelijk om dit voor alle kinderen uit te klaren. De cijfers die we zullen presenteren over het aandeel kinderen in een gezin met of zonder werkende ouder(s) moeten daarom allemaal beschouwd worden als 'minimumsituaties'. We kunnen bijvoorbeeld wel een indicatie geven van de ondergrens van het aantal kinderen in een gezin zonder werkenden (namelijk het percentage kinderen dat leeft bij 1 of 2 werkzoekende(n) en/of niet-beroepsactieve ouders) en kunnen hiervoor ook de bovengrens afleiden (indien alle ouders met categorie 'andere' niet zouden werken), maar het precieze percentage kunnen we niet bepalen.

* Bedoeld wordt: ouder(s), als het kind verblijft in het gezin van zijn ouder(s). Als het kind in een ander type van gezin verblijft, dan gaat het om de referentiepersoon van dit gezin en zijn/haar partner

1. ARBEIDSPARTICIPATIE VAN DE OUDERS VAN JONGE KINDEREN

Minstens 89% van de kinderen leeft in gezin met minstens een werkende

In de lijn van de opzet van 'Het kind in Vlaanderen' presenteren we in dit punt een aantal cijfers over de tewerkstelling van de ouders van jonge kinderen met als teleenheid het kind. We steunen hiervoor op de meest recente cijfers van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid die dateren van 31 december 2008.

(Minstens) 89,3% van de kinderen jonger dan 12 jaar heeft ten minste 1 ouder die *aan het werk* is. 3,5% leeft in een gezin zonder werkende ouders. Van 6,5% kunnen we niet met zekerheid zeggen of er iemand werkt of niet omdat er naast een niet-werkende ook iemand tot de categorie 'andere' hoort of omdat de

alleenstaande ouder tot de categorie 'andere' hoort. Het aandeel kinderen in een gezin zonder werkende ouder bedraagt dus maximaal 10% van de kinderen. Van 0,8% van de kinderen hebben we geen informatie over de ouders of het gezin van de kinderen (zie tabel 3.1).

61,1% van de kinderen woont bij *beide ouders* die *allebei aan het werk* zijn. Tegenover 2007 nam dit type toe met 0,4 procentpunten. De tweede meest voorkomende situatie is een kind dat woont bij beide ouders, van wie er *een werkt* en de *tweede de socio-economische positie 'andere'* heeft. Dit type van arbeidsparticipatie in het gezin daalde van 13,6% in 2007 naar 13,4% in 2008. Het aandeel kinderen uit een eenoudergezin waarvan de ouder werkt ligt net zoals in 2007 op 8,2%.

Tabel 3.1 geeft ook de situatie naargelang de leeftijd van het kind. De arbeidsparticipatie van de ouders verschilt doorgaans echter niet veel

naargelang de leeftijd van de kinderen. Enkel voor de eenoudergezinnen ligt het percentage kinderen met een werkende ouder aanzienlijk hoger

wanneer het om kinderen tussen 6 en 12 jaar gaat dan wanneer het om kinderen van 0 tot 2 jaar gaat (respectievelijk 10,5% en 4,6%).

3.1 Mate van arbeidsparticipatie in het gezin

	2007	2008			Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Twee werkenden	60,7	61,9	62,0	60,2	61,1
Een werkende en een werkzoekende met uitkering RVA	2,9	3,5	3,1	2,6	3,0
Een werkende en een niet-beroepsactieve ⁽¹⁾	3,8	5,7	4,1	2,4	3,7
Een werkende en een 'andere' ⁽²⁾	13,6	13,0	12,8	13,8	13,4
Twee werkzoekenden met uitkering RVA en/of niet-beroepsactief	0,5	0,8	0,6	0,5	0,6
Een werkzoekende of niet-beroepsactieve en een 'andere' ⁽²⁾	2,7	3,2	2,8	2,4	2,7
Twee 'andere' ⁽²⁾	2,2	2,4	2,4	2,2	2,3
Een werkende	8,2	4,6	7,3	10,5	8,2
Een werkzoekende met uitkering RVA	1,4	1,1	1,2	1,4	1,3
Een niet-beroepsactieve ⁽¹⁾	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6
Een andere ⁽²⁾	1,4	1,2	1,3	1,7	1,5
Onbekend ⁽³⁾	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8
Totaal met minstens een werkende in het gezin ⁽⁴⁾	89,2	88,7	89,3	89,5	89,3
Totaal enkel niet-werkende(n) in het gezin ⁽⁴⁾	3,7	3,6	3,4	3,4	3,5
Totaal niet uit te klaren of er werkende in het gezin is	6,3	6,8	6,5	6,3	6,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.1 Kinderen onder de 12 jaar naar de mate van arbeidsparticipatie van de ouders, of naar de mate van arbeidsparticipatie van de referentiepersoon en zijn/haar partner als het kind niet in het gezin van zijn/haar ouders verblijft - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Niet-beroepsactieve; omvat onder andere voltijds bruggensioenen, voltijds tijdskrediet, vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende en gerechtigden op een leefloon

(2) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, ...)

(3) Het gaat hier om kinderen waarvan niets geweten is over de gezinssituatie of om kinderen die niet in een gezin verblijven

(4) Deze percentages moeten beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

Grafiek 3.2 en tabel 3.3 illustreren dat er zich verschillen voordoen in de arbeidsparticipatie van de ouder(s) naargelang van het *gezinstype*. 94,4% van de kinderen wonend bij een paar heeft minstens een werkende ouder. Kinderen die wonen bij een alleenstaande moeder leven vaker in een gezin waar niemand werkt. Bij kinderen jonger dan 3 jaar wonend bij een alleenstaande moeder is slechts 54,5% van de moeders werkzaam. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar is dit 65,5%, en bij kinderen van 6 tot 12 jaar 70,9%. Hoewel de meeste kinderen die wonen bij een alleenstaande vader een vader hebben die aan het werk is, leeft zeker 11,2% van de kinderen onder de 12 jaar toch bij een niet-werkende alleenstaande vader. Van 9,2% van de kinderen met alleenstaande vader kunnen we niet precies aangeven of hij werkend is of niet-beroepsactief.

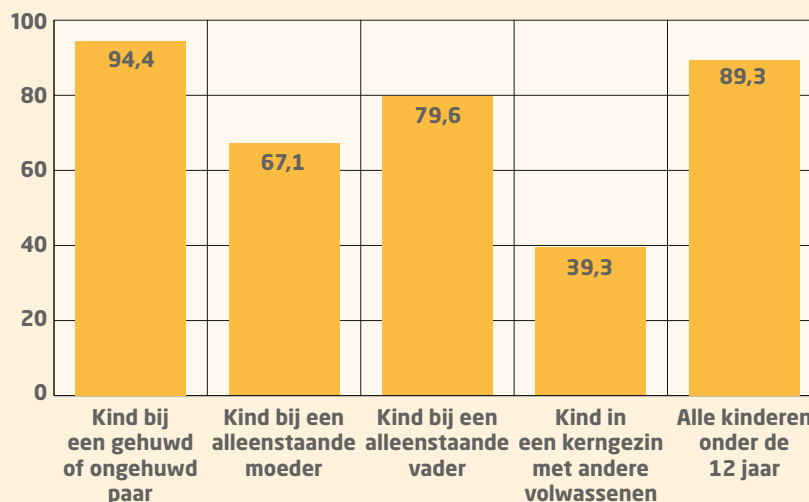
Grafiek 3.2 geeft aan dat er zich in het gezinstype 'kind in kerngezin met andere volwassenen' relatief gezien het meeste kinderen bevinden zonder werkende ouder(s). In Vlaanderen is het aantal kinderen in die gezinnen echter beperkt (4%).

Tabel 3.3 geeft aan of het aandeel kinderen met (niet-)werkende ouders per

gezinstype evolueerde. Bij kinderen die leven bij een (al dan niet gehuwd) paar doet zich een lichte stijging voor van het aandeel kinderen waarvan beide ouders werken. Waar in 2007 71,4% van de kinderen wonend bij een paar te maken had met twee werkende ouders, was dat in 2008 71,6%. Daarnaast steeg ook het aandeel kinderen uit eenoudergezinnen met werkende ouder. Bij kinderen van alleenstaande vaders is er een stijging van 0,9 procentpunt. Bij jonge kinderen die wonen bij een

alleenstaande moeder bedraagt de toename 0,6 procentpunten. Uit grafiek 3.4 blijkt dat deze stijging zich al 4 jaar na mekaar voortzet (van 59,4% in 2004 tot 67,1% in 2008) en dit voor kinderen van alle leeftijdscategorieën. Zoals vermeld in de inleiding moeten deze percentages wel beschouwd worden als minima. Doordat de socio-economische positie 'andere' zowel werkende als niet-werkende posities omvat, kennen we de precieze percentages (niet-)werkenden niet.

3.2 Werkende ouder(s) in gezin ⁽¹⁾

3.2 Percentage kinderen onder de 12 jaar met werkende ouder(s) in het gezin naar gezinstype op 31 december 2008 - Vlaams Gewest

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Deze percentages moeten beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

3.3 Arbeidsparticipatie ouders en gezinstype

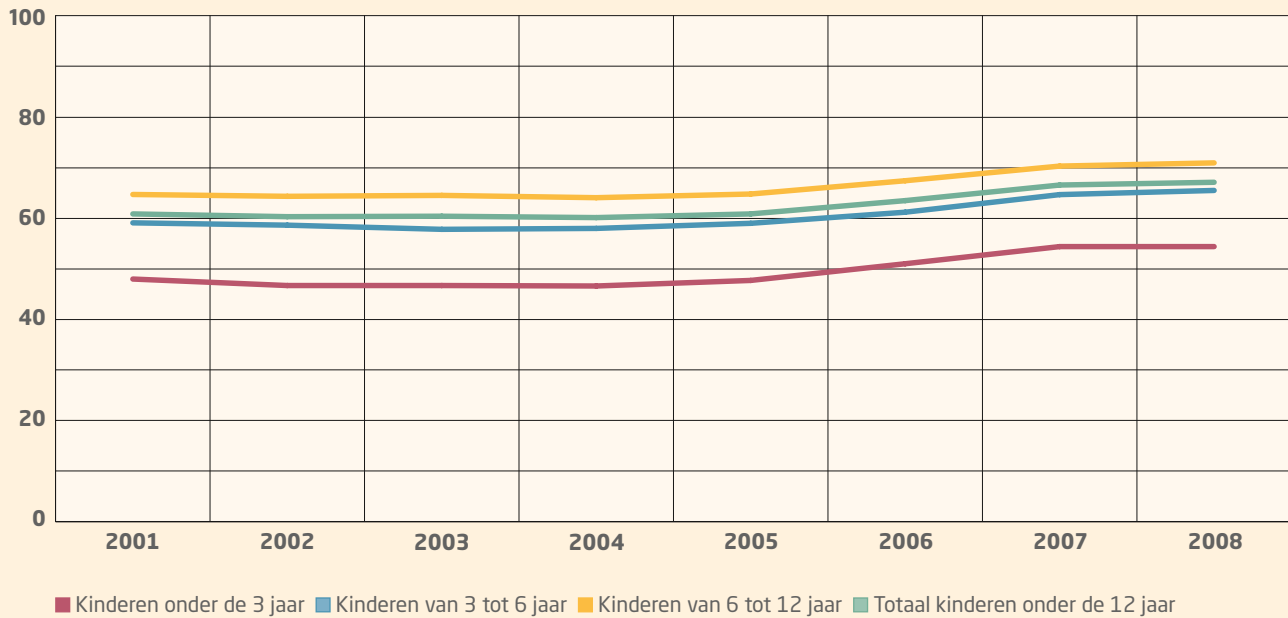
	2007	2008			Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Kind bij een gehuwd of een ongehuwd paar					
Beide ouders werkend	71,4	69,9	71,9	72,5	71,6
Een ouder werkend, andere ouder werkzoekend met uitkering RVA	3,4	3,9	3,6	3,1	3,4
Een ouder werkend, andere ouder niet-beroepsactief	4,3	6,2	4,5	2,7	4,1
Een ouder werkend, andere ouder 'andere'	15,6	14,0	14,3	16,4	15,3
<i>Totaal met werkende ouder(s) ⁽¹⁾</i>	<i>94,7</i>	<i>94,0</i>	<i>94,3</i>	<i>94,7</i>	<i>94,4</i>
Andere combinaties	5,3	6,0	5,7	5,3	5,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aandeel kinderen bij een gehuwd of ongehuwd paar</i>	<i>84,4</i>	<i>87,1</i>	<i>85,6</i>	<i>82,8</i>	<i>84,6</i>
Kind bij een alleenstaande moeder					
Moeder werkend ⁽¹⁾	66,5	54,5	65,5	70,9	67,1
Moeder werkzoekend met uitkering RVA	12,2	15,5	11,8	9,8	11,2
Moeder niet-beroepsactief	9,5	15,5	10,8	7,9	9,8
Moeder 'andere'	11,8	14,5	11,9	11,4	12,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aandeel kinderen bij een alleenstaande moeder</i>	<i>10,1</i>	<i>6,2</i>	<i>9,1</i>	<i>12,3</i>	<i>9,9</i>
Kind bij een alleenstaande vader					
Vader werkend ⁽¹⁾	78,7	71,7	79,8	81,1	79,6
Vader werkzoekend met uitkering RVA	8,1	10,7	8,4	6,6	7,5
Vader niet-beroepsactief	4,4	5,9	2,8	3,5	3,7
Vader 'andere'	8,8	11,7	9,0	8,8	9,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aandeel kinderen bij een alleenstaande vader</i>	<i>1,4</i>	<i>0,8</i>	<i>1,3</i>	<i>1,9</i>	<i>1,5</i>

3.3 Kinderen onder de 12 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouders, of naar arbeidsparticipatie van de referentiepersoon en zijn/haar partner als het kind niet in het gezin van zijn/haar ouders verblijft en voor de belangrijkste gezinstypes - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Deze percentages moeten beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

3.4 Kinderen bij alleenstaande moeder die werkt

3.4 Kinderen wonend bij een alleenstaande moeder: evolutie sinds 2001 van het percentage kinderen waarvan de moeder werkt naar leeftijdscategorie - Vlaams Gewest - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

2. DE OMVANG VAN DE TEWERKSTELLING VAN OUDERS VAN JONGE KINDEREN

Kinderen in tweeoudergezinnen: het 'anderhalf'-systeem komt het meest voor.

37,6% van de kinderen onder de 12 jaar in een tweeoudergezin (2008) heeft ouders die in het 'anderhalf'-systeem zitten: een ouder werkt deeltijds; de andere ouder is voltijds werknemer (31%) of zelfstandige (6,6%).

Bij 29,7% van de kinderen tot 12 jaar kan men spreken van kinderen van wie de ouders in hoge mate beroepsactief zijn, van wie de ouders behoren tot de intensieve 'tweebanengezinnen'. Het gaat om 17,7% kinderen in een tweeoudergezin waarvan beide ouders voltijds werken als werknemer, om 5,3% waarvan beide ouders als zelfstandige werken en om 6,7% waarvan een van beiden werkt als zelfstandige en de andere voltijds als werknemer. Mogelijks ligt dit cijfer nog hoger, omdat 12,7% van de kinderen leeft in een gezin waar één ouder voltijds werkt of zelfstandige is en de andere ouder tot de categorie 'andere' hoort. Omwille van de moeilijk te interpreteren categorie 'andere' kan ook niet juist berekend worden hoeveel kinderen nu wonen in een

eenbaansgezin. Minstens 9,1%, maar dat percentage zou ook veel hoger kunnen liggen. Grafiek 3.5 geeft het relatieve aandeel van de diverse categorieën van werkregimes in de gezinnen weer. De percentages moeten wel beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities.

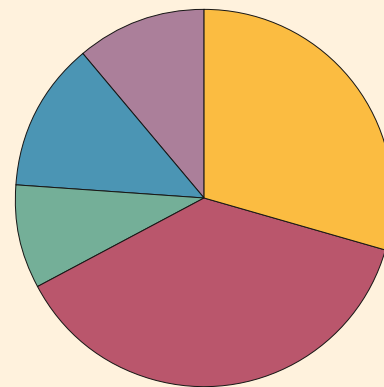
19,7% van de kinderen in een eenoudergezin leeft bij een ouder - meestal de moeder - die niet-

beroepsactief is. Bij 29,9% werkt de ouder voltijds als werknemer, 30,2% van de kinderen heeft een deeltijds werkende ouder en 7,0% heeft een zelfstandige ouder.

Van 2007 naar 2008 was er een zeer beperkte toename van de arbeidsparticipatie in eenoudergezinnen, zowel voltijds als deeltijds (zie tabel 3.6).

3.5 Omvang tewerkstelling

- Intensief tweebanengezin (29,7%)
- 'Anderhalf'-systeem (37,6%)
- Eenbaansgezin (9,1%)
- Eenbaansgezin + andere (12,7%)
- Andere combinaties (11,0%)

3.5 Omvang van de tewerkstelling van ouders van kinderen onder de 12 jaar die wonen in een tweeoudergezin op 31 december 2008 - Vlaams Gewest
Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

3.6 Omvang tewerkstelling

	2007	2008			Totaal
	Totaal	Kinderen van 0 tot 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Kinderen in tweeoudergezin					
Beide ouders voltijds werknemer	17,6	21,9	17,0	15,8	17,7
Een ouder voltijds werknemer, een zelfstandige	6,7	6,6	6,4	6,8	6,7
Beide ouders zelfstandige	5,4	3,7	4,8	6,5	5,3
<i>Totaal tweebanengezinnen⁽¹⁾</i>	<i>29,7</i>	<i>32,1</i>	<i>28,2</i>	<i>29,1</i>	<i>29,7</i>
Een ouder voltijds, een ouder deeltijds werknemer	30,9	27,7	32,2	32,2	31,0
Een ouder zelfstandige, een ouder deeltijds werknemer	6,4	5,4	6,8	7,2	6,6
<i>Totaal 'anderhalf'-systeem⁽¹⁾</i>	<i>37,3</i>	<i>33,0</i>	<i>39,0</i>	<i>39,4</i>	<i>37,6</i>
Beide ouders deeltijds werknemer	2,8	3,1	3,2	2,7	2,9
Een ouder voltijds werknemer, een werkzoekend of niet-beroepsactief	5,0	6,9	5,2	3,5	4,8
Een ouder zelfstandige, een werkzoekend of niet-beroepsactief	1,4	1,6	1,5	1,1	1,3
<i>Totaal eenbaansgezin⁽¹⁾</i>	<i>7,9</i>	<i>11,6</i>	<i>9,9</i>	<i>7,3</i>	<i>9,1</i>
Een ouder voltijds werknemer, een 'andere'	9,9	9,1	9,0	10,3	9,7
Een ouder zelfstandige, een 'andere'	3,1	2,3	2,7	3,5	3,0
<i>Totaal eenbaansgezin + andere</i>	<i>13,0</i>	<i>11,4</i>	<i>11,7</i>	<i>13,8</i>	<i>12,7</i>
Andere combinaties	12,1	11,8	11,1	10,4	11,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen in eenoudergezin					
Ouder voltijds werknemer	29,3	25,4	29,8	31,0	29,9
Ouder deeltijds werknemer	29,9	23,4	29,2	32,3	30,2
Ouder zelfstandige	6,7	5,8	6,4	7,5	7,0
Ouder niet-beroepsactief	20,6	29,4	21,2	16,6	19,7
Ouder 'andere'	13,5	16,0	13,4	12,6	13,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.6 Kinderen onder de 12 jaar naar gezinstype en naar omvang van de tewerkstelling van de ouders - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Deze percentages moeten beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

3. WAAROM WERKEN OUDERS VAN JONGE KINDEREN NIET?

Moeders werken vooral niet omwille van huishoudelijk werk; vaders vooral niet omwille van werkloosheid

In het meest recente onderzoek naar het gebruik van kinderopvang bij kinderen onder de 3 jaar werd de werksituatie van de ouders bevestigd*. Bijna 19% van de kinderen onder de 3 jaar bleek een niet-werkende moeder te hebben, soms omwille van werkloosheid (5,3%), maar meestal omwille van huishoudelijk werk (11,2%). Bij 10,6% van de bevestigde kinderen heeft de moeder het werk tijdelijk volledig onderbroken: vooral ouderschapsverlof, loopbaanonderbreking of tijdskrediet en zwangerschapsverlof. De niet-werkende vaders van de bevestigde kinderen zijn meestal werkloos (zie tabel 3.7).

* Bron: Hedeboom G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

3.7 Situatie van niet-werkende ouders

	Moeder	Vader
Werk tijdelijk (volledig) onderbroken omwille van:		
Zwangerschapsverlof	2,2	-
Ouderschapsverlof	4,0	1,1
Ziekteverlof	1,3	0,6
Loopbaanonderbreking/tijdskrediet	2,6	0,2
Verlof zonder wedde	0,1	0,0
Invaliditeit	0,4	0,7
Totaal	10,6	2,6
Niet-werkend omwille van:		
Werkloosheid	5,3	3,9
Huisvrouw/huisman, student, ...	11,2	1,5
Andere (gepensioneerd, leefloon, asielzoeker)	2,3	1,4
Totaal	18,8	6,8

3.7 Situatie van de niet-werkende ouders van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest - 2009 (percentage van alle kinderen)

Bron: Hedeboom G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

4. WAAROM WERKEN MOEDERS VAN JONGE KINDEREN DEELTIJDS?

Vooraf voor het opnemen van zorgtaken

Uit de SILC-enquêtes van 2009 en 2010 blijkt dat moeders die minder dan 30 uur per week werken, dit vooral doen omwille van huishoudelijk werk of omwille van de zorg voor kinderen of andere personen. Ongeveer 10% zou wel meer willen werken, maar vindt geen job. Andere moeders geven aan niet meer dan 30 uur te willen werken of beschouwen hun aantal arbeidsuren als voltijds (zie tabel 3.8).

Slechts 1 à 2% van de bevroegde vaders werkt deeltijds. Omwille van het zeer beperkt aantal respondenten is hun motivatie voor deeltijds werken niet opgenomen in tabel 3.8.

3.8 Reden deeltijds werken voor moeders

	2009	2010
Huishoudelijk werk, zorg voor kinderen of andere personen	64,1	64,6
Ziekte of handicap	1,7	0,9
Wenst meer uren te werken maar vindt geen job	9,9	9,5
Wenst niet meer uren te werken	15,0	10,0
Aantal arbeidsuren wordt beschouwd als voltijds	2,6	6,7
Andere	6,8	8,8
Totaal	100,0 (N= 248)	100,0 (N= 225)
Percentage kinderen met deeltijds werkende moeder	24,5	22,3

3.8 Kinderen onder de 12 jaar waarvan de moeder minder dan 30 uur per week werkt: reden voor het deeltijds werken - 2009-2010 (percentage)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC, 2009-2010

5. ARBEIDSDUUR EN WERKREGIME

Jonge kinderen hebben doorgaans een vader die veel uren werkt

Voor het combineren van gezin en arbeid zijn de arbeidsduur en het werkregime belangrijke elementen.

In de SILC-enquête wordt aan moeders en vaders van jonge kinderen gevraagd wat hun gewoonlijke *arbeidsduur* is in het hoofdberoep en in de eventuele tweede job. Van *kinderen onder de 12 jaar* werkt de moeder gemiddeld een heel aantal uren minder dan de vader. Waar de gemiddelden in 2009 respectievelijk 32,2 en 44,1 uur bedragen, bedragen ze in 2010 respectievelijk 33,5 uur voor moeders en 43,7 uur voor vaders (zie tabel 3.9).

3.9 Gewoonlijke arbeidsduur

	Moeder ⁽¹⁾		Vader ⁽²⁾	
	2009	2010	2009	2010
Minder dan 20 uur	11,9	11,1	0,8	0,1
20 tot 25 uur	16,0	12,2	0,9	0,9
25 tot 30 uur	7,2	6,9	1,9	1,3
30 tot 35 uur	26,2	23,3	4,9	6,3
35 tot 40 uur	21,3	19,1	29,8	32,2
40 tot 45 uur	13,6	13,7	24,6	22,6
45 uur en meer	3,7	13,8	37,2	36,6
Totaal	100,0 (N=788)	100,0 (N=739)	100,0 (N=808)	100,0 (N=751)
Gemiddeld	32,2 u	33,5 u	44,1 u	43,7 u
Percentiel 25	24,0 u	25,0 u	38,0 u	38,0 u
Percentiel 75	38,0 u	40,0 u	50,0 u	50,0 u

3.9 Kinderen onder de 12 jaar: gewoonlijke arbeidsduur van hun moeder en hun vader - 2009-2010 (percentage)
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC, 2009-2010

(1) Kinderen van wie de moeder betaald werk heeft; totaal van hoofdjob en tweede job

(2) Kinderen van wie de vader betaald werk heeft; totaal van hoofdjob en tweede job

Het onderzoek naar het gebruik van kinderopvang peilde ook naar het *werkregime* van ouders.

In tabel 3.10 beschrijven we het werkregime van de moeders en de vaders van kinderen *van 3 maanden tot 3 jaar**. Bijna 79% van de kinderen heeft een moeder die enkel overdag in de week werkt. Bij de vaders ligt het percentage iets lager (72,8%). Ploegenarbeid is zeer beperkt bij de moeders: 3,9% werkt in een tweeploegenstelsel, 2,7% in een drieploegenstelsel. 0,9% doet nachtwerk. Bij de vaders liggen deze cijfers iets hoger, met 6,1% in een tweeploegenstelsel en 4% in een drieploegenstelsel. 1,4% van de vaders doet nachtwerk. 6,2% van de jonge kinderen heeft een moeder die op wekelijks wisselende uren werkt en 8% heeft een vader bij wie dat het geval is.

* Bron: Hedeboom G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

3.10 Werkregime

	Moeder (N=3342)	Vader (N=3676)
Enkel werkuren overdag in de week	78,7	72,8
Ploegenstelsel: vroeg en laat	3,9	6,1
Ploegenstelsel: vroeg, laat en nacht	2,7	4,0
Iedere week wisselende uren	6,2	8,0
Enkel nachtwerk	0,9	1,4
Enkel weekendwerk	1,8	2,0
Andere werkuren	5,9	5,7
Totaal	100,0	100,0
Gemiddeld aantal uren betaalde arbeid per week	31,3	40,3
Gemiddeld aantal werkdagen per week	4,5	5,0

3.10 Werkregime van moeders en vaders van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar - Vlaams Gewest, 2009
Bron: Hedeboom G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

6. ARBEIDSPARTICIPATIE IN GEZINNEN MET JONGE KINDEREN VANUIT DE INVALSHOEK VAN DE VROUWEN

Hoge en stijgende arbeidsparticipatie bij vrouwen met jonge kinderen. Alleenstaande moeders zijn veel minder beroepsactief

Het datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid maakt

het mogelijk om in te zoomen op de arbeidsparticipatie van moeders met jonge kinderen met als teleenheid 'vrouwen', niet 'kinderen'. Gelet op de impact die de arbeidsparticipatie heeft op de gezinssituatie, presenteren we ook deze gegevens. De arbeidsparticipatie eind 2008 van

moeders met een kind of jongste kind jonger dan 12 jaar in het Vlaamse Gewest bedroeg 74,8%. Dit cijfer ligt iets hoger dan in 2007 (+0,4 procentpunten). De arbeidsparticipatie ligt lager bij moeders met een kind jonger dan 3 jaar (72,3%) dan bij moeders met een ouder kind.

3.11 Arbeidsparticipatie moeders: detail

	2007	2008			
		Een kind of jongste kind			Totaal
	Totaal	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	
Totaal moeders⁽¹⁾					
Werkend in loondienst	63,2	62,7	64,9	63,5	63,5
Werkend als zelfstandige	7,1	6,1	7,2	8,0	7,2
Werkend als helper bij zelfstandige	1,7	0,9	1,4	1,9	1,5
Werkend in loondienst en als zelfstandige	2,5	2,6	2,7	2,7	2,7
<i>Totaal werkend</i>	<i>74,4</i>	<i>72,3</i>	<i>76,2</i>	<i>76,2</i>	<i>74,8</i>
Werkzoekend met uitkering RVA	4,0	4,4	3,9	3,3	3,8
Niet-beroepsactief	6,1	7,3	5,0	5,8	6,2
Andere	15,5	16,0	14,9	14,9	15,3
<i>Totaal niet werkend⁽²⁾</i>	<i>10,1</i>	<i>11,7</i>	<i>8,9</i>	<i>9,1</i>	<i>10,0</i>
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vervolg op pagina 91

3.11 Arbeidsparticipatie moeders: detail (vervolg)

	2007	2008			
		Een kind of jongste kind			
	Totaal	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	Totaal
Moeders samenwonend met partner					
Werkend in loondienst	65,4	64,7	67,0	66,5	65,9
Werkend als zelfstandige	7,6	6,3	7,8	9,0	7,7
Werkend als helper bij zelfstandige	1,9	1,0	1,6	2,4	1,7
Werkend in loondienst en als zelfstandige	2,6	2,6	2,7	2,9	2,8
<i>Totaal werkend</i> ⁽²⁾	<i>77,5</i>	<i>74,6</i>	<i>79,1</i>	<i>80,8</i>	<i>78,0</i>
Werkzoekend met uitkering RVA	3,0	3,6	2,9	2,2	2,9
Niet-beroepsactief	3,6	6,2	2,9	1,1	3,5
Andere	15,9	15,6	15,0	15,9	15,6
<i>Totaal niet werkend</i> ⁽²⁾	<i>6,6</i>	<i>9,8</i>	<i>5,9</i>	<i>3,3</i>	<i>6,4</i>
Totaal moeders samenwonend met partner	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Alleenstaande moeders					
Werkend in loondienst	60,6	48,7	61,4	65,1	60,8
Werkend als zelfstandige	5,5	4,8	5,3	6,2	5,7
Werkend als helper bij zelfstandige	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Werkend in loondienst en als zelfstandige	2,4	2,2	2,9	2,8	2,7
<i>Totaal werkend</i> ⁽²⁾	<i>68,9</i>	<i>55,9</i>	<i>69,8</i>	<i>74,4</i>	<i>69,4</i>
Werkzoekend met uitkering RVA	11,5	15,1	10,6	8,7	10,5
Niet-beroepsactief	8,4	14,7	8,7	6,2	8,6
Andere	11,2	14,2	10,9	10,8	11,5
<i>Totaal niet werkend</i> ⁽²⁾	<i>19,9</i>	<i>29,9</i>	<i>19,4</i>	<i>14,9</i>	<i>19,1</i>
Totaal alleenstaande moeders	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.11 Arbeidsparticipatie van samenwonende en alleenstaande moeders met een kind of met jongste kind jonger dan 12 jaar naar leeftijd van het kind/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

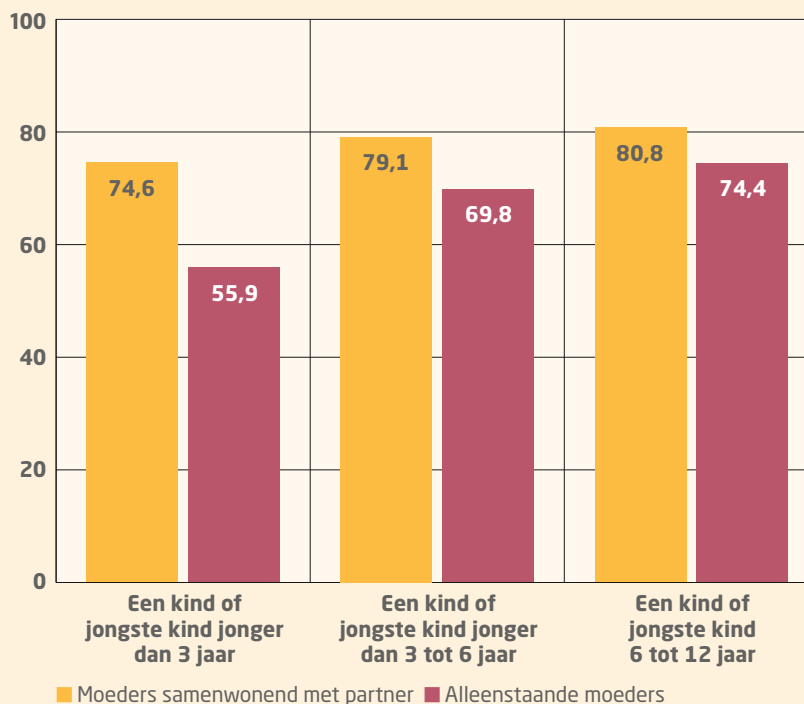
Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Omvat ook de moeders met kinderen inwonend in een ander gezin

(2) Deze percentages moeten beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

Bij alleenstaande moeders met een kind jonger dan 12 jaar ligt de arbeidsparticipatie veel lager dan bij samenwonende moeders: 69,4% tegenover 78%. De alleenstaande moeders met een kind jonger dan 3 jaar kennen een nog lagere participatiegraad: slechts 55,9% is werkend. Het aandeel werkenden bij alleenstaande moeders met een kind jonger dan 12 jaar is toegenomen van 68,9% in 2007 tot 69,4% in 2008 (zie grafiek 3.11 en tabel 3.12). Bij al deze percentages mag niet vergeten worden dat het om 'ondergrenzen' gaat. Heel wat moeders horen volgens de Kruispuntbank Sociale Zekerheid tot de categorie 'andere' waartoe zowel werkenden als niet-werkenden kunnen behoren.

3.12 Arbeidsparticipatie moeders

3.12 Samenwonende en alleenstaande moeders met een kind of met jongste kind jonger dan 12 jaar: percentage dat beroepsactief is - Vlaams Gewest - situatie op 31 december 2008

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

7. DE EUROPESE CONTEXT

7.1. Werkzaamheidsgraad bij vrouwen met jonge kinderen

Over arbeidsparticipatie in gezinnen zijn er geen Europese cijfers beschikbaar die als teleenheid het kind nemen. Wel is de *werkzaamheidsgraad bij vrouwen met jonge kinderen* bekend. Aan de hand van de Labour Force Survey (Eurostat) vergelijken we het Vlaamse Gewest met de EU-15-landen.

In tabel 3.13 is de werkzaamheidsgraad bij moeders in 2010 opgesplitst naar het aantal kinderen - 1, 2 of 3 of meer kinderen - en naar de leeftijd van het jongste kind. De werkzaamheidsgraad in het Vlaamse Gewest bij moeders met een of meer kinderen onder de 12 jaar behoort tot de hoogste. Vlaamse moeders met slechts 1 kind onder de 6 jaar kennen zelfs de hoogste werkzaamheidsgraad van de 15 gepresenteerde EU-landen. De werkzaamheidsgraad ligt veel lager in de mediterrane EU-landen, met uitzondering van Portugal. Opmerkelijk is het verschil in werkzaamheidsgraad tussen moeders met 1 of 2 kinderen en moeders met 3 of meer kinderen. Deze laatste moeders kennen - met uitzondering van Denemarken - overall een lagere werkzaamheidsgraad.

3.13 Werkzaamheidsgraad moeders

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind jonger dan 6 jaar ⁽¹⁾			
Vlaams Gewest	82,6	81,7	61,5
België	74,6	74,5	53,0
Aangrenzende landen			
Duitsland	62,4	53,2	38,8
Frankrijk	72,2	69,2	48,2
Luxemburg	77,8	71,2	54,5
Nederland	80,7	80,6	66,1
Noordse landen			
Denemarken	80,6	83,5	87,1
Finland	61,0	66,0	55,4
Zweden	69,3	80,4	74,9
Mediterrane landen			
Griekenland	56,5	57,0	44,6
Italië	58,1	51,1	34,4
Portugal	74,6	71,0	57,0
Spanje	63,8	56,6	42,3
Andere landen			
Oostenrijk	73,8	64,2	50,7
Ierland	66,2	56,4	42,7
Verenigd Koninkrijk	67,4	61,6	40,9
Europa			
EU-15	66,2	61,6	45,6

Vervolg op pagina 94

De werkzaamheidsgraad van moeders met 3 of meer kinderen is nog lager wanneer het jongste kind jonger is dan 6 jaar dan wanneer het 6 tot 12 jaar oud is.

3.13 Werkzaamheidsgraad moeders (vervolg)

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind van 6 tot 12 jaar ⁽¹⁾			
Vlaams Gewest	84,0	86,1	69,8
België	76,5	80,2	70,1
Aangrenzende landen			
Duitsland	78,4	77,1	63,0
Frankrijk	79,6	84,3	69,5
Luxemburg	77,9	73,0	58,6
Nederland	75,2	81,3	71,2
Noordse landen			
Denemarken	83,2	81,8	88,7
Finland	86,3	88,8	87,7
Zweden	81,1	87,6	70,4
Mediterrane landen			
Griekenland	58,9	62,5	59,6
Italië	61,7	53,8	44,3
Portugal	78,1	75,6	65,5
Spanje	66,4	61,4	57,1
Andere landen			
Oostenrijk	84,5	82,5	69,5
Ierland	62,7	60,2	52,3
Verenigd Koninkrijk	74,2	75,7	59,7
Europa			
EU-15	72,9	72,5	63,3

3.13 Werkzaamheidsgraad van vrouwen tussen 20 en 49 jaar naar aantal kinderen en naar leeftijd van het jongste kind (Vlaams Gewest en EU-lidstaten) - 2010

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat Labour Force Survey (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

(1) In gezinnen met meerdere kinderen wordt gekeken naar de leeftijd van het jongste kind

7.2. Kinderen in een gezin zonder werkende volwassene

In de EU-15 leeft 10,7% van de kinderen jonger dan 18 jaar in 2010 in een gezin

zonder werkende volwassene. België scoort hoger dan het gemiddelde. In de meeste andere landen ligt het percentage lager, enkel in het Verenigd Koninkrijk en Ierland leven nog meer

kinderen in een gezin zonder werkende volwassene. (zie tabel 3.14).

3.14 Zonder werkende volwassene

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
België	11,4	12,8	12,7	12,0	11,3	11,8	12,2
Aangrenzende landen							
Duitsland	9,4	11,0 ⁽¹⁾	10,6	9,6	9,4	9,9	9,6
Frankrijk	9,3	8,8	9,3	8,8	8,5	9,2	9,7
Luxemburg	4,0	2,7	3,7	3,4	3,6	4,4	2,8
Nederland	7,0	6,7	6,4	5,9	4,8	4,9	5,4
Noordse landen							
Finland	NB	6,6	4,9	4,4	4,1	4,8	4,4
Denemarken	NB	5,7	5,0	5,3	3,3	5,1	8,9
Zweden	NB					8,3	9,4
Mediterrane landen							
Griekenland	5,5	4,2	3,9	3,9	3,6	4,8	6,3
Italië	7,6	5,9	5,7	5,8	6,7	7,6	8,2
Portugal	3,8	4,6	4,6	5,1	4,7	6,1	7,0
Spanje	6,6	5,6	5,3	5,3	6,5	9,9	10,8
Andere landen							
Oostenrijk	3,8	5,9	6,0	5,3	5,3	5,3	5,5
Ierland	17,0	16,5	16,5	16,7	16,4	17,5	17,9
Verenigd Koninkrijk	10,1	11,9	11,2	11,5	13,1	16,9	19,6
Europa							
EU-15	9,8 ⁽²⁾	9,6	9,5	9,2	9,3	10,2	10,7

3.14 Kinderen jonger dan 18 jaar die leven in een huishouden zonder volwassene met betaald werk (percentage) in de EU-15-landen

Bron: Eurostat (website)

(1) Voorlopige cijfers (2) Raming

NB: niet beschikbaar

In tabel 3.15 bekijken we de werkzaamheidsgraad naar gezinstype, voor de kinderen jonger dan 15 jaar. In de meeste EU-15-landen is er een opmerkelijk

verschil tussen de kinderen wonend in een tweeoudergezin en kinderen wonend in een eenoudergezin. Alleen in Denemarken en Zweden is er nagenoeg

geen verschil. De kloof is het grootst in het Verenigd Koninkrijk. België kent de tweede grootste kloof.

3.15 Zonder werkende volwassene naar gezinstype

	Kinderen in een tweeoudergezin	Kinderen in een eenoudergezin	Alle kinderen
België	5,6	43,2	12,1
Aangrenzende landen			
Duitsland	5,9	36,4	9,9
Frankrijk	4,6	33,2	8,9
Luxemburg	1,5	19,8	2,8
Nederland	3,3	37,2	7,3
Noordse landen			
Finland	3,6	30,1	4,5
Denemarken ⁽¹⁾	2,4	4,8	7,2
Zweden ⁽¹⁾	1,5	3,2	4,8
Mediterrane landen			
Griekenland	2,3	25,9	3,5
Italië	4,1	23,8	5,6
Portugal	3,0	28,0	4,9
Spanje	2,8	22,0	4,6
Andere landen			
Oostenrijk	3,7	25,0	5,9
Ierland	6,6	50,9	17,6
Verenigd Koninkrijk	NB	NB	NB

3.15 Kinderen jonger dan 15 jaar die leven in een huishouden zonder volwassene met betaald werk (percentage) naar gezinstype in de EU-15-landen - 2008
 Bron: OECD, Family database (website) gebaseerd op de Labour Force Survey, uitgezonderd voor Denemarken en Zweden, waarvoor de cijfers zijn gebaseerd op EU-SILC
 (1) Kinderen jonger dan 18 jaar

Hoofdstuk 4

WELVAART, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

Armoede heeft voor kinderen negatieve effecten, onmiddellijk en op termijn. Daarom staan we uitvoerig stil bij de inkomenssituatie in de gezinnen van jonge kinderen. We bekijken vooreerst het beschikbare inkomen in de gezinnen van jonge kinderen en aansluitend hierbij presenteren we de objectieve 'at-risk-of-poverty threshold'. Dit is een EU-indicator om de mate van financiële armoede weer te geven. We bekijken aan de hand van de steekproefgegevens van de SILC-enquête ook de subjectieve appreciatie door de gezinnen van hun inkomenssituatie en een aantal niet-monetaire aspecten die wijzen op ontberingen in het gezin. Vervolgens bekijken we hoeveel kinderen leven in een gezin dat gewaarborgde

kinderbijslag ontvangt, wat wijst op een preciaire financiële situatie. Daarna volgen cijfers over kansarmoede in gezinnen met jonge kinderen in Vlaanderen zoals ingeschat door de regioverpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin.

Vervolgens beschrijven we op basis van de SILC-data twee aspecten van de woonsituatie: type woning, een indicator voor het wooncomfort, en woonstatuut, dat een belangrijke impact heeft op het uitgavenpatroon van gezinnen. We staan ook stil bij de aanwezigheid van comfortgoederen in het gezin. Als laatste punt wordt de situatie op het vlak van armoede in Vlaanderen getoetst aan de situatie in de landen van de EU-15.

1. HET BESCHIKBARE INKOMEN PER PERSOON IN GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN

De meeste kinderen leven in een gezin met een behoorlijk inkomen

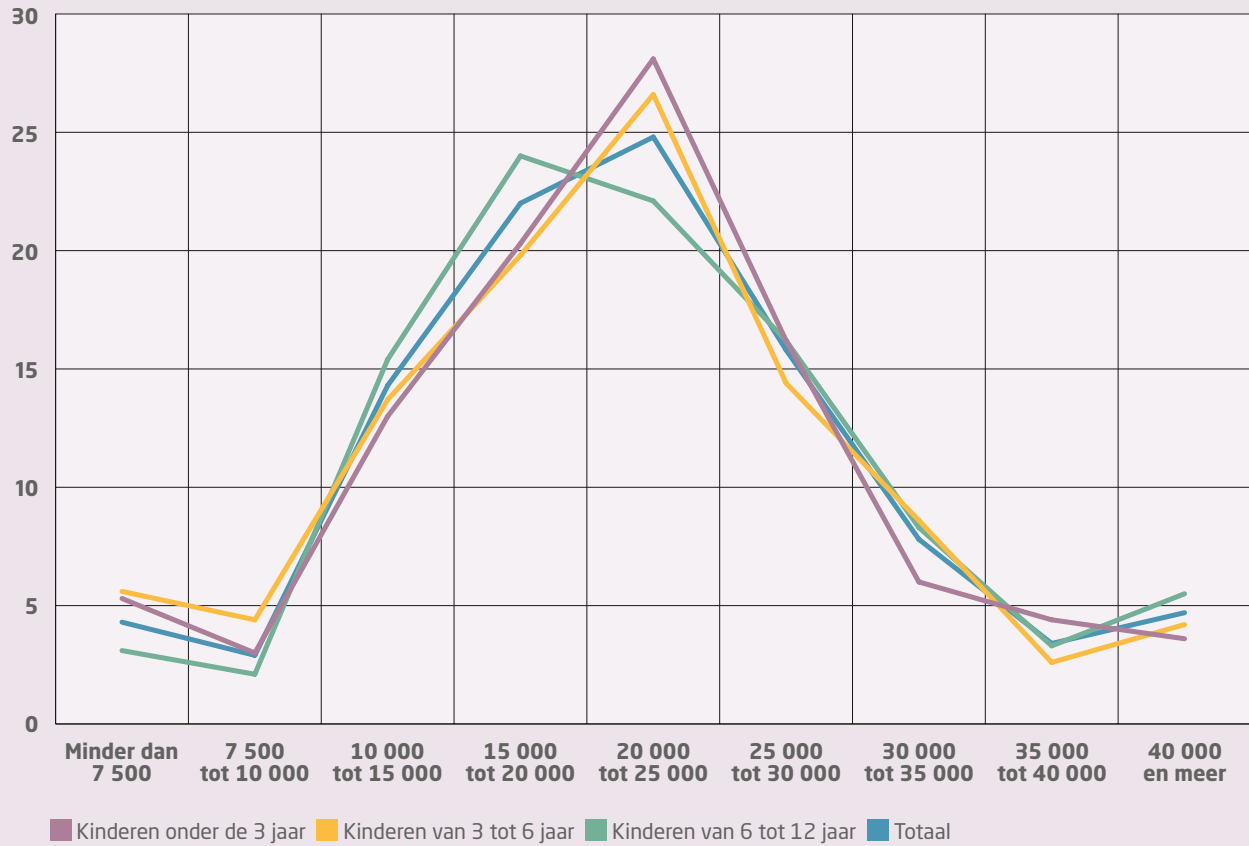
Het *beschikbare inkomen per persoon* in gezinnen van jonge kinderen betreft het 'equivalised' beschikbaar inkomen dat wordt afgeleid van het beschikbare gezinsinkomen via een correctie voor de gezinsgrootte. Er wordt gerekend met een gewicht van 1 voor het gezinshoofd (referentiepersoon in het huishouden), met een gewicht van 0,5 voor andere gezinsleden ouder dan 14 jaar en een gewicht van 0,3 voor kinderen jonger

dan 14 jaar. Een gezin dat bestaat uit een moeder, een vader en twee kinderen jonger dan 14 jaar bestaat zo uit een equivalent van 2,1 personen. In de gezinnen van kinderen onder de 12 jaar bedroeg de mediaan (middelste getal van een geordende rij) in 2009 21 167 euro *per jaar per persoon*. We bekijken de mediaan i.p.v. het gemiddelde, omdat de mediaan minder beïnvloed wordt door de hoge en de lage inkomens. 10% van de kinderen leefde in een gezin dat ten hoogste beschikte over 11 014 euro per jaar per

persoon. De 10% 'rijkste' kinderen leven in een gezin dat beschikt over minstens 33 017 euro per jaar per persoon.

Grafiek 4.1 geeft per leeftijdscategorie de verdeling weer van de kinderen naar hun 'equivalised' beschikbaar jaarinkomen. Een kwart van de kinderen onder de 12 jaar beschikt over een gecorrigeerd beschikbaar jaarinkomen tussen 20 000 en 25 000 euro.

4.1 Beschikbaar jaarinkomen per persoon

4.1 Kinderen jonger dan 12 jaar naar beschikbaar jaarinkomen per persoon in hun gezin, gecorrigeerd voor gezinsgrootte - Vlaams Gewest - 2009 (percentage)
 Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

2. VERHOOGD ARMOEDERISICO

12,3% van de jonge kinderen leeft in een gezin met een verhoogd armoederisico. Dat cijfer ligt heel wat hoger bij kinderen waarvan de ouder(s) niet werkt (werken)

De 'at-risk-of-poverty threshold' is binnen de EU uitgewerkt als indicator om het risico op armoede weer te geven. De indicator geeft weer welk aandeel van de bevolking leeft in een gezin dat beneden de armoedegrens zit. Er is sprake van 'at-risk-of-poverty' of verhoogd armoederisico als het gezin een beschikbaar inkomen per persoon heeft dat lager ligt dan 60% van het mediaan beschikbaar inkomen van het land. Voor het inkomensjaar 2009 kwam dit voor België neer op 24 525 euro per jaar voor een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen. Voor het inkomensjaar 2008 was dit 24 334 euro. In 2009 lag de grens dus 0,8% hoger dan het jaar voordien. We nemen de Belgische norm omdat de fiscaliteit en de sociale zekerheid - de belangrijkste herverdelingsmechanismen - een federale bevoegdheid zijn.

Algemeen is er een verhoogd armoederisico bij 12,3% van de kinderen onder de 12 jaar.

Naar *leeftijdscategorie* zien we slechts

kleine verschillen. Zo ligt het aandeel kinderen met een verhoogd armoederisico iets hoger bij kinderen van 3 tot 6 dan bij kinderen van 6 tot 12 jaar.

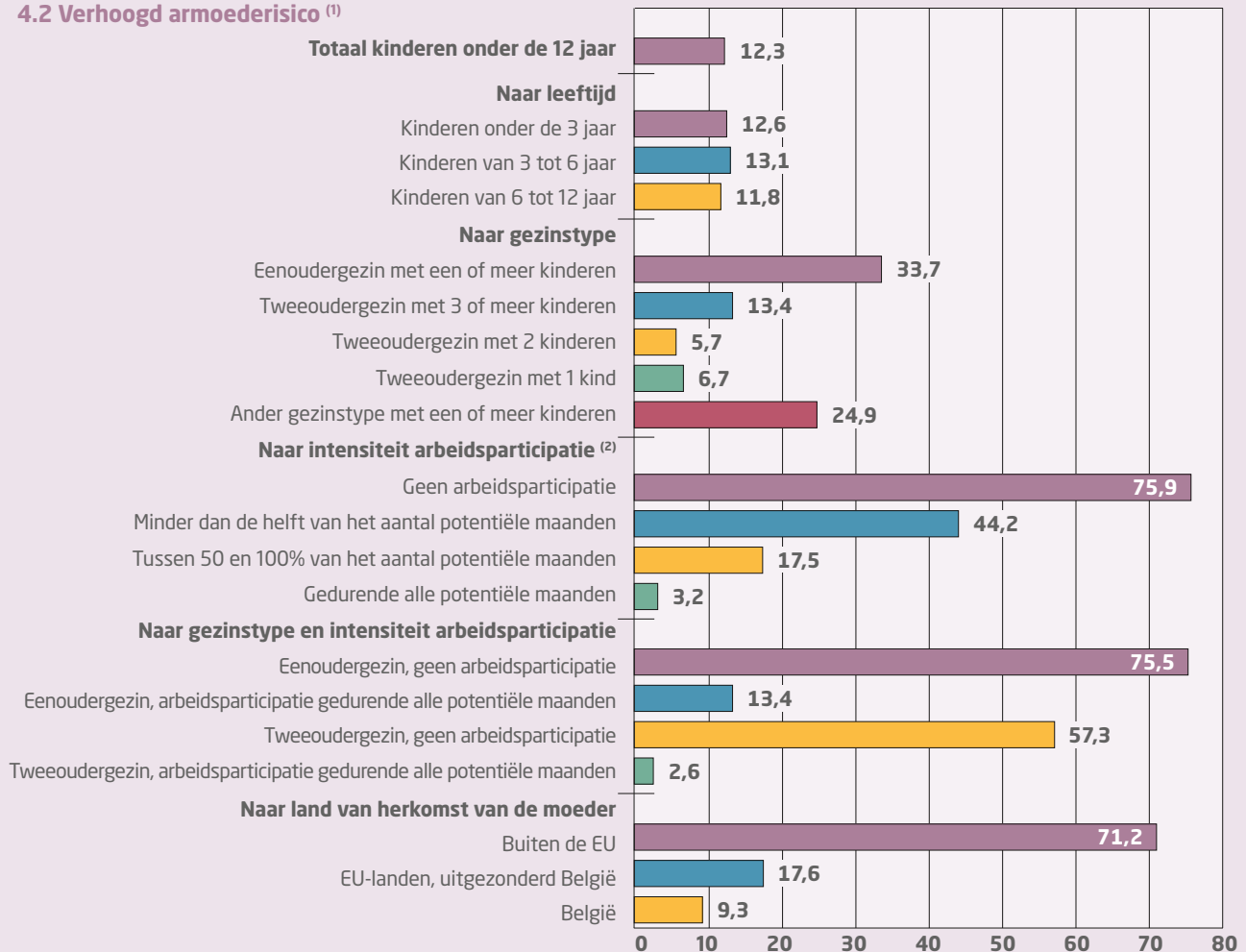
Bekijken we het *gezinstype*, dan blijkt dat er een groot verschil is tussen de kinderen in een eenoudergezin en de kinderen in een tweeoudergezin. Een derde (33,7%) van de kinderen in een eenoudergezin kent een verhoogd armoederisico. Opmerkelijk is ook het verschil tussen kinderen in een tweeoudergezin met 1 of 2 kinderen en tweeoudergezinnen met 3 of meer kinderen. Het verhoogd armoederisico ligt duidelijk hoger bij de grote gezinnen (13,4%) dan bij de gezinnen met 1 of 2 kinderen (respectievelijk 6,7% en 5,7%).

Een andere invalshoek is de *intensiteit van de arbeidsparticipatie* in het gezin. Hierbij wordt gekeken naar het aantal maanden dat de volwassenen van/in dat gezin hebben gewerkt, ongeacht het aantal arbeidsuren. De cijfers zijn markant. 75,9% van de kinderen in een gezin zonder arbeidsparticipatie kent een verhoogd risico op armoede. Bij een arbeidsparticipatie van minder dan de helft van het potentieel aantal maanden bedraagt het 44,2%, bij een arbeidsparticipatie tussen 50 en 100%

van het potentieel aantal maanden bedraagt het 17,5% en bij een arbeidsparticipatie gedurende alle potentiële maanden 3,2%. Hoe meer werk in het gezin, hoe lager dus het armoederisico.

Wanneer we het armoederisico per intensiteit van de arbeidssituatie bekijken voor elk van beide gezinstypes, dan zien we dat eenoudergezinnen zonder arbeidsparticipatie een hoger armoederisico lopen dan tweeoudergezinnen zonder arbeidsparticipatie. Het percentage kinderen met een verhoogd armoederisico ligt er immers hoger dan bij de tweeoudergezinnen (75,5 versus 57,3). Bovendien is het niet zo dat een intensieve arbeidsparticipatie in een eenoudergezin het armoederisico doet dalen tot op het percentage van de tweeoudergezinnen. Zelfs al leven kinderen bij een alleenstaande ouder die gedurende alle potentiële maanden werkte, dan nog ligt het aandeel kinderen met verhoogd armoederisico er hoger dan het aandeel kinderen uit een tweeoudergezin waar de ouders gedurende alle potentiële maanden werkten (13,4% versus 2,6%).

Het armoederisico blijkt ook te verschillen naargelang *het land van*

4.2 Verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

4.2 Percentage kinderen onder de 12 jaar dat leeft in een gezin met een inkomen onder de armoedegrens naar leeftijdscategorie, gezinstype, arbeidsparticipatie in het gezin en land van herkomst van de moeder - Vlaams Gewest - 2009

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

(1) Armoedegrens: 60% van het mediaan beschikbaar jaarinkomen per persoon, in België

(2) Uitgedrukt in aantal maanden waarin de volwassenen aanwezig in het gezin hebben gewerkt, ongeacht het aantal arbeidsuren, op het totale aantal potentiële maanden

herkomst van de moeder. 71,2% van de kinderen met een moeder die geboren is in een land van buiten de EU, kent

een verhoogd armoederisico. Bij kinderen met een moeder afkomstig uit een ander EU-land bedraagt dit 17,6% en bij

kinderen met een moeder van Belgische herkomst gaat het om 9,3%.

3. MOEILIKHEDEN OM DE EINDJES AAN ELKAAR TE KNOPEN

Voor bijna 13,9% gaat dit moeilijk tot zeer moeilijk; voor 35,4% makkelijk tot zeer makkelijk

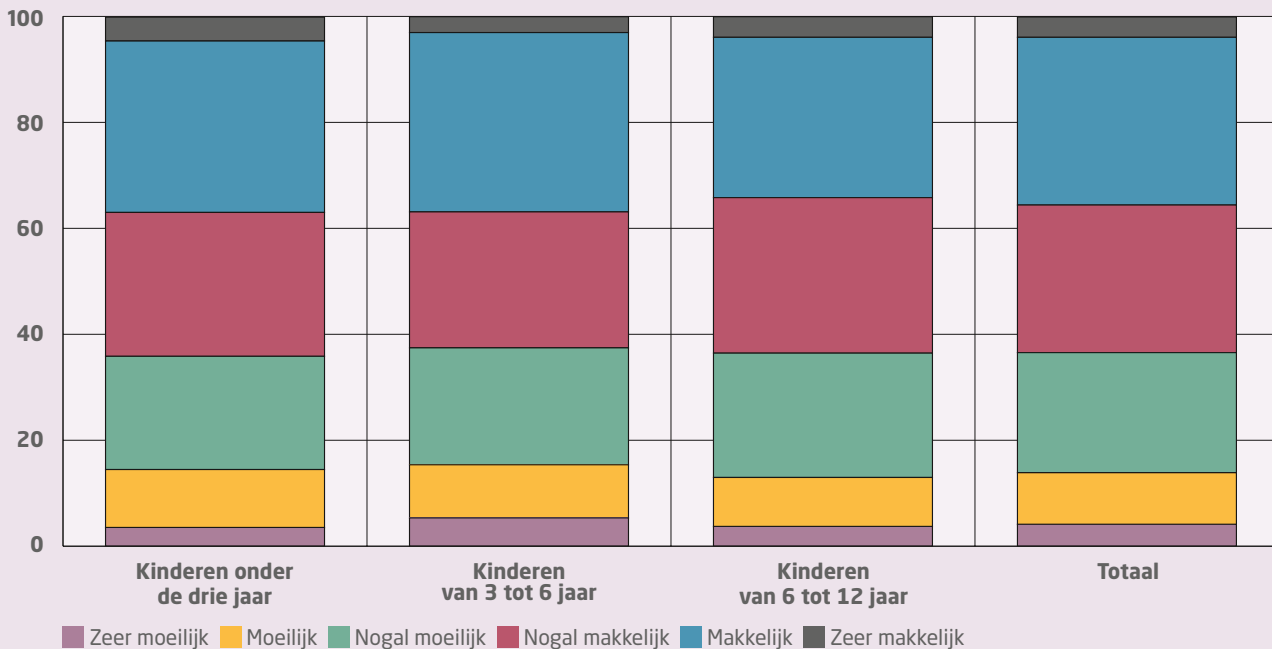
Nogal wat kinderen leven in een gezin waarvan de referentiepersoon stelt dat het moeilijk (9,8%) of zeer moeilijk (4,1%) is om de eindjes aan elkaar te knopen. 31,7% leeft in een gezin dat

makkelijk kan rondkomen, 3,7% zelfs zeer makkelijk. In grafiek 4.3 is dit per leeftijdsklasse weergegeven.

De omvang van de preciaire financiële situatie in gezinnen van jonge kinderen wordt ook zichtbaar als aan gezinnen wordt gevraagd of ze het hoofd kunnen bieden aan onverwachte financiële uitgaven of aan de kosten voor huis-

vesting. Uit niet opgenomen tabellen uit SILC 2010 blijkt dat 19,7% van de kinderen in een gezin woont dat niet de mogelijkheid heeft om aan onverwachte financiële uitgaven het hoofd te bieden. De kosten voor de huisvesting vormen bij 19,7% van de gezinnen van jonge kinderen een zware last en bij 6,8% is er zelfs sprake van overbelasting.

4.3 Eindjes aan elkaar knopen?

4.3 Kinderen onder de 12 jaar: door het gezin ervaren moeilijkheden om met het maandinkomen de eindjes aan elkaar te knopen - Vlaams Gewest - 2010 (percentage)
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

4. NIET-MONETAIRE ONTBERING

Jaarlijks een week op vakantie gaan: niet evident

Naast de monetaire indicatoren bevat de SILC-enquête ook een aantal *niet-monetaire indicatoren*. In tabel 4.4 overlopen we deze: zich kunnen veroorloven om jaarlijks een week op vakantie te gaan, zich kunnen veroorloven om regelmatig vlees, kip of vis te eten, zich kunnen veroorloven om regelmatig familie of

vrienden te ontvangen en de mogelijkheid hebben om de woning voldoende te verwarmen.

Opmerkelijk is dat bijna 20% van de kinderen leeft in een gezin waarvan de referentiepersoon stelt dat het gezin zich niet kan veroorloven *jaarlijks een week op vakantie* te gaan. Slechts een zeer beperkt (3,6%) aantal kinderen leeft in een gezin dat zich niet kan veroorloven *om de twee dagen vlees,*

kip of vis te eten (of een vegetarisch equivalent). 10,5% leeft in een gezin dat zich niet kan veroorloven *minstens eenmaal per maand vrienden of familie te ontvangen* en 3,2% leeft in een gezin dat het moeilijk heeft om de *woning* voldoende te *verwarmen*. Naar leeftijdscategorieën zijn er weinig of geen grote verschillen.

4.4 Niet-monetaire ontbering

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal (N=985)
Het gezin kan zich niet veroorloven jaarlijks een week op vakantie te gaan	20,6	18,8	19,7	19,6
Het gezin kan zich niet veroorloven om de twee dagen vlees, kip of vis te eten (of een vegetarisch equivalent)	1,6	2,7	4,9	3,6
Het gezin kan zich niet veroorloven minstens eenmaal per maand vrienden of familie te ontvangen voor een drankje of een etentje	9,4	9,2	11,6	10,5
Het gezin is niet in staat om de woning voldoende te verwarmen	1,7	3,5	3,6	3,2

4.4 Kinderen onder de 12 jaar: mate waarin hun gezin zich bepaalde zaken niet kan veroorloven - Vlaams Gewest - 2010 (percentage)
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

5. KINDEREN VOOR WIE GEWAARBORGDE KINDERBIJSLAG WORDT UITBETAALD

Voor 0,4% van de minderjarigen wordt gewaarborgde kinderbijslag uitbetaald

Gewaarborgde kinderbijslag wordt toegekend wanneer de personen die de verzorging van het kind op zich nemen, geen toereikende bestaansmiddelen hebben en geen aanspraak kunnen maken op een of andere kinderbijslagregeling voor werknemers, overheidspersoneel of zelfstandigen. Leefloontrekkers krijgen deze bijslag automatisch zonder onderzoek naar bestaansmiddelen.

Eind 2010 waren er 4649 minderjarigen voor wie gewaarborgde kinderbijslag werd uitbetaald. Dit aantal lag ruim

23% hoger dan in 2009 (zie tabel 4.5). In relatieve zin betekent dit dat er voor 0,4% van de kinderen onder de 18 jaar een gewaarborgde kinderbijslag wordt betaald.

4.5 Gewaarborgde kinderbijslag

	Kinderen onder de 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
2008	1 408	1 169	935	3 512
2009	1 491	1 240	1 032	3 763
2010	1 830	1 622	1 197	4 649

4.5 Aantal minderjarigen voor wie gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald op 31/12 - Vlaams Gewest
Bron: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers, Geografische telling van de gezinnen - 2011

6. KINDEREN IN KANSARME GEZINNEN: KANSARMOEDE-INDEX

Kansarmoede neemt toe bij zeer jonge kinderen

Tijdens hun contacten met gezinnen gaan de regioverpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin na of er signalen zijn van kansarmoede. Kansarmoede wordt hierbij gedefinieerd als een duurzame toestand waarbij mensen beknót worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting. Uit deze definitie werden zes *selectiecriteria* afgeleid op basis waarvan wordt nagegaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd. Het gaat om het *maandinkomen* van het gezin, de *opleiding* van de ouders, de *ontwikkeling* van de kinderen, de *arbeidssituatie* van de ouders, de *huisvesting* en de *gezondheid*. Wanneer een gezin zwak scoort op drie of meer criteria, wordt het als kansarm beschouwd.

Om de evolutie van kansarmoede bij zeer jonge kinderen op te volgen wordt per jaar de kansarmoede-index berekend. De kansarmoede-index voor het Vlaamse Gewest voor jaar X wordt als volgt berekend: het aantal kinderen geboren in een kansarm gezin in jaar X, X-1 en X-2 en dat woont in het Vlaamse Gewest op

31 december van het jaar X, gedeeld door het totaal aantal kinderen geboren in die drie jaar en dat woont in het Vlaamse Gewest op 31 december van het jaar X (in percentage)*.

De kansarmoede-index naar provincie of naar origine wordt op dezelfde wijze berekend.

De kansarmoede-index 2011 voor het Vlaamse Gewest bedraagt 9,7% en ligt 1,1 procentpunt hoger dan de kansarmoede-index van 2010 (zie tabel 4.6).

De kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen verschilt naargelang van de *provincie*. In de provincies Antwerpen en Limburg ligt de index het hoogst, namelijk 12,5% en 10,8%; in Vlaams-Brabant het laagst met 5,9%. In de provincies West- en Oost-Vlaanderen bedraagt de index respectievelijk 9% en 8,8% (zie tabel 4.6). In vergelijking tot 2010 valt vooral de stijging in West-Vlaanderen op (+1,8%).

* Formule

$$\text{KA-index: } \frac{\text{Aantal kinderen in een kansarm gezin geboren in X, X-1 en X-2 en woont in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}}{\text{Totaal aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 en wonend in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}} \times 100$$

4.6 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen

	2010	2011 ⁽¹⁾
Antwerpen	11,4	12,5
Vlaams-Brabant	5,5	5,9
West-Vlaanderen	7,2	9,0
Oost-Vlaanderen	7,4	8,8
Limburg	10,1	10,8
Vlaams Gewest	8,6	9,7

4.6 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen, naargelang van de provincie (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

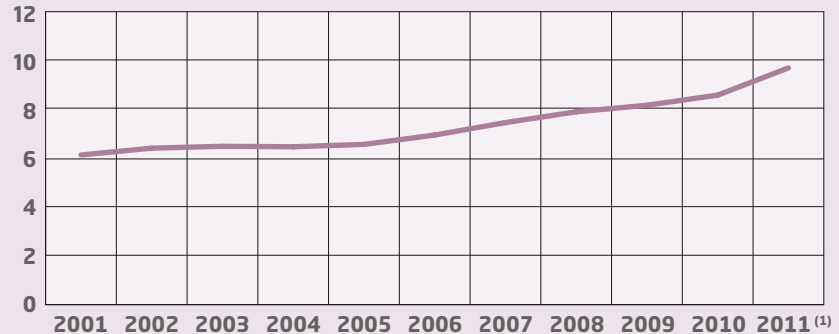
(1) Voorlopige cijfers

In grafiek 4.7 is de evolutie weergegeven sinds 2001. De kansarmoede-index 2011 ligt 3,71 procentpunten hoger dan in 2001.

De kansarmoede-index onder kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had, ligt heel wat hoger dan bij kinderen met een moeder van Belgische origine. In het Vlaamse Gewest bedraagt de kansarmoede-index 4,4% bij kinderen met een moeder van Belgische origine en 26,3% bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine.

Bij de kinderen met een moeder van Belgische origine ligt de kansarmoede-index het laagst in Vlaams-Brabant (3,1%) en het hoogst in West-Vlaanderen (5,8%). Bij kinderen met niet-Belgische origine ligt de kansarmoede-index eveneens het laagst in de provincie Vlaams-Brabant (15,2%) en het hoogst in de provincie West-Vlaanderen (31,9%) (zie tabel 4.8). In grafiek 4.9 is de evolutie sinds 2001 van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen in een Belgisch en een niet-Belgisch gezin opgenomen en dit per provincie. In vergelijking tot 2010 is de toename van kansarmoede in de gezinnen met een moeder van niet-Belgische origine (+2,9%) opvallend en dit vooral door sterke stijgingen in Oost- en West-Vlaanderen.

4.7 Evolutie kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen

4.7 Evolutie van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen sinds 2001 - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopig cijfer

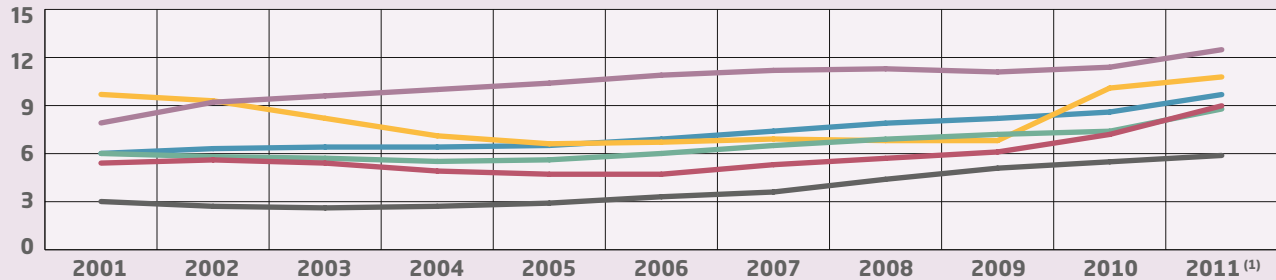
4.8 Kansarmoede-index en origine⁽¹⁾

	Belgische origine	Niet-Belgische origine	Totaal
Antwerpen	4,1	29,8	12,5
Vlaams-Brabant	3,1	15,2	5,9
West-Vlaanderen	5,8	31,9	9,0
Oost-Vlaanderen	4,1	26,9	8,8
Limburg	5,4	24,7	10,8
Vlaams Gewest	4,4	26,3	9,7

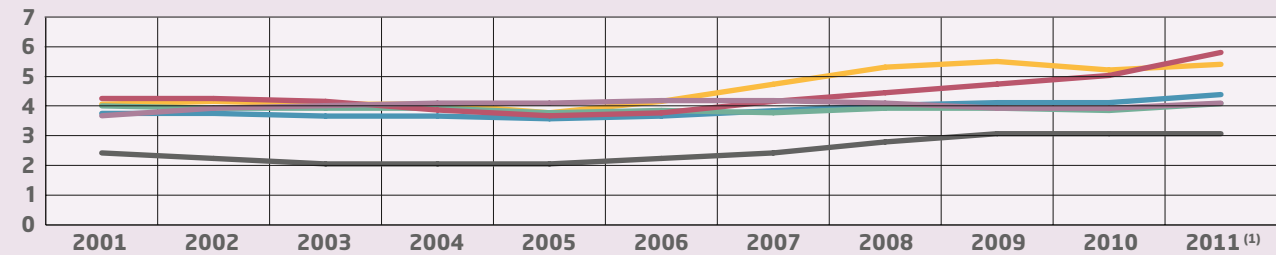
4.8 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar origine van de moeder, naargelang van de provincie - 2011
Bron: Kind en Gezin - Mirage
(1) Voorlopige cijfers

4.9 Evolutie kansarmoede-index naar origine en naar provincie

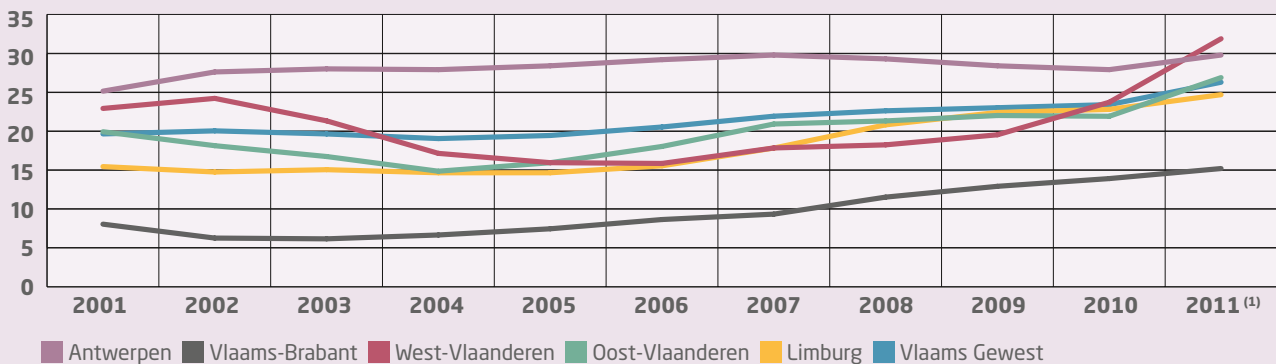
Alle kinderen

Kinderen in een autochtoon gezin

Kinderen in een allochtoon gezin

■ Antwerpen ■ Vlaams-Brabant ■ West-Vlaanderen ■ Oost-Vlaanderen ■ Limburg ■ Vlaams Gewest

4.9 Evolutie sinds 2001 van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar provincie: alle kinderen, kinderen met een moeder van Belgische origine en kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Voorlopige cijfers

7. KINDEREN IN EEN GEZIN MET EEN PRECAIR VERBLIJFSSTATUUT

In de Mirage-databank van Kind en Gezin wordt genoteerd of het gezin al dan niet over een definitief verblijfsstatuut beschikt. Het gaat o.a. over gezinnen die asiel hebben aangevraagd en over gezinnen die illegaal in het land verblijven. 1008 kinderen werden in 2011 geboren in een gezin met een precair verblijfsstatuut. Dit is 1,4% van alle kinderen geboren in dat jaar. 45% van deze kinderen woont in de provincie Antwerpen (zie tabel 4.10).

4.10 Precair verblijfsstatuut ⁽¹⁾

	Aantal	% van de geboorten
Antwerpen	436	2,0
Vlaams-Brabant	67	0,6
West-Vlaanderen	145	1,2
Oost-Vlaanderen	211	1,3
Limburg	149	1,6
Vlaams Gewest	1 008	1,4

4.10 Kinderen geboren in een gezin met een precair verblijfsstatuut, naar provincie van woonplaats bij geboorte in 2011 (aantal en percentage)

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Voorlopige cijfers

8. WOONSTATUUT

Jonge kinderen wonen meestal in een woning waarvan het gezin eigenaar is

Meestal is het gezin eigenaar van de woning (76,5%). Dit percentage is iets hoger bij kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 4.11). Uit een niet opgenomen tabel blijkt dat kinderen waarvan het gezin de woning huurt (al dan niet tegen marktprijs) een hoger risico op armoede lopen: het aandeel kinderen met een verhoogd armoederisico bedraagt 36,4% bij gezinnen die huren tegenover slechts 6% bij kinderen waarvan het gezin eigenaar is van de woning (SILC - 2010).

4.11 Woonstatuut

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Eigenaar	72,0	75,2	78,8	76,5
Huurder - marktprijs	21,7	17,6	13,1	16,0
Huurder - lagere prijs dan de marktprijs	5,5	6,5	7,3	6,7
Gratis woning	0,9	0,7	0,8	0,8
Totaal	100,0 (N=217)	100,0 (N=273)	100,0 (N=513)	100,0 (N=1003)

4.11 Kinderen onder de 12 jaar: percentage kinderen dat woont in een woning waarvan het gezin eigenaar of huurder is - Vlaams Gewest - 2010 (percentage)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

9. AANWEZIGHEID VAN COMFORTGOEDEREN IN HET GEZIN

Algemene comfortgoederen

Comfortgoederen in het gezin leren ons iets over de levensstandaard in gezinnen van jonge kinderen. Er mag echter niet uit het oog verloren worden dat de prioriteiten van gezinnen ook een rol spelen in het aanschaffen van deze goederen. Een aantal van de in tabel 4.12 opgenomen comfortgoederen vertellen ons ook iets over de communicatiemogelijkheden en de daaraan verbonden ontwikkelingskansen.

Uit de cijfers blijkt dat er in nagenoeg alle gezinnen met kinderen een telefoonverbinding en een kleurentelevisie

aanwezig zijn. Niet alle, maar toch 90,6% van de kinderen beschikt over een internetverbinding. In 3,1% van de gevallen is er geen internet omdat het gezin het zich niet kan veroorloven.

Comfortgoederen voor kinderen

In 2011 kwamen er nieuwe indicatoren beschikbaar over de welvaart van jonge kinderen. In de SILC-bevraging van 2009 zat immers een specifieke module over kinderen, waarbij naar nog andere materiële goederen gevraagd werd. Zo werd gevraagd of kinderen beschikken over 2 paar schoenen, leesboeken, spelletjes en nieuwe kleren. Van de 1026 bevroegde

kinderen van 0 tot 12 jaar in Vlaanderen bleek 4% niet te beschikken over nieuwe kleren, 2,8% beschikte niet over leesboeken voor zijn/haar leeftijd, 2,6% beschikte niet over vrijetijdsuitrusting zoals een fiets of rolschaatsen, 2,3% had geen twee paar schoenen.

De module telde daarnaast nog een aantal vragen die peilden naar materiële deprivatie in een sociale context. Zo kon 2,4% van de kinderen om financiële redenen onvoldoende participeren aan schooluitstappen of schoolevenementen en had 3% om financiële redenen geen regelmatige vrijetijdsactiviteit (zoals zwemmen, jeugdbeweging, een muziekinstrument bespelen).

Tot slot bleek uit deze aanvullende bevraging dat materiële deprivatie zich vooral uit op vlak van wooninfrastructuur. 5,1% van de kinderen beschikte niet over voldoende geschikte ruimte om te studeren en 7,8% had onvoldoende ruimte om buiten te spelen.

4.12 Comfortgoederen

	Aanwezig	Niet aanwezig om financiële reden	Niet aanwezig om andere reden
Kleuren-tv	99,7	0,0	0,3
Computer	96,3	1,5	2,1
Wasmachine	98,2	0,5	1,3
Auto	93,6	2,1	4,3
Gsm of vaste telefoon	99,2	0,0	0,8
Internetverbinding	90,6	3,1	6,3

4.12 Percentage kinderen in een gezin dat beschikt over bepaalde comfortgoederen en reden van niet-bezit - Vlaams Gewest - 2010 (N=1003)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

10. DE EUROPESE CONTEXT

10.1. Verhoogd armoederisico

Onder 'at-risk-of-poverty threshold' (Eurostat) of verhoogd armoederisico wordt verstaan dat het gezin over een inkomen per persoon beschikt dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land.

Tabel 4.13 beschrijft de 'at-risk-of-poverty threshold' in de EU-15-landen voor de leeftijdsgroep 0 tot 18 jaar. België neemt een middenpositie in. De mediterrane landen en het Verenigd Koninkrijk kennen een hoger aandeel kinderen onder de 18 jaar in een gezin met een verhoogd armoederisico. De noordse landen kennen een veel lager cijfer.

In de meeste EU-15-landen ligt de 'at-risk-of-poverty threshold' in eenoudergezinnen merklijk hoger dan in tweeoudergezinnen. Opvallend is ook het verhoogd risico bij de gezinnen met 3 of meer kinderen (zie tabel 4.14). In Italië en Spanje ligt het armoederisico van gezinnen met drie of meer gezinnen haast even hoog als het risico van eenoudergezinnen.

4.13 Kinderen onder de 18 jaar met verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
België	18	15	17	17	17	18
Aangrenzende landen						
Duitsland	12	12	14	15	15	18
Frankrijk	14	14	16	17	17	18
Luxemburg	20	20	20	20	22	21
Nederland	15	14	14	13	15	14
Noordse landen						
Finland	10	9	10	12	12	11
Denemarken	10	10	10	9	11	11
Zweden	9	15	12	13	13	13
Mediterrane landen						
Griekenland	20	23	23	23	24	23
Italië	24	25	25	25	24	25
Portugal	24	21	21	23	23	22
Spanje	24	24	24	24	24	26
Andere landen						
Oostenrijk	15	15	15	15	13	14
Verenigd Koninkrijk	22	24	23	23	21	20
Ierland	23	22	19	18	19	20
Europa						
EU-15	18	18	19	19	19	20

4.13 Percentage kinderen onder de 18 jaar met verhoogd armoederisico na sociale transfers

Bron: Eurostat, website

(1) Met een (voor gezinsgrootte gecorrigeerd) inkomen dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land

4.14 Gezinnen met verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

	Eenoudergezinnen	Tweeoudergezinnen		
	Met kinderen ten laste	Met 1 kind ten laste	Met 2 kinderen ten laste	Met 3 of meer kinderen ten laste
België	35,3	9,2	10,6	16,5
Aangrenzende landen				
Duitsland	43,0	9,0	8,8	21,6
Frankrijk	35,7	7,2	10,8	21,1
Luxemburg	46,4	15,9	14,5	23,9
Nederland	29,1	4,2	8,7	16,6
Noordse landen				
Finland	22,0	6,8	7,4	11,8
Denemarken	20,0	6,0	5,1	11,1
Zweden	33,1	6,0	6,9	12,3
Mediterrane landen				
Griekenland	33,4	21,6	20,3	26,7
Italië	37,3	15,8	20,8	37,2
Portugal	37,0	12,6	17,1	33,2
Spanje	45,5	18,2	23,3	44,2
Andere landen				
Oostenrijk	28,2	8,6	7,8	17,9
Verenigd Koninkrijk	36,4	11,2	12,2	27,4
Ierland	30,2	11,5	15,8	20,4
Europa				
EU-15	37,1	11,6	14,3	24,0

4.14 Percentage gezinnen met verhoogd armoederisico na sociale transfers, naar gezinstype - 2010

Bron: Eurostat, website

(1) Met een (voor gezinsgrootte gecorrigeerd) inkomen dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land

Hoofdstuk 5

KINDEREN EN EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

De opvoeding van kinderen is een gedeelde verantwoordelijkheid van gezin en samenleving. Bij het opnemen van die verantwoordelijkheid wordt het belang van kinderopvang in toenemende mate erkend. Naarmate de vraag naar en het gebruik van kinderopvang toeneemt, wordt kinderopvang trouwens een alsmear belangrijker opvoedingsmilieu.

In dit hoofdstuk gaan we in op het gebruik van kinderopvang voor nog niet-schoolgaande kinderen en voor schoolgaande kinderen. Op basis van gegevens uit steekproefonderzoek schetsen we de mate waarin gebruik wordt gemaakt van opvang en bekijken we aan wie (informeel of formeel) de kinderen worden toevertrouwd. Bij gebrek aan recente onderzoeksgegevens presenteren we de cijfers uit de laatst beschikbare onderzoeken. Voor de opvang van baby's en peuters betreft het gegevens uit 2009, voor de opvang van kinderen van 3 tot 12 jaar dateren de cijfers al van 2004. Er zijn echter nieuwe onderzoeken gepland en lopende zodat er in 2013-2014 nieuwe gegevens over de door ouders gekozen opvangvormen beschikbaar komen.

Over het gebruik van formele opvang presenteren we cijfers over de kinderen die in de eerste week van februari aanwezig waren in alle opvangvoorzieningen met een attest van

toezicht, erkenning of toestemming van Kind en Gezin. Deze registratiegegevens zijn beschikbaar sinds 2006 zodat we evoluties in het gebruik van formele opvang in kaart kunnen brengen.

Een beperkt aantal kinderen krijgt bijzondere aandacht via het buitengewoon onderwijs, via de bijzondere jeugdbijstand of via bijzondere hulpverlening gesubsidieerd door Kind en Gezin. We schetsen de situatie in Vlaanderen.

Tot slot vergelijken we met de situatie in de andere landen van de EU-15.

Om te vermijden dat we het in de tekst en tabellen van dit hoofdstuk telkens moeten hebben over 'opvang met een attest van toezicht, erkenning of toestemming van Kind en Gezin' zullen we hieronder het begrip formele opvang 'vergund' door Kind en Gezin gebruiken wanneer het gaat om formele opvang van baby's en peuters. Dat is trouwens de benaming die in de toekomst zal gebruikt worden na de inwerkingtreding van het decreet Kinderopvang van Baby's en Peuters van 20 april 2012. Om echter aan te geven dat we nog niet met vergunningen werken, zetten we 'vergund' telkens tussen aanhalingstekens.

1. KINDEREN EN KINDEROPVANG

1.1. Hoeveel kinderen worden af en toe toevertrouwd aan een andere persoon of voorziening?

Kinderopvang neemt een belangrijke plaats in de dagelijkse tijdsbesteding van jonge kinderen in. We overlopen het *gebruik van opvang ongeacht de opvangvorm* zowel voor kinderen onder de 3 jaar als voor kinderen van 3 tot 12 jaar. Aangezien de cijfers respectievelijk stammen uit 2009 en 2004 moeten ze omzichtig geïnterpreteerd worden. De hierna gepresenteerde cijfers moeten dan ook best beschouwd worden als de meest recente indicaties over het gebruik. Nieuw onderzoek moet toetsen of de percentages nog geldig zijn.

1.1.1. Kinderen onder de 3 jaar

Algemeen

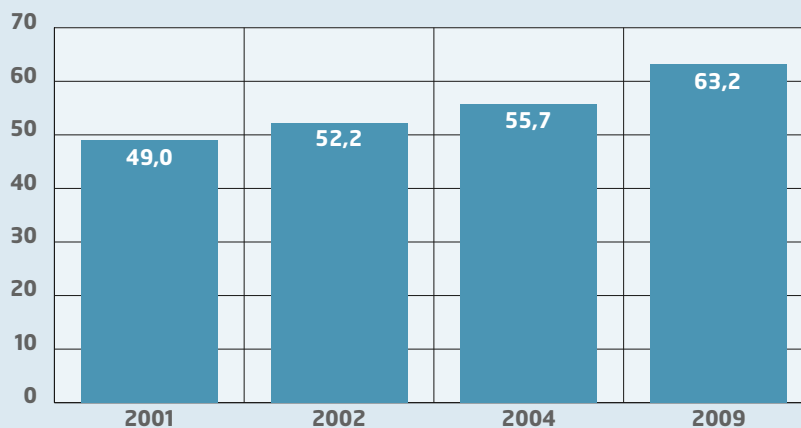
Ruim 63% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar maakt 'regelmatig' gebruik van kinderopvang

63,2% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt *geregeld* toevertrouwd aan familie, een onthaalouder of een opvangvoorziening (cijfers voorjaar 2009). Met regelmatig

gebruik van opvang wordt gebruik van opvang gedurende minstens één ononderbroken periode van 5 uur per week bedoeld, als het kind nog niet naar de kleuterschool gaat, en minstens eenmaal per week als het kind al naar de kleuterschool gaat. Daarnaast is er nog een groep van 5,8% die *beperkt* gebruikmaakt van kinderopvang.

31% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt *niet* toevertrouwd aan familie, een onthaalouder of een opvangvoorziening. Het regelmatig gebruik van kinderopvang lag in 2009 7,5 procentpunten hoger dan in 2004 (zie grafiek 5.1).

5.1 Evolutie regelmatig gebruik van opvang onder de 3 jaar

5.1 Evolutie regelmatig gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest sinds 2001 (percentage van alle kinderen)

Bronnen: Kind en Gezin, Enquêtes inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001, najaar 2002, voorjaar 2004

Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

Het regelmatig gebruik van opvang verschilt significant naargelang de provincie. Het gebruik ligt het hoogst in de provincie Vlaams-Brabant (68%). De provincie Limburg kent het laagste gebruik (52,7%). In alle provincies nam het regelmatig gebruik van opvang toe van 2004 naar 2009 (zie tabel 5.2).

Naar leeftijd

Tot 6 maanden en na 2,5 jaar veel minder gebruik van kinderopvang. Tussen 1 jaar en 2 jaar ligt het regelmatig gebruik hoog: ongeveer 71%

Naargelang de leeftijd verschilt het gebruik van opvang. Bij kinderen jonger dan 6 maanden ligt het regelmatig gebruik van opvang veel lager (zie grafiek 5.3). Beneden de 3 maanden is regelmatig gebruik van kinderopvang eerder uitzonderlijk*. Tussen 1 en 2,5 jaar ligt het regelmatig gebruik boven de 70%, met een piek van 71,7% bij kinderen van 1,5 tot 2 jaar.

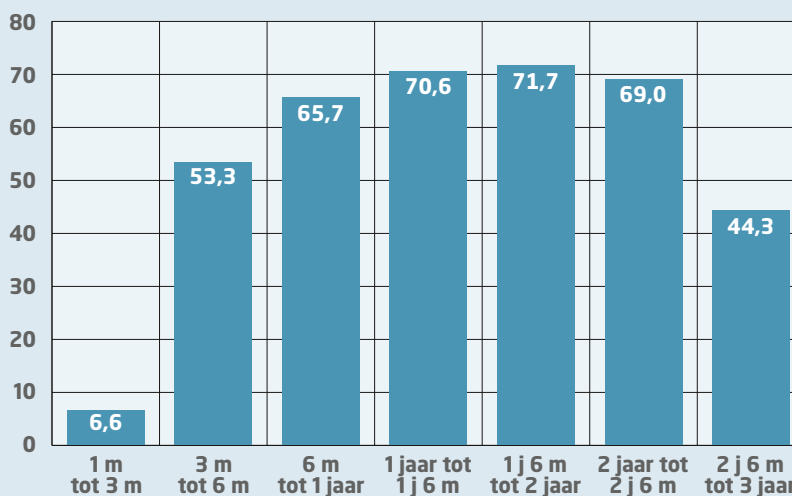
* De bevraging van het gebruik van opvang voor kinderen van 1 tot 3 maanden gebeurde in 2009 retrospectief

5.2 Regelmatig gebruik naar provincie

	2004	2009
Antwerpen	50,9	60,6
Vlaams-Brabant	62,9	68,0
West-Vlaanderen	59,9	66,6
Oost-Vlaanderen	59,2	66,3
Limburg	44,0	52,7
Vlaams Gewest	55,7	63,2

5.2. Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar naar provincie (percentage van alle kinderen)
Bronnen: Kind en Gezin, Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, voorjaar 2004
Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

5.3 Gebruik van opvang naar leeftijd

5.3. Regelmatig gebruik van opvang voor kinderen van 1 maand tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest naargelang de leeftijd - voorjaar 2009 (percentage van alle kinderen)
Bron: Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

Naar kansengroepen en gezinssituatie

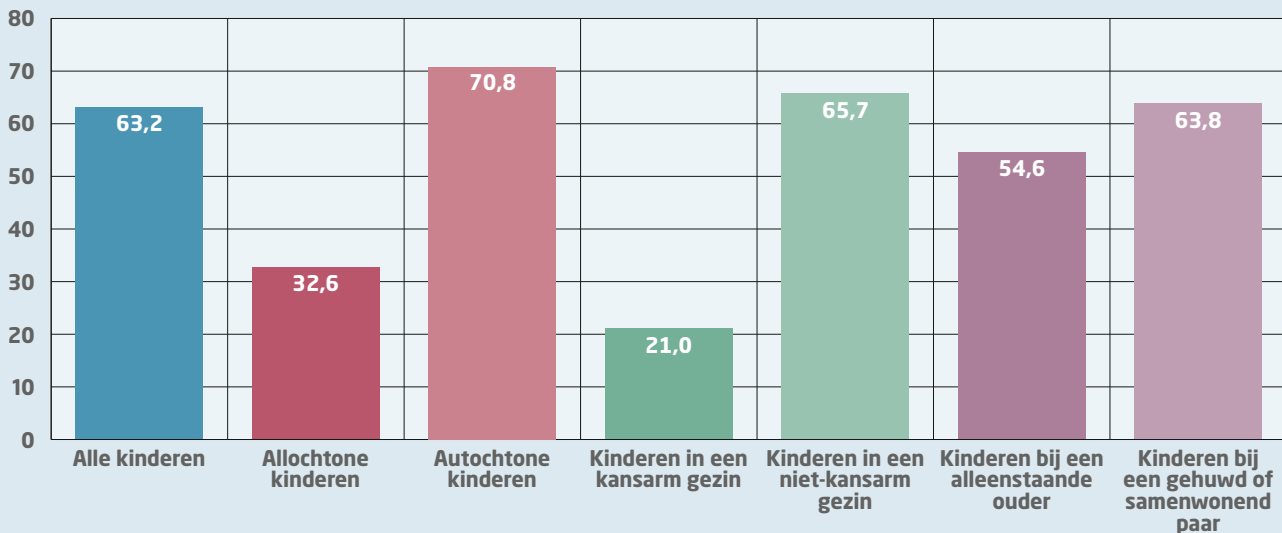
Bij allochtone kinderen en bij kinderen die leven in een kansarm gezin ligt het gebruik van kinderopvang veel lager dan in de totale groep van de kinderen. Slechts 32,6% van de *allochtone kinderen* en 21% van de *kinderen uit een kansarm gezin* maken regelmatig gebruik van opvang.

Ook voor kinderen die bij een alleenstaande ouder wonen, wordt merkelijk minder gebruikgemaakt van kinderopvang. 54,6% van de kinderen uit een eenoudergezin wordt regelmatig opgevangen. Bij kinderen in een tweeloudergezin, ligt dit percentage iets hoger (63,8%) (zie grafiek 5.4).

Deze cijfers dateren evenwel van 2009, sindsdien is het voorraangsbeleid

in de erkende gesubsidieerde voorzieningen aangepast. Of deze aanpassingen de kinderopvang toegankelijker hebben gemaakt, kunnen we bij gebrek aan een nieuwe bevestiging van ouders nog niet bevestigen.

5.4 Gebruik van opvang naar kansengroepen en gezinssituatie

5.4 Regelmatig gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest, naar kansengroepen en naar gezinssituatie - voorjaar 2009 (percentage van alle kinderen)
Bron: Hedeboom G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009*

Atypische opvang

Met atypische opvang wordt opvang bedoeld die vroeg start (voor 7 uur), laat eindigt (na 18 uur) of lang duurt (meer dan 11 uur per dag) of opvang in het weekend of tijdens de nacht.

Uit tabel 5.5 blijkt dat in 2009 in totaal 21,5% van de regelmatig opgevangen kinderen, op een of meer atypische opvangmomenten wordt opgevangen. Bijna 14% van die gebruikers blijft tot na 18 uur in de opvang. Opvang op atypische momenten is dus vooral opvang na 18 uur. Ongeveer 5% van de regelmatige gebruikers maakt ook in het weekend van opvang gebruik, 4% maakt gebruik van opvang tijdens de nacht.

1.1.2. Kinderen van 3 tot 12 jaar

Algemeen

In 2004 (geen recentere cijfers beschikbaar) werden 55% van de kinderen van 3 tot 6 jaar en bijna 40% van de kinderen van 6 tot 12 jaar *tijdens de week* opgevangen door andere personen of voorzieningen dan de ouders (zie tabel 5.6). Dit wil zeggen dat zij in de loop van een week minstens eenmaal voor de school begint, na schooltijd of op woensdagnamiddag werden opgevangen.

5.5 Atypische opvang

	2009
Voor 7 uur	7,3
Na 18 uur	13,7
Weekend	5,0
Meer dan 11 uur per dag	4,6
Nacht	3,9
Met 1 of meer atypische opvangmomenten	21,5

5.5 Percentage kinderen van 3 maanden tot 3 jaar dat gebruik maakt van atypische opvang - Vlaams Gewest (percentage van de regelmatige gebruikers van opvang)

Bron: Hedeboom G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen*, Steunpunt WVG, 2009

5.6 Gebruik van buitenschoolse opvang

	2004
Kinderen van 3 tot 6 jaar	55,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar	39,8
Kinderen van 3 tot 12 jaar	44,6

5.6 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest (percentage)

Bronnen: *Kind en Gezin, Enquêtes inzake het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar, voorjaar 2004*

De bevraging in 2004 leerde ook dat ouders vooral na de schooluren gebruik maakten van opvang en dat 37,1% van de opgevangen kinderen in de loop van een week 4 of 5 keer opgevangen werd.

1.2. Wie zorgt er voor jonge kinderen als ouders dit niet zelf doen?

1.2.1. Informele opvang of opvang in het formele opvangcircuit?

Kinderen onder de 3 jaar vooral in formeel opvangcircuit; kinderen van 3 tot 12 jaar meest in informele opvang

De meeste *kinderen van 3 maanden tot 3 jaar* die regelmatig opgevangen worden, worden opgevangen door opvangpersonen of opvangvoorzieningen die 'vergund' zijn door Kind en Gezin. 73,4% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig opvang gebruiken, werd in 2009 opgevangen door een onthaalouder aangesloten bij een dienst voor onthaalouders, in een gesubsidieerd kinderdagverblijf, bij een zelfstandige onthaalouder of in een zelfstandig kinderdagverblijf. 24% werd opgevangen in het informele circuit,

meestal door grootouders (22,4%). Van 2004 tot 2009 nam het aandeel van de informele opvang sterk af (zie tabel 5.7). Bij de *kinderen van 3 jaar tot 12 jaar* (2004; geen recentere cijfers beschikbaar) is de informele opvang de belangrijkste. 45,5% van de kinderen wordt opgevangen door grootouders of via andere informele regelingen. Met 35,1% zijn de grootouders wel het belangrijkste in de informele opvang. De opvang in en door de school komt op de tweede plaats, met 34,5%. De opvang erkend door of onder toezicht van Kind en Gezin neemt 17,1% op.

5.7 Gebruik van opvang naar soort opvang

Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar	2004	2009
Informele opvang	34,8	24,0
Formele opvang 'vergund' door Kind en Gezin	63,6	73,4
Opvang door en in de school of initiatief voor buitenschoolse opvang	1,6	2,8
Totaal	100,0	100,0

5.7 Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig gebruikmaken van kinderopvang, naar soort opvang - Vlaams Gewest (percentage)
Bronnen: Kind en Gezin, Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, voorjaar 2004
Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

In tabel 5.8 wordt ook de opvangvorm voor kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar vermeld. Kinderen tussen 3 en 6 jaar blijken iets meer dan kinderen van 6 tot 12 jaar opgevangen te worden

in voorzieningen erkend door of onder toezicht van Kind en Gezin en iets minder in de school, maar dat betekent niet dat de opvang met erkenning of attest van toezicht van Kind en Gezin

voor die leeftijdsgroep belangrijker zou zijn dan de informele opvang of de opvang in en door de school.

5.8 Gebruik van opvang naar soort opvang

	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Informele opvang	45,3	45,6	45,5
Formele opvang met erkenning of attest van toezicht van Kind en Gezin	20,3	15,0	17,1
Opvang in en door de school	31,0	36,7	34,5
Opvang in en door de school even belangrijk als opvang Kind en Gezin	3,3	2,6	2,9
Totaal	100,0	100,0	100,0

5.8 Kinderen van 3 jaar tot 12 jaar die regelmatig gebruikmaken van kinderopvang, naar soort opvang - Vlaams Gewest - voorjaar 2004

Bronnen: Kind en Gezin, Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar en inzake het gebruik van buitenschoolse opvang, voorjaar 2004

1.2.2. Kinderen in formele kinderopvang

Verdere toename gebruik van formele opvang. Toename van het aandeel schoolgaande kinderen

Algemeen

De cijfers over het gebruik van formele opvang zijn gebaseerd op een registratie van de aanwezige kinderen in de week van 1 februari in alle

formele kinderopvangvoorzieningen die erkend zijn door of onder toezicht staan van Kind en Gezin.

Het aantal aanwezige kinderen onder de 3 jaar wordt afgezet tegen het aantal kinderen onder de 3 jaar door Kind en Gezin geregistreerd in de Mirage-databank. We gebruiken de Mirage-databank omdat de officiële bevolkingsstatistieken alleen de 'de jure'-bevolking omvatten. De Mirage-databank daarentegen omvat nagenoeg alle kinderen die wonen in

het Vlaamse Gewest (zie hoofdstuk 1). Voor de kinderen van 3 tot 12 jaar is de Mirage-databank niet bruikbaar en werken we met de officiële bevolkingscijfers.

Gebruik van formele kinderopvang voor kinderen onder de 12 jaar

Het gebruik van kinderopvang ligt het hoogst bij kinderen van 1 tot 2 jaar: 57,9% van deze kinderen maakt gebruik van de door Kind en Gezin 'vergunde' opvang. Van de kinderen van 2 tot 12 maanden maakt 50,3% gebruik van 'vergunde' opvang. Tussen 2 en 3 jaar loopt het gebruik terug tot 37,6%; deels gaat het hier al om opvang in een buitenschools opvang-initiatief (zie grafiek 5.9).

Vanaf de leeftijd van 3 jaar maakt hoogstens 16% van de kinderen gebruik van formele opvang met erkenning of attest van Kind en Gezin (zie grafiek 5.10). 11-jarigen maken duidelijk minder gebruik van dit aanbod.

Gebruik van formele kinderopvang en kleuterschool voor kinderen onder de 3 jaar

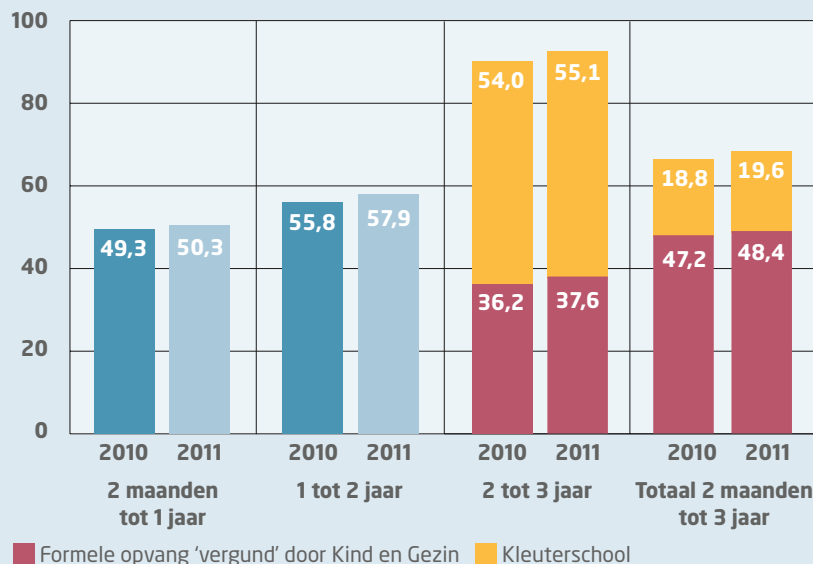
Voor de leeftijdsgroep 2,5 tot 3 jaar kan er zowel gebruik gemaakt worden van kinderdagopvang als van het schoolstelsel.

Van de kinderen van 2 tot 3 jaar was er in de week van 1 februari 2011 55,1% ingeschreven in een kleuterschool. Nemen we dit samen met het aantal kinderen dat aanwezig was in de 'vergunde' opvang, dan blijkt dat 92,7%

van de kinderen van 2 tot 3 jaar van een van beide systemen gebruikmaakt. In de totale groep kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in Vlaanderen betekent dit dat 68% van een van beide systemen gebruikmaakt, waarvan 48,4% gebruikmaakt van formele 'vergunde' opvang en 19,6% naar de kleuterschool gaat*.

* Kinderen in de overgangsfase tussen kinderopvang en kleuteronderwijs werden maar eenmaal geteld

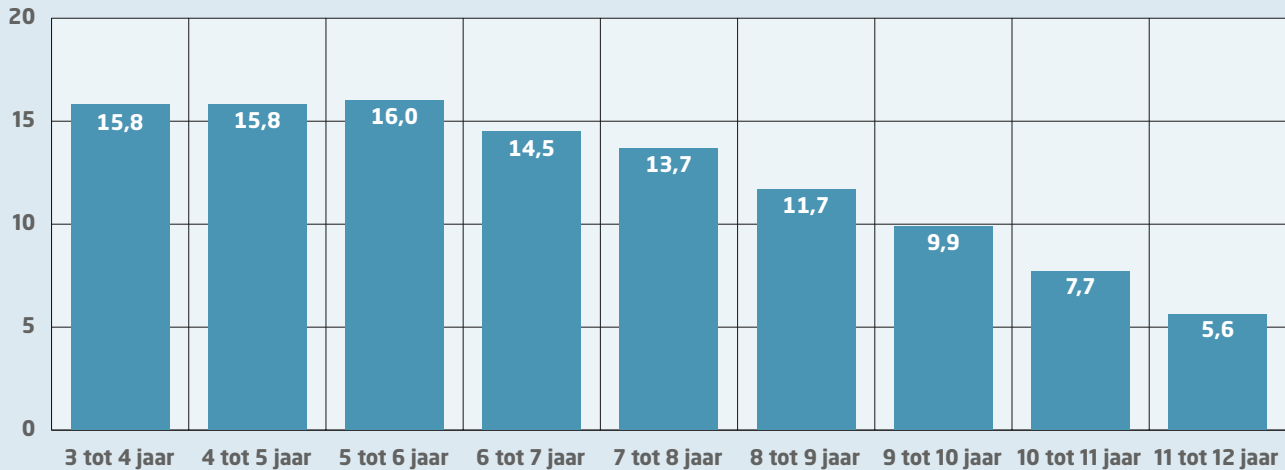
5.9 Kinderen onder de 3 jaar in formele opvang en kleuterschool ⁽¹⁾

5.9 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvangvoorzieningen 'vergunde' door Kind en Gezin en in kleuterscholen in het Vlaamse Gewest naar leeftijdsjaar - 2011 (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)
Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1 februari

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen wonend in het Vlaamse Gewest volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar werd gerekend met 10/12den van de totale groep

5.10 Kinderen van 3 tot 12 jaar in formele opvang ⁽¹⁾

5.10 Kinderen van 3 tot 12 jaar in opvangvoorzieningen met erkenning of attest van toezicht van Kind en Gezin in het Vlaamse Gewest naar leeftijd - 2011 (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

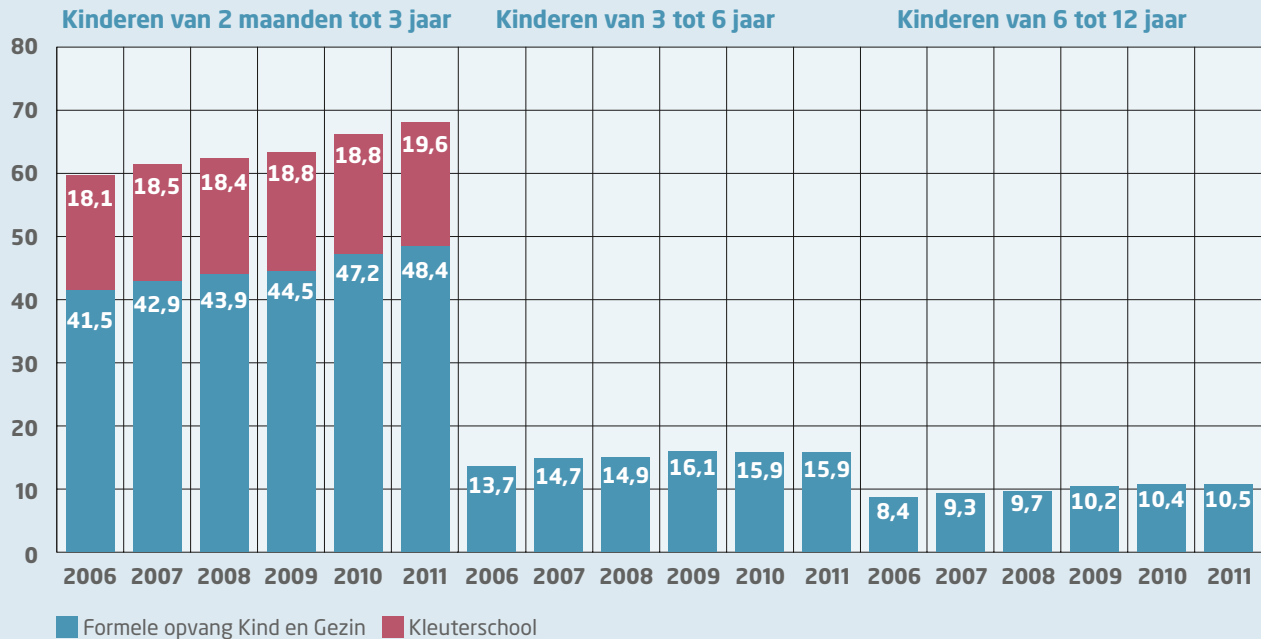
(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat volgens de officiële bevolkingsstatistieken op 1 januari woont in het Vlaamse Gewest, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-databank, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

Evolutie gebruik formele opvang en kleuterschool

Het gebruik van formele opvang voor kinderen van 2 maanden tot 3 jaar is met 1,2 procentpunten toegenomen van 2010 naar 2011. De stijgende lijn zet zich dus verder. Grafiek 5.9 toont aan dat de stijging zich voor elk van de 3 leeftijdjaren voordoet. Het aandeel kinderen tot 1 jaar dat in de opvang

aanwezig was, stijgt met 1 procentpunt, het aandeel 1- tot 2-jarigen stijgt met 2 procentpunten en het aandeel 2- tot 3-jarigen met 1,4 procentpunten. In absolute aantallen gaat het om een toename van het aantal aanwezige kinderen van 0 tot 2 jaar met 3790 kinderen ten opzichte van de eerste week van februari in 2010. Ook het aandeel kinderen dat naar school gaat, is gestegen.

Het gebruik van de door Kind en Gezin erkende of geattesteerde opvang voor kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar is stabiel gebleven (zie grafiek 5.11).

5.11 Evolutie gebruik formele opvang ⁽¹⁾

5.11 Evolutie van het gebruik van opvang met erkenning of attest van toezicht door Kind en Gezin en kleuterschool voor kinderen van 2 maanden tot 12 jaar, naar leeftijdsgroep sinds 2006 - Vlaams Gewest

Bron: *Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)*

(1) Kinderen onder de 3 jaar: percentage berekend op het aantal kinderen dat in het Vlaamse Gewest woont volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar werd gerekend met 10/12den van de totale groep

Kinderen van 3 tot 12 jaar: percentage berekend op het aantal kinderen dat volgens de officiële bevolkingsstatistieken woont in het Vlaamse Gewest, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-databank zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

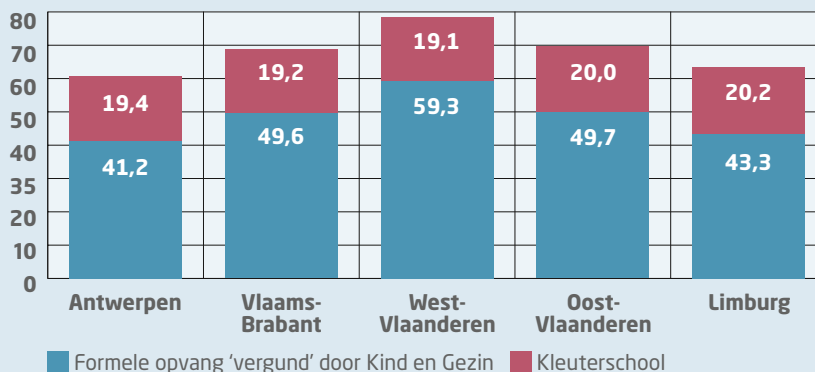
Naar provincie

In grafiek 5.12 bekijken we het gebruik van *opvang* in opvangvoorzieningen die erkend of geattesteerd zijn door Kind en Gezin en in *kleuterscholen* voor de kinderen *onder de 3 jaar* per provincie.

Het gebruik van *formele kinderopvang* bij kinderen onder de 3 jaar ligt het hoogst in West-Vlaanderen (59,3%). In de provincies Limburg (43,3%) en Antwerpen (41,2%) ligt het heel wat lager. De provincies Oost-Vlaanderen (49,7%) en Vlaams-Brabant (49,6%) situeren zich hiertussen.

Het gebruik van de *kleuterschool* binnen de groep 2 maanden tot 3 jaar verschilt nagenoeg niet per provincie: het schommelt tussen 19,1% in West-Vlaanderen en 20,2% in Limburg.

5.12 Kinderen onder de 3 jaar in formele opvang en in kleuterschool naar provincie ⁽¹⁾

5.12 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvangvoorzieningen die 'vergund' zijn door Kind en Gezin en in kleuterscholen naar provincie - 2011 (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1/2/2011

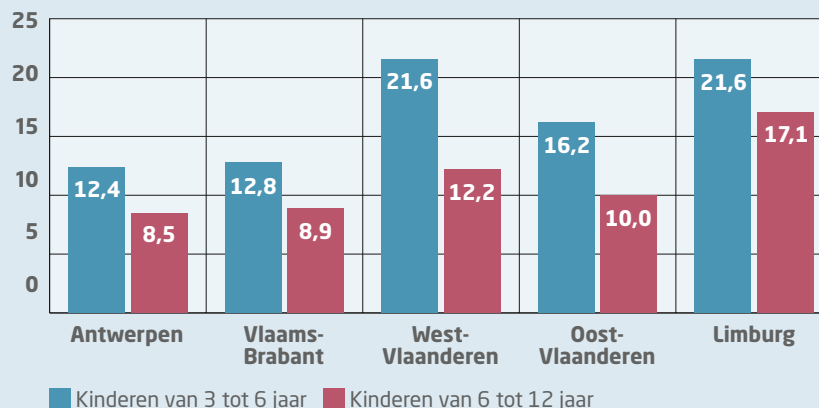
(1) Percentage berekend op het aantal kinderen wonend in het Vlaamse Gewest volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar werd gerekend met 10/12den van de totale groep

Grafiek 5.13 beschrijft het gebruik van formele opvang in opvangvoorzieningen die erkend of geattesteerd zijn door Kind en Gezin voor kinderen van 3 tot 12 jaar.

In de leeftijdsgroep *3 tot 6 jaar* ligt het gebruik van erkende of geattesteerde kinderopvang het hoogst in West-Vlaanderen en Limburg (21,6%). Provincie Oost-Vlaanderen (16,2%) neemt een middenpositie in. De provincies Antwerpen (12,4%) en Vlaams-Brabant (12,8%) kennen het laagste gebruik van opvang in voorzieningen met erkenning of attest van toezicht van Kind en Gezin.

Bij kinderen van *6 tot 12 jaar* ligt het gebruik het hoogst in provincie Limburg (17,1%). Provincie West-Vlaanderen kent het op een na hoogste gebruik (12,2%). In provincie Oost-Vlaanderen bedraagt het 10%, in Vlaams-Brabant 8,9% en in Antwerpen 8,5%.

5.13 Kinderen van 3 tot 12 jaar in formele opvang naar provincie ⁽¹⁾

5.13 Kinderen van 3 tot 12 jaar in opvangvoorzieningen die erkend of geattesteerd zijn door Kind en Gezin naar provincie en leeftijdsklasse - 2011 (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat op 1 januari woont in de betreffende provincie volgens de officiële bevolkingsstatistieken, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-registratie, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

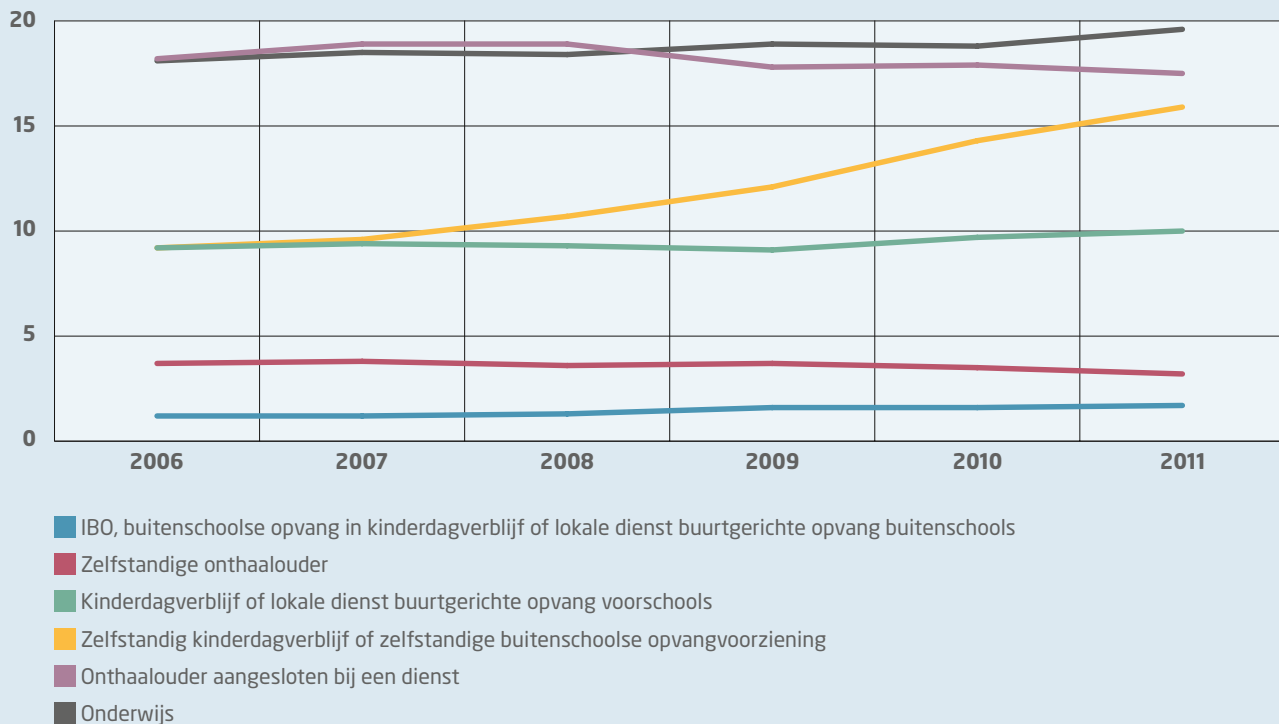
Naar type opvangvoorziening

Voor de kinderen onder de 3 jaar is het meest gebruikte type van opvangvoorziening de onthaalouder aangesloten bij een dienst voor onthaalouders: 17,5%

van alle kinderen van 2 maanden tot 3 jaar wordt opgevangen bij een onthaalouder aangesloten bij een dienst. Kinderdagverblijven nemen 10% van de kinderen op; de zelfstandige kinderdagverblijven 15,9%.

In grafiek 5.14 wordt de evolutie geschetst sinds 2006, de start van de registratie van aanwezige kinderen. Het aandeel van kinderen dat opgevangen wordt in zelfstandige kinderdagverblijven nam vrij sterk toe. Aan de stijgende trend van opvang

5.14 Kinderen onder de 3 jaar naar type opvangvoorziening of kleuterschool ⁽¹⁾

5.14 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar naar type opvangvoorziening of kleuterschool sinds 2006 - Vlaams Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1/2 van het betreffende jaar

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat woont in het Vlaamse Gewest volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar werd gerekend met 10/12den van de totale groep

bij een aangesloten onthaalmoeder kwam in 2009 een einde, met een daling van 1 procentpunt. Deze daling zet zich lichtjes verder van 2010 naar 2011. Ook het aandeel van de zelfstandige onthaalouders daalt. Opvang in kinderdagverblijven en in

IBO's blijft stabiel. Ten opzichte van 2010, ging in 2011 een groter deel van de kinderen tussen 2 en 3 jaar naar de kleuterschool.

Kinderen ouder dan 3 jaar worden vooral opgevangen in IBO's of

specifieke buitenschoolse opvang in kinderdagverblijven (zie tabel 5.15). Het gebruik van IBO's of specifieke buitenschoolse opvang blijft vrij stabiel van 2010 naar 2011.

5.15 Kinderen van 3 tot 12 jaar in formele opvang naar type opvangvoorziening ⁽¹⁾

	2010	2011
Kinderen van 3 tot 6 jaar		
IBO, buitenschoolse opvang in kinderdagverblijf of lokale dienst buurtgerichte opvang buitenschools ⁽²⁾	12,6	12,9
Kinderdagverblijf, onthaalouder aangesloten bij een dienst, lokale dienst buurtgerichte opvang voorschools	1,9	1,7
Zelfstandige sector	1,4	1,3
Totaal	15,9	15,9
Kinderen van 6 tot 12 jaar		
IBO, buitenschoolse opvang in kinderdagverblijf of lokale dienst buurtgerichte opvang buitenschools ⁽²⁾	9,2	9,4
Onthaalouder aangesloten bij een dienst, lokale dienst buurtgerichte opvang	0,5	0,6
Zelfstandige sector	0,6	0,3
Totaal	10,4	10,5

5.15 Kinderen van 3 tot 12 jaar in opvangvoorzieningen erkend of geattesteerd door Kind en Gezin naar leeftijdscategorie en type opvangvoorziening in het Vlaamse Gewest - 2011 (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezig kinderen (week 1 februari 2011)

Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1 februari

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat volgens de officiële bevolkingsstatistieken op 1 januari woonde in het Vlaamse Gewest, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-registratie, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

(2) Betreft opvang in een kinderdagverblijf in aparte lokalen

1.3. Welbevinden van het kind

1.3.1. Bij het naar de opvang gaan

Afscheid nemen niet moeilijk

Om het kindperspectief in beeld te brengen, werden in het onderzoek naar het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen* enkele vragen gesteld over het welbevinden van het kind. Er werd gevraagd naar de houding van de kinderen bij het afscheid aan de opvang. Drie uitspraken werden voorgelegd over hoe het kind zich meestal voelt bij het afscheid aan de opvang: is het kindje ontspannen, is het afscheid nemen moeilijk en is het kindje

nieuwsgierig naar wat er staat te gebeuren?

De meeste ouders gaan ermee akkoord (37,1%) of helemaal akkoord (49,7%) dat het kindje ontspannen is als het naar de opvang gebracht wordt (tabel 5.16). Twee derde van de ouders geeft aan dat afscheid nemen (heel) gemakkelijk gaat. Toch loopt het afscheid voor 18,2% van de kinderen minder vlot. Bijna 70% van de kinderen is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren. We kunnen besluiten dat het met het stressniveau van de kinderen (volgens de ouders) nogal meevalt.

* Bron: Hedebouw G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen*, Steunpunt WVG, 2009

5.16 Houding bij het afscheid aan de opvang ⁽¹⁾

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
Het kindje is ontspannen (N=2256)	1,6	2,9	8,6	37,1	49,7
Het afscheid nemen is moeilijk (N=2233)	33,3	33,7	14,7	13,8	4,6
Het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren (N=2221)	1,7	5,1	23,8	47,2	22,4

5.16 Houding van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar bij het afscheid aan de opvang - Vlaams Gewest - 2009
Bron: Hedebouw G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen*, Steunpunt WVG, 2009

(1) In percentage van de regelmatige en de beperkte gebruikers van opvang, over de meest gebruikte opvang, enkel postenquôte. Betreft zowel kinderen in de formele opvang als kinderen die worden opgevangen door grootouders of andere familie

1.3.2. Tijdens de opvang

In het onderzoek naar het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen in 2009* werden aan de ouders enkele vragen gesteld over hoe het kind zich voelt in de opvang.

Er werd gevraagd hoe het kind zich voelt bij de personen die voor het kind zorgen, hoe het kind zich voelt bij de andere kinderen in de opvang en hoe het kind zich voelt bij het spelaanbod of de activiteiten. Het merendeel van de ouders zegt dat het kind zich goed (22,3%), tot zeer goed (75,1%) voelt bij de personen die het kind verzorgen. Voor de twee andere vragen, met name hoe het kind zich voelt bij de andere kinderen in de opvang of bij

het spelaanbod, is de score lager (respectievelijk 55,9% en 56,7% als zeer goed en 38,7% en 37,9% als goed), maar globaal gezien toch nog altijd goed (zie tabel 5.17).

* Bron: Hedeboom G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

5.17 Mate waarin het kind zich goed voelt in de opvang ⁽¹⁾

	Zeer goed	Goed	Soms goed, soms slecht	Eerder slecht	Zeer slecht
Bij de personen die voor het kindje zorgen (N=2253)	75,1	22,3	2,5	0,1	0,0
Bij de andere kinderen in de opvang (N=2069)	55,9	38,7	5,2	0,1	0,0
Bij het spelaanbod of de activiteiten met de kinderen (N=2137)	56,7	37,9	5,2	0,2	0,0

5.17 Mate waarin kinderen van 3 maanden tot 3 jaar zich goed voelen in de opvang - Vlaams Gewest - 2009

Bron: Hedeboom G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

(1) Percentage van de regelmatige en de beperkte gebruikers van opvang, over de meest gebruikte opvang, enkel postenquôte. Betreft zowel kinderen in de formele opvang als kinderen die worden opgevangen door grootouders of andere familie

2. BUITENGEWOON ONDERWIJS

Al op kleuterschoolleefijd zitten een aantal kinderen niet in het 'mainstream'-onderwijs; in het lager onderwijs loopt dit op tot bijna 6,9%

0,8% van de kinderen op kleuterschoolleefijd zit in het buitengewoon kleuteronderwijs, voornamelijk in het type 2 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met een matige of ernstige mentale handicap.

In het lager onderwijs zit 6,9% van de kinderen in het buitengewoon onderwijs. Het gaat hier voornamelijk om het type 1 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met licht mentale stoornissen, en het type 8 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met spraak-, taal- en/of ernstige leerstoornissen (zie tabel 5.18).

In het schooljaar 2010-2011 nam het aantal kinderen in het buitengewoon kleuteronderwijs toe met 0,7 procent.

5.18 Buitengewoon onderwijs ⁽¹⁾

	Kleuter- onderwijs	Lager onderwijs
Licht mentale stoornissen (type 1)	-	9 590
Matige of ernstige mentale handicap (type 2)	1 114	3 888
Karakterieële stoornissen (type 3)	175	2 453
Fysieke handicap (type 4)	340	1 317
Visuele stoornissen (type 6)	26	134
Auditieve stoornissen (type 7)	320	1 133
Spraak-, taal- en/of ernstige leerstoornissen (type 8)	-	9 710
Totaal aantal kinderen	1 975	28 225
Percentage	0,8	6,9

5.18 Kinderen in het Vlaamse buitengewoon onderwijs: aantal en percentage van de schoolgaande kinderen naar type - schooljaar 2010-2011

Bron: *Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2010-2011*

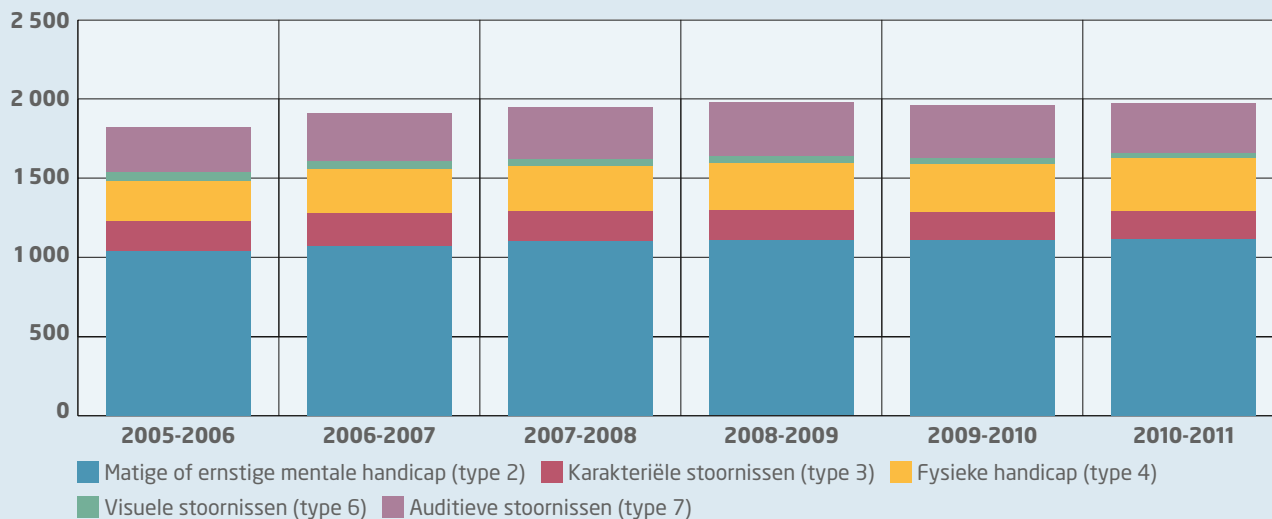
(1) Om dubbeltellingen te voorkomen, worden de ziekenhuisscholen (type 5) niet opgenomen

In het buitengewoon lager onderwijs bedroeg de stijging 1,9 procent (zie grafiek 5.19). De evolutie per type sinds 2005 toont aan dat in het kleuteronderwijs het aantal leerlingen met een fysieke handicap het meest

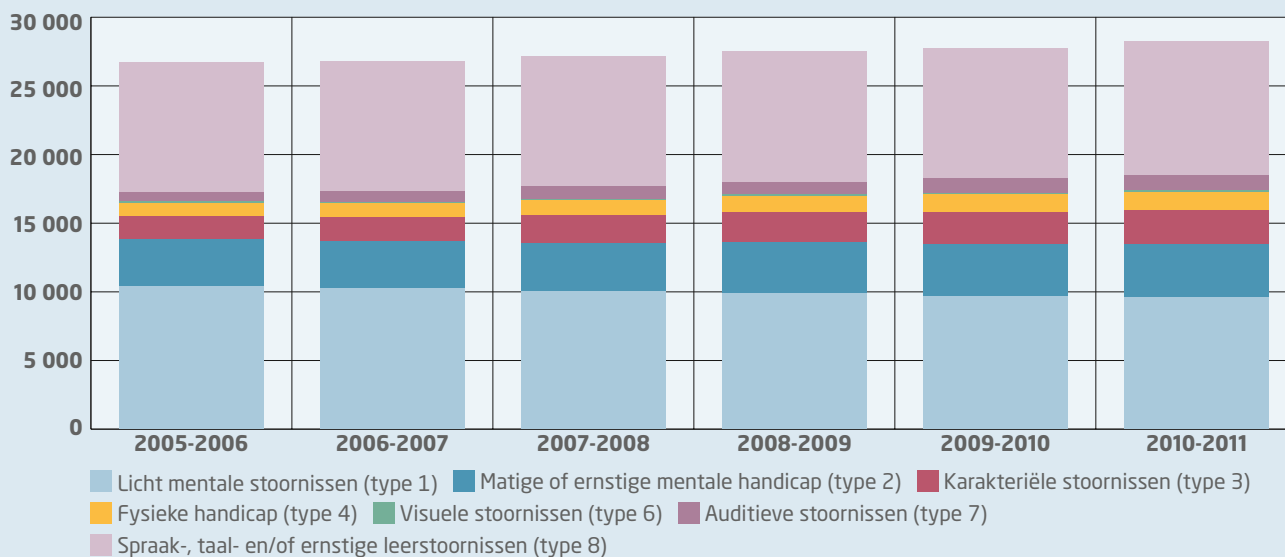
uitbreidde, terwijl in het buitengewoon lager onderwijs er vooral een stijging is van het aantal leerlingen in type 3 (karakterieële stoornissen).

5.19 Buitengewoon onderwijs: evolutie per type

Buitengewoon kleuteronderwijs

Buitengewoon lager onderwijs

5.19 Evolutie van het aantal leerlingen in het Vlaamse buitengewoon basisonderwijs per schooljaar en per type sinds schooljaar 2005-2006
Bron: Statistische Jaarboeken van het Vlaamse Onderwijs

3. KINDEREN IN BEGELEIDING VIA DE BIJZONDERE HULPVERLENING

Bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen of bij behoefte aan dag-en-nachtopvang wegens een bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situatie kan een beroep gedaan worden op voorzieningen erkend en gesubsidieerd door Kind en Gezin. Een beperkt aantal kinderen wordt begeleid via deze bijzondere hulpverlening. Daarnaast lopen er voor een aantal jonge kinderen begeleidingsmaatregelen via de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en de jeugdrechtbanken.

3.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Een aantal kinderen en hun gezin worden begeleid door of opgevangen in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning of door diensten voor gezinsondersteunende pleegzorg. Het gaat om kortstondige opvang

op verzoek van de ouders wegens bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situaties. In de *centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning* (CKG) waren er op 1 februari 2012 1504 kinderen, bijna uitsluitend kinderen jonger dan 12 jaar, in begeleiding. Via de *diensten voor gezinsondersteunende pleegzorg* werden er op 1 februari 2012 153 kinderen opgevangen in een pleeggezin. In totaal waren er dus 1657 kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin. In vergelijking tot 2011 is het aantal dus licht gedaald (-1,3%, zie tabel 5.20).

Bijna de helft (46,3%) van alle begeleiding via CKG's is een individuele begeleiding aan huis (mobiele begeleidingen). 23,2% van de begeleidingen is een individuele of groepsbegeleiding in lokalen van het CKG of op een andere plaats buiten de woning van het gezin (ambulante begeleidingen) en 30,5% houdt een opname van het kind in (zie tabel 5.21).

5.20 Begeleiding via Kind en Gezin ⁽¹⁾

	2011	2012				Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 jaar en ouder	
Centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning	1 513	542	413	526	23	1 504
Diensten voor gezinsondersteunende pleegzorg	165	45	48	57	3	153
Totaal	1 678	587	461	583	26	1 657

5.20 Aantal kinderen op 1 februari 2011 en 1 februari 2012 in begeleiding in een voorziening voor bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Bron: Kind en Gezin

(1) Ten aanzien van een aantal kinderen gelden ook begeleidingsmaatregelen vanuit de bijzondere jeugdzorg

5.21 CKG's: begeleidingsvorm

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 jaar en ouder	Totaal
Residentieel	214	128	110	13	465
Ambulant ⁽¹⁾	166	93	106	2	367
Mobiel ⁽²⁾	162	192	310	8	672
Totaal	542	413	526	23	1 504

5.21 Begeleidingen via centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning naar begeleidingsvorm - 1 februari 2012

Bron: Kind en Gezin

(1) Ambulante begeleiding: individuele of groepsbegeleiding in lokalen van het CKG of op een andere plaats buiten de woning van het gezin

(2) Mobiele begeleiding: individuele begeleiding aan huis

3.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

In 2011 kwamen in totaal 10 600 kinderen onder de 12 jaar in contact met een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of met een sociale dienst van een jeugdrechtbank. Procentueel gezien betekent dit dat 1,3% van de kinderen tussen 0 en 11 jaar in contact komt met de bijzondere jeugdbijstand. 1179 kinderen waren jonger dan 3 jaar, 2462 kinderen waren tussen 3 en 6 jaar en 6959 kinderen waren tussen 6 en 12 jaar (zie tabel 5.22). Tegenover 2009 is het aantal kinderen in de bijzondere jeugdbijstand toegenomen met 11,4%, ofwel 1084 kinderen. Dat is een aanzienlijke stijging.

We bekijken *enkel* het *begeleidingsaanbod* erkend en gesubsidieerd door de *Bijzondere Jeugdzorg* dat een residentiële, een ambulante* of een mobiele begeleiding** inhoudt. Er wordt niet ingegaan op begeleidingsmaatregelen zoals een berisping, een preventieve sociale actie, begeleiding door een consulent, ... en ook niet op begeleidingsmaatregelen buiten de Bijzondere Jeugdzorg (bijvoorbeeld door voorzieningen uit de sector van personen met een handicap). Bij de analyse van de gegevens moet ook in het achterhoofd worden

5.22 Begeleiding bijzondere jeugdbijstand

	2009	2010	2011
Kinderen onder de 3 jaar	1 019	1 128	1 179
Kinderen van 3 tot 6 jaar	2 180	2 314	2 462
Kinderen van 6 tot 12 jaar	6 317	6 797	6 959
Totaal	9 516	10 239	10 600

5.22 Aantal kinderen waarvoor contact werd opgenomen met een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of met een sociale dienst van een jeugdrechtbank
Bron: IVA Jongerenwelzijn

gehouden dat voor een kind meerdere maatregelen kunnen worden genomen in de loop van eenzelfde jaar.

Kinderen jonger dan 3 jaar worden vooral opgenomen in een pleeggezin van een dienst voor pleeggezinnen (361 kinderen) of er is een begeleiding door een thuisbegeleidingsdienst (176 kinderen). Bij kinderen van 3 tot 6 jaar gaat het voornamelijk om een opname via een dienst voor pleegzorg (708 kinderen), een begeleiding door een thuisbegeleidingsdienst (444 kinderen) of een opname in een begeleidingstehuis (204 kinderen). Bij kinderen van 6 tot 12 jaar zijn de 3 belangrijkste begeleidingsvormen een opname in een pleeggezin (1529 kinderen), een begeleiding

via een thuisbegeleidingsdienst (867 kinderen) en een begeleiding in een begeleidingstehuis (870 kinderen) (zie tabel 5.23).

* Ambulante begeleiding: begeleiding in de voorziening zelf (bv. consulten of groepswerking met de ouders en/of de kinderen)

** Mobiele begeleiding: context- en/of gezinsbegeleiding aan huis

5.23 Begeleidingsvorm ⁽¹⁾

	Kinderen onder de 3 jaar		Kinderen van 3 tot 6 jaar		Kinderen van 6 tot 12 jaar		Totaal	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Begeleidingstehuizen	39	35	215	204	879	870	1 133	1 109
Dagcentra	2	0	6	4	455	403	463	407
Diensten pleegzorg	360	361	739	708	1 475	1 529	2 574	2 598
Gezinstehuizen	0	0	0	0	6	2	6	2
Onthaal- en oriëntatiecentra	14	23	82	89	343	341	439	453
Thuisbegeleidingsdiensten	180	176	440	444	945	867	1 565	1 487
Diensten crisishulp aan huis	30	27	24	17	42	57	96	101
Multifunctioneel centrum (MFC)	17	28	26	85	111	315	154	428

5.23 Kinderen in begeleiding via het begeleidingsaanbod van de bijzondere jeugdzorg: aantal kinderen per begeleidingsmaatregel en naar leeftijd

Bron: IVA Jongerenwelzijn

(1) Jongeren die in meerdere voorzieningen zijn opgevangen, zijn meermaals vermeld

4. DE EUROPESE CONTEXT

Het aanbod aan kinderopvang en onderwijs (pre-primair onderwijs) voor jonge kinderen verschilt zeer sterk van land tot land. Internationaal, o.a. bij de OECD, krijgt dit aanbod de benaming ECEC - Early Childhood Education and Care.

We schetsen eerst het ECEC-aanbod in de EU-15-landen en geven vervolgens cijfers over het al of niet gebruik van deze externe opvoedingsmilieus.

4.1. Overzicht van kinderopvang en onderwijs voor jonge kinderen

Het verplicht onderwijs (voltijds) start in de meeste EU-15-landen op 6 jaar. Het start vroeger in Luxemburg (4 jaar), Nederland (5 jaar), Griekenland (5 jaar), het Verenigd Koninkrijk (5 jaar, uitgezonderd in Noord-Ierland waar het start op 4 jaar) en later in Finland en Zweden (7 jaar).

Globaal genomen kan het externe opvoedingsaanbod voor jonge kinderen worden ingedeeld in 3 categorieën: kinderopvang in groepsverband (crèches), kinderopvang in gezinsmilieu (onthaalouders) en pre-primair onderwijs.

Een andere opdeling die we maken, houdt verband met de financiering: publiek of privaat gefinancierde voorzieningen. Voorzieningen uit de categorie 'publiek' worden in hoofdzaak gefinancierd en georganiseerd door de overheid. Voorzieningen in de categorie 'privaat' worden in hoofdzaak georganiseerd door non-profit of for-profit organiserende besturen, gefinancierd met overheidsmiddelen én private middelen (ouders).

Een groot verschilpunt tussen de EU-15-landen heeft te maken met het feit of er een eenheidsstructuur bestaat of niet. In de meeste EU-15-landen is er een scheiding op de leeftijd van ongeveer 3 jaar, met een opvangaanbod in groepsverband of via onthaalouders voor kinderen jonger dan 3 jaar en pre-primair onderwijs voor kinderen vanaf ongeveer 3 jaar. Uitzonderingen hierop vormen Finland, Zweden en (deels) Denemarken, waar er een geïntegreerd aanbod is van opvang en pre-primair onderwijs voor jonge kinderen tot de leerplichtige leeftijd. In Nederland, Portugal, Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en Ierland is het aanbod voor de jongste kinderen

in hoofdzaak privaat gefinancierd en georganiseerd. In de andere EU-15-landen wordt het aanbod voor zeer jonge kinderen ook in belangrijke mate door de overheid gefinancierd (zie schema 5.24).

5.24 Aanbod ECEC ⁽¹⁾

	0 jaar	1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar
Vlaamse Gemeenschap	Kinderdagverblijven (groepsopvang) Onthaalouders						Lager onderwijs	
			Kleuterschool (pre-primair), met buitenschoolse opvang					
Franse Gemeenschap	Crèches (groepsopvang) Gardiennes encadrées (onthaalouders)						Ecole primaire (Lager onderwijs)	
			Ecole maternelle (pre-primair), met buitenschoolse opvang					
Duitsland	Krippen (groepsopvang)			Kindergarten (pre-school)			Grundschule	
				Vorklasse / Schulkindergarten				
Frankrijk	Crèches (groepsopvang) Assistantes maternelles (onthaalouders)		Ecole maternelle (pre-school)				Ecoles élémentaires	
Luxemburg	Crèches (groepsopvang) Tagesmutter (onthaalouders)			Enseignement fondamental (cycle 1)			Enseignement fondamental (cycle 2)	
Nederland	Gastouderopvang (onthaalouders) Crèches (groepsopvang) Speelgroepen (groepsopvang)				Basis-onderwijs			
Finland		Perhepaivahoito (onthaalouders) Paivakoti (groepsopvang)					Esiopetus (pre-school)	Perusopetus
Denemarken		Dagpleje (onthaalouders) Vuggestuer (groepsopvang)		Børnehaver (kindergarten)			Folkeskole / Grundskole	
		Adlersintegrer (groepsopvang)						

Vervolg op pagina 140

5.24 Aanbod ECEC⁽¹⁾ (vervolg)

	0 jaar	1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar
Zweden		Forskola (pre-primair) / Familiedaghem (onthaalouders) (beperkt)					Forskole- klas (pre-school)	Grund- skola
Griekenland	Vrefonipiaki stahmi (groepsopvang)				Paidikos stathmos (pre-primair)	Nipiagogeia (pre-primair)	Dimotiko scholeio	
Italië	Asili nidi (groepsopvang)			Scuola dell'infanzia (pre-school)			Scuola primaria	
Portugal	Crèches familiares (onthaalouders) Crèches (groepsopvang)			Jardims de infancia (pre-primair)			Ensino básico	
Spanje	Educación infantil (groepsopvang)			Educación infantil (pre-school met primair onderwijs)			Educación primaria	
Oostenrijk	Tagesmutter (onthaalouders) Krippen (groepsopvang)			Kindergarten (pre-school), met buitenschoolse opvang			Volksschule	
Verenigd Koninkrijk	Nurseries (groepsopvang) Child minders (onthaalouders) Playgroups (groepsopvang)			Playgroups (groepsopvang) Nurseries (groepsopvang)	Reception class (met primair onderwijs)	Engeland, Wales en Schotland: Primary schools		
							Noord-Ierland: Primary schools	
Ierland	Regulated FDC (onthaalouders) Nurseries (groepsopvang)			Infant Classes (pre-school met primair onderwijs)			Primary schools	
				Speelgroepen (groepsopvang)				

5.24 Overzicht van het aanbod aan kinderopvang en onderwijs voor kinderen beneden de leeftijd waarop kinderen voltijds onderwijs moeten volgen, en de start van het verplicht onderwijs in de EU-15-landen

Bronnen: OECD Family database (website)

Eurydice (website)

(1) ECEC: Early Childhood Education and Care

Legende bij tabel:

■ : privaat. Privaat: in hoofdzaak georganiseerd door non-profit of for-profit organiserende besturen, gefinancierd met overheidsmiddelen en private middelen (ouders)

■ : publiek. Publiek: in hoofdzaak gefinancierd en georganiseerd door de overheid

⊥ : start verplicht onderwijs (voltijds)

4.2. Kinderopvang en onderwijs bij kinderen beneden de school- of leerplichtleeftijd

We bekijken vooreerst op basis van de EU-SILC-gegevens het percentage kinderen waarvoor helemaal geen opvang wordt gebruikt, waar met andere woorden de ouders de zorg voor het kind volledig zelf opnemen. De meest recente cijfers dateren van 2009. Net zoals in Nederland, Denemarken, Griekenland en Zweden telt het Vlaamse Gewest een beperkt aantal kinderen onder de 3 jaar waarvoor helemaal geen opvang wordt gebruikt. In Oostenrijk, Duitsland en Finland zorgen ouders in hoge mate uitsluitend voor hun kinderen onder de 3 jaar (zie tabel 5.25).

Cijfers over het gebruik van formele opvang en onderwijs voor kinderen beneden de leerplichtleeftijd maken een onderscheid tussen gebruik gedurende minder dan 30 uur per week en gebruik gedurende meer dan 30 uur.

Voor een aantal landen zijn de cijfers voor kinderen onder de 3 jaar onbetrouwbaar. Onder de EU-15-landen met betrouwbare cijfers valt op dat er grote verschillen zijn inzake het gebruik van opvang en onderwijs voor

5.25 Zorg uitsluitend opgenomen door de ouders

	2005	2006	2007	2008	2009
Vlaams Gewest	34,2 ⁽¹⁾	NB	NB	NB	31,0
België	45	43	40	43	59
Aangrenzende landen					
Duitsland	62	76	66	64	68
Frankrijk	48	50	52	45	48
Luxemburg	43	38	45	43	43
Nederland	30	25	22	24	22
Noordse landen					
Finland	70	70	70	72	69
Denemarken	27	26	29	27	27
Zweden	47	52	50	47	34
Mediterrane landen					
Griekenland	47	41	49	37	32
Italië	53	50	54	52	56
Portugal	27	23	37	28	22
Spanje	44	42	41	45	48
Andere landen					
Oostenrijk	68	61	66	67	63
Verenigd Koninkrijk	48	45	38	46	42
Ierland	47	52	55	53	57

5.25 Percentage kinderen onder de 3 jaar waarvoor geen opvang wordt gebruikt noch in het formele circuit noch informeel en dat ook niet naar school gaat

Bronnen: *Kind en Gezin, Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, voorjaar 2004*
Hedebouw G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009*
EU-SILC (website)

(1) Betreft 2004

(2) Niet betrouwbaar

NB: Niet beschikbaar

kinderen onder de 3 jaar. In heel wat landen ligt het gebruik van formele opvang of onderwijs zeer laag: minder dan de helft van de kinderen maakt er gebruik van in België, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Finland, Italië en Spanje. Zweden kent een hoog gebruik: 26% minder dan 30 uur per week en 37% meer dan 30 uur. In Denemarken maakt een hoog percentage kinderen vooral intens gebruik van opvang of onderwijs (63%) (zie tabel 5.26).

5.26 Gebruik van formele opvang en onderwijs onder de 3 jaar ⁽¹⁾

	2005		2009	
	<30 uur per week	>30 uur per week	<30 uur per week	>30 uur per week
België	23	19	17	16
Aangrenzende landen				
Duitsland	8	8	7 ⁽²⁾	12
Frankrijk	16	16	16	25
Luxemburg	14	8 ⁽²⁾	22	12
Nederland	36	4 ⁽²⁾	43	6
Noordse landen				
Finland	8	19	6	21
Denemarken	13 ⁽²⁾	60	10 ⁽²⁾	63
Zweden	22	31	26	37
Mediterrane landen				
Griekenland	3 ⁽²⁾	4 ⁽²⁾	4 ⁽²⁾	7 ⁽²⁾
Italië	9	16	9	16
Portugal	4 ⁽²⁾	26	2 ⁽²⁾	34
Spanje	25	14	18	18
Andere landen				
Oostenrijk	4 ⁽²⁾	0 ⁽²⁾	7 ⁽²⁾	2 ⁽²⁾
Verenigd Koninkrijk	24	5	31	4 ⁽²⁾
Ierland	14	6 ⁽²⁾	15	5 ⁽²⁾

5.26 Percentage kinderen onder de 3 jaar dat gebruikmaakt van formele opvang of naar school gaat, naar duur van het gebruik

Bron: EU-SILC

(1) Percentage van alle kinderen

(2) Niet betrouwbaar

Voor de kinderen van 3 jaar tot de leerplichtige leeftijd zijn de cijfers voor de meeste EU-landen betrouwbaar. Ook hier zien we grote verschillen. Vooreerst zijn er de landen met een zeer hoog gebruik, (waarbij de som van het % kinderen dat minder dan 30 uur en het % kinderen dat meer dan 30 uur formele opvang of onderwijs gebruikt, hoger of gelijk is aan 90%) én een intens gebruik (>30 uur per week): België, Denemarken, Zweden, Italië en Portugal. Een tweede groep landen wordt gevormd door landen met een zeer hoog gebruik maar met een beperkte intensiteit (veel gebruik <30 uur): Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Ierland. Duitsland, Frankrijk, Finland, Griekenland en Oostenrijk nemen een middenpositie in (zie tabel 5.27).

5.27 Gebruik van formele opvang en onderwijs voor kinderen van 3 jaar tot leer(school)plichtige leeftijd ⁽¹⁾

	2005		2009	
	<30 uur per week	>30 uur per week	<30 uur per week	>30 uur per week
België	50	48	30	69
Aangrenzende landen				
Duitsland	61	26	48	40
Frankrijk	56	39	48	47
Luxemburg	48	11 ⁽²⁾	46	26 ⁽²⁾
Nederland	82	7	75	12
Noordse landen				
Finland	25	51	20	57
Denemarken	15	79	12	72
Zweden	35	52	29	65
Mediterrane landen				
Griekenland	27	34	33	25
Italië	21	70	20	73
Portugal	12 ⁽²⁾	18 ⁽²⁾	8 ⁽²⁾	73
Spanje	54	40	50	44
Andere landen				
Oostenrijk	53	16	58	21
Verenigd Koninkrijk	64	24	70	21
Ierland	64	14	74	13

5.27 Percentage kinderen van 3 jaar tot leerplichtige leeftijd dat gebruikmaakt van formele opvang of naar school gaat, naar duur van het gebruik

Bron: EU-SILC

(1) Percentage van alle kinderen

(2) Niet betrouwbaar

Hoofdstuk 6

ASPECTEN VAN GEZONDHEID
EN ONTWIKKELING
VAN JONGE KINDEREN

In dit hoofdstuk starten we met gegevens over de zwangerschap en de bevalling. We bekijken het ontstaan van de zwangerschap en staan stil bij een aantal geboortegegevens.

Vervolgens overlopen we de levensverwachting en een aantal sterftematen. Qua sterfte bekijken we de perinatale mortaliteit en de sterfte van kinderen tot 15 jaar. We belichten daarbij zowel het aantal sterfgevallen als de doodsoorzaken.

Inzake morbiditeit bij jonge kinderen beschrijven we de aangeboren afwijkingen en het gehoorverlies, dat al in de neonatale periode wordt opgespoord.

De aandacht gaat ook naar een aantal ziekten en aandoeningen die relevant zijn voor het jonge kind, naar ziekenhuisopnames en naar de door ouders gerapporteerde nood aan specifieke verzorging of begeleiding van hun kind. We steunen hiervoor op resultaten van de gezondheidsenquête en op cijfers van het JOnGI-onderzoek, een longitudinaal cohorte-onderzoek waarbij ouders van jonge kinderen herhaaldelijk bevestigd werden over hun kinderen en over hun behoeften en gebruik van zorg. Een belangrijk aandachtspunt vormen de gegevens over kindermishandeling. We sluiten af met een aantal cijfers uit de landen van de EU-15.

1. GEGEVENS OVER ZWANGERSCHAP EN BEVALLING

1.1. Ontstaan van de zwangerschap*

Een niet te onderschatten aantal zwangerschappen, nl. 5,7%, is ontstaan na een *subfertiliteitsbehandeling*** : 2,1% van de vrouwen die in 2010 (2011 nog niet beschikbaar) bevielen, werd hormonaal behandeld; bij 2,1% werd in-vitrofertilisatie (ivf) toegepast en bij 1,4% kwam de zwangerschap tot stand na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI). Het aantal bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling

steeg licht tegenover 2009 (+0,3%). Opmerkelijk is dat 32,1% van de meerlingzwangerschappen tot stand kwam na een medisch begeleide bevruchting. Bij de eenlingen is dit slechts 5,1%.

1.2. Plaats van de geboorte

Thuisbevallingen zeer uitzonderlijk

In 2011 werden nagenoeg alle kinderen geboren in een kraamkliniek. Van alle

kinderen waarvoor de geboorteplaats door Kind en Gezin geregistreerd werd, bleek slechts 1,1% op een andere plaats dan in een kraamkliniek geboren te zijn. De meeste moeders die bevallen in de kraamkliniek blijven daar ook meerdere nachten. Kort ziekenhuisverblijf (hoogstens 2 nachten) kwam slechts voor bij 4,8% van de kinderen waarvoor de duur van het ziekenhuisverblijf werd geregistreerd.

1.3. Gegevens over de moeders en de bevalling*

We bekijken vooreerst de *leeftijd* van de moeder bij de bevalling (gegevens 2010). 70,5% van de bevallen vrouwen is 25 tot 35 jaar. Het percentage jonge moeders, d.w.z. moeders jonger dan 20 jaar, bedraagt 1,8%. 14,3% is ouder dan 35 jaar, en 2,3% is zelfs ouder dan 40 jaar. De *gemiddelde leeftijd van de moeder* is 28,3 jaar bij de eerstbarenden en 31,1 jaar bij de multiparae. De gemiddelde leeftijd nam met 0,1 jaar toe ten opzichte van 2009 bij de primiparae en bleef ongewijzigd bij de multiparae.

Voor 45,9% van deze vrouwen was dit een eerste bevalling; 54,1% was al eerder bevallen. Het percentage eerstbarenden nam ten opzichte van 2009 af met 1,1 procentpunt, het aandeel vrouwen dat beviel van een tweede of volgende kind nam toe met 1,1 procentpunt. 2010 is daarmee het jaar waarin het percentage multiparae het hoogst lag sinds 2001. Een opmerkelijke evolutie die wellicht mee het hoge geboortecijfer verklaart.

In 2010 beviel 7,2% van de zwangere vrouwen *voortijdig*, na een zwangerschap van minder dan 37 weken. Het

percentage vroeggeboorten ligt wel veel hoger bij meerlingen (57% ten opzichte van 6,3% bij eenlingen).

Bij 23,8% van de vrouwen werd de bevalling *ingeleid*. De kentering die we in 2004 op dit vlak noteerden zet zich - met een daling van 0,4 procentpunten - voort in 2010. Vóór 2004 bedroeg het aandeel ingeleide bevallingen nog 30% of meer.

Epidurale pijnverdooving wordt toegepast bij 67,7% van de verlossingen. De frequentie van epidurale pijnverdooving nam toe tegenover 2009 (+1,2 procentpunten).

In 2010 overleed 1 moeder bij de bevalling. In 2009 waren er nog 4 maternale sterfgevallen. Over een periode van ruim 20 jaar (sinds 1987) werd in Vlaanderen ongeveer 1 matернаal sterfgeval geregistreerd op 15 000 bevallingen.

1.4. Geboortegegevens*

In tabel 6.1 presenteren we een aantal geboortegegevens.

In Vlaanderen worden nogal wat kinderen geboren met technische hulpmiddelen. In 2010 werd 20,1% van de kinderen met een keizersnede ter

wereld gebracht. Het aantal kinderen geboren met een keizersnede is licht toegenomen tegenover 2009 (+0,3 procentpunten). Bij 9,5% van de kinderen werd vacuümextractie** toegepast en bij 0,6% werd de verlostang gebruikt. 70% van de kinderen werd zonder *verloskundige ingrepen* geboren.

Volgens de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) is er sprake van een *laag geboortegewicht* als een kind bij de geboorte minder dan 2500 gram weegt ongeacht de zwangerschapsduur. Laag geboortegewicht is een belangrijke indicator voor de gezondheid van kinderen omdat kinderen met een laag geboortegewicht een groter risico hebben op een zwakke gezondheid of overlijden, langere hospitalisatie na de geboorte en meer kans op het ontwikkelen van handicaps.

Het relatieve aantal *kinderen met een laag geboortegewicht* (minder dan 2500 gram) bedroeg 6,8% en met een extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram) 1,2% (beide amper gewijzigd tegenover 2009). 54,9% van de kinderen behorende tot de categorie meerlingen weegt bij de geboorte minder dan 2500 gram. Bij eenlingen is dit slechts 5,1%.

* Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE) - gegevens 2010

** Vacuümextractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt

Er werden 1289 tweelingen en 18 drielingen geregistreerd. Het aantal tweelingen lag hoger dan in 2009 (+6,6%). Het aantal drielingen nam toe van 17 naar 18. Relatief gezien betekent dit dat 3,8% van de kinderen behoorde tot de categorie *meerlingen* (+0,2 procentpunten), waarvan het grootste deel (3,7%) behoorde tot een tweeling.

Na de geboorte werd 12,5% van de kinderen overgebracht naar een *n-dienst* (neonatale dienst) en 3,9% naar een *NIC-dienst* (neonatale intensievangdienst). Het aantal transfers naar een *n-dienst* of *NIC-dienst* bleef nagenoeg gelijk ten opzichte van 2009.

6.1 Geboortegegevens

	2009	2010
Geslacht		
Jongen	51,5	51,1
Meisje	48,5	48,9
Wijze van geboorte		
Spontaan	69,8	70,0
Vacuümextractie	9,5	9,5
Verlostang	0,7	0,6
Keizersnede	19,8	20,1
Stuit vaginaal	0,2	0,3
Geboortegewicht		
Laag (< 2500 gram)	6,9	6,8
<i>waarvan extreem laag (< 1500 gram)</i>	1,1	1,2
2500 gram of meer	93,2	93,2
Rangorde (pariteit)		
Eerstgeborene	47,0	45,9
Tweede kind	34,7	35,4
Derde kind	12,1	12,6
Vierde of volgend kind	6,1	6,2
Eenling of meerling		
Kind van een eenling	96,4	96,2
Kind van een tweeling	3,5	3,7
Kind van een drieling	0,1	0,1
Transfer neonatologie		
Naar n-dienst	12,5	12,5
Naar NIC-dienst	3,8	3,9

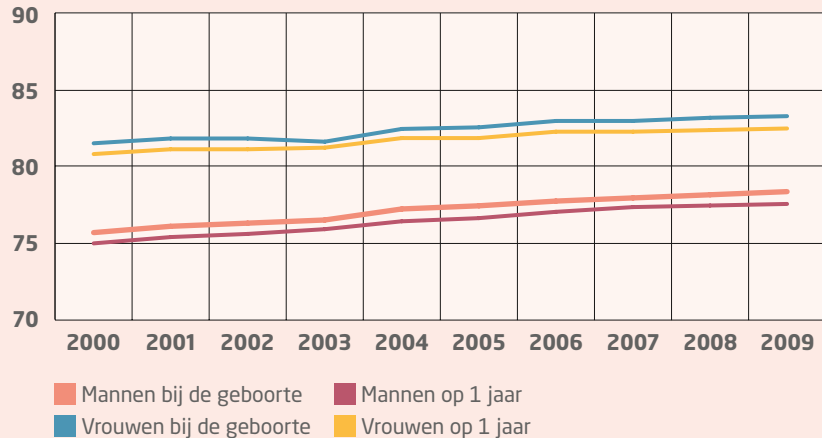
6.1 Percentage kinderen, naar geslacht, naar wijze van geboorte, naar geboortegewicht, naar rangorde, naar eenling of meerling en met een transfer naar neonatologie
Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE)

2. LEVENSVERWACHTING

De mannen halen hun achterstand verder in

De levensverwachting *bij de geboorte* en *op de leeftijd van 1 jaar* bedraagt respectievelijk 78,3 en 77,5 jaar voor de mannen en 83,2 en 82,4 jaar voor de vrouwen (2009; 2010 nog niet beschikbaar). Zowel bij de mannen als bij de vrouwen nam de levensverwachting toe van 2008 naar 2009 (zie grafiek 6.2). Sinds 2000 is het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen met bijna een levensjaar afgenomen, hoewel het verschil nog steeds ongeveer 5 jaar bedraagt.

6.2 Levensverwachting

6.2 Levensverwachting in het Vlaamse Gewest, bij de geboorte en op 1 jaar (in jaren)
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

3. STERFTE

3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest

3.1.1. Sterftegevallen in de hele groep kinderen van 0 tot 15 jaar

Vooral bij kinderen jonger dan 1 jaar

Sterfgevallen bij kinderen doen zich vooral vóór de leeftijd van 1 jaar voor. In 2009 (2010 nog niet beschikbaar) stierven 247 kinderen vóór de leeftijd

van 1 jaar; in de daaropvolgende 14 levensjaren waren er 122 sterfgevallen. Ten opzichte van 2008 overleden er opmerkelijk minder levend geboren kinderen voor het einde van hun eerste levensjaar (-9%). Het aantal kinderen van 1 tot 15 jaar dat overleed, verschilde in 2009 amper van het aantal in 2008 (122 in plaats van 123).

6.3 Sterfgevallen naar leeftijd en geslacht

	2008		2009	
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
Aantal				
Onder 1 jaar	272	135	112	247
1 tot 5 jaar	56	31	25	56
5 tot 10 jaar	31	11	19	30
10 tot 15 jaar	36	21	15	36
Per duizend ⁽¹⁾				
Onder 1 jaar	4,00	0,20	0,16	0,36
1 tot 5 jaar	0,22	0,15	0,12	0,13
5 tot 10 jaar	0,10	0,06	0,10	0,08
10 tot 15 jaar	0,10	0,10	0,08	0,09

6.3 Aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 1000 bij kinderen van 0 tot 15 jaar naar leeftijd en geslacht - Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Per 1000 kinderen op 1 januari van het betreffende jaar, uitgezonderd voor de kinderen onder 1 jaar. Voor de kinderen onder 1 jaar is dit per 1000 kinderen geboren in dat jaar

3.1.2. Sterftegevallen bij kinderen onder 1 jaar

Zuigelingensterfte onder de 4 per 1000

Gegevens omtrent de sterfte bij kinderen onder de 12 maanden worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, die men sterftematen noemt (zie tabel 6.4 en schema 6.5). De meest recente gegevens voor het Vlaamse Gewest betreffen 2008. Het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie publiceerde in haar jaarrapport 2010 wel al cijfers voor 2009 op basis van haar eigen registratie, maar die registratie kijkt naar de geboorten in Vlaamse ziekenhuizen en in het UZ van Brussel, waarbij de kinderen niet noodzakelijk uit Vlaanderen komen. Hoewel de cijfers van het SPE een verdere daling van de foeto-infantiele sterfte aangeven (naar 7,7 op 1000), belichten we hieronder enkel de cijfers van 2008 van het Vlaamse Agentschap Zorg en Gezondheid om evoluties in de cijfers zuiver te kunnen interpreteren.

Een eerste sterftemaat is de *doodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat dood werd geboren met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, indien het geboortegewicht niet is

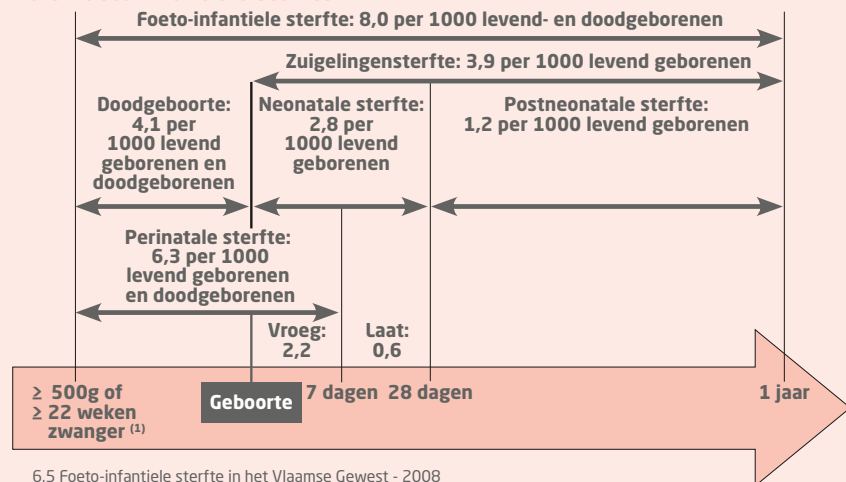
6.4 Aantal foeto-infantiele sterftegevallen

	2008
Aantal doodgeborenen	287
Aantal vroegneonatale sterftegevallen	149
Aantal laatneonatale sterftegevallen	43
Aantal postneonatale sterftegevallen	80
Aantal perinatale sterftegevallen	436
Aantal neonatale sterftegevallen	192
Aantal overleden zuigelingen	272
Aantal doodgeborenen en overleden zuigelingen	559

6.4 Aantal doodgeborenen en aantal sterftegevallen vóór de leeftijd van 1 jaar naar levensfase - Vlaams Gewest - 2008

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

6.5 Foeto-infantiele sterfte

6.5 Foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest - 2008

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Enkel indien geboortegewicht niet gekend is

gekend, met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken. In 2008 waren er 287 doodgeborenen. Het *doodgeboortecijfer* bedroeg 4,1 per 1000 geboorten. De *vroeg-neonatale sterfte* is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en de leeftijd van 7 dagen (7 x 24 uur). In 2008 overleden 149 kinderen in deze periode; de vroeg-neonatale sterfte bedroeg 2,2 per 1000 levend geboren. De *laat-neonatale sterfte* is de sterfte na de eerste 7 dagen (7 x 24 uur) tot en met de leeftijd van 28 dagen. Het laat-neonatale sterftcijfer bedroeg 0,6 per 1000 levend geboren (43 sterfgevallen). De *postnatale sterfte* of de sterfte na de eerste 4 weken bedroeg 1,2 per 1000 levend geboren (80 sterfgevallen).

Een aantal sterftematen zijn de som van 2 of meer van de hierboven beschreven sterftematen: het perinatale sterftcijfer, het neonatale sterftcijfer, de zuigelingensterfte en het foeto-infantiele sterftcijfer.

De *perinatale sterfte* is de sterfte van kinderen tijdens de eerste 7 dagen van hun leven, samen met het aantal doodgeborenen. Het perinatale sterftcijfer bedroeg 6,3 per 1000 geboren (436 sterfgevallen).

Een andere veelgebruikte sterftemaat is de *neonatale sterfte*. Dit is de sterfte tussen de geboorte en de 28ste dag na de geboorte. In 2008 overleden 192 kinderen tijdens de eerste vier weken (28 dagen) van hun leven. Het neonatale

sterftcijfer bedroeg 2,8 per 1000 levend geboren.

De *zuigelingensterfte* is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en het bereiken van de leeftijd van een jaar. In 2008 overleden 272 kinderen tijdens hun eerste levensjaar. De zuigelingensterfte bedroeg 3,9 per 1000 levend geboren. Tot slot is er de *foeto-infantiele sterfte*, het totaal van de doodgeborenen en de zuigelingensterfte. In 2008 bedroeg de foeto-infantiele sterfte 8 per 1000 levend geboren en doodgeborenen (559 sterfgevallen).

In tabel 6.6 geven we een evolutie van deze sterftematen sinds 2000. In totaal stellen we een daling vast van de

6.6 Evolutie foeto-infantiele sterftcijfers

	2000	2005	2006	2007	2008
Doodgeboortecijfer per 1000 levend en doodgeborenen	4,1	3,3	4,2	3,9	4,1
Vroegneonataal sterftcijfer per 1000 levend geboren	2,1	2,1	2,0	2,3	2,2
Laatneonataal sterftcijfer per 1000 levend geboren	0,7	0,6	0,7	0,5	0,6
Postneonataal sterftcijfer per 1000 levend geboren	1,9	1,2	1,5	1,5	1,2
Perinataal sterftcijfer per 1000 levend en doodgeborenen	6,2	5,4	6,2	6,1	6,3
Neonataal sterftcijfer per 1000 levend geboren	2,8	2,7	2,7	2,8	2,8
Zuigelingensterfte per 1000 levend geboren	4,7	3,9	4,2	4,3	3,9
Totale foeto-infantiele sterfte per 1000 levend en doodgeborenen	8,8	7,2	8,4	8,1	8,0

6.6 Evolutie foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest sinds 2000 naar levensfase
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

foeto-infantiele sterfte met 0,8 procentpunten. Deze evolutie kan nagenoeg volledig verklaard worden door de daling van het postneonatale sterftcijfer.

In tabel 6.7 wordt ingegaan op het geboortegewicht van de in 2008 overleden zuigelingen en van de doodgeboren kinderen. In tabel 6.8 worden de sterfgevallen en de doodgeboortes bekeken bij eenlingen en meerlingen.

Tabel 6.7 geeft aan dat heel wat overleden kinderen een (te) laag gewicht bij de geboorte hadden. In totaal gaat het om 67,6% van de kinderen over-

leden in de foeto-infantiele periode. Voor kinderen overleden in de vroegneonatale periode gaat het zelfs om 118 van de 149 gevallen (79%). Van de 287 doodgeboren kinderen wogen er 211 minder dan 2500 gram. 1 op 4 van de doodgeboren kinderen had wel een normaal geboortegewicht van 2500 gram of meer.

Als we de sterfte bekijken naar aantal borelingen, dan valt op dat meer dan de helft (263 van 486) van de overleden eenlingen doodgeboren werd en dat nog 22,6% (110) van de gestorven eenlingen overleed na de eerste

levensweek, terwijl de helft (36 van 71) van de overleden kinderen van een tweeling in de eerste levensweek stierf.

6.7 Sterfte volgens geboortegewicht

	Doodgeboorten ⁽¹⁾	Vroeg-neonatale sterfte	Laat-neonatale sterfte	Post-neonatale sterfte	Totaal foeto-infantiele sterfte	
Onder de 500 g	-	14	1	2	17	67,6%
500 tot 1000 g	110	60	7	4	181	
1000 tot 1500 g	39	18	3	8	68	
1500 tot 2000 g	32	12	6	4	54	
2000 tot 2500 g	30	14	6	8	58	
2500 g tot 4500 g	72	29	20	52	173	31,5%
4500 g en meer	2	0	0	1	3	
Niet bekend	2	2	0	1	5	0,9%
Totaal	287	149	43	80	559	100,0%

6.7 Aantal doodgeborenen en aantal sterfgevallen vóór de leeftijd van 1 jaar naargelang het geboortegewicht in het Vlaamse Gewest - 2008

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Doodgeborenen met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, indien het geboortegewicht niet is gekend, met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken

6.8 Sterfte naar aantal borelingen

	Dood-geboorten ⁽¹⁾	Vroeg-neo-natale sterfte	Laat-neo-natale sterfte	Post-neo-natale sterfte	Totaal foeto-infantiele sterfte
Eenlingen	263	113	37	73	486
Tweelingen	23	36	5	7	71
Drielingen	1	0	1	0	2
Totaal	287	149	43	80	559

6.8 Eenlingen en meerlingen: aantal doodgeborenen en aantal sterfgevallen vóór de leeftijd van 1 jaar in het Vlaamse Gewest - 2008

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Doodgeborenen met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, indien het geboortegewicht niet is gekend, met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken

3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen onder de 15 jaar in het Vlaamse Gewest

3.2.1. Doodsoorzaken bij kinderen onder de 12 maanden

Belangrijkste doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte: factoren bij de moeder en verwickelingen tijdens zwangerschap en bevalling, en congenitale afwijkingen.

In 2008 waren verwickelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en congenitale afwijkingen de belangrijkste doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte. In 2008 overleden in utero of tijdens het eerste levensjaar 153 kinderen als

gevolg van factoren bij de moeder en complicaties tijdens de zwangerschap en de bevalling en 136 kinderen als gevolg van congenitale afwijkingen.

Voor 2009 zijn alleen nog maar cijfers bekend van de levend geboren kinderen. Van de 247 overleden kinderen, stierven er 70 omwille van congenitale afwijkingen en 44 omwille van factoren aan de moeder of complicaties bij zwangerschap of geboorte. 20 kinderen overleden aan wiegendood, 2 sterfgevallen meer dan in 2008. Het aantal gevallen van wiegendood bedraagt 29 per 100 000 levend geboren (zie tabel 6.9 en grafiek 6.10).

6.9 Doodsoorzaken onder de 12 maanden

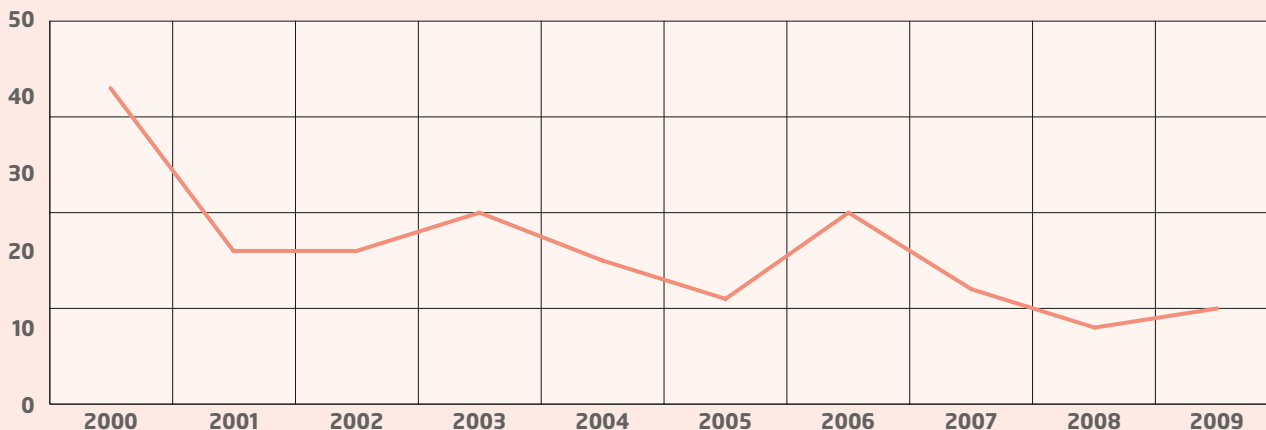
	2008			2009		
	Dood-geboorte ⁽¹⁾	Zuigelingen-sterfte	Totaal	Dood-geboorte ⁽¹⁾	Zuigelingen-sterfte	Totaal
Congenitale afwijkingen	58	78	136	NB	70	NB
Gevolgen door factoren moeder en complicaties zwangerschap en bevalling	100	53	153	NB	44	NB
Prematuriteit - dysmaturiteit	27	9	36	NB	11	NB
Perinatale infecties	12	19	31	NB	6	NB
Bloedingen en bloedziekten (perinataal)	2	20	22	NB	15	NB
Endocrien, spijsvertering, huid (perinataal)	8	9	17	NB	4	NB
Perinatale aandoeningen hart en ademhaling, waaronder RDS (Respiratory Distress Syndrome)	6	21	27	NB	28	NB
SIDS (wiegendood)	0	18	18	NB	20	NB
Overige ziekten	2	32	34	NB	36	NB
Slecht gedefinieerde condities	71	4	75	NB	1	NB
Trauma/uitwendige doodsoorzaak	0	9	9	NB	12	NB
Niet gekend	1	0	1	NB	0	NB
Totaal	287	272	559	NB	247	NB

6.9 Oorzaken van overlijden bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaamse Gewest (doodgeboorte en zuigelingensterfte)

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Doodgeborenen met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, indien het geboortegewicht niet is gekend, met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken

6.10 Wiegendood

6.10 Evolutie aantal sterfgevallen als gevolg van wiegendood in het Vlaamse Gewest sinds 2000
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

3.2.2. Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

Belangrijkste doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar: ongevallen, kanker en bloedaandoeningen

De belangrijkste doodsoorzaak bij kinderen van 1 tot 15 jaar zijn ongevallen. Kanker en bloedaandoeningen komen op de tweede plaats. Iets meer dan 1 op 4 van de sterfgevallen in 2009 is

het gevolg van een ongeval. Het aantal overlijdens als gevolg van een ongeval daalde wel van 37 in 2008 naar 33 in 2009.

Het aantal sterfgevallen als gevolg van kanker en bloedaandoeningen bedraagt 18%. Het aantal daalde van 24 naar 22.

In tabel 6.11 zijn de belangrijkste doodsoorzaken naar leeftijdscategorie opgenomen. In elke leeftijdscategorie vormen ongevallen de belangrijkste

doodsoorzaak, maar kanker is niet op elke leeftijd de tweede belangrijkste doodsoorzaak. Bij kinderen van 1 tot 5 jaar zijn er immers meer overlijdens door aangeboren aandoeningen en door aandoeningen aan spier- en zenuwen of hart en luchtwegen dan dat er kinderen sterven omwille van kanker. Grafiek 6.12 geeft de evolutie weer van het aantal overlijdens als gevolg van geweldpleging en als gevolg van een ongeval sinds 2000.

6.11 Doodsoorzaken 1 tot 15 jaar

	2008		2009	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderen van 1 tot 5 jaar				
Infecties	2	3,6	3	5,4
Kanker en bloedaandoeningen	10	17,9	5	8,9
Stofwisseling	5	8,9	7	12,5
Spier- en zenuwaandoeningen	4	7,1	6	10,7
Hart en luchtwegen	4	7,1	6	10,7
Maag en darmen	0	0,0	0	0,0
Aangeboren aandoeningen	12	21,4	10	17,9
SIS	0	0,0	2	3,6
Ongeval	12	21,4	15	26,8
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0,0	0	0,0
Geweldpleging	4	7,1	1	1,8
Andere of onbekend	3	5,4	1	1,8
Totaal sterfgevallen kinderen van 1 tot 5 jaar	56	100,0	56	100,0
Kinderen van 5 tot 10 jaar				
Infecties	1	3,2	2	6,7
Kanker en bloedaandoeningen	9	29,0	8	26,7
Stofwisseling	6	19,4	1	3,3
Spier- en zenuwaandoeningen	1	3,2	4	13,3
Hart en luchtwegen	3	9,7	4	13,3
Maag en darmen	1	3,2	1	3,3
Aangeboren aandoeningen	1	3,2	2	6,7
Ongeval	7	22,6	8	26,7
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0,0	0	0,0
Geweldpleging	1	3,2	0	0,0
Andere of onbekend	1	3,2	0	0,0
Totaal sterfgevallen kinderen van 5 tot 10 jaar	31	100,0	30	100,0

Vervolg op pagina 158

6.11 Doodsoorzaken 1 tot 15 jaar (vervolg)

	2008		2009	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderen van 10 tot 15 jaar				
Infecties	1	2,8	0	0,0
Kanker en bloedaandoeningen	5	13,9	9	25,0
Stofwisseling	2	5,6	1	2,8
Spier- en zenuwaandoeningen	3	8,3	4	11,1
Hart en luchtwegen	3	8,3	8	22,2
Maag en darmen	0	0,0	0	0,0
Aangeboren aandoeningen	0	0,0	1	2,8
Ongeval	18	50,0	10	27,8
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	3	8,3	3	8,3
Geweldpleging	0	0,0	0	0,0
Andere of onbekend	1	2,8	0	0,0
Totaal sterfgevallen kinderen van 10 tot 15 jaar	36	100,0	36	1
Totaal kinderen van 1 tot 15 jaar				
Infecties	4	3,3	5	4,1
Kanker en bloedaandoeningen	24	19,5	22	18,0
Stofwisseling	13	10,6	9	7,4
Spier- en zenuwaandoeningen	8	6,5	14	11,5
Hart en luchtwegen	10	8,1	18	14,8
Maag en darmen	1	0,8	1	0,8
Aangeboren aandoeningen	13	10,6	13	10,7
SIS	0	0,0	2	1,6
Ongeval	37	30,1	33	27,0
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	3	2,4	3	2,5
Geweldpleging	5	4,1	1	0,8
Andere of onbekend	5	4,1	1	0,8
Totaal sterfgevallen kinderen van 1 tot 15 jaar	123	100,0	122	100,0

6.11 Oorzaken van overlijden bij kinderen van 1 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest, naar leeftijdscategorie
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

6.12 Overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging of een ongeval

6.12 Evolutie aantal overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging en als gevolg van een ongeval sinds 2000
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

3.3. Sterfgevallen als gevolg van een ongeval bij kinderen van 1 tot 15 jaar

Met 33 dodelijke ongevallen in 2009 wordt opnieuw een daling genoteerd (-4). Dit cijfer ligt wel nog hoger dan in 2006. Toen waren er 26 dodelijke ongevallen, het laagste cijfer in de periode 2000-2009.

In tabel 6.13 bekijken we de sterfgevallen als gevolg van een ongeval in

detail per leeftijd en volgens aard van het ongeval. Ongeveer de helft van de overlijdens als gevolg van een ongeval zijn verkeersongevallen (17 op 33). Bij de kinderen van *1 tot 5 jaar* waren er 15 sterfgevallen (+3) als gevolg van een ongeval, waarvan 4 door een verkeersongeval. Bij de kinderen van *5 tot 10 jaar* waren er 8 sterfgevallen door

een ongeval (+1), waarvan 4 verkeersongevallen. Bij de kinderen van *10 tot 15 jaar* waren er 9 sterfgevallen (-9, een halvering) waarvan 8 verkeersongevallen.

6.13 Dodelijke ongevallen

	Kinderen van 1 tot 5 jaar		Kinderen van 5 tot 10 jaar		Kinderen van 10 tot 15 jaar		Totaal kinderen 1 tot 15 jaar	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Voetganger	5	1	2	2	2	2	9	5
Wielrenner of motorrijder	0	0	0	0	4	2	4	2
Inzittende in een voertuig	2	2	1	0	3	1	6	3
Andere of niet gespecificeerd	0	1	1	2	4	4	5	7
Totaal verkeersongevallen	7	4	4	4	13	8	24	17
Verdrinking of onderdompeling	2	1	2	0	0	0	4	1
Onopzettelijke vergiftiging	0	1	1	1	2	0	3	2
Verhanging, wurging, verstikking	0	3	0	0	1	0	1	3
Vuur	1	4	0	0	1	0	2	4
Andere	2	2	0	3	1	1	3	6
Totaal overige ongevallen	5	11	3	4	5	1	13	16
Totaal	12	15	7	8	18	9	37	33

6.13 Oorzaken van dodelijke ongevallen bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaamse Gewest
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

4. MORBIDITEIT

Naast de sterftcijfers zijn de prevalentiecijfers omtrent ziekten en handicaps een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. Hierna presenteren we cijfers over enkele voor kinderen relevante ziekten en afwijkingen en gaan we ook in op de door ouders gerapporteerde nood aan specifieke verzorging of begeleiding van hun kind. We staan tevens stil bij ziekenhuisopnames.

4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens over *aangeboren afwijkingen* bij alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE). In 2010 werd bij 0,85% van de geboorten *al in de perinatale periode* een of meerdere majeure afwijkingen vastgesteld. Dat is een lichte toename ten opzichte van 2009 (+0,03%).

Tabel 6.14 geeft een gedetailleerd beeld van de prevalentie van majeure aangeboren afwijkingen bij kinderen geboren in 2010*. Daaruit blijkt dat de afwijking gespleten lip/verhemelte het meest frequent voorkomt (17,2 per 10 000 geboorten).

* Bij het interpreteren van dit cijfer moet rekening gehouden worden met het feit dat na prenatale opsporing in een aantal gevallen wordt overgegaan tot een abortus

6.14 Aangeboren majeure afwijkingen ⁽¹⁾

	Aantal 2009	Per 10 000 geboorten	Aantal 2010	Per 10 000 geboorten
Anecefalie	5	0,7	7	1,0
Spina bifida	20	2,9	15	2,1
Hydrocefalie	24	3,5	23	3,3
Transpositie grote vaten	19	2,8	34	4,9
Afwijking long	12	1,7	10	1,4
Atresie dunne darm	8	1,2	15	2,1
Nier agenese	13	1,9	10	1,4
Craniosynostosis	1	0,1	5	0,7
Turner syndroom	5	0,7	1	0,1
Obstructie nierbekken en ureter	35	5,1	31	4,4
Gespleten lip / verhemelte	87	12,7	120	17,2
Anale imperforatie	15	2,2	7	1,0
Reductie ledematen	28	4,1	31	4,4

Vervolg op pagina 162

6.14 Aangeboren majeure afwijkingen ⁽¹⁾ (vervolg)

	Aantal 2009	Per 10 000 geboorten	Aantal 2010	Per 10 000 geboorten
Tetralogie van Fallot	20	2,9	13	1,9
Oesofagale atresie	19	2,8	11	1,6
Atresie anus	10	1,5	9	1,3
Twin-to-twin transfusie syndroom	2	0,3	1	0,1
Skeletdysplasie / dwerggroei	15	2,2	23	3,3
Hydrops foetalis	10	1,5	9	1,3
Poly- / multikystische nierdysplasie	17	2,5	19	2,7
Hernia diafragmatica	16	2,3	22	3,1
Omfalocele	9	1,3	17	2,4
Gastroschisis	15	2,2	9	1,3
Ventrikel septum defect	81	11,8	63	9,0
Atresie galwegen	3	0,4	2	0,3
Hypospadias	67	9,7	71	10,2
Cystische hygroma	1	0,1	4	0,6
Trisomie 21	41	6,0	46	6,6
Trisomie 18	5	0,7	4	0,6
Trisomie 13	4	0,6	6	0,9
Andere hartafwijkingen	65	9,5	54	7,7
Totaal kinderen met een of meer aangeboren majeure afwijkingen	565	82,2	595	85,1

6.14 Geregistreerde aangeboren majeure afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen: aantal en per 10 000 geboorten

Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE)

(1) Majeure afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (≥ 500 g). Bij een kind kan meer dan 1 afwijking worden vastgesteld

De registratie door het SPE is evenwel niet adequaat om het exact aantal aangeboren majeure misvormingen op te sporen. De einddiagnose is niet steeds af te leiden uit het registratieformulier en bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. De Eurocatregistratie registreert *aangeboren afwijkingen* tot de leeftijd van 1 jaar. Voor Vlaanderen neemt de hele provincie Antwerpen deel aan de Eurocatregistratie. De voorlopige cijfers voor 2010 moeten omzichtig worden gehanteerd. In het verleden is gebleken dat de definitieve cijfers voor een aantal afwijkingen nogal verschillen van de voorlopige cijfers. Ook in de loop van 2012 komen er nog meldingen binnen, mede omdat er soms nogal wat tijd over gaat om een diagnose te stellen. Daarom bespreken we de cijfers van 2009.

Bij bijna 193 op 10 000 kinderen worden een of meerdere aangeboren afwijkingen vastgesteld (2009). We overlopen de stelsels die het frequentst zijn aangetast. Hartafwijkingen komen bij 49 per 10 000 geboorten voor. Het gaat vooral om een ernstige coronaire hartziekte, een ventrikelseptumdefect, in de volksmond 'een gaatje in het hart'

6.15 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar ⁽¹⁾⁽²⁾

	Per 10 000 geboorten	
	2009	2010
	berekening maart 2012	berekening maart 2012
Zenuwstelsel	19,7	28,9
<i>waarvan neuralebuisdefecten</i>	9,1	8,9
<i>hydrocefalie</i>	3,4	4,2
Oog	2,9	4,7
Oor, gezicht, nek	1,4	7,0
Hart	49,0	57,8
<i>waarvan ernstige coronaire hartziekte</i>	12,0	19,1
<i>ventrikelseptumdefect</i>	20,7	22,9
<i>atriumseptumdefect</i>	8,2	11,7
Respiratoir stelsel	3,4	7,0
Orofaciale clefts	16,8	18,2
<i>waarvan gespleten lip met of zonder verhemelte</i>	10,6	14,0
<i>gespleten verhemelte</i>	6,3	4,2
Spijsverteringsstelsel	16,3	17,7
Buikwanddefecten	3,4	5,1
Urinair stelsel	13,0	28,0
Genitaal stelsel	16,3	22,9
<i>waarvan hypospadie</i>	13,0	19,6

Vervolg op pagina 164

of om 'atriumseptumdefect'. Bij bijna 43 op 10 000 geboorten zijn de ledematen aangetast. Chromosomale afwijkingen komen voor bij bijna 26 per 10 000 geboorten, afwijkingen aan het zenuwstelsel bij 19,7 per 10 000 geboorten en afwijkingen aan het genitale stelsel bij 16,3 op 10 000 geboorten. 13 kinderen op 10 000 werden met Trisomie 21 geboren (zie tabel 6.15).

6.15 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar ⁽¹⁾⁽²⁾ (vervolg)

	Per 10 000 geboorten	
	2009	2010
	berekening maart 2012	berekening maart 2012
Ledematen	42,8	42,4
<i>waarvan klompvoet</i>	13,5	7,5
<i>heupluxatie en/of dysplasie</i>	4,3	4,2
<i>polydactylie</i>	17,8	16,3
<i>syndactylie</i>	2,4	2,8
Metabool	9,1	6,1
Chromosomale afwijkingen	25,5	32,6
<i>waarvan syndroom van Down (trisomie 21)</i>	13,0	17,7
Teratogene syndromen met afwijkingen	1,0	2,3
Genetische syndromen en microdeleties	4,8	7,9
Andere afwijkingen	14,4	17,2
Totaal kinderen met een of meerdere aangeboren afwijkingen	192,7	222,0

6.15 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de provincie Antwerpen per 10 000 geboorten

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

(1) Eurocat registreert elke aangeboren afwijking bij pasgeborenen, hetzij levend geboren, hetzij doodgeboren, bij kinderen tot 1 jaar, bij foetussen geboren na 20 weken zwangerschap en bij geïnduceerde abortus wegens een afwijking

(2) Bij een kind kan meer dan één afwijking worden vastgesteld

4.2. Aangeboren gehoorverlies

Bij 2 op 1000 geteste kinderen

Aangeboren gehoorverlies kan al op zeer jonge leeftijd worden vastgesteld. In Vlaanderen worden nagenoeg alle à terme geboren kinderen in de eerste levensmaanden getest door Kind en Gezin. Bij 2,02 per 1000 in 2010 geboren en door Kind en Gezin geteste kinderen werd een aangeboren gehoorafwijking vastgesteld (voorlopig cijfer) (tabel 6.16).

In tabel 6.17 wordt de mate van gehoorverlies weergegeven. Bij meer dan de helft van de kinderen (59,6%) gaat het om bilateraal gehoorverlies en bij bijna 1 op de 2 (47,5%) is revalidatie noodzakelijk (verlies van meer dan 40 dB bilateraal).

6.16 Incidentie gehoorverlies ⁽¹⁾

2007	2,62
2008	2,30
2009 ⁽²⁾	2,15
2010 ⁽³⁾	2,02

6.16 Incidentie van aangeboren gehoorverlies bij kinderen getest door Kind en Gezin, per 1000 geteste kinderen
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Niet inbegrepen: kinderen die werden opgenomen op een NIC-afdeling

(2) Voorlopige cijfers. (Nog) niet inbegrepen: 8 niet-conclusieve rapporten en 21 nog niet verwerkte rapporten

(3) Voorlopige cijfers. (Nog) niet inbegrepen: 7 niet-conclusieve rapporten en 182 nog niet verwerkte rapporten

6.17 Mate van gehoorverlies

	Unilateraal	Bilateraal
2008		
21 t/m 40 dB	6	19
41 t/m 70 dB	30	49
71 t/m 90 dB	13	18
> 90 dB	13	13
Totaal met geclassificeerd gehoorverlies	62	99
2009 ⁽¹⁾		
21 t/m 40 dB	9	8
41 t/m 70 dB	22	34
71 t/m 90 dB	9	17
> 90 dB	20	22
Totaal met geclassificeerd gehoorverlies	60	81
2010 ⁽²⁾		
21 t/m 40 dB	8	17
41 t/m 70 dB	20	30
71 t/m 90 dB	16	21
> 90 dB	13	16
Totaal met geclassificeerd gehoorverlies	57	84

6.17 Kinderen met een aangeboren gehoorafwijking vastgesteld na een positieve gehoortest bij Kind en Gezin: mate van het gehoorverlies uitgedrukt in decibel (dB)

Bron: Kind en Gezin

(1) (Nog) niet inbegrepen 2009: 8 niet-conclusieve rapporten en 21 nog ontbrekende rapporten

(2) (Nog) niet inbegrepen 2010: 7 niet-conclusieve rapporten en 182 nog ontbrekende rapporten

4.3. Ziekten en aandoeningen onder de leeftijd van 12 jaar

Op basis van survey-onderzoek zijn er gegevens bekend over ziekten en aandoeningen bij jonge kinderen onder de 12 jaar. We presenteren hierna niet alleen cijfers uit de Gezondheids-enquête, waarvan de laatste cijfers dateren van 2008, maar schetsen ook enkele gegevens van het JOnGI-onderzoek, een longitudinaal onderzoek dat verricht werd door het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Van de in de Gezondheidsenquête bevroegde kinderen onder de 12 jaar heeft 9,2% op het moment van de enquête te maken met een of meer langdurige ziekten, chronische aandoeningen of handicaps. Bij kinderen

6.18 Langdurige ziekten, aandoeningen, handicaps

	2004	2008
Kinderen onder de 3 jaar	5,1	3,4
Kinderen van 3 tot 6 jaar	5,6	11,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar	12,4	11,9
Totaal onder de 12 jaar	9,5 (N=414)	9,2 (N=386)

6.18 Kinderen onder de 12 jaar die op het moment van de enquête leden aan een of meer langdurige ziekten, chronische aandoeningen of handicaps in het Vlaamse Gewest (percentage)

Bron: Gezondheidsenquête 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

onder de 3 jaar bedraagt dit 3,4%; bij kinderen van 3 tot 6 jaar 11%; bij kinderen van 6 tot 12 jaar bijna 12% (zie tabel 6.18). In tabel 6.18 zijn ook de cijfers uit de voorlaatste enquête (2004) opgenomen.

Verder werd in de Gezondheids-enquête navraag gedaan naar ziekten of aandoeningen *in een periode van 12 maanden*. Een aantal ziekten of aandoeningen die relevant zijn voor kinderen worden hierna verder besproken, nl. astma, chronische bronchitis (of een andere chronische longziekte) en allergie.

Astma en chronische bronchitis

Astma en chronische bronchitis zijn woorden uit de spreektaal. Medisch gezien kan er onder de leeftijd van 4 jaar geen diagnose van astma worden gesteld en vanuit medisch oogpunt dient er gesproken te worden over 'piepende bronchitis' in plaats van over chronische bronchitis.

Uit de Gezondheidsenquête 2008 blijkt dat in het Vlaamse Gewest bijna 2% van de kinderen onder de 12 jaar in een periode van 12 maanden *astma* heeft gehad en ruim 2% *chronische bronchitis of een andere chronische longziekte* (zie tabel 6.19). Tegenover 2004 is de prevalentie van astma in de totale groep kinderen onder de 12 jaar gedaald en de prevalentie van chronische bronchitis of andere chronische longziekten nagenoeg ongewijzigd gebleven.

6.19 Astma en chronische bronchitis

	Astma		Chronische bronchitis of een andere chronische longziekte	
	2004	2008	2004	2008
Kinderen onder de 3 jaar	3,2	0,5	3,5	3,6
Kinderen van 3 tot 6 jaar	1,6	2,1	3,0	2,9
Kinderen van 6 tot 12 jaar	7,3	2,8	1,2	1,0
Totaal onder de 12 jaar	5,3 (N=413)	1,9 (N=385)	2,0 (N=414)	2,2 (N=384)

6.19 Kinderen onder de 12 jaar met astma, chronische bronchitis, COPD of emphysema in een periode van 12 maanden in het Vlaamse Gewest (percentage)
Bron: Gezondheidsenquête België 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

6.20 Allergie

	2004	2008
Kinderen van 1 tot 3 jaar	7,4	7,6
Kinderen van 3 tot 6 jaar	9,0	12,6
Kinderen van 6 tot 12 jaar	16,3	11,3
Totaal onder de 12 jaar	13,0 (N=414)	10,7 (N=382)

6.20 Kinderen onder de 12 jaar met gerapporteerde allergie in een periode van 12 maanden in het Vlaamse Gewest (percentage)
Bron: Gezondheidsenquête België 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

Allergie

Bijna 11% van de kinderen onder de 12 jaar had in een periode van 12 maanden te maken met een allergie. Kinderen van 3 tot 12 jaar hebben

frequenter te maken met allergie dan kinderen jonger dan 3 jaar (zie tabel 6.20). Van 2004 naar 2008 daalde de prevalentie van allergie bij kinderen van 6 tot 12 jaar en nam de prevalentie toe bij kinderen onder de 6 jaar.

Blijvende letsels als gevolg van een ongeval

In de Gezondheidsenquête 2008 is voor het eerst ook navraag gedaan naar blijvende letsels als gevolg van een ongeval. Van de bevroegde kinderen onder de 12 jaar heeft 1,4% ooit een blijvend letsel opgelopen in een ongeval en 1,2% een blijvend letsel in de voorbije 12 maanden (zie tabel 6.21).

6.21 Blijvend letsel als gevolg van een ongeval

	Ooit opgelopen	Opgelopen in het voorbije jaar
Kinderen van 1 tot 3 jaar	1,4	1,4
Kinderen van 3 tot 6 jaar	0,0	0,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar	2,3	1,9
Totaal onder de 12 jaar	1,4 (N=386)	1,2 (N=386)

6.21 Kinderen onder de 12 jaar die ooit of in het voorbije jaar een blijvend letsel opliepen als gevolg van een ongeval (percentage)
Bron: Gezondheidsenquête België 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

Actieve tuberculose

Zeer beperkt aantal nieuwe gevallen van tbc

Actieve tuberculose komt niet alleen in ontwikkelingslanden voor. Ook in de westerse geïndustrialiseerde landen lijden er kinderen aan tuberculose. In 2009 werden in Vlaanderen bij kinderen onder de 15 jaar 23 nieuwe gevallen van tuberculose geregistreerd, waarvan 12 bij Belgische kinderen en 11 bij niet-Belgische kinderen. De incidentie per 100 000 bedraagt 1,3 bij de Belgische kinderen (95% betrouwbaarheidsinterval: 0,7 - 2,2) en 20,2 bij de niet-Belgische kinderen (95% betrouwbaarheidsinterval: 10,1 - 36,1). Er werden in 2009 2 gevallen meer genoteerd dan in 2008 (zie tabel 6.22).

6.22 Actieve tuberculose

	Belgische kinderen	Niet-Belgische kinderen	Totaal
2008	11	10	21
2009	12	11	23

6.22 Aantal nieuwe gevallen van actieve tuberculose bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaamse Gewest
Bron: Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding (VRGT)

Gezondheidsproblemen op de leeftijd van 12 maanden

In het kader van het JOnGI-onderzoek werden in 9 regio's in Vlaanderen in totaal 1226 ouders met een kind van ongeveer 12 maanden bevroegd over

de gezondheidsproblemen die hun kind kende gedurende het eerste levensjaar. Daarbij werd gepeild naar de frequentie van voorkomen van gezondheidsproblemen bij diverse stelsels: maag, darm, neus-keel-oor, luchtwegen, huid en andere. Tabel 6.23 geeft aan welke

problemen zich het meest voordeden. Uit de cijfers blijkt dat problemen met neus-keel-oor- en luchtwegenproblemen het vaakst voorkomen. Respectievelijk 1 op 3 en 1 op 4 kinderen heeft er minstens regelmatig last van gehad in het eerste levensjaar.

6.23 Frequentie van voorkomen

Stelsel	Nooit	Af en toe	Regelmatig	Vaak	Altijd	Totaal
Maag	52,4	36,0	6,5	4,3	0,8	100,0
Darm	42,0	50,2	5,2	2,4	0,3	100,0
Neus-keel-oor	14,1	52,7	20,9	11,2	1,1	100,0
Luchtwegen	24,3	48,6	15,7	9,6	1,8	100,0
Huid	55,3	30,6	8,2	3,5	2,4	100,0
Andere	78,8	12,1	2,8	1,9	4,4	100,0

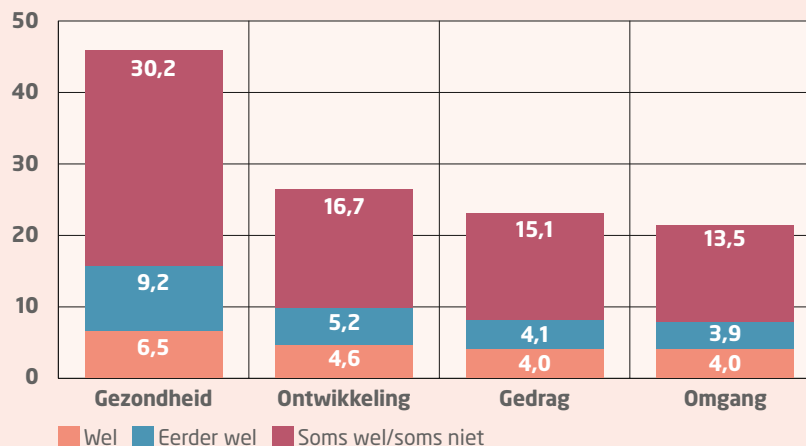
6.23 Frequentie van voorkomen van gezondheidsproblemen (per stelsel) in het eerste levensjaar van kinderen volgens ouders (percentage) - 2009 - 2010
Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Sociaal-demografisch profiel, gezondheid en voedingspatroon tijdens het eerste levensjaar van de Vlaamse geboortecohorte JOnGI, 2012

4.4. Zorgen, behoeften en zorggebruik bij 0-jarigen

In het JOnG!-onderzoek van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werden de ouders bevestigd naar de mate van zorgen, hun behoefte aan ondersteuning en hulpgebruik op het vlak van de gezondheid, de ontwikkeling, het gedrag en de omgang van hun kind (cohort 0 jaar, geboorten mei 2008 - april 2009). Meer dan 2000 ouders uit 9 regio's in Vlaanderen namen deel aan deze bevestiging.

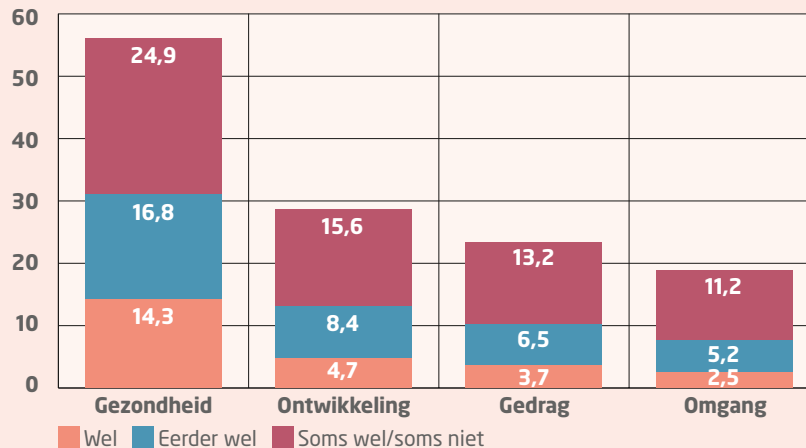
De bevestiging geeft weer dat ouders zich het meest zorgen maken op vlak van gezondheid, gevolgd door ontwikkeling, gedrag en omgang (zie grafiek 6.24). Dit patroon wordt weerspiegeld in de behoefte aan ondersteuning (zie grafiek 6.25) en het zorggebruik van ouders (zie tabel 6.26).

6.24 Mate van bezorgdheid

6.24 Percentage kinderen waarvan de ouders zich soms wel/soms niet, eerder wel of wel zorgen maken op het vlak van gezondheid, ontwikkeling, gedrag en omgang met hun kind - geboortecohorte mei 2008 - april 2009
Bron: Onderzoeksprogramma JOnG!, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

6.25 In welke mate hebben ouders behoefte aan ondersteuning?

6.25 Percentage kinderen waarvan de ouders soms wel/soms niet, eerder wel of wel behoefte hebben aan ondersteuning op het vlak van gezondheid, ontwikkeling, gedrag of omgang met het kind - cohort mei 2008 - april 2009
Bron: Onderzoeksprogramma JOnG!, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

6.26 Gebruik van hulp?

	Gezondheid	Ontwikkeling	Gedrag	Omgang
Geen hulp	26,7	46,3	57,8	61,1
Informele hulp	12,4	15,7	18,2	19,8
Hulp van deskundige	60,9	38,0	24,0	19,1
Totaal	100,0 (N=2061)	100,0 (N=2051)	100,0 (N=2046)	100,0 (N=2044)

6.26 Percentage kinderen waarvan de ouders gebruikmaken van hulp, naar aard van de hulp - geboortecohorte mei 2008 - april 2009
Bron: Onderzoeksprogramma JOnGI, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Ouders blijken vooral voor gezondheidsproblemen hulp te zoeken en ze doen dit vooral bij deskundigen. Uit niet opgenomen cijfers blijkt dat 61,8% van de kinderen voor gezondheidsproblemen gebruikmaakt van de zorg die Kind en Gezin (vooral via huisbezoeken en raadplegingen, maar ook telefonisch) aanbiedt. 24,6% van de kinderen maakt gebruik van een kinderarts of een andere specialist, 9,5% maakt gebruik van de zorgen van een huisarts.

4.5. Overgewicht bij kinderen en jongeren

Obesitas of ernstig overgewicht wordt hoe langer hoe meer erkend als een belangrijk probleem voor de volksgezondheid. Obesitas heeft een ongunstige invloed op de kwaliteit van het leven. Het

is de oorzaak van tal van complicaties op korte termijn (o.a. problemen bij fysieke handelingen) maar vooral ook op lange termijn (ontwikkeling van o.a. diabetes type 2, cardiovasculaire aandoeningen en sommige vormen van kanker).

Sinds enkele jaren worden overgewicht en obesitas ook bij kinderen en jongeren vastgesteld aan de hand van de Body Mass Index*. Bij volwassenen is de BMI al enkele decennia de standaard om het lichaamsgewicht te beoordelen. Bij kinderen ligt dit niet zo eenvoudig. De BMI varieert met de leeftijd, zodat een eenvoudige grenswaarde, geldig voor iedere leeftijd, niet realistisch is. Een voor de hand liggende keuze is het gebruik van BMI-percentielcurven, die de leeftijdsvariatie expliciet in rekening brengen. Rest nog de keuze van de grenspercentielen voor overgewicht en obesitas. De arbitraire keuze voor een bepaalde

percentiel (bv. de 85ste percentiel) als grenswaarde voor overgewicht stelt een belangrijk conceptueel probleem. Wegens de toenemende prevalentie van overgewicht komt dit percentiel met de jaren steeds hoger te liggen. De International Obesity Task Force (IOTF) stelt voor om de percentielen die op 18 jaar overeenkomen met een BMI van 25 en 30 als objectieve criteria voor overgewicht respectievelijk obesitas te hanteren. Dit criterium werd dan ook in het project 'Vlaamse groeicurven' gebruikt om de prevalentie van overgewicht en zwaarlijvigheid in Vlaanderen te berekenen. Uit dit project, waarvan het veldwerk liep in de periode januari 2002-december 2003, blijkt dat 11,2% van de jongens van 2 tot 12 jaar lijdt aan overgewicht en 2,5% aan obesitas. Bij de meisjes is dit respectievelijk 15,2% en 3,4%**.

* BMI = gewicht (kg)/gestalte (m) x gestalte (m)

** Project Vlaamse groeicurven (Roelants M., VUB; Hauspie R., VUB; Hoppenbrouwers K., K.U.Leuven)

Meer recente gegevens zijn beschikbaar dankzij de Gezondheidsenquête 2008. In tegenstelling tot het project 'Vlaamse groeicurven' gaat het hier om een zelfrapportering van gewicht en lengte. Methodologisch moet hierbij een kanttekening gemaakt worden. In diverse onderzoeken werd vastgesteld dat er een tendens is tot onderschatten van het eigen gewicht en overschatten van lengte. Wellicht zijn een aantal personen onterecht toegewezen aan een bepaalde categorie. Voor het inschatten van de prevalentie van overgewicht werden in de Gezondheidsenquête leeftijds- en geslachtsspecifieke grenswaarden gehanteerd.

Globaal genomen kampt 17% van de 2- tot 18-jarigen in het Vlaamse Gewest met *overgewicht*, iets meer jongens dan meisjes (17,8% en 15,9%; verschil statistisch niet significant). Jongeren wonend in een gezin met een lage opleiding vertonen een significant hogere prevalentie van overgewicht dan jongeren in een gezin met een hoge opleiding. De prevalentie over de verschillende Gezondheidsenquêtes (1997, 2001, 2004, 2008) is nagenoeg constant gebleven.

4% van de 2- tot 18-jarigen kampt met *zwaarlijvigheid*. Ook hier is het verschil tussen jongens en meisjes statistisch niet significant (4,6% bij jongens,

3,8% bij de meisjes). In tabel 6.27 is dit ook per leeftijdsklasse opgenomen. Zwaarlijvigheid wordt het vaakst opgemerkt bij meisjes van 2 tot 6 jaar en bij jongens van 6 tot 12 jaar.

4.6. Ziekenhuisopnames

Nogal wat kinderen onder de 3 jaar worden opgenomen

Ziekenhuisopname *met overnachting* komt volgens gegevens van de Gezondheidsenquête vrij frequent voor bij zeer jonge kinderen. Bijna 24% van de kinderen onder de 3 jaar is in een periode van 12 maanden in een ziekenhuis opgenomen geweest. In de leeftijdsgroepen 3 tot 6 jaar en 6 tot 12 jaar ligt dit veel lager: respectieve-

lijk 8,8% en 2,5% (zie tabel 6.28). Opmerkelijk is de toename van 2004 naar 2008 van een ziekenhuisopname bij kinderen onder de 6 jaar.

Opname *als dagpatiënt* komt vooral voor bij kinderen van 3 tot 6 jaar; bijna 10% werd in de loop van een jaar als dagpatiënt opgenomen. Bij de kinderen onder de 3 jaar bedroeg dit 5,3% en bij de kinderen van 6 tot 12 jaar 3%.

Het longitudinaal cohorte-onderzoek JOnG! toonde aan dat ook heel wat jonge kinderen (0-12 maanden) in het ziekenhuis worden opgenomen. Een bevraging van 1226 ouders met een kind van ongeveer 12 maanden toonde aan dat 18,7% van de kinderen in het ziekenhuis werd opgenomen sinds de eerste bevraging van het onderzoek.

6.27 Overgewicht en obesitas

	Jongens		Meisjes	
	Overgewicht	Obesitas	Overgewicht	Obesitas
2-6 jaar	15,8	5,2	18,0	10,0
6-12 jaar	23,1	10,1	16,7	1,8
12-18 jaar	15,4	0,8	13,4	0,7
Totaal 2-18-jarigen	17,8	4,6	15,9	3,8

6.27 Prevalentie van overgewicht en obesitas bij 2- tot 18-jarigen in het Vlaamse Gewest, naar leeftijdsklasse - 2008 (percentage)

Bron: Gezondheidsenquête België 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

De gemiddelde verblijfsduur was 5,6 dagen. Een beperkt deel (5%) van die ziekenhuisopnames vond plaats omwille van een operatie, veelal betrof het een ingreep aan neus, keel of oren.

6.28 Ziekenhuisopnames

	Met overnachting		Als dagpatiënt	
	2004	2008	2004	2008
Kinderen onder de 3 jaar	15,2	23,9	3,7	5,3
Kinderen van 3 tot 6 jaar	2,0	8,8	9,7	9,7
Kinderen van 6 tot 12 jaar	2,9	2,5	3,5	3,0
Totaal onder de 12 jaar	5,1 (N=410)	10,4 (N=385)	4,8 (N=410)	5,4 (N=383)

6.28 Percentage kinderen met een of meerdere ziekenhuisopnames met overnachting of met een opname als dagpatiënt in de loop van een jaar in het Vlaamse Gewest
 Bron: Gezondheidsenquête België 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

5. SLACHTOFFERS VAN ONGEVALLLEN IN HET VERKEER

Stijging aantal zware verkeersslachtoffers, maar daling aantal dodelijke slachtoffers

Naast de dodelijke slachtoffers raken elk jaar heel wat kinderen ernstig gewond in een verkeersongeval. Hierna bekijken we de meest recente cijfers per leeftijdsgroep.

In 2010 *stierf* in het Vlaamse Gewest 1 kind onder de 5 jaar en raakten er 40 *ernstig gewond* in een verkeersongeval. In de leeftijdsgroep 5 tot 10 jaar

ging het om 4 dodelijke slachtoffers en 63 ernstig gewonde kinderen en in de leeftijdsgroep 10 tot 15 jaar om 6 dodelijke slachtoffers en 98 ernstig gewonde kinderen. Tegenover 2009 is er een stijging van het aantal ernstig gewonde kinderen (+19), maar een daling van het aantal dodelijke slachtoffers (-2) (zie tabel 6.29).

Als er wordt gekeken naar de aard van de weggebruiker, dan valt het op dat de slachtoffers vooral voetgangers (of bestuurders) waren.

6.29 Verkeersslachtoffers

	2009			2010		
	Doden binnen 30 dagen	Ernstig gewonden ⁽¹⁾	Totaal	Doden binnen 30 dagen	Ernstig gewonden ⁽¹⁾	Totaal
Naar leeftijd						
Kinderen onder de 5 jaar	3	23	26	1	40	41
Kinderen van 5 tot 10 jaar	4	50	54	4	63	67
Kinderen van 10 tot 15 jaar	6	109	115	6	98	104
Totaal	13	182	195	11	201	212
Naar aard van de weggebruiker						
Bestuurder of voetganger	10	139	149	9	149	158
Passagier	3	43	46	2	52	54
Ander slachtoffer	0	0	0	0	0	0
Totaal	13	182	195	11	201	212

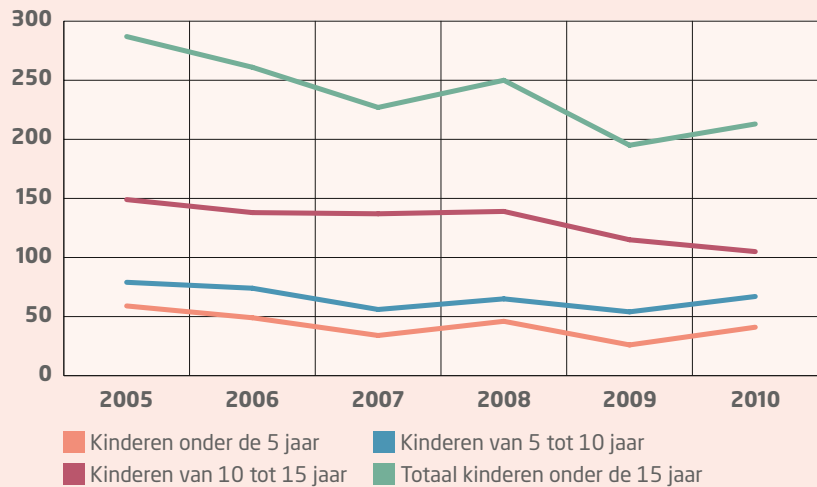
6.29 Verkeersslachtoffers in het Vlaamse Gewest - aantal doden binnen 30 dagen en ernstig gewonden onder de 15 jaar naar leeftijdsklasse en naar aard van de weggebruiker

Bron: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid

(1) Ernstig gewonden: opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk

Grafiek 6.30 schetst de evolutie sinds 2005. De sterke daling die zich in 2009 ten opzichte van 2008 voordeed zet zich niet door, want het aantal zware verkeersslachtoffers nam toe met 18 kinderen. Vooral bij jonge kinderen doet de stijging zich voor.

6.30 Evolutie verkeersslachtoffers

6.30 Evolutie aantal zware verkeersslachtoffers (dodelijke slachtoffers en zwaargewonde kinderen) in het Vlaamse Gewest sinds 2005

Bron: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid

6. KINDERMISHANDELING

De vertrouwenscentra kregen in de loop van 2011 over 59,4 kinderen per 10 000 een signaal van een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing. Een opvallende toename tegenover 2010 (56,3)

Voor cijfers over het voorkomen van kindermishandeling bij minderjarigen baseren we ons op de contactopnames met de vertrouwenscentra kindermishandeling. Met de vertrouwenscentra wordt voor uiteenlopende zaken contact opgenomen. Het kan gaan over concrete situaties van kindermishandeling: seksueel geweld, fysieke mishandeling of verwaarlozing, emotionele mishandeling of verwaarlozing. Soms gaat het over een risicosituatie. Nog andere contactopnames blijken te gaan over onduidelijke problematieken. Tot slot zijn er ook contactopnames bij verwerkingsproblemen n.a.v. een vroegere mishandeling of verwaarlozing en contactopnames voor andere problemen dan kindermishandeling. In het vervolg van deze tekst spreken we over meldingen.

In de 6 vertrouwenscentra kindermishandeling werden in 2011 in totaal 7163 meldingen genoteerd (zie tabel 6.31). 5510 meldingen (76,9%) betroffen een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing. 944 meldingen (13,2%) betroffen een risicosituatie, bij 709 meldingen (9,9%) ging het om een verwerkingsproblematiek of een andere problematiek dan actuele kindermishandeling.

6.31 Meldingen en gemelde kinderen

Meldingen	Aantal	%
(vermoeden van een) Concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing	5 510	76,9
Risicosituatie	944	13,2
Verwerkingsproblematiek, onbekende, onduidelijke of andere problematiek	709	9,9
Totaal	7 163	100,0
Gemelde kinderen	Aantal	%
(vermoeden van een) Concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing	7 814	76,7
Risicosituatie	1 482	14,5
Verwerkingsproblematiek, onbekende, onduidelijke of andere problematiek	892	8,8
Totaal	10 188	100,0

6.31 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling en aantal gemelde kinderen - 2011
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

In vergelijking met 2010 steeg het totale aantal meldingen met 8,1% (zie tabel 6.32). Vooral het aantal meldingen van een concrete problematiek van kindermishandeling steeg opvallend (+10%), terwijl het aantal meldingen van risicosituaties, verwerkingsproblematiek of nog andere problematieken lichtjes steeg (+1,9%).

Bij al deze meldingen waren er 10 188 minderjarigen betrokken waarvan 7814 (76,7%) kinderen gemeld voor een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing. Het totaal aantal *gemelde kinderen*

steeg in 2011 met 8,4% ten opzichte van 2010 (zie tabel 6.32). Grafiek 6.33 geeft de evolutie weer van het aantal gemelde kinderen naar aard van de melding sinds 2005. Ten opzichte van 2005 is het aantal gemelde kinderen gestegen met 13,1%.

In 2011 bedroeg in het Vlaamse Gewest *het totaal aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen* 77,1 tegenover 75,4 in 2010 (zie tabel 6.35). Het aantal kinderen in het Vlaamse Gewest gemeld voor een concrete vorm van mishandeling of verwaarlozing bedroeg 59,4 per 10 000 in 2011

tegenover 56,3 in 2010. In grafiek 6.34 wordt de evolutie per 10 000 kinderen weergegeven sinds 2005.

Het relatieve aantal gemelde kinderen verschilt sterk naargelang van de provincie (zie tabel 6.35). We bekijken de meldingen voor een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing. Per 10 000 kinderen onder de 18 jaar worden er in de provincie Antwerpen 70,1 kinderen gemeld voor een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing. Met 68,8 kinderen per 10 000 scoort de provincie Limburg ook relatief hoog, net zoals Vlaams-Brabant met 62,6 kinderen per 10 000. In West- en Oost-Vlaanderen liggen de relatieve aantallen een stuk lager (respectievelijk 48,6 en 46,4 per 10 000 kinderen onder de 18 jaar).

Wanneer we alle meldingen bekijken zien we dat verhoudingsgewijze de meeste kinderen waarvoor in 2011 contact met een vertrouwenscentrum werd opgenomen in Limburg wonen (88,6 per 10 000). Een groot aandeel van het aantal gemelde kinderen woont in provincie Antwerpen (84,2 per 10 000) en Vlaams-Brabant (78,9 per 10 000). We zien dat 67,8 per 10 000 gemelde kinderen in West-Vlaanderen en 67,4 in Oost-Vlaanderen wonen.

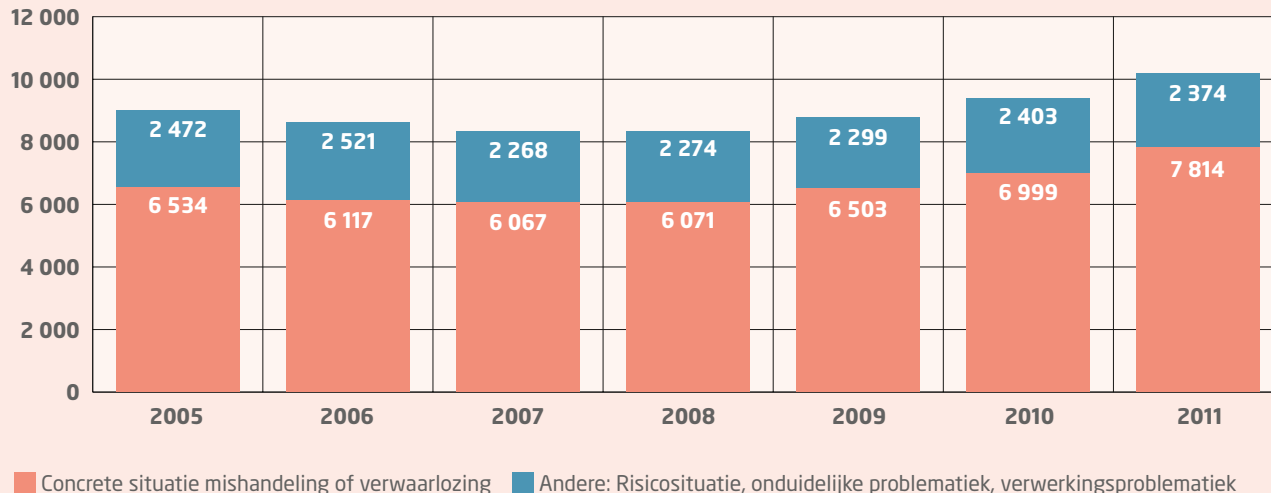
6.32 Evolutie meldingen en gemelde kinderen

	2010	2011	Evolutie 2010-2011 in %
Aantal meldingen van een			
(vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing	5 007	5 510	+10,0%
Andere problematiek	1 622	1 653	+1,9%
Totaal meldingen	6 629	7 163	+8,1%
Aantal kinderen gemeld voor een			
(vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing	6 999	7 814	+11,6%
Andere problematiek	2 403	2 374	-1,2%
Totaal gemelde kinderen	9 402	10 188	+8,4%

6.32 Evolutie aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling en aantal gemelde kinderen naar aard melding

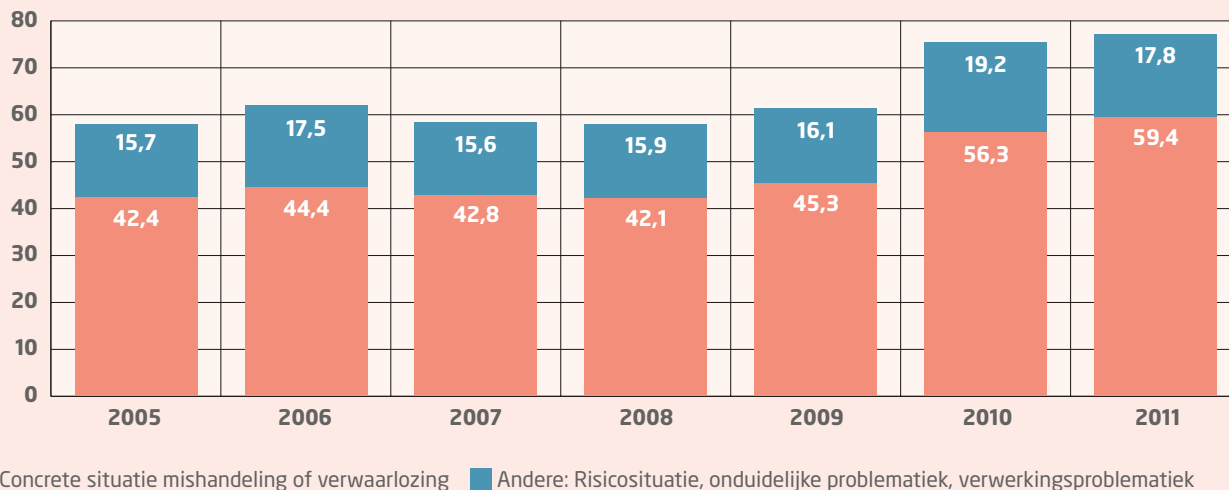
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.33 Evolutie aantal gemelde kinderen

6.33 Evolutie van het aantal gemelde kinderen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling sinds 2005 naar aard van de melding
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.34 Evolutie aantal gemelde kinderen per 10 000

6.34 Evolutie sinds 2005 van het aantal bij de vertrouwenscentra kindermishandeling gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar naar aard van de melding - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.35 Aantal gemelde kinderen per 10 000 per provincie

	Concrete situatie: mishandeling of verwaarlozing		Andere: Risicosituatie, onduidelijke problematiek, verwerkings- problematiek		Totaal	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Antwerpen	59,4	70,1	20,4	14,1	79,8	84,2
Vlaams-Brabant	57,0	62,6	14,7	16,3	71,7	78,9
West-Vlaanderen	51,7	48,6	16,7	19,2	68,4	67,8
Oost-Vlaanderen	44,8	46,4	18,5	21,1	63,3	67,4
Limburg	57,6	68,8	20,6	19,8	78,2	88,6
Vlaams Gewest	56,3	59,4	19,2	17,7	75,4	77,1

6.35 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaamse Gewest en volgens provincie naar aard van de melding
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Door een nieuwe registratiemethode kunnen de vertrouwenscentra nu ook meldingen van grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen afzonderlijk registreren. In 2011 werden in totaal 351 kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra als pleger van geweld of misbruik op een andere minderjarige, waarbij het in 32 situaties (0,4%) niet over een duidelijke problematiek van mishandeling (pesten, fysiek en emotioneel dreigen, ...) ging. In de overige 319 meldingen (4,1%) van grensoverschrijdend gedrag door een minderjarige was het wel duidelijk over welke concrete problematiek het ging. Van alle op een vertrouwenscentrum

gemelde kinderen ging het bij 110 kinderen (1,4%) om incest gepleegd door een minderjarige en bij 186 kinderen (2,4%) om seksueel misbruik buiten de familie. De overige 7463 kinderen werden gemeld als mogelijk slachtoffer van geweld, misbruik of verwaarlozing door een of meerdere volwassenen. Bij 3022 kinderen, of 38,7% van het aantal kinderen gemeld voor een (vermoeden van een) concrete situatie van kindermishandeling of verwaarlozing, signaleerden de melders *lichamelijke mishandeling of verwaarlozing*. Bij 2679 kinderen (dat is 34,3% van alle meldingen) signaleerde de melder

emotionele mishandeling of verwaarlozing door een of meerdere volwassenen.

Het aantal kinderen dat werd gesignaleerd voor *seksueel misbruik* bedroeg 1762 of 22,5% van de meldingen. Incest door een volwassen familielid werd gemeld bij 880 kinderen of 11,3% van alle gemelde kinderen, dat is 49,9% van alle kinderen gemeld voor seksueel misbruik door een volwassene. Extrafamiliaal seksueel misbruik door een volwassene werd gemeld bij 566 kinderen of 7,2% van alle gemelde kinderen, dat is 32,1% van alle kinderen gemeld voor seksueel misbruik door een volwassene. Bij 316 kinderen

(dat is 17,9% van alle meldingen van seksueel misbruik door een volwassene) was het niet duidelijk of het al dan niet om seksueel misbruik ging.

Ten opzichte van 2010 tekenen we een stijging op van het aantal kinderen dat wordt gemeld voor een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling, verwaarlozing of misbruik, zowel in geval van mishandeling, verwaarlozing of misbruik door een volwassene als in de gevallen van

minderjarig plegerschap. Het totale aantal kinderen gemeld voor lichamelijke mishandeling of verwaarlozing door een volwassene steeg met 12,1%. Het aantal kinderen gemeld voor emotionele mishandeling of verwaarlozing door een volwassene steeg met 16,7%. Ook het aantal kinderen gemeld voor seksueel misbruik door een volwassene steeg (+5,3%), zij het opvallend in de categorie 'extrafamiliaal seksueel misbruik' (+16,9%). Het aantal kinderen gemeld voor incest door een volwas-

sen familielid steeg in beperkte zin (+0,9%) (zie tabel 6.36).

Het aantal kinderen gemeld als mogelijke pleger van extrafamiliaal seksueel misbruik op een andere minderjarige steeg ten opzichte van 2010 met 15,5%. In situaties van incest door een minderjarige werd 0,9% meer gemeld. Er werden 42,9% meer kinderen gemeld als mogelijke pleger van lichamelijke mishandeling op een minderjarige.

6.36 Kinderen gemeld voor een concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing: gemelde problematiek

Meldingen mishandeling of verwaarlozing door volwassenen	2010		2011		Evolutie 2010-2011
	Aantal	%	Aantal	%	In %
Lichamelijke mishandeling	1 532	21,9	1 634	20,9	+6,7
Lichamelijke verwaarlozing	1 165	16,6	1 388	17,8	+19,1
Totaal lichamelijke mishandeling en verwaarlozing	2 697	38,5	3 022	38,7	+12,1
Emotionele mishandeling	1 466	20,9	1 762	22,5	+20,2
Emotionele verwaarlozing	829	11,8	917	11,7	+10,6
Totaal emotionele mishandeling en verwaarlozing	2 295	32,8	2 679	34,3	+16,7
Incest	872	12,5	880	11,3	+0,9
Extrafamiliaal seksueel misbruik	484	6,9	566	7,2	+16,9
Onbekend of het incest is	317	4,5	316	4,0	-0,3
Totaal seksueel misbruik	1 673	23,9	1 762	22,5	+5,3

Vervolg op pagina 181

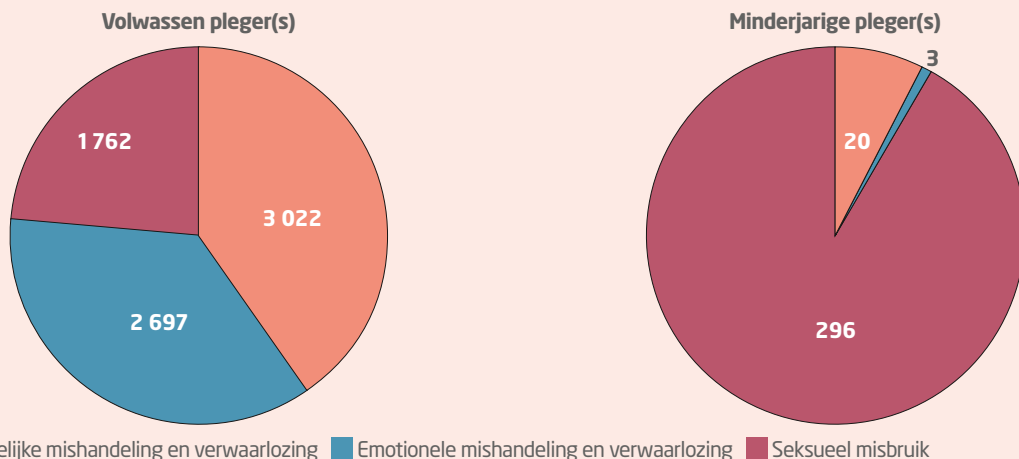
6.36 Kinderen gemeld voor een concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing: gemelde problematiek (vervolg)

Meldingen grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen	2010		2011		Evolutie 2010-2011
	Aantal	%	Aantal	%	In %
Grensoverschrijdend gedrag door minderjarige, onbepaalde problematiek	48	0,7	32	0,4	-33,3
Lichamelijke mishandeling	14	0,2	20	0,3	+42,9
Emotionele mishandeling	2	0,0	3	0,0	+50,0
Seksueel misbruik - incest	109	1,6	110	1,4	+0,9
Seksueel misbruik - extrafamiliaal	161	2,3	186	2,4	+15,5
Totaal grensoverschrijdend gedrag door minderjarige	334	4,8	351	4,5	+5,1
Totaal	6 999	100,0	7 814	100,0	+11,6

6.36 Kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling voor een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing naargelang van de belangrijkste gemelde problematiek

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.37 Meldingen van een concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing: gemelde problematiek

6.37 Kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling voor een (vermoeden van een) concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing naargelang van de belangrijkste gemelde problematiek - 2011

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

39,4% van *alle* meldingen was afkomstig uit de primaire omgeving van het kind. Het ging daarbij om meldingen door de moederfiguur (34,7% binnen deze groep van meldingen), door de vaderfiguur (15,5%), door de vader- en moederfiguur samen (0,3%), door andere gezins- of familieleden (24%), door buren of kennissen (20,7%), door andere personen uit de primaire omgeving van het kind (2,9%) of door het slachtoffer zelf (1,3%).

36,3% van alle meldingen kwam van hulpverleners (17,1% uit de gezondheidszorg, 13,4% vanuit welzijnsorganisaties en 5,8% uit de bijzondere jeugdbijstand). Het aandeel meldingen vanuit de preventieve zorg van Kind en Gezin bedraagt 3% van het totale aantal meldingen.

Meldingen door andere professionelen vormen samen 22,7% van het totale aantal meldingen. Het gaat hierbij om meldingen vanuit justitiële instanties

(1,2%), voorschoolse voorzieningen (1,6%) en schoolse voorzieningen en buitenschoolse opvangvoorzieningen (19,9%).

0,7% van de meldingen kwam van een persoon uit de omgeving van de dader. Bij 1% van de meldingen bleef de melder onbekend (zie tabel 6.38).

6.38 Meldende instantie

	Concrete situatie mishandeling of verwaarlozing		Risicosituatie, verwerkingsproblematiek of andere problematiek		Totaal	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Primaire omgeving	40,9	39,3	40,9	40,0	40,9	39,4
Gezondheidszorg	14,9	15,9	20,3	21,2	16,2	17,1
<i>waarvan Kind en Gezin</i>	2,1	2,1	6,2	5,8	3,1	3,0
Welzijnsorganisaties	12,2	13,1	13,2	14,5	12,4	13,4
Bijzondere jeugdbijstand	6,4	5,8	6,1	5,9	6,3	5,8
Justitiële instanties	1,1	1,2	1,4	1,3	1,2	1,2
Opvangvoorziening baby's en peuters	1,5	1,5	1,7	1,8	1,5	1,6
Schoolse en buitenschoolse voorziening	21,6	21,8	14,1	13,3	19,7	19,9
Persoon uit de omgeving van de dader	0,6	0,7	0,8	0,5	0,6	0,7
Onbekend	1,0	0,9	1,5	1,5	1,1	1,0
Totaal	100,0 (N=5007)	100,0 (N=5510)	100,0 (N=1622)	100,0 (N=1653)	100,0 (N=6629)	100,0 (N=7163)

6.38 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling: meldende instantie (percentage) naar aard van melding
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

7. DE EUROPESE CONTEXT

7.1. Leeftijd vrouwen bij bevalling

De gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling ligt volgens de recentst beschikbare cijfers in alle bestudeerde landen boven de 29 jaar. In Spanje, Ierland en Italië (cijfer 2009) ligt de gemiddelde leeftijd boven de 31 jaar (zie tabel 6.39). De leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen, is de laatste jaren nagenoeg constant licht stijgend. Op 10 jaar tijd zien we in Duitsland, Luxemburg, Portugal, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk zelfs een verhoging van de gemiddelde leeftijd met meer dan 1 jaar.

6.39 Leeftijd bij bevalling

	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	29,2	29,6	29,7	29,7	29,7	29,8
België	NB	29,3	29,5	29,6	29,6	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	28,8	29,5	29,9	30,1	30,2	30,4
Frankrijk	29,3	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0
Luxemburg	29,3	29,8	30,2	30,5	30,7	30,8
Nederland	30,3	30,6	30,6	30,7	30,7	30,8
Noordse landen						
Finland	29,6	29,9	30,0	30,1	30,1	30,2
Denemarken	29,2	30,2	30,4	30,4	30,5	30,6
Zweden	29,9	30,5	30,6	30,6	30,7	30,8
Mediterrane landen						
Griekenland	29,6	29,9	30,0	30,1	30,2	30,3
Italië	30,4	30,9	31,1	31,1	31,2	NB
Portugal	28,6	29,3	29,5	29,6	29,7	29,9
Spanje	30,7	30,9	30,8	30,8	31,0	31,2
Andere landen						
Oostenrijk	28,2	29,0	29,4	29,5	29,7	29,8
Verenigd Koninkrijk	28,5	29,1	29,3	29,3	29,3	NB
Ierland	30,4	31,2	31,2	31,2	31,2	31,2

6.39 Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling sinds 2000 in de EU-15-landen
Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE)
Eurostat, website

7.2. Keizersneden

Met 190,2 keizersneden per 1000 levend geboren bevindt Vlaanderen zich in een middenpositie. Vooral in Nederland, maar ook in Finland en Zweden ligt het aandeel keizersneden heel wat lager. In Italië ligt het aandeel keizersneden het hoogst; het bedraagt er 380 per 1000 levend geboren (zie tabel 6.40).

6.40 Keizersneden

	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Vlaanderen ⁽¹⁾	169,7	193,0	197,1	201,5	197,8	190,2
België	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	208,8	267,4	284,0	293,7	302,9	NB
Frankrijk	171,5	NB	NB	NB	NB	NB
Luxemburg	198,0	NB	NB	NB	312,5	NB
Nederland	118,7	135,7	139,2	143,0	NB	NB
Noordse landen						
Finland	157,8	162,8	162,6	164,9	157,5	161,4
Denemarken	150,5	197,3	211,6	207,5	213,5	208,0
Zweden	144,9	167,8	170,8	167,5	NB	NB
Mediterrane landen						
Griekenland	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Italië	333,0	382,4	386,4	385,4	380,6	NB
Portugal	277,3	339,8	349,1	355,7	361,6	NB
Spanje	215,1	250,1	252,9	246,8	249,5	NB
Andere landen						
Oostenrijk	172,0	244,2	271,5	280,0	288,0	288,8
Verenigd Koninkrijk	199,7	222,8	229,7	230,9	231,8	NB
Ierland	214,3	261,9	265,9	267,7	263,6	NB

6.40 Aantal keizersneden per 1000 levend geboren in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

WHO Regional Office for Europe, European Health for all database (website)

(1) Betreft het Vlaamse Gewest en een Nederlandstalige kraamkliniek in Brussel; aantal per 1000 geboren

NB: niet beschikbaar

7.3. Geboortegewicht

Prematuriteit, gedefinieerd als een geboortegewicht lager dan 2500 gram, is erg uiteenlopend in de EU-15-landen. Finland en Zweden scoren zeer goed, met 4,3 kinderen met een laag geboortegewicht per 100 levend geborenen. Met 6,8 per 100 levend geborenen in 2010 scoort Vlaanderen aan de hoge kant. In Griekenland, Portugal, Spanje, Oostenrijk en in het Verenigd Koninkrijk is dit hoger dan 7 (zie tabel 6.41).

6.41 Laag geboortegewicht

	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Vlaanderen ⁽¹⁾	6,8	6,8	6,7	6,9	6,9	6,8
België	7,0	7,0	6,8	NB	NB	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	6,4	6,8	6,9	6,8	6,9	NB
Frankrijk	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Luxemburg	7,5	NB	NB	NB	6,5	NB
Nederland	NB	6,4	6,2	6,6	NB	NB
Noordse landen						
Finland	4,5	4,2	4,9	4,1	4,3	4,3
Denemarken	4,7	4,9	6,7	6,5	6,1	5,3
Zweden	4,4	4,1	4,2	4,3	NB	NB
Mediterrane landen						
Griekenland	8,1	8,8	8,8	8,4	9,6	NB
Italië	NB	7,2	6,6	6,9	NB	NB
Portugal	7,1	7,5	7,8	7,7	8,2	NB
Spanje	6,9	7,6	8,0	8,0	7,8	NB
Andere landen						
Oostenrijk	6,3	6,8	7,2	7,1	7,1	7,0
Verenigd Koninkrijk	7,6	7,8	8,1	7,8	7,8	NB
Ierland	5,6	5,8	6,2	5,2	7,3	5,8

6.41 Aandeel kinderen met een geboortegewicht lager dan 2500 gram per honderd levend geborenen in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

WHO Regional Office for Europe, European Health for all database (website)

(1) Betreft het Vlaamse Gewest en een Nederlandstalige kraamkliniek in Brussel

NB: niet beschikbaar

7.4. Levensverwachting bij de geboorte

Met een levensverwachting bij de geboorte in 2009 van 78,3 jaar voor de mannen en 83,2 jaar voor de vrouwen behoort het Vlaamse Gewest tot de middenmoot. In Nederland, in Zweden, in Italië en in Spanje ligt de levensverwachting hoger voor de mannen; in Italië, in Spanje en vooral in Frankrijk ligt de levensverwachting hoger voor de vrouwen (zie tabel 6.42).

6.42 Levensverwachting bij geboorte

Mannen	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	75,7	77,4	78,1	78,3	NB
België	74,6	76,2	76,9	77,3	77,6
Aangrenzende landen					
Duitsland	75,1	76,7	77,6	77,8	78,0
Frankrijk	75,3	76,7	77,8	78,0	78,3
Luxemburg	74,6	76,7	78,1	78,1	77,9
Nederland	75,6	77,3	78,4	78,7	78,9
Noordse landen					
Finland	74,2	75,6	76,5	76,6	76,9
Denemarken	74,5	76,0	76,5	76,9	77,2
Zweden	77,4	78,5	79,2	79,4	79,6
Mediterrane landen					
Griekenland	75,5	76,8	77,7	77,8	78,4
Italië	76,9	78,0	79,1	79,4	NB
Portugal	73,2	74,9	76,2	76,5	76,7
Spanje	75,8	77,0	78,2	78,7	79,1
Andere landen					
Oostenrijk	75,2	76,7	77,8	77,6	77,9
Verenigd Koninkrijk	75,5	77,1	77,8	78,3	78,6
Ierland	74,0	77,3	77,5	77,4	78,7

Vervolg op pagina 187

6.42 Levensverwachting bij geboorte (vervolg)

Vrouwen	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	81,5	82,5	83,1	83,2	NB
België	81,0	81,9	82,7	82,8	83,0
Aangrenzende landen					
Duitsland	81,2	82,0	82,7	82,8	83,0
Frankrijk	83,0	83,8	84,8	85,0	85,3
Luxemburg	81,3	82,4	83,1	83,3	83,5
Nederland	80,7	81,7	82,4	82,9	83,0
Noordse landen					
Finland	81,2	82,5	83,3	83,5	83,5
Denemarken	79,2	80,5	81,0	81,1	81,4
Zweden	82,0	82,9	83,3	83,5	83,6
Mediterrane landen					
Griekenland	80,6	81,6	82,4	82,7	82,8
Italië	82,8	83,6	84,5	84,6	NB
Portugal	80,2	81,3	82,4	82,6	82,8
Spanje	83,0	83,7	84,5	84,9	85,3
Andere landen					
Oostenrijk	81,2	82,2	83,3	83,2	83,5
Verenigd Koninkrijk	80,3	81,3	81,9	78,3	82,6
Ierland	79,2	81,8	82,3	82,5	83,2

6.42 Levensverwachting van mannen en vrouwen bij de geboorte in de EU-15-landen sinds 2000
 Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid
 Eurostat, website

7.5. Aangeboren afwijkingen

De Eurocatregistratie van aangeboren afwijkingen tot 1 jaar loopt in een aantal landen. Momenteel zijn de gegevens voor 2009 beschikbaar. In tabel 6.43 worden de gegevens voor 2009 van het register in Antwerpen vergeleken met de gegevens van de Eurocatregisters die 'full member' zijn van Eurocat. Het betreft 32 registers uit 17 landen.

In totaal werden in het register in Antwerpen iets minder aangeboren afwijkingen geregistreerd dan gemiddeld in de Eurocatregisters. In vergelijking met het Eurocat-gemiddelde waren er in Antwerpen in 2009 merkelijk minder hartafwijkingen, chromosomale afwijkingen (o.a. het syndroom van Down) en buikwanddefecten. Afwijkingen aan de ledematen, aan het musculoskeletaal stelsel, en genetische syndromen en microdeleties werden merkelijk meer geregistreerd in Antwerpen dan gemiddeld in het Eurocatregister.

6.43 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar

	Antwerpen	Eurocat-gemiddelde ⁽¹⁾
Zenuwstelsel	19,71	25,22
<i>waarvan neuralebuisdefecten</i>	9,13	10,14
<i>hydrocefalie</i>	3,36	5,90
Oog	2,88	4,01
Oor, gezicht, nek	1,44	2,01
Hart	49,03	74,80
<i>waarvan ernstige coronaire hartziekte</i>	12,02	20,41
<i>ventrikelseptumdefect</i>	20,67	31,47
<i>atriumseptumdefect</i>	8,17	20,79
Respiratoir stelsel	3,36	6,39
Orofaciale clefts	16,82	13,90
<i>waarvan gespleten lip met of zonder</i>	10,57	8,26
<i>verhemelte gespleten verhemelte</i>	6,25	5,64
Spijverteringsstelsel	16,34	17,96
Buikwanddefecten	3,36	6,70
Urinair stelsel	12,98	33,26
Genitaal stelsel	16,34	21,24
<i>waarvan hypospadie</i>	12,98	17,49

Vervolg op pagina 189

6.43 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar (vervolg)

	Antwerpen	Eurocat-gemiddelde ⁽¹⁾
Ledematen	42,78	40,56
<i>waarvan klompvoet</i>	13,46	10,09
<i>heupluxatie en/of dysplasie</i>	4,33	7,64
<i>Polydactylie</i>	17,78	9,83
<i>Syndactylie</i>	2,4	5,36
Metabool ⁽²⁾	9,13	NB
Chromosomale afwijkingen	25,47	38,24
<i>waarvan syndroom van Down (trisomie 21)</i>	12,98	22,25
Teratogene syndromen met afwijkingen	0,96	1,52
Genetische syndromen en microdeleties	4,81	4,46
Andere afwijkingen	14,41	NB
Totaal kinderen met een of meerdere aangeboren afwijkingen	192,74	248,9

6.43 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de Eurocatregisters per 10 000 geboorten in 2009
 Bronnen: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen
 Eurocat, website

(1) Alleen de registers die volledig deelnemen aan de registratie

(2) Metabole stoornissen worden alleen in het Eurocatregister van Antwerpen geregistreerd

NB: Niet beschikbaar

7.6. Sterfte

Met een *perinataal-sterftecijfer* van 6,3 per 1000 geborenen in 2008 behoort het Vlaamse Gewest tot de landen met een slechte score. Alleen Frankrijk (cijfer 2000) en het Verenigd Koninkrijk kennen een hogere perinatale sterfte (zie tabel 6.44).

6.44 Perinatale sterfte

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	6,1	5,4	6,3	NB	NB
België	NB	6,0	4,0	NB	NB
Aangrenzende landen					
Duitsland	6,1	5,6	5,3	5,3	5,4
Frankrijk	6,6	NB	NB	NB	NB
Luxemburg	6,8	5,0	4,8	4,5	5,4
Nederland	9,1	5,5	6,3	NB	NB
Noordse landen					
Finland	3,7	3,0	2,9	2,8	2,5
Denemarken	4,8	3,3	2,8	2,2	2,1
Zweden	4,7	3,3	3,4	NB	NB
Mediterrane landen					
Griekenland	7,9	5,7	4,4	5,5	NB
Italië	5,7	4,6	4,5	NB	NB
Portugal	5,1	4,2	4,7	NB	NB
Spanje	5,5	4,9	4,4	4,5	NB
Andere landen					
Oostenrijk	3,9	3,4	3,0	3,0	3,0
Verenigd Koninkrijk	8,2	8,0	7,5	7,6	NB
Ierland	6,2	5,1	4,7	5,2	NB

6.44 Perinataal sterftecijfer (dodgeboorte en sterfte tijdens de eerste 7 dagen) per 1000 geborenen in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: *Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid*
WHO, Regional Office for Europe, European Health for all database (website)
 NB: niet beschikbaar

In de meeste EU-15-landen ligt de *zuigelingensterfte* lager dan 4 per 1000 levend geboren. Alleen in het Verenigd Koninkrijk ligt het hoger. Het Vlaamse Gewest heeft samen met Oostenrijk de tweede hoogste zuigelingensterfte. Zweden en Finland kennen de laagste sterfte onder de leeftijd van 1 jaar (zie tabel 6.45).

6.45 Zuigelingensterfte

	2000	2005	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	4,7	3,9	3,9	NB	NB
België	4,8	3,7	3,7	3,4	3,5 ⁽¹⁾
Aangrenzende landen					
Duitsland	4,4	3,9	3,5	3,5	3,4 ⁽¹⁾
Frankrijk	4,5	3,8	3,8	3,9	3,6
Luxemburg	5,1	2,6	1,8	2,5	3,4
Nederland	5,1	4,9	3,8	3,8	3,8
Noordse landen					
Finland	3,8	3,0	2,6	2,6	2,3
Denemarken	5,3	4,4	4,0	3,1	3,4
Zweden	3,4	2,4	2,5	2,5	2,5
Mediterrane landen					
Griekenland	5,9	3,8	2,7	3,1	3,8
Italië	4,3	3,8	3,3	3,7	3,4
Portugal	5,5	3,5	3,3	3,6	2,5 ⁽¹⁾
Spanje	4,4	3,8	3,3	3,4	3,2 ⁽¹⁾
Andere landen					
Oostenrijk	4,8	4,2	3,7	3,8	3,9
Verenigd Koninkrijk	5,6	5,1	4,6	4,5	4,3
Ierland	6,2	4,0	3,9	3,2	3,8

6.45 Zuigelingensterfte: aantal sterfgevallen van kinderen jonger dan 1 jaar per 1000 levend geboren in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: *Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid Eurostat (website)*

(1) Voorlopige cijfers

NB: Niet Beschikbaar

De sterfte bij de kinderen van 0 tot 15 jaar vertoont in de EU-15 een dalende trend. Met 40,2 sterfgevallen per 100 000 levend geboren behoorde het Vlaamse Gewest tot

de EU-15-landen met een hoge sterfte bij kinderen van 0 tot 15 jaar (zie tabel 6.46).

6.46 Sterfgevallen kinderen van 0 tot 15 jaar

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	NB	40,2	38,3	41,8	40,2	NB	NB
België	NB	44,4	43,2	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen							
Duitsland	46,6	41,4	39,2	40,1	37,3	36,8	36,0
Frankrijk	49,2	38,6	39,6	37,8	37,8	NB	NB
Luxemburg	35,1	28,2	26,2	24,4	25,3	28,3	NB
Nederland	54,3	49,5	45,2	41,1	39,2	39,4	38,3
Noordse landen							
Finland	39,6	37,8	32,0	32,4	31,6	28,4	27,0
Denemarken	49,4	42,7	35,9	NB	NB	NB	NB
Zweden	36,0	30,5	31,8	28,5	27,7	30,7	28,0
Mediterrane landen							
Griekenland	53,4	44,4	38,7	38,6	31,7	36,4	NB
Italië	47,7	NB	38,1	37,2	36,5	NB	NB
Portugal	71,1	NB	NB	39,7	39,4	40,1	NB
Spanje	50,7	42,5	40,3	39,6	38,3	35,5	NB
Andere landen							
Oostenrijk	50,6	44,1	39,3	37,4	38,0	40,7	40,0
Verenigd Koninkrijk	NB	51,2	51,3	49,9	47,5	46,0	NB
Ierland	61,3	41,9	39,7	39,5	42,0	36,8	NB

6.46 Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar per 100 000 kinderen in de EU-15-landen sinds 2000 (standard death rate (SDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

WHO/Europe, European mortality database (MDB), website

NB: niet beschikbaar

7.7. Wiegendood

Nederland, Griekenland, Italië en Portugal kennen zeer weinig gevallen van wiegendood. Het Vlaamse Gewest hoort tot de middengroep. Oostenrijk scoort het slechtst (zie tabel 6.47).

6.47 Wiegendood

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	69,5	32,9	45,7	33,5	26,3	28,8	NB
België	NB	38,4	48,3	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen							
Duitsland	64,7	43,1	39,0	34,0	32,0	30,0	26,2
Frankrijk	46,3	32,2	33,1	27,2	31,2	NB	NB
Luxemburg	35,7	37,1	18,4	36,4	54,2	35,6	NB
Nederland	12,2	10,5	5,9	7,7	9,9	10,3	9,2
Noordse landen							
Finland	31,6	33,0	20,6	15,3	20,3	25,0	29,6
Denemarken	24,2	17,1	15,5	NB	NB	NB	NB
Zweden	27,9	22,7	23,1	12,2	13,8	13,5	21,1
Mediterrane landen							
Griekenland	10,8	7,5	9,1	4,5	9,6	7,6	NB
Italië	6,2	NB	4,2	4,1	5,1	NB	NB
Portugal	6,3	NB	NB	2,9	1,0	NB	NB
Spanje	19,2	20,4	16,2	12,6	15,2	14,5	NB
Andere landen							
Oostenrijk	49,8	38,0	32,1	28,6	28,7	24,9	31,2
Verenigd Koninkrijk	NB	26,7	27,5	28,7	27,3	27,0	NB
Ierland	93,2	39,3	40,9	35,1	29,2	29,9	NB

6.47 Aantal gevallen van wiegendood onder de leeftijd van 1 jaar per 100 000 kinderen jonger dan 1 jaar in de EU-15-landen sinds 2000 (crude death rate (CDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

WHO/Europe, European mortality database (MDB), website

NB: niet beschikbaar

7.8. Sterfgevallen door een ongeval

In tabel 6.48 vergelijken we het aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar als gevolg van een ongeval in het Vlaamse Gewest met de andere EU-15-landen en in tabel 6.54 het

aantal sterfgevallen als gevolg van een verkeersongeval. Met 4,1 sterfgevallen per 100 000 als gevolg van een ongeval en 2,4 als gevolg van een verkeersongeval, behoorde

het Vlaamse Gewest in 2008 (laatste volledige cijfers) tot de EU-15-landen met een hoge score.

6.48 Sterfgevallen door ongeval

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	NB	4,3	3,4	4,7	4,1	3,5⁽¹⁾	NB
België	NB	5,5	4,9	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen							
Duitsland	4,3	3,4	2,9	2,5	2,5	2,6	2,5
Frankrijk	6,3	3,8	3,7	3,7	3,5	NB	NB
Luxemburg	7,1	6,1	2,4	3,7	1,3	7,8	NB
Nederland	4,3	3,1	2,7	2,7	2,3	2,5	2,1
Noordse landen							
Finland	4,5	5,4	2,6	3,4	2,8	1,3	2,5
Denemarken	4,7	3,0	3,2	NB	NB	NB	NB
Zweden	2,4	1,8	2,2	1,7	1,7	2,6	1,2
Mediterrane landen							
Griekenland	5,8	6,1	3,8	4,9	4,2	4,6	NB
Italië	3,7	NB	2,4	2,9	2,6	NB	NB
Portugal	6,1	NB	NB	3,8	3,8	3,5	NB
Spanje	6,4	4,2	3,5	1,7	1,7	2,8	NB
Andere landen							
Oostenrijk	6,5	3,8	3,5	2,7	3,4	3,9	2,2
Verenigd Koninkrijk	NB	2,7	2,8	2,9	2,7	2,4	NB
Ierland	4,2	3,6	2,7	3,6	3,8	3,7	NB

6.48 Aantal sterfgevallen als gevolg van een ongeval bij kinderen van 0 tot 15 jaar per 100 000 kinderen in EU-15-landen sinds 2000 (standard death rate (SDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid
WHO/Europe, European mortality database (MDB), website

(1) Ongevallen bij kinderen van 1 tot 14 jaar

NB: niet beschikbaar

6.48 Verkeersdoden

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlaams Gewest	NB	2,2	1,5	2,0	2,4	1,8⁽¹⁾	NB
België	NB	2,8	1,9	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen							
Duitsland	2,0	1,4	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0
Frankrijk	2,9	1,4	1,2	1,4	1,2	NB	NB
Luxemburg	3,4	3,5	0,0	2,4	0,0	6,5	NB
Nederland	2,0	1,1	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9
Noordse landen							
Finland	2,2	2,7	1,1	2,0	1,0	0,6	1,0
Denemarken	2,5	1,6	1,2	NB	NB	NB	NB
Zweden	1,2	0,5	1,5	0,6	0,5	1,0	0,7
Mediterrane landen							
Griekenland	3,0	4,3	2,0	3,0	2,4	2,6	NB
Italië	2,0	NB	1,4	1,5	1,2	NB	NB
Portugal	3,0	NB	NB	2,4	2,1	1,9	NB
Spanje	3,5	2,0	1,6	1,8	1,7	1,1	NB
Andere landen							
Oostenrijk	1,7	1,7	1,7	1,2	1,0	1,4	0,8
Verenigd Koninkrijk	NB	1,2	1,4	1,3	1,0	0,8	NB
Ierland	2,6	1,3	1,2	1,9	2,3	2,5	NB

6.49 Aantal verkeersdoden per 100 000 kinderen van 0 tot 15 jaar in de EU-15-landen sinds 2000 (standard death rate (SDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid

WHO/Europe, European mortality database (MDB), website

(1) Ongevallen bij kinderen van 1 tot 14 jaar

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 7

GEZOND EN VEILIG LEVEN?

Kinderen beschermen tegen bepaalde aandoeningen en ziekten en hen vrijwaren van ongezonde leefomstandigheden is een belangrijk onderdeel van het gezondheidsbeleid. In dit hoofdstuk presenteren we een aantal gegevens over gedrag van volwassenen en over de woonomgeving waarin kinderen opgroeien die een impact (kunnen) hebben op de gezondheid en de ontwikkeling van kinderen. Interessant is dat we op basis van steekproefonderzoek kunnen nagaan hoe goed diverse aanbevelingen en richtlijnen omtrent gezond leven worden nageleefd in Vlaamse gezinnen.

We bekijken vooreerst de inname van foliumzuur en het rookgedrag van zwangere vrouwen en hun omgeving, 2 zaken die de gezondheid van nog ongeboren kinderen kunnen beïnvloeden. We steunen hiervoor op de onderzoeksresultaten van het JOnG!-onderzoek dat gevoerd wordt door het Steunpunt Welzijn, Gezondheid en Gezin.

Daarna belichten we gegevens die door Kind en Gezin geregistreerd worden over de voeding van baby's. We bekijken het aandeel kinderen dat borstvoeding krijgt

op dag 6 en we gaan ook na of er zich qua startvoeding verschillen voordoen naargelang kenmerken van de kinderen of naargelang kenmerken van de moeder of het gezin. Op basis van het JOnG!-onderzoek krijgen we ook zicht op de precieze duurtijd van borstvoeding en geven we informatie over (verkeerde) voedingspatronen in gezinnen met jonge kinderen.

Vervolgens schetsen we de resultaten van onderzoek gevoerd naar de vaccinatiegraad bij kinderen en presenteren we cijfers uit de gezondheidsenquête over rugligging en geneesmiddelengebruik. De gegevens over geneesmiddelengebruik vullen we aan met meer recente gegevens uit het JOnG!-onderzoek over het gebruik van geneesmiddelen bij kinderen van 1 jaar.

We bekijken ten slotte nog een aantal aspecten van de woonsituatie van jonge kinderen en presenteren een aantal buitenlandse cijfers over vaccinatie en kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

1. VERMINDEREN VAN RISICO OP NEURALEBUISDEFECTEN (OPEN RUGGETJE)

Prevalentie correcte inname foliumzuursupplement bedraagt 36%

Foliumzuur is belangrijk voor de preventie van neuralebuisdefecten (open ruggetje) bij de foetus. Een tekort aan foliumzuur wordt ook in verband gebracht met een lager geboortegewicht. De Hoge Gezondheidsraad beveelt tijdens de zwangerschap een dagelijkse inname van 400 µg (microgram) aan (voor een niet-zwangere volwassen vrouw is dit 200 µg). Deze hoeveelheid kan moeilijk bereikt worden met een gewone gevarieerde voedselinname. Om die reden is er de aanbeveling om een supplement van 400 µg per dag in te nemen en dit al van voor de conceptie, tot minimaal 12 weken na de conceptie. Wanneer er een voorgeschiedenis is van neuralebuisdefecten, wordt een supplement van 4 mg/dag aanbevolen.

In het onderzoeksprogramma JOnGI van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werd kort na de bevalling (cohorte 0 jaar, geboortes mei 2008 - april 2009) aan de moeders

van 2106 pasgeborenen (verspreid over 1 Brusselse en 8 Vlaamse regio's) gevraagd of zij foliumzuur hadden ingenomen, en zo ja, wanneer hiermee werd gestart en gestopt.

Op de vraag naar het gebruik van foliumzuur vóór of tijdens de zwangerschap antwoordden 1774 moeders of 86,4% positief (95% betrouwbaarheidsinterval 84,8 - 87,8%), en 279, of 13,6%, negatief (95% betrouwbaarheidsinterval 12,1 - 15,2%). 53 moeders wisten het niet of hebben deze vraag niet beantwoord. Op 1632 vragenlijsten werd ook de

periode (vermelding van start en stopzetting van inname) ingevuld waarin het supplement werd genomen. Op basis van die antwoorden kunnen we nagaan hoe goed de richtlijn gevolgd wordt om foliumzuursupplement in te nemen van voor de conceptie tot minstens 12 weken erna.

Indien we de richtlijn van de Hoge Gezondheidsraad strikt toepassen dan zien we dat de prevalentie van *correcte inname* 36,3% bedraagt (zie tabel 7.1). 7,2% start voor de conceptie, maar stopt voor het eind van het eerste trimester. 4,4% start na de conceptie,

7.1 Inname van een foliumzuursupplement

Niet ingenomen	13,6
Wel ingenomen	86,4
<i>waarvan correcte inname</i>	36,3
<i>foutieve inname</i>	50,1
<i>waarvan start in eerste 3 maanden na conceptie, correct gestopt</i>	36,4
<i>start voor conceptie, te vroeg gestopt</i>	7,2
<i>start in eerste 3 maanden na conceptie, te vroeg gestopt</i>	4,4
<i>start na eerste trimester</i>	2,1
Totaal	100,0

7.1 Inname van een foliumzuursupplement (tabletten of multivitaminerepreparaat) naar inname en correctheid van inname ; uitgedrukt in percentage van alle respondenten (N=1811)

Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Feiten en Cijfers, 2010-3

en stopt in het eerste trimester van de zwangerschap. 36,4% start na de conceptie (maar wel tijdens de eerste 3 maanden van de zwangerschap) en neemt het preparaat tot ten minste

in het tweede trimester. 2,1% van de vrouwen startte pas na het eerste trimester van de zwangerschap.

Deze cijfers tonen aan dat het risico op neuralebuisdefecten voor baby's door middel van goede informatie zeker nog verminderd kan worden.

2. EEN ROOKVRIJE OMGEVING VOOR HET JONGE KIND?

Minstens 14% blootgesteld aan rook

De kwalijke gevolgen van actief roken voor de volksgezondheid zijn welbekend. Verschillende onderzoeken hebben ook de risico's van passieve blootstelling aan tabaksrook afdoende aangetoond. Het gaat om een verhoogde kans op longkanker, om irritatie van het slijmvlies van de ogen en van de luchtwegen met hoesten als symptoom, om astma en - zij het minder duidelijk - om een invloed op cardiovasculaire aandoeningen. Voor jonge kinderen komt daar nog een verhoogd risico op wiegendood bij. Het onderzoek JOnG! heeft nu ook specifiek voor Vlaanderen vastgesteld dat blootstelling aan rook tijdens de zwangerschap en

kort daarna een nadelig effect heeft op de perinatale gezondheid. Voor 3 belangrijke perinatale indicatoren - geboortegewicht, geboortelengte en hoofdomtrek - werd een statistisch significante, negatieve impact van blootstelling aan rook tijdens de zwangerschap vastgesteld*. Een rookvrije omgeving is dan ook een belangrijk aandachtspunt in de zorgverlening aan gezinnen.

In het onderzoeksprogramma JOnG! van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (cohorte 0 jaar, kinderen geboren in de periode mei 2008 - april 2009) werd kort na de bevalling gevraagd of de moeder rookte voor de zwangerschap, tijdens de zwangerschap en na de bevalling. Er werd ook gevraagd

of er in huis werd gerookt tijdens de zwangerschap en na de bevalling. 22,7% van de kinderen heeft een moeder die rookte vlak voor de zwangerschap (uitsluitend de 12 maanden voorafgaand aan de bevraging werden in rekening gebracht) (zie tabel 7.2). De prevalentie van roken neemt af met ongeveer 10% tijdens en na de zwangerschap. Op enkele uitzonderingen na (n = 3) behoren moeders die rookten tijdens of na de zwangerschap ook tot de groep moeders die rookten voor de zwangerschap. 10,6% van de vrouwen gaf aan tijdens de zwangerschap blootgesteld geweest te zijn aan de rook van iemand anders, waarvan 4,3% niet zelf rookte. Van de 4,7% vrouwen die

* Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Feiten en Cijfers, 2011-7

na de zwangerschap te maken had met rook van iemand anders, was 2,3% zelf geen roker. Voegt men bij de actief rokende zwangere vrouwen, ook nog de niet zelf rokende zwangere vrouwen die blootgesteld worden aan rook in hun huis, dan komt men tot een blootstellingspercentage tijdens de zwangerschap van 16,6% (12,3% rokende zwangere vrouwen en

4,3% zwangere vrouwen die in huis blootstaan aan rook, maar niet zelf roken)*.

Na de bevalling komt het totale blootstellingspercentage op 14,2%; 11,9% kinderen met een actief rokende moeder en 2,3% kinderen met een moeder die in huis blootstaat aan rook, maar niet zelf rookt.

In tabel 7.2 is ook aangegeven hoeveel

sigaretten per dag werden gerookt. Tijdens de zwangerschap bleek 23,8% van de rokende vrouwen meer dan 10 sigaretten per dag te roken. 17,9% van de vrouwen die passief werden geconfronteerd met roken tijdens hun zwangerschap, werd geconfronteerd met meer dan 20 sigaretten per dag.

7.2 Blootstelling aan rook

	Percentage ⁽¹⁾ (95% betrouwbaarheids- interval)		Aantal sigaretten per dag ⁽²⁾				
			<1	1-5	6-10	11-20	>20
Actief roken							
Vóór de zwangerschap	22,7	(21,0 - 24,6)	12,7	23,5	25,7	27,4	10,7
Tijdens de zwangerschap	12,3	(10,9 - 13,8)	14,1	35,5	26,6	21,4	2,4
Na de zwangerschap	11,9	(10,6 - 13,4)	11,2	22,9	33,8	25,8	6,2
Passief roken ⁽³⁾							
Tijdens de zwangerschap	10,6	(9,3 - 12,0)	8,7	24,0	25,5	24,0	17,9
Na de zwangerschap	4,7	(3,8 - 5,7)	13,3	27,8	23,3	20,0	15,6

7.2 Percentage kinderen waarvan de moeder actief of passief rookt voor, tijdens en na de zwangerschap - kinderen geboren in de periode mei 2008 - april 2009
Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Feiten en cijfers, 2011 - 7

(1) Percentage berekend op alle kinderen waarvoor deze vraag met ja of nee werd beantwoord

(2) Percentage van het aantal kinderen waarvan de moeder respectievelijk actief of passief blootgesteld werd aan rook

(3) Dit is een ondergrens, omdat er geen informatie is over passief roken buitenshuis

* Dit is een ondergrens, omdat er geen informatie is over passief roken buitenshuis

3. DE VOEDING VAN HET JONGE KIND

3.1. Voeding op dag 6

Borstvoeding als startvoeding neemt af; allochtone baby's veel meer borstgevoed

Borstvoeding is de natuurlijkste en de gezondste voeding. De voordelen voor de gezondheid van de baby en de moeder zijn overduidelijk. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft dan kunstvoeding en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langdurigere bescherming tegen ziekten zoals luchtweginfecties, diarree, oorontsteking en draagt ze bij tot het voorkómen van koemelk-eiwitalergie.

Kind en Gezin hanteert een definitie van borstvoeding die is afgestemd op de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO). Borstvoeding betekent uitsluitend moedermelk geven. Wanneer kleine hoeveelheden water, orale rehydratie, geneesmiddelen en vitamines en/of mineralen supplementen gegeven worden, dan wordt dit nog als uitsluitend borstvoeding beschouwd, ook wanneer er door onvoorzien omstandigheden en eenmalig kunstvoeding wordt gegeven. Wanneer

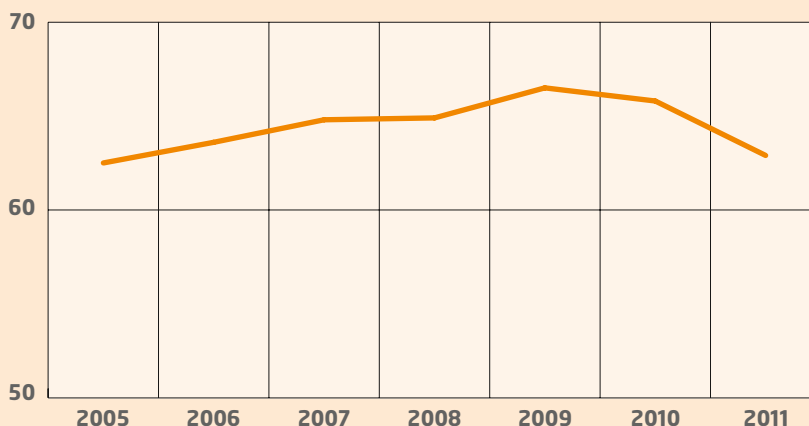
een kind naast moedermelk evenwel systematisch kunstvoeding of andere voedingsmiddelen worden gegeven krijgt, dan is er geen sprake meer van uitsluitend borstvoeding. De startvoeding is de voeding op dag 6 zoals geregistreerd door de verpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin.

In 2011 kreeg in Vlaanderen 62,9% van de pasgeboren kinderen van wie de voeding op dag 6 geregistreerd werd als *startvoeding* uitsluitend borstvoeding. Tegenover 2010 is dit een afname met 2,9 procentpunten (zie grafiek 7.3).

Het percentage kinderen met gemengde voeding (7,8%) of kunstvoeding (29,3%) als startvoeding nam toe met respectievelijk 2 en 1,6 procentpunten. De daling van het percentage borstgevoede kinderen kan wellicht gedeeltelijk verklaard worden door problemen bij de overschakeling naar het nieuwe elektronische registratiesysteem van Kind en Gezin waardoor het aantal niet ingevulde waarden voor dit kenmerk toenam.

Naargelang de *provincie* verschilt het percentage kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt. In Vlaams-Brabant

7.3 Evolutie borstvoeding als startvoeding

7.3 Evolutie van het percentage kinderen dat op dag 6 als startvoeding uitsluitend borstvoeding krijgt sinds 2005
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

ligt het percentage het hoogst: 66,3% van de kinderen krijgt er uitsluitend borstvoeding als startvoeding. In West-Vlaanderen ligt het percentage het laagst en bedraagt het 57,2%. In Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg krijgen respectievelijk 64%, 63,4% en 62,8% van de pasgeborene kinderen uitsluitend borstvoeding (zie tabel 7.4). Sinds 2009 is er in alle provincies een afname van het percentage kinderen dat als startvoeding uitsluitend borstvoeding krijgt.

Het percentage kinderen dat uitsluitend borstvoeding als startvoeding krijgt, lag de voorgaande jaren ongeveer 2 procentpunten hoger bij *eerstgeborenen* dan bij volgende borelingen in dat gezin. In 2011 blijkt het verschil naar pariteit veel kleiner geworden te zijn. Het aantal eerstgeborenen dat borstvoeding krijgt, bedraagt 62,9%. Bij de volgende kinderen is dit 62,7% (zie tabel 7.5). Het verschil van 0,2 procentpunten is niet significant.

Bij *prematuur geboren kinderen* ligt het percentage dat borstvoeding krijgt lager: slechts 51,4% krijgt als startvoeding borstvoeding. Van de à terme geboren kinderen krijgt 63,6% borstvoeding (zie tabel 7.6).

7.4 Borstvoeding naar provincie

	2009	2010	2011
Antwerpen	67,2	67,3	63,4
Vlaams-Brabant	70,1	68,6	66,3
West-Vlaanderen	60,1	59,5	57,2
Oost-Vlaanderen	66,9	66,6	64,0
Limburg	67,4	65,1	62,8
Vlaams Gewest	66,5	65,8	62,9

7.4 Percentage kinderen dat op dag 6 als startvoeding uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

7.5 Borstvoeding naar geboorterang

	2009	2010	2011
Eerstgeborenen	67,5	66,7	62,9
Volgende borelingen	65,5	64,9	62,7
Alle kinderen	66,5	65,8	62,9

7.5 Percentage kinderen dat op dag 6 als startvoeding borstvoeding krijgt, volgens geboorterang - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

7.6 Borstvoeding en prematuriteit

	2009	2010	2011
Prematuur	57,7	56,2	51,4
Niet prematuur	67,1	66,4	63,6
Alle kinderen	66,5	65,8	62,9

7.6 Percentage kinderen dat op dag 6 als startvoeding borstvoeding krijgt naargelang het kind prematuur geboren is of niet - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

Uit tabel 7.7 blijkt verder dat kinderen uit een niet-Belgisch gezin frequenter borstvoeding als startvoeding krijgen dan kinderen uit een Belgisch gezin, en dit zowel in kansarme als in niet-kansarme gezinnen. Het percentage borstgevoede, kansarme kinderen met een allochtone moeder ligt zelfs 10,3 procentpunten hoger dan het aandeel borstgevoede, niet-kansarme kinderen van een Belgische moeder. Bij kinderen met een moeder die geboren is in België doet er zich wel een groot verschil voor naargelang het gezin al of niet kansarm is. Kinderen in een Belgisch *kansarm gezin* krijgen veel minder borstvoeding dan andere kinderen (37,6%).

In tabel 7.8 tonen we de verschillen naargelang de *leeftijd van de moeder*. Kinderen met een moeder tussen 25 en 35 jaar krijgen het meest borstvoeding als startvoeding. Van de kinderen met een tienermoeder krijgt 49% borstvoeding als startvoeding. In alle leeftijdsgroepen was er een afname van 2009 naar 2011.

7.7 Borstvoeding en kansengroepen

	2009	2010	2011
Kinderen in een Belgisch niet-kansarm gezin	63,9	63,6	60,7
Kinderen in een Belgisch kansarm gezin	38,6	38,7	37,6
Kinderen in een niet-Belgisch niet-kansarm gezin	79,0	77,7	74,3
Kinderen in een niet-Belgisch kansarm gezin	78,9	75,6	71,0
Alle kinderen	66,5	65,8	62,9

7.7 Percentage kinderen dat op dag 6 als startvoeding borstvoeding krijgt volgens kansengroepen - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

7.8 Borstvoeding en leeftijd van de moeder

	2009	2010	2011
Onder de 20 jaar	51,8	52,1	49,0
20 - 25 jaar	61,8	61,3	57,3
25 - 30 jaar	68,1	67,0	64,4
30 - 35 jaar	67,9	67,3	64,6
35 - 40 jaar	65,1	64,7	61,3
40 jaar en ouder	64,4	63,9	59,0
Alle kinderen	66,7	65,8	62,9

7.8 Percentage kinderen dat op dag 6 als startvoeding borstvoeding krijgt naar leeftijd van de moeder - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

3.2. Duur van de borstvoeding

Omdat borstvoeding zoveel voordelen voor de gezondheid en ontwikkeling van het kind heeft, adviseert de Wereldgezondheidsorganisatie niet alleen om kinderen tot de leeftijd van 6 maanden uitsluitend borstvoeding te geven, maar ook om borstvoeding tot de leeftijd van 2 jaar als melkvoeding door te geven.

Op basis van de bevraging van ouders met een kind van 12 maanden leidden de onderzoekers van het JOnGI-programma de precieze duurtijd van de borstvoeding af bij 1226 kinderen.

Tabel 7.9 geeft aan dat 1 op de 3 kinderen niet startte met uitsluitend borstvoedingen en dat 18,4% van de vrouwen voor het eind van het eerste trimester stopte met uitsluitend borstvoeding geven. 38,3% stopte in het tweede trimester met uitsluitend borstvoeding geven. Naargelang het kind ouder wordt, neemt het percentage dat uitsluitend borstvoeding kreeg verder af. In totaal krijgt 11,8% van de kinderen langer dan 6 maanden uitsluitend borstvoeding. De aanbeveling van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) wordt dus maar bij 1 op de 10 kinderen gevolgd. Uit andere cijfers blijkt dat 1 op de 10 kinderen op de leeftijd van

(ongeveer) 1 jaar nog borstvoeding kreeg in combinatie met andere voeding. Ook de tweede aanbeveling van de WGO wordt dus niet goed opgevolgd.

7.9 Duurtijd uitsluitend borstvoeding

Stopleeftijd	Exclusief borstvoeding		
	Aantal	%	Som van de %
Niet gestart	387	31,6	31,6
0 tot 1 maand	55	4,5	18,4
1 tot 2 maand	60	4,9	
2 tot 3 maand	110	9,0	
3 tot 4 maand	191	15,6	38,3
4 tot 5 maand	199	16,2	
5 tot 6 maand	80	6,5	
6 tot 7 maand	111	9,1	10,7
7 tot 8 maand	13	1,1	
8 tot 9 maand	6	0,5	
9 tot 10 maand	5	0,4	0,9
10 tot 11 maand	4	0,3	
11 tot 12 maand	2	0,2	
Nog niet gestopt	3	0,2	0,2

7.9 Percentage kinderen per leeftijd stopzetting - Vlaams Gewest (N=1226)
Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Sociaal-demografisch profiel, gezondheid en voedingspatroon tijdens het eerste levensjaar van de Vlaamse geboortecohorte JOnGI, 2012

3.3. Voeding op 12 maanden

Aan ouders met een kind van ongeveer 12 maanden werd in het JOnGI-onderzoek gevraagd hoe vaak het kind de voorbije week verschillende soorten *melkvoeding* had gedronken. Ouders konden kiezen tussen 6 antwoordmogelijkheden (Nooit, minder dan 1 keer per dag, 1 keer per dag, 2 à 3 keer per dag, meer dan 3 keer per dag of weet niet). Tabel 7.10 geeft de frequentie van inname van verschillende melkvoedingen weer. Deze cijfers maken het mogelijk om na te gaan hoe goed de Vlaamse aanbevelingen voor borstvoeding en kunstvoeding van kinderen tussen 12 en 18 maanden worden nageleefd. Deze aanbevelingen stellen onder meer dat magere melk altijd ongeschikt is voor jonge kinderen, dat gewone sojadranken niet aangepast zijn aan de behoeften van kinderen jonger dan 2 jaar, dat startvoeding als kunstvoeding aangewezen is tot 4 à 6 maanden, dat andere soorten

melk (geitenmelk, paardenmelk, karnemelk, ...) geen volwaardige vervanging zijn voor koemelk en dat groeimelk overbodig is bij een gevarieerde en evenwichtige voeding.

De cijfers uit tabel 7.10 geven vooreerst aan dat 8,4% van de kinderen op de leeftijd van ongeveer 12 maanden nog meermaals per dag moedermelk krijgt. De meerderheid van de kinderen krijgt nog dagelijks opvolgmelk. 29% van de kinderen is overgeschakeld op groeimelk, 22% gebruikt meermaals per dag volle melk.

Enkele cijfers illustreren dat de aanbevelingen niet door iedereen worden toegepast. Niet alleen blijkt dat 2,8% van de kinderen frequent sojadranken gebruikt, maar ook dat 3,4% van de kinderen toch regelmatig halfvolle of magere melk drinkt en dat 2,5% van de kinderen meer dan 1 keer per dag andere soorten

melk gebruikt. Bij 1 op de 5 kinderen wordt de melk minstens 1 maal per dag ingedikt met extra meel, een koekje of een ander indikkingsmiddel.

In een andere vraag werd gepeild naar de frequente inname van diverse *andere voedingsmiddelen* door kinderen van ongeveer 12 maanden. Een ruime meerderheid van de kinderen krijgt meermaals per dag fruit of fruitpap (80,3%) en groenten of groentepap (91,7%). Anderzijds blijkt ook dat 3,3% niet elke dag fruitpap krijgt en dat 8,2% van de kinderen meerdere dagen per week gezoete dranken drinkt (zoals fristi, chocolademelk, water met siroop, ...).

7.10 Frequentie van inname van melkvoedingen

	Nooit tot < 1 keer/dag	1 à 3 keer/dag	> 3 keer/dag
	%	%	%
Borstvoeding (al dan niet afgekolfd)	91,7	4,6	3,8
Zuigelingenmelk type opvolgmelk	37,0	60,9	2,0
Sojadranken	97,2	2,8	0,0
Groeimelk	71,0	28,0	1,0
Volle melk	78,0	20,8	1,2
Halfvolle of magere melk	96,6	3,0	0,4
Andere soort melk of melkbereiding	97,4	2,2	0,3
Indikkingsmiddel	78,3	21,2	0,6

Tabel 7.10 Frequentie van inname van melkvoedingen per type melkvoeding (N=1226)

Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Sociaal-demografisch profiel, gezondheid en voedingspatroon tijdens het eerste levensjaar van de Vlaamse geboortecohorte JOnG1, 2012

4. VACCINATIEGRAAD

In zeer hoge mate gevaccineerd; de nieuwe rotavaccinatie blijkt snel aanvaard

Een in 2008 uitgevoerde studie* toont aan dat jonge kinderen in het Vlaamse Gewest in zeer hoge mate en correct gevaccineerd zijn tegen de belangrijkste vaccineerbare infectieziekten. De vaccinatiegraad bij jonge kinderen in het Vlaamse Gewest ligt voor alle basisvaccins ruim boven de 95%. Om de circulatie van de ziekten te onderbreken, moeten voldoende personen gevaccineerd worden. De WGO streeft een vaccinatiegraad na van 90%.

Het orale rotavaccin dat sinds november 2006 wordt aanbevolen, is snel aanvaard: in 2008 werd al een vaccinatiegraad van 30% bereikt voor 2 dosissen, hoewel voor de meeste van de bevraagde kinderen de aanbeveling nog niet van kracht was.

In tabel 7.11 is ook de vergelijking met de vorige studie uit 2005 opgenomen. Hieruit blijkt een toename van de vaccinatiegraad voor alle basisvaccins.

De meeste jonge kinderen worden gevaccineerd door Kind en Gezin (84,2%)**. Andere vaccinatoren zijn de

kinderarts (11,3%) of de huisarts (4%). Een zeer beperkt aantal kinderen wordt in het buitenland gevaccineerd of via de ONE (Office de la Naissance et de l'Enfance) (0,5%). De kans op onvolledige vaccinatie is groter bij de laatst geboren kinderen in een gezin en vooral bij kinderen met rangorde 4 of meer en bij kinderen van een jongere moeder of een moeder van niet-Belgische origine. De antivaccin-overtuiging en het ziek zijn van het kind worden door ouders als voornaamste redenen opgegeven voor de onvolledige vaccinatie.

* Hoppenbrouwers K., Van Damme P., Depoorter A-M., Studie van de vaccinatiegraad bij jonge kinderen en adolescenten in Vlaanderen in 2008, februari 2009

** Voor meer informatie over de vaccinaties door Kind en Gezin verwijzen we naar het jaarlijkse vaccinatierapport van Kind en Gezin (www.kindengezin.be/brochures-en-rapporten/Rapporten/gezondheid-en-vaccineren)

7.11 Vaccinatiegraad

	2005				2008			
	Dosis 1	Dosis 2	Dosis 3	Dosis 4	Dosis 1	Dosis 2	Dosis 3	Dosis 4
Polio	99,0	98,6	98,2	93,1	99,7	98,8	98,5	95,3
DTP	98,7	98,2	97,9	92,9	99,3	98,6	98,3	95,2
HIB	98,1	97,6	97,2	92,6	99,1	98,4	98,1	95,2
Hep B ⁽¹⁾	96,9	96,1	92,2	10,1	99,0	98,3	98,0	95,1
Pneumokok 7v ⁽²⁾	NS	NS	NS	NS	97,7	93,8	89,1	32,2
Mazelen-bof-rubella	94,0				96,6			
Meningokok C	94,1				95,6			
Rota ⁽³⁾	NS	NS	NS	NS	33,3	30,4	0,9	

7.11 Vaccinatiegraad bij jonge kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest - kinderen op het moment van de enquête tussen 18 en 24 maanden oud
 Bronnen: Van Damme P, Hoppenbrouwers K, Depoorter A-M., Studie van de vaccinatiegraad bij jonge kinderen en adolescenten in Vlaanderen in 2005, maart 2006
 Hoppenbrouwers K., Van Damme P, Depoorter A-M., Studie van de vaccinatiegraad bij jonge kinderen en adolescenten in Vlaanderen in 2008, februari 2009

(1) Voor hepatitis B werd in de studie van 2005 zowel het 3-dosischema als het 4-dosischema gebruikt in de periode van de studie. Bij de studie van 2008 werd het 1-dosischema, het 2-dosischema en het 3-dosischema gebruikt in de periode van de studie

(2) 7-valent pneumokokkenvaccin; het schema varieerde van 1 tot 4 vaccins naargelang van de startleeftijd

(3) Het rotavaccin is verkrijgbaar in de Belgische apotheken sinds 1 juni 2006 en wordt aanbevolen en gedeeltelijk terugbetaald sinds november 2006. De aanbeveling is dus maar van toepassing voor de kinderen geboren vanaf september 2006

NS: (Nog) niet in schema of in aanbeveling

5. PREVENTIE VAN WIEGENDOOD BIJ BABY'S: RUGLIGGING

Systematisch de baby op de rug te slapen leggen, is een van de preventiemaatregelen* die kunnen bijdragen tot de vermindering van wiegendood (zie ook hoofdstuk 6). In de gezondheidsenquête 2008** werd bij gezinnen met een kind jonger dan 5 jaar bevestigd of zij hun kind tijdens het eerste levensjaar

systematisch op de rug te slapen leggen of hebben gelegd. 44% van de gezinnen bevestigt dit. Sinds de gezondheidsenquête van 1997 is dit aandeel toegenomen van 31% tot 44%. Het resultaat is beter in tweeoudergezinnen dan in eenoudergezinnen: 46,9% tegenover 13,6%.

Van 2004 (voorlaatste enquête) naar 2008 is het percentage tweeoudergezinnen dat de baby systematisch op de rug te slapen legt (of legde) significant gestegen van 31,3% naar 46,9%. Bij eenoudergezinnen is er eerder een daling (niet significant).

* Naast rugligging bevatten de preventiemaatregelen ook maatregelen m.b.t. de temperatuur, het passief roken en de nabijheid en het toezicht

** Bron: Gezondheidsenquêtes België, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

6. GENEESMIDDELENGEBRUIK

Aanzienlijk gebruik van geneesmiddelen

De gezondheidsenquête 2008 verstrekt informatie over het geneesmiddelengebruik. Er werd gepeild naar het geneesmiddelengebruik in de voorbije 24 uur en naar het geneesmiddelengebruik in de voorbije 2 weken*. In het Vlaamse Gewest ligt het gebruik hoog, ook bij jonge kinderen. 15,6% van de kinderen onder de 12 jaar nam in die periode van 24 uur geneesmiddelen. Van 2004 naar 2008 was er in het algemeen een lichte

daling van het gebruik van geneesmiddelen. De daling deed zich echter niet voor elke leeftijdsgroep even sterk voor. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar nam het gebruik eerder licht toe, bij kinderen van 0 tot 3 jaar was er een sterke daling van het percentage kinderen dat geneesmiddelen gebruikte in de voorbije 24 uur. In tabel 7.12 is ook het gebruik van voorgeschreven en niet-voorgeschreven geneesmiddelen in een periode van 2 weken opgenomen. Het gebruik van voorgeschreven geneesmiddelen bij kinderen onder de 12 jaar bedraagt ruim

22%, en is heel licht gestegen tegenover 2004. Het gebruik van niet-voorgeschreven geneesmiddelen bedraagt 21,8% en is vrij fors toegenomen.

Een recent rapport** in het kader van het longitudinaal cohorte-onderzoek JOnG! levert meer recente cijfers over het geneesmiddelengebruik bij kinderen rond de leeftijd van 1 jaar. Het gebruik bleek verrassend hoog te liggen. 53% van de 1226 respondenten gaf aan dat het kind medicatie op voorschrift kreeg in de loop van de voorbije maand.

* De enquêtes werden gespreid over het jaar afgenomen

** Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Sociaal-demografisch profiel, gezondheid en voedingspatroon tijdens het eerste levensjaar van de Vlaamse geboortecohorte JOnG!, 2012

7.12 Geneesmiddelengebruik

	2004	2008
Gebruik geneesmiddelen in de voorbije 24 uur		
Kinderen onder de 3 jaar	23,3	13,8
Kinderen van 3 tot 6 jaar	23,3	23,6
Kinderen van 6 tot 12 jaar	13,4	12,0
Totaal	17,4 (N=409)	15,6 (N=380)
Gebruik voorgeschreven geneesmiddelen in de voorbije 2 weken ⁽¹⁾		
Kinderen onder de 3 jaar	26,2	17,8
Kinderen van 3 tot 6 jaar	19,8	31,7
Kinderen van 6 tot 12 jaar	20,3	19,9
Totaal	21,4 (N=415)	22,4 (N=384)
Gebruik van niet-voorgeschreven geneesmiddelen in de voorbije 2 weken ⁽²⁾		
Kinderen onder de 3 jaar	24,7	18,6
Kinderen van 3 tot 6 jaar	14,9	27,5
Kinderen van 6 tot 12 jaar	11,0	20,5
Totaal	14,5 (N=409)	21,8 (N=382)

7.12 Percentage kinderen dat geneesmiddelen innam in een periode van 24 uur voorafgaand aan de bevraging en in een periode van 2 weken, naar leeftijdsklasse - Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsenquête België, 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

(1) Enkel geneesmiddelen die zijn opgenomen in het Gecommentarieerde Geneesmiddelenrepertorium van het Belgisch Centrum voor Farmacotherapeutische Informatie

(2) Ook homeopathische producten, kruidengeneeskunde, magistrale bereidingen, vitaminen en mineralen

7. GEDRAGSFACTOREN MET INVLOED OP DE MONDGEZONDHEID

Voor de mondgezondheid zijn gedragsfactoren erg belangrijk. We bekijken achtereenvolgens het poetsen van de tanden en het tandartsbezoek.

7.1. Tandens poetsen

Tot de leeftijd van 2 jaar zouden kinderen hun melktanden eenmaal per dag ('s avonds) moeten poetsen. Vanaf de leeftijd van 2 jaar wordt aanbevolen om tweemaal per dag de tanden te poetsen met kindertandpasta. De gezondheidssenquête toont hoe het staat met de opvolging van dit advies bij kinderen vanaf 2 jaar.

47,8% van de kinderen van 2 tot 6 jaar en 65% van de kinderen van 6 tot 12 jaar poetsen tweemaal per dag de tanden. Het poetsen van de tanden is toegenomen van 2004 naar 2008, maar is duidelijk nog voor verbetering vatbaar (zie tabel 7.13).

7.2. Tandartsbezoek

In tabel 7.14 wordt aangegeven of kinderen al bij de tandarts zijn geweest en hoelang dit geleden is. Bij de kinderen van 1 tot 3 jaar is bijna 89% nog niet bij

de tandarts geweest. Bij de kinderen van 3 tot 6 jaar is dit nog steeds 40% en bij de kinderen van 6 tot 12 jaar ging

slechts 6,3% nog nooit naar de tandarts. In vergelijking met de vorige enquête (2004) is de situatie licht verbeterd.

7.13 Tandens poetsen

	2004 (N=349)	2008 (N=313)
Kinderen van 2 tot 6 jaar	35,1	47,8
Kinderen van 6 tot 12 jaar	53,2	65,0
Kinderen van 2 tot 12 jaar	47,3	57,3

7.13 Percentage kinderen dat minstens tweemaal per dag de tanden poetst naar leeftijdsklasse - Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsenquête België 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

7.14 Tandartsbezoek

	1 tot 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar
Percentage dat het voorbije jaar een tandarts raadpleegde			
2004	12,2 (N=62)	37,4 (N=91)	69,4 (N=215)
2008	6,6 (N=69)	48,0 (N=102)	82,1 (N=173)
Percentage dat de voorbije 6 maanden een tandarts raadpleegde			
2004	8,0 (N=62)	30,4 (N=91)	51,6 (N=215)
2008	2,3 (N=69)	34,6 (N=102)	51,7 (N=173)
Percentage dat nooit een tandarts raadpleegde			
2004	86,3 (N=62)	48,7 (N=91)	10,4 (N=215)
2008	88,7 (N=69)	40,0 (N=102)	6,3 (N=173)

7.14 Percentage kinderen dat een tandarts bezocht in het voorbije jaar en in de voorbije 6 maanden en percentage kinderen dat nog nooit een tandarts bezocht naar leeftijdsklasse - Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsenquête België 2004 en 2008, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

8. DE WOONOMSTANDIGHEDEN

De onmiddellijke omgeving is voor jonge kinderen zeer belangrijk. Meer dan voor volwassenen speelt hun dagelijkse leven zich af in de woning en in de onmiddellijke omgeving van de woning. Kinderen hebben behoefte aan een veilige en gezonde plek waar ze kunnen opgroeien.

en geeft een indicatie van de ruimte waarin kinderen opgroeien. Op basis van gegevens van de SILC-enquête stellen wij vast dat jonge kinderen in hoofdzaak in een eengezinswoning wonen (88,4%) (zie tabel 7.15).

Jonge kinderen wonen meestal in een eengezinswoning

Het type woning kan worden beschouwd als een van de indicatoren voor het wooncomfort

7.15 Type woning

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Eengezinswoning - vrijstaand huis	34,1	40,2	44,3	41,2
Eengezinswoning - halfvrijstaand huis of huis in de rij	46,3	45,3	48,5	47,2
Appartement of studio in gebouw met minder dan 10 woonplaatsen	15,1	9,3	4,9	8,1
Appartement of studio in gebouw met 10 of meer woonplaatsen	4,0	4,0	2,2	3,1
Andere	0,5	1,1	0,0	0,4
Totaal	100,0 (N=215)	100,0 (N=271)	100,0 (N=510)	100,0 (N=996)

7.15 Kinderen onder de 12 jaar: type woning waarin kinderen leven - Vlaams Gewest (percentage) - 2010
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

Alhoewel het merendeel van de kinderen in een eengezinswoning leeft, is het met de kwaliteit van die woningen niet altijd even goed gesteld. 33,2% van de jonge kinderen woont in een te donkere woning, een woning met vochtproblemen, een woning zonder basiscomfort (bad of douche, toilet in de woning of warm stromend water) of een woning met een tekort aan ruimte (minder dan 1 kamer per

persoon). Vochtproblemen en te weinig ruimte komen het vaakst voor.

Bij 2,1% van de kinderen is er zelfs sprake van ernstige deprivatie op het vlak van huisvesting. Men spreekt hiervan als de woning overbevolkt is en als er een probleem is met vocht (lekkend dak, vochtige muren of vloer, rottend raam- of houtwerk), of een gebrek aan basiscomfort (bad of douche, toilet in de woning, warm

stromend water) of onvoldoende daglicht in de woning (zie tabel 7.16).

Ruim 16% van de kinderen krijgt te maken met lawaai van de burens of de straat en bijna 9% ondervindt vervuiling of andere hinder veroorzaakt door verkeer of industrie. Vandalisme of criminaliteit in de woonomgeving treft ongeveer 13% van de kinderen (zie tabel 7.17).

7.16 Gebreken woning

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Te donker	6,4	6,3	5,3	5,8
Lekkend dak; vochtige muren of vloer; rottend raam- of houtwerk	20,4	19,8	19,9	20,0
Gebrek aan basiscomfort (bad of douche, toilet in de woning, warm stromend water)	0,8	0,0	0,0	0,2
Te weinig ruimte (minder dan 1 kamer per persoon)	14,1	9,3	16,0	13,8
Percentage met een of meer gebreken aan de woning	37,1 (N=214)	30,0 (N=269)	33,5 (N=509)	33,2 (N=992)
Percentage met ernstige deprivatie op vlak van huisvesting ⁽¹⁾	0,9	1,1	3,1	2,1

7.16 Kinderen onder de 12 jaar: gebreken aan de woning (percentage) - 2010

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

(1) Er is sprake van deprivatie als de woning overbevolkt is en er een probleem is met vocht, of een gebrek aan basiscomfort of onvoldoende daglicht

7.17 Gebreken in de woonomgeving

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Lawaai van de burens of van de straat	16,4	17,3	16,0	16,4
Vervuiling of andere hinder veroorzaakt door verkeer of industrie	6,5	8,3	9,7	8,7
Vandalisme of criminaliteit in de buurt	11,3	12,8	13,9	13,1

7.17 Kinderen onder de 12 jaar: gebreken in de woonomgeving (percentage) - 2010

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2010

9. DE EUROPESE CONTEXT

9.1. Vaccinatiegraad

De vaccinatiegraad voor *polio* en *DTP* is in de meeste EU-15-landen goed en het Vlaamse Gewest staat mee aan de top met 98%. Alleen in Oostenrijk ligt het percentage voor polio 3 en DTP 3 nog onder de 90%. In Denemarken bedraagt de vaccinatiegraad voor DTP 90%.

Voor *mazelen*, *hepatitis B* en *Hib* is de situatie minder goed. In een aantal landen ligt de vaccinatiegraad lager dan de door de WGO vooropgestelde vaccinatiegraad van 90%. In verschillende landen was Hep B 3 in 2010 zelfs niet opgenomen in het vaccinatieschema of beperkt tot risicogroepen (de noordse landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk). België hoort tot de landen met de hoogste vaccinatiegraad. De vaccinatiegraad van het Vlaams Gewest ligt nog iets boven het Belgische cijfer (zie tabel 7.18).

7.18 Vaccinatiegraad

	DTP 3	Polio 3	Mazelen	Hep B 3	Hib 3
Vlaams Gewest ⁽¹⁾	98,3	98,5	96,6	98,0	98,1
België	99	99	94	97	97
Aangrenzende landen					
Duitsland	NB	95	96	90	94
Frankrijk	99	99	90	42	97
Luxemburg	99	99	96	95	99
Nederland	97	96 ⁽³⁾	96	NS/R	97
Noordse landen					
Finland	99 ⁽²⁾	99 ⁽²⁾	99 ⁽²⁾	NS/R	99 ⁽²⁾
Denemarken	90	90	85	NS	90
Zweden	98	98	97	27	98
Mediterrane landen					
Griekenland	99 ⁽²⁾	99 ⁽²⁾	99 ⁽²⁾	95 ⁽²⁾	83 ⁽²⁾
Italië	96 ⁽⁴⁾	97 ⁽⁴⁾	91 ⁽⁴⁾	96 ⁽⁴⁾	95 ⁽⁴⁾
Portugal	98	97	96	97	97
Spanje	97	97	95	97	97
Andere landen					
Oostenrijk	83 ⁽²⁾	83 ⁽²⁾	76 ⁽²⁾	83 ⁽²⁾	83 ⁽²⁾
Verenigd Koninkrijk	96	98	93	NS/R	96
Ierland	94	94	90	94	94

7.18 Percentage kinderen dat een DTP 3-, een polio 3-, een mazelenvaccin, een Hep B 3- of een Hib 3-vaccin heeft gekregen - 2010, tenzij anders vermeld

Bronnen: *European Health for all database, WHO Europe WHO vaccine preventable disease monitoring system, 2010 global summary (website)*

(1) Hoppenbrouwers K., Van Damme P., Depoorter A-M., Studie van de vaccinatiegraad bij jonge kinderen en adolescenten in Vlaanderen in 2008, februari 2009

(2) Cijfer van 2009

(3) Cijfer van 2007

(4) Cijfer van 2006

NB: Niet bekend

NS: Niet in schema

NS/R: Niet in schema, alleen risicogroepen

9.2. Problemen op het vlak van huisvesting en woonomgeving

Uit de Europese SILC (Statistics on Income and Living Conditions) zijn voor 2010 gegevens bekend over *huisvestingsproblemen* bij gezinnen met kinderen. De problemen die aan bod komen zijn: te donker, lekkend dak, vochtige muren of vloer, rottend raam- of houtwerk, gebrek aan basiscomfort (bad of douche, toilet in de woning, warm stromend water), te weinig ruimte (minder dan 1 kamer per persoon).

In tabel 7.19 geven we het percentage gezinnen dat melding maakt van een of meer problemen op het vlak van de huisvesting en dit naar gezinstype. Eenoudergezinnen met kinderen ten laste maken relatief meer melding van problemen dan tweoudergezinnen met 1 of 2 kinderen ten laste.

België scoort slechter dan het EU-15 gemiddelde en dit voor alle gezinstypes. Bij de eenoudergezinnen is België zelfs het slechtst scorende land: 37,2% van de eenoudergezinnen maakt melding van een of meer problemen op vlak

7.19 Huisvestingsproblemen bij gezinnen

	Eenoudergezinnen	Tweoudergezinnen		
		met 1 kind	met 2 kinderen	met 3 of meer kinderen
België	37,2	25,5	20,2	27,0
Aangrenzende landen				
Duitsland	31,4	18,6	15,4	17,4
Frankrijk	27,4	16,6	16,7	21,3
Luxemburg	31,5	24,0	20,2	20,8
Nederland	26,2	17,2	18,4	18,6
Noordse landen				
Finland	12,6	8,5	8,0	8,4
Denemarken	13,0	16,0	11,4	9,8
Zweden	15,5	15,1	13,5	15,3
Mediterrane landen				
Griekenland	25,7	20,4	16,9	28,2
Italië	26,2	19,8	20,2	24,5
Portugal	33,4	25,2	23,1	21,0
Spanje	23,9	22,1	24,1	29,3
Andere landen				
Oostenrijk	30,7	16,0	16,5	23,9
Verenigd Koninkrijk	35,3	24,9	22,6	23,9
Ierland	22,0	10,0	12,7	11,3
Europa				
EU-15	29,6	20,0	18,9	21,1

7.19 Percentage een- en tweoudergezinnen met een of meer huisvestingsproblemen in de EU-15-landen - 2010
Bron: Eurostat (website), SILC

van huisvesting. Ook het Verenigd Koninkrijk en Portugal scoren slecht voor nagenoeg alle gezinstypes. De noordse landen en Ierland (vooral voor tweeoudergezinnen) kennen opvallend minder gezinnen met problemen op het vlak van huisvesting.

De Europese SILC gaat ook in op de woonomgeving. Er wordt nagegaan hoeveel gezinnen een of meer *problemen* signaleren in de *woonomgeving*. Het gaat over vervuiling of andere hinder veroorzaakt door werken of industrie, lawaai van de burens of van de straat en vandalisme of criminaliteit in de buurt. België scoort hier in de middengroep. Ook hier valt de ongunstige positie van eenoudergezinnen op. In alle EU-15-landen, uitgezonderd Italië, ligt het percentage gezinnen dat melding maakt van problemen in de woonomgeving, het hoogst bij eenoudergezinnen (zie tabel 7.20).

7.20 Problemen in de woonomgeving van gezinnen

	Eenouder- gezinnen	Tweeoudergezinnen		
		met 1 kind	met 2 kinderen	met 3 of meer kinderen
België	45,7	30,6	31,9	30,4
Aangrenzende landen				
Duitsland	46,0	36,6	31,0	31,5
Frankrijk	40,0	29,7	27,1	33,1
Luxemburg	37,5	26,1	25,4	19,8
Nederland	52,1	38,4	39,7	31,6
Noordse landen				
Finland	34,3	23,2	19,2	19,0
Denemarken	41,2	31,3	26,7	23,8
Zweden	34,2	24,0	17,6	17,8
Mediterrane landen				
Griekenland	48,8	40,1	47,0	42,6
Italië	34,0	31,7	29,7	36,4
Portugal	40,8	34,5	32,2	25,8
Spanje	33,4	29,6	30,3	28,3
Andere landen				
Oostenrijk	41,7	35,8	27,0	28,5
Verenigd Koninkrijk	45,9	40,4	38,4	40,8
Ierland	31,2	18,6	18,1	12,8
Europa				
EU-15	41,8	33,4	31,4	32,7

7.20 Percentage een- en tweeoudergezinnen met een of meer problemen in de woonomgeving in de EU-15-landen - 2010
Bron: Eurostat (website), SILC

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 20 rows.

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 20 rows.

Kind en Gezin
Hallepoortlaan 27
1060 BRUSSEL
Kind en Gezin-Lijn: 078 150 100 (nationaal tarief)

www.kindengezin.be

Vormgeving: www.ldv.be

Kind Gezin